T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

NÜFUS VE YERLEŞME COĞRAFYASI BAKIMINDAN İSLAHİYE

Yüksek Lisans Tezi

Ethem İLERİ

İstanbul, 2018

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

NÜFUS VE YERLEŞME COĞRAFYASI BAKIMINDAN İSLAHİYE

Yüksek Lisans Tezi

Ethem İLERİ

Danışman: Prof. Dr. Hamza AKENGİN

İstanbul, 2018

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

COĞRAFYA Anabilim Dalı COĞRAFYA Bilim Dalı TEZLİ YÜKSEK LİSANS öğrencisi ETHEM İLERİ'nın NÜFUS VE YERLEŞME COĞRAFYASI BAKIMINDAN İSLAHİYE adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 28.09.2017 tarih ve 2017-28/36 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi ...10.../..01.../..2018.....

Öğretim Üyesi Adı Soyadı			**İmzası**
1.	Tez Danışmanı	Prof. Dr. HAMZA AKENGİN	
2.	Jüri Üyesi	Yrd. Doç. Dr. ATİLLA KARATAŞ	
3.	Jüri Üyesi	Doç. Dr. HÜSNİYE DOLDUR	

GENEL BİLGİLER

İsim ve Soyadı	:	Ethem İleri
Ana Bilim Dalı	:	Coğrafya
Programı	:	Coğrafya
Tez Danışmanı	:	Prof. Dr. Hamza Akengin
Tez Türü ve Tarihi	:	Yüksek Lisans - 2018
Anahtar Kelimeler	:	Nüfus, Yerleşme, İslahiye

ÖZET

NÜFUS VE YERLEŞME COĞRAFYASI BAKIMINDAN İSLAHİYE

Bu çalışmanın temel amacı Gaziantep ilinin İslahiye ilçesinin nüfus ve yerleşme özelliklerinin incelenmesidir. Bu amacın gerçekleştirilebilmesi için İslahiye'de nüfus ve yerleşmeyi etkileyen doğal ve beşeri faktörler üzerinde de durulmuştur. Çalışmada temel araştırma yöntemi olarak kaynak araştırması ve saha çalışması yöntemleri kullanılmıştır. İslahiye, Gaziantep ilinin güneybatısında yer almaktadır. İlçenin yüzölçümü 823 km^2, nüfusu ise 2016 verilerine göre 66.941'dir. İlçe genel olarak Antakya-Kahramanmaraş grabeni içerisinde yer almaktadır. İlçe merkezi İslahiye Ovası'na yerleşmiştir ve yükselti 500-600 metre arasındadır. İlçe, bulunduğu coğrafyanın tarih boyunca önemli merkezlerinden birisi olmuştur. Verimli bir ova üzerinde yer alması, tarım ve yaşam için uygun iklim şartlarına sahip olması, zengin bitki örtüsü, önemli bir ulaşım güzergâhı üzerinde yer alması ve tarihi zenginlikleri ilçenin öne çıkan özellikleridir. Ancak, bugün ilçenin ekonomisi tarıma bağımlıdır. Sanayi ve turizm gelişmemiştir. Bu nedenle, ilçe 1990'lardan bugüne nüfus kaybına uğramıştır. İslahiye bugün orta halli bir Anadolu ilçesi özelliklerine sahiptir.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname	:	Ethem İleri
Field	:	Geography
Programme	:	Geography
Supervisor	:	Prof. Dr. Hamza Akengin
Degree Awarded and Date	:	Master - Jenuary 2018
Keywords	:	Population, Settlement, İslahiye

ABSTRACT

İSLAHİYE IN TERMS OF POPULATION AND SETTLEMENT GEOGRAPHY

The main purpose of the study is to examine the characteristics of the population and settlement in Islahiye, a district of Gaziantep. To achieve this purpose, natural and human factors affecting the population and settlement in Islahiye were also taken into consideration. Literature review and field research were the two main methods used in the study. İslahiye is located in the south-west of Gaziantep province. It has an area of 823 km2 and the population of 66.941 according to the data gathered in 2016. It is located in Antakya-Kahramanmaraş graben in general. The county seat of Islahiye is situated (positioned) ın Islahiye plain whose elevation is between 500 and 600 meters. İslahiye has always been one of the most significant centers of the region throughout the history. Along with being situated on a fertile plain and on a significant transport route, having favorable climatic conditions for agriculture and life, rich vegetation and historical richness are the striking features of the district. However, nowadays, the economy of the district mostly depends on agriculture. Tourism and industry are underdeveloped in the district. This has caused district to lose its population since 1990s. Today, Islahiye has the characteristics of an average Anatolian district.

ÖNSÖZ

Coğrafya, kâinatta meydana gelen olayların yaratılış, mekânsal dağılış ve sonuçlarını değerlendirmekle beraber bütün bu olaylara insan-doğa ilişkisi çerçevesinde çözüm ve arayışlar üreten bir ilimdir. Coğrafya ilmi içerisinde yer alan bu tez çalışmasında, İslahiye ilçesinin nüfus ve yerleşme özellikleri verilmiş olup bu özellikler üzerinde etkili olan faktörler belirlenmeye çalışılmış, yapılan analizler sonucunda da öneriler sunulmuştur.

Akdeniz ve Güneydoğu geçiş güzergâhında yer alan çalışma alanı, fiziki coğrafya faktörleri bağlamında nüfuslanmaya uygun bir konuma sahiptir. Bu nedenle eski medeniyetlerin, İslahiye'yi yerleşim yeri olarak tercih etmesi tesadüf değildir. Hititler, Yunanlılar, Bizanslılar, Dört Halife Devri (Hz. Ömer Dönemi), Mısırlılar, Selçuklular, Memlüklular ve Osmanlı Devleti dönemlerini yaşayan ilçe birçok tarihi eser kalıntılarına ev sahipliği yapmaktadır. Bugün Türkiye Cumhuriyeti sınırları dahilinde 823 km² idari alan içerisinde bulunan ilçe 15'i şehir merkezinde olmak üzere toplamda 70 mahalleden vücuda gelmektedir. 2016 yılında 35.999 kişi şehir merkezinde, 30.942 kişi köylerde olmak üzere toplamda 66.941 kişi ilçe nüfusunu oluşturmaktadır. Araştırma sahasının mevcut nüfusunun korunması ile beraber göç veren değil, potansiyel bir göç alan yerleşme sahası olabilmesi ve yerleşme örüntüsünün bilinçsiz bir şekilde yapılmaması adına, çalışma içerisindeki bilgiler ışığında hazırlanmış sonuç ve öneriler dikkate alınmaya değerdir. Çalışmanın yöre halkına, coğrafya ilmine ve gelecekte yapılacak olan diğer çalışmalara katkıda bulunacağı öngörülmektedir.

*Her çalışmanın ortaya çıkması, ilerlemesi ve tamamlanması hususunda minnet ve şükran duygularını hissettiren bir yönlendirici vardır. Bu sebeple öğrencisi olmakla iftihar ettiğim ve sağlam bir çalışmanın ortaya çıkabilmesi için her daim emek harcayan tez danışman hocam sayın **Prof. Dr. Hamza AKENGİN**'e sonsuz teşekkürlerimi arz ederim. Yine görüş ve önerileriyle katkı sağlayan hocalarım **Doç. Dr. Hüsniye DOLDUR**, **Yrd. Doç. Dr. Atilla KARATAŞ** ve **Yrd. Doç. Dr. Fundagül***

***APAK**'a minnettarım. Eğitim ve öğretim hayatım boyunca desteğini benden esirgemeyen kıymetli annem ve babama, kardeşlerim **Kübra** ve **Murat İLERİ**'ye, dayım **Mustafa YAŞAR**'a, aziz dostum **Şeyda Nur AVERİ**'ye, öğretmenlerim ve akademisyen dostlarıma şükranlarımı sunuyorum. Tez çalışmamda katkısı olan İslahiye'deki kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan personel ile saygıdeğer İslahiye halkına teşekkürlerimi arz ederim.*

"Dünyada her şey kadının eseridir."

Mustafa Kemal Atatürk

Kadınlarımıza İthafen…

İstanbul 2018

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

TABLO LİSTESİ ..... **vii**
GRAFİK LİSTESİ ..... **ix**
HARİTA LİSTESİ ..... **x**
FOTOĞRAF LİSTESİ ..... **xi**
KISALTMALAR ..... **xvi**
1. GİRİŞ **1**
1.1. Araştırmanın Amacı, Önemi ve Yöntemi 2
1.2. Çalışma Alanının Yeri ve Sınırları 4
1.3. Literatür Özetleri 8
2. İSLAHİYE İLÇESİNDE FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ **12**
2.1. Doğal Faktörler 12
2.1.1. Jeolojik Özellikler 12
2.1.2. Jeomorfolojik Özellikler 19
2.1.3. İklim Özellikleri 23
2.1.4. Hidrografik Özellikler 29
2.1.5. Toprak Özellikleri 37
2.1.6. Doğal Bitki Örtüsü Özellikleri 40
3. BEŞERİ VE İKTİSADİ ÖZELLİKLER **44**
3.1. İslahiye'de Nüfus Özellikleri 44
3.1.1. Nüfusun Gelişimi 44
3.1.2. Nüfusun Dağılımı 48
3.1.2.1. Şehir ve Köy Nüfusu 49
3.1.2.2. Nüfus Yoğunlukları 62
3.1.2.3. Göçler 65
3.1.2.3.1. Aldığı göçler 66
3.1.2.3.2. Verdiği göçler 67
3.1.2.3.3. Net göç 68
3.1.2.4. Nüfus Nitelikleri 69

3.1.2.4.1. Doğum oranı 69
3.1.2.4.2. Ölüm oranı 69
3.1.2.4.3. Cinsiyet ve yaş gruplarına göre dağılım 70
3.1.2.4.4. Medeni durum 73
3.1.2.4.5. Eğitim ve kültür durumu 75
3.2. İslahiye'de Yerleşme Özellikleri 76
3.2.1. Yerleşme Özellikleri 76
3.2.2. İlçenin Kuruluş ve Gelişmesi 76
3.2.1.1. Şehir Yerleşmesi 84
3.2.1.1.1. İslahiye Şehri 84
3.2.3. Şehirsel Fonksiyonlar 95
3.2.3.1. İdari Fonksiyonu 95
3.2.3.2. Ticaret Fonksiyonu 97
3.2.3.3. Eğitim Fonksiyonu 101
3.2.3.4. Sağlık Fonksiyonu 107
3.2.3.5. Ulaşım Fonksiyonu 110
3.2.3.6. Sanayi Fonksiyonu 117
3.2.3.7. Turizm Fonksiyonu 120
3.2.3.8. Tarım ve Hayvancılık Fonksiyonu 148
3.2.4. Kasaba Yerleşmeleri 158
3.2.4.1. Altınüzüm Kasabası 159
3.2.4.2. Boğaziçi Kasabası 160
3.2.4.3. Fevzipaşa Kasabası 161
3.2.4.4. Yeşilyurt Kasabası 162
3.2.5. Kırsal Yerleşmeler 163
3.2.5.1. Köy Yerleşmeleri 163
4. SONUÇ VE ÖNERİLER 173
4.1. Sonuçlar 173
4.2. Öneriler 178
KAYNAKÇA 183

TABLO LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1.1. Gaziantep'in İlçeleri ve 2016 Yılı Nüfusları 7

Tablo 2.1. İslahiye Meteoroloji İstasyonları Verilerine Ait Aylık ve Yıllık Sıcaklık Ortalamaları (˚C) İle Yağış Miktarı (mm) 26

Tablo 2.2. Çalışma Sahasının Yıl İçerisindeki Ekstrem Sıcaklık Değerleri (M.G.M) 27

Tablo 2.3. Çalışma Sahasında Yönlere Göre Rüzgar Esme Sayıları ve Oranı 28

Tablo 3.1. İslahiye İlçesinin Yıllara Göre Nüfus Değişimi 46

Tablo 3.2. İslahiye Nüfusunun Gaziantep ve Türkiye Nüfusu İçerisindeki Oranı 48

Tablo 3.3. İslahiye İlçesindeki Köy İdari Alanlarında Nüfus Sayımlarına Göre Nüfus Miktarları (1935-1985) 51

Tablo 3.4. İslahiye İlçesindeki Köy İdari Alanlarında Nüfus Sayımlarına Göre Nüfus Miktarları (1990-2016) 53

Tablo 3.5. İslahiye'nin Yıllara Göre Şehir ve Köy (Erkek, Kadın ve Toplam) Nüfusu 55

Tablo 3.6. İslahiye'de Şehir ve Köy Nüfusu ile Oranlarının Yıllara Göre Değişimi 56

Tablo 3.8. İslahiye Şehir Merkezindeki Mahallelerin 2007-2016 Yılları Arasında Nüfusu 61

Tablo 3.9. İslahiye'de İkamet Edip Gaziantep Dışındaki İllere Kayıtlı Nüfus (2015) 67

Tablo 3.10. İslahiye Nüfusuna Kayıtlı Olup İlçe Dışında İkamet Eden Nüfus (2015) 68

Tablo 3.11. İslahiye'de Meydana Gelen Doğum Sayıları 69

Tablo 3.12. İslahiye'de Meydana Gelen Ölüm Sayıları 70

Tablo 3.13. İslahiye Nüfusunun Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Dağılımı (2015) 71

Tablo 3.14. İslahiye'de Medeni Durum İstatistikleri (2015) 73

Tablo 3.15. İslahiye'de Medeni Durumun Cinsiyete Göre Dağılımı (2015) 74

Tablo 3.16. İslahiye'de Medeni Durumun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2015) 74

Tablo 3.17. İslahiye'de Eğitim ve Kültür Durumu (2015) 75

Tablo 3.18. 1866 Yılında İslahiye'de Nahiyelere Göre Hane Sayısı ve Nüfus (Halaçoğlu, 1973: 10) 81

Tablo 3.19. Transkripsiyonu Yapılan Belgeye Göre İlçede 1865'de Hane ve Kişi Sayıları 83
Tablo 3.20. 1866 Yılına Ait İslahiye Kaymakamlığına Bağlı Kasaba ve Aşiretlerin Hane ve Nüfus Miktarlarını Gösteren Bir Vesika 88
Tablo 3.21. İslahiye'ye Bağlı Mahalleler ve Nüfusları (2016) 96
Tablo 3.22. İslahiye Eğitim İstatistikleri 102
Tablo 3.23. İslahiye'deki Eğitim Kurumları 103
Tablo 3.24. İslahiye Devlet Hastanesi 2014 Yılı İstatistikleri 108
Tablo 3.25. Kültür ve Turizm Bakanlığı Sınır Giriş-Çıkış İstatistiklerinden alınan veriler doğrultusunda hazırlanmıştır 117
Tablo 3.26. İslahiye İhracat Verileri (2008) 118
Tablo 3.27. Huzurlu Yaylası ve Çevresini Sarmalayan Tepelere ait Aylık ve Yıllık Ortalama Sıcaklıklar (°C) 143
Tablo 3.28. Ortalama Olarak Aylık ve Yıllık Huzurlu Yaylası ve Çevresini Sarmalayan Tepelere ait Yağış Miktarı (mm) 144
Tablo 3.29. Çalışma Sahasında Arazi Dağılımı 150
Tablo 3.30. Çalışma Sahasında Üretilen Ürün Dağılımı 154
Tablo 3.31. 2013-2015 Yılları Arasında İlçedeki Mera Alanı 156
Tablo 3.32. İslahiye İlçesindeki Yerleşmelerin Yükselti Ortalamaları, Bulundukları Konum ve Yerleşme Dokuları 166

GRAFİK LİSTESİ

Sayfa No.

Grafik 2.1. İslahiye İlçe Topraklarının Yükselti Basamaklarına Göre Dağılımı..... 23

Grafik 2.2. İslahiye Meteoroloji İstasyonlarına Ait Mevsimlik Yağış Miktarları (mm) ve Oranları..... 25

Grafik 2.3. İslahiye'nin Yıllık Ortalama Yağış ve Sıcaklık Grafiği..... 27

Grafik 2.4. Çalışma Sahasının Yıllık Hakim Rüzgar Yönü ve Frekans Gülü..... 28

Grafik 3.1. İslahiye İlçesinin Nüfus Değişim Grafiği..... 47

Grafik 3.2. İslahiye'de 1935-2016 Yılları Arasında Şehir ve Köy Nüfusu Oranlarının Değişimi..... 57

Grafik 3.3. İslahiye'deki Beldelerin 1935-2016 Yılları Arasında Nüfus Değişim Grafiği..... 60

Grafik 3.4. 2016 Yılında Şehir Merkezinde Nüfusu 2000'in Üzerinde Olan Mahallelerin (2007-2016) Nüfus Değişim Grafiği. 62

Grafik 3.5. İslahiye'de İkamet Edenlerin Nüfusa Kayıtlı Olduğu ile Göre Dağılımı (2015)..... 66

Grafik 3.6. İslahiye'de Alınan, Verilen ve Net Göç (2015)..... 68

Grafik 3.7. İslahiye Nüfusunun Cinsiyete Göre Dağılımı (2015)..... 70

Grafik 3.8. İslahiye Nüfusunun Genç, Olgun ve Yaşlı Nüfus Yapısı (2015)..... 71

Grafik 3.9. İslahiye Nüfusunun Nüfus Piramidi İle Gösterimi (2015)..... 72

Grafik 3.10. İslahiye İlçesinde Arazi Dağılımı..... 149

HARİTA LİSTESİ

Sayfa No.

Harita 1.1. İslahiye İlçesinin Lokasyon Haritası 5
Harita 2.1. İslahiye İlçesinin Jeoloji Haritası 14
Harita 2.2. İslahiye ve Çevresi Depremsellik Haritası 17
Harita 2.3. İslahiye İlçesinin Topoğrafya Haritası 20
Harita 2.4. İslahiye İlçesinin Jeomorfoloji Haritası..... 22
Harita 2.5. Erinç Metodu ile Türkiye İklim Sınıflandırması (M.G.M) 24
Harita 2.6. İslahiye İlçesinin Hidrografya Haritası..... 36
Harita 2.7. İslahiye İlçesinin Toprak Haritası..... 39
Harita 3.1. İslahiye İlçesinin Nüfus Yoğunluğu Haritası 64
Harita 3.2. İslahiye İlçesinin Şehir İçi Arazi Kullanım Haritası 94
Harita 3.3. İslahiye ve Çevresindeki Karayolu Ağı..... 113
Harita 3.4. İslahiye ve Çevresindeki Demiryolu Ağı 114
Harita 3.5. İslahiye İlçesinin Arazi Kullanım Haritası 151

FOTOĞRAF LİSTESİ

Sayfa No.

Fotoğraf 1.1. Amanos Dağlarının ve İslahiye İlçesinin Uydu Görüntüsü 6

Fotoğraf 2.1. Aşağıbilenler Mahallesi Güzergâhında Güneybatı Yönünde Kastel Diye Adlandırılan Leçelik Saha 15

Fotoğraf 2.2. Karasu Çayı ve Çevresi 1- Taşlıgeçit Çevresi 2- Tilmen Höyük Çevresi 3- Tahtaköprü Barajına 10 km Mesafede Karasu. 31

Fotoğraf 2.3. Tahtaköprü Barajı ve Çevresi 1- Bent Sahası 2- Bent Sahası Üzerinden Kuzey İstikametli Görünüm 3- Barajın Doğu İstikametinden Çekilmiş Olan Fotoğrafı 32

Fotoğraf 2.4. İdilli, Köklü ve Değirmencik Köylerine Giden Yol İstikametinde Akan Gürgürün Deresi 33

Fotoğraf 2.5. Hasanlök, Kayabaşı, Tandır ve Yağızlar Köylerine Giden Yol Güzergahında Akan Pollu Dere 33

Fotoğraf 2.6. Deliçay ve Çevresi 1- Şiddetli Yağışların Olduğu Dönemlerde Taşkınlarında Olduğu Çayın Geldiği Kuzey Yönü İstikameti 2- Suyun Aktığı Güney Yönü İstikameti 3- Deli Çay Üzerinde İnşa Edilmiş Olan Taşkın Önleme Amaçlı Set ve Bu Setin Gerisindeki Rüsubat Birikimi 34

Fotoğraf 2.7. Yukarıbilenler Mahallesi Üzüm Bağları Arasında Bir Su Kuyusu..... 35

Fotoğraf 2.8. Ortaklı Mahallesinin Bulunduğu Mevkiden Tarım Arazileri 37

Fotoğraf 2.9. Makilerle Kaplı Koçcağız Mahallesi Yol Güzergahı 41

Fotoğraf 2.10. Boğaziçi Kasabası Yakınlarında Amanos Dağları Üzerinde Fundalıklar 42

Fotoğraf 2.11. Ormanlık Bir Sahada Tarla ve Zeytin Bahçesi Açmak Amacıyla Tahrip Edildiği Belli Olan Kızılçam Alanından Bir Görünüm..... 43

Fotoğraf 3.1. Karasu Çayı Üzerinde Roma Döneminden Kalan Antik Köprü..... 78

Fotoğraf 3.2. İslâhiye'nin 25 km Doğusunda Bulunan Hz. Ökkeşiye Türbesi 1- Türbenin Yer Aldığı Ağaçlık Tepe 2- Hz. Ökkeşiye Kabri 3- Türbe Girişi 79

Fotoğraf 3.3. Başbakanlık Osmanlı Arşivi, NFS d., Defter / Dosya No: 3723, lef: 12. (H. 27. S. 1282 / M. 22. 07. 1865)..... 82

Fotoğraf 3.4. Merkez Dervişiye Cami 89

Fotoğraf 3.5. Gözbaşı Olarak Bilinen Mevki 90

Fotoğraf 3.6. Kurtini Dağından Şehrin Genel Görüntüsü 92

Fotoğraf 3.7. Dar ve Trafiğin Tek Yön Olduğu Çarşıbaşı Olarak Bilinen Merkezi İş Alanındaki Ulus Caddesi 98

Fotoğraf 3.8. Hükümet Konağı Caddesi Boyunca Devam Eden İş Yerleri..... 98

Fotoğraf 3.9. Hükümet Konağı Caddesi Üzerinde Bulunan Ziraat Bankası ve Hakkı Demirel Caddesinde Bulunan Halk Bankası ile PTT Şubesi..... 99

Fotoğraf 3.10. Deniz, İş ve Yapıkredi Bankalarının Bulunduğu Birçok İş Yerinin de Yol Boyunca Uzandığı Şehir Merkezinden Geçen Gaziantep-Antakya Yolu Atatürk Bulvarı..... 100

Fotoğraf 3.11. 1- Hakkı Demirel Caddesi Güzargahı Boyunca Tren Yoluna Kadar Yapılmış Yeni Konutlar ve Bina Altlarındaki İş Yerleri 101

Fotoğraf 3.12. Kıbrıs Caddesi Üzerinde Yer Alan İslahiye Halk Eğitim Merkezi 102

Fotoğraf 3.13. Cumhuriyet İlkokulu (Solda) ve Cumhuriyet Ortaokulu (Sağda) 105

Fotoğraf 3.14. Gaziantep Üniversitesine Bağlı İslahiye Yerleşkesi 1- İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi 2- Meslek Yüksek Okulu 3- Tarımsal Arazi Üzerinde Kurulduğunu Gösteren Fotoğraf 4- İslahiye Yerleşkesine Ait Ana Giriş Kapsı..... 106

Fotoğraf 3.15. İslahiye Devlet Hastanesi 1- D 825 Karayolu Üzerinde Yer Alan İslahiye Devlet Hastanesi 2- İslahiye Devlet Hastanesi Acil ve Poliklinik Binalarına Ana Giriş Kapısı 3- Tarım Arazileri İçerisinde İnşa Edilmiş Olan Hastanenin Fotoğrafı..... 109

Fotoğraf 3.16. Şehrin Sembollerinden Biri Olan Biber Heykelinin de Yer Aldığı Kavşaktan Çevre Yolunun Görünümü..... 111

Fotoğraf 3.17. 1- Kilis Garajı, 2- Otobüs Firma Acentesi 3- Yapımı 2017'de Tamamlanan İslahiye Şehir Terminali..... 112

Fotoğraf 3.18. 1- İslahiye Demiryolu İstasyonu 2- Fevzipaşa Demiryolu İstasyonu 3- Sabah Saatlerinde İslahiye'den Kalkan Mersin Treni.... 116

Fotoğraf 3.19. İslahiye Sanayi Sitesi 1 ve 2- Sanayi Sitesi İçerisinde Yer Alan Atölyeler 3- İslahiye Sanayi Sitesine Giriş Kapısı 119

Fotoğraf 3.20. Cıncıklı Ören Yerine Çıkarılan Mozaikler 1- Uzun Döşeme Mozaik 2- Kuş Figürleri 3- Bu Yazıtlarda Ruhbanların Adak ve Hayır Amaçlı Bulundukları Bağışlar Anlatılmaktadır 3-Tilki ve Kuş Figürleri (http://www.islahiye.bel.tr/ adresinden alınmıştır.)..... 121

Fotoğraf 3.21. Cıncıklı Ören Yerinde Eserlerin Taşınmadan Önce Bulundukları Alan ve Yakın Çevresi..... 122

Fotoğraf 3.22. Çerçili (Gala) Kalesi 123

Fotoğraf 3.23. Çerçili Mozaikleri (Gaziantep Zeugma Mozaik Müzesi) 124

Fotoğraf 3.24. Elbistanhöyük Mahallesi ve Çevresi 1- Höyük Alanı 2- Elbistanhöyük Köyünün Bulunduğu Yer 3- Elbistanhöyük Köyüne Giren Asfalt Yol..... 125

Fotoğraf 3.25. Hanağzı Kalesi 1- Sur Kalıntıları 2- Kale Duvarlarının Etrafı Bakımsızlıktan Ot Formasyonlarıyla Kaplanmıştır 126

Fotoğraf 3.26. Niğoğlu (Nikopolis) 1- Sur Kalıntıları Üzerinde Ev Motifli İşleme 2- Üzerinde Yazıların Yer Aldığı Mezar Stelleri..... 127

Fotoğraf 3.27. Örtülü Höyük Arkeolojik Kalıntılar 127

Fotoğraf 3.28. Zincirli Höyük Kazı Alanı 1- Gerek Doğal Şartlara Gerekse İnsan Kaynaklı Tehlikelere Karşı Sadece Etrafı Tellerle Çevrilmiş Olan Kazı Alanı 2- Kazı Alanından Diğer Bir Fotoğraf 3- Kazı Alanı İçerisinde Ortaya Çıkarılan Oda ve Odacıklar 4- Bazalt Taşlarla Örülmüş Olan Odaların Yakından Görüntüsü 128

Fotoğraf 3.29. 1- Zincirli Höyük Yerleşim Planı 2- Zincirli Höyük Rekonstrüksiyonu 3 ve 4- Sam'al'ın 3D Rekonstrüksiyonu 5 ve 6- Kazı Alanı Fotoğrafları (https://www.crane.utoronto.ca/zincirli-hoyuk.html)..... 129

Fotoğraf 3.30. Sam'al kralı Kulamuwa'nın Yazısı..... 130

Fotoğraf 3.31. Sam'al'ın Panamuwa II Yetkilisi Katumuwa'nın Cenaze Tacı..... 130

Fotoğraf 3.32. Panamuwa II'nin Yaşamı ve Ölümüyle İlgili Bir Kitabesi 131

Fotoğraf 3.33. Sam'al Kralı Barrakib'in, Babası Sam'al Kralı Barrakib'in Kendi Kraliyet Eylemleriyle İlgili Bir Yazıtı 131

Fotoğraf 3.34. Zincirli' de Bulunan Assar Kralı Esarhaddon'un Bir Steli. Çivi yazılıdır ve M.Ö. 671'de Assur'un Mısır'ı Fethi Anılacaktır. (http://zincirli.uchicago. edu/page/inscriptions) (Zincirli' de Çıkartılan Eserler 'den Bazıları)..... 131

Fotoğraf 3.35. Kral Barrakib ve Karşısında Yazı Gereçleriyle Bir Yazman Yer Almaktadır (https://hiveminer.com/Tags/zincirli/ Interesting)..... 131

Fotoğraf 3.36. Çalışma Sahasında 'ki Diğer Arkeolojik Buluntuların Bazıları 1- Cenaze Yemeğini Gösteren Altın Plaka (Berlin, Pergamon Müzesi) 2- Hayvan Kabartmaları (Berlin, Pergamon Müzesi) 3- Atlı Suvari Kabartması (Berlin, Pergamon Müzesi) 4- Cenaze Steli (Berlin, Pergamon Müzesi) 5- Bir Kral Heykeli (Guacamoliest) (İstanbul Arkeoloji Müzesi) 6- İç Kale Kapısından Bir Tanrıça Kabartması (Berlin, Pergamon Müzesi) (https://hiveminer.com/Tags/zincirli/Interesting)..... 133

Fotoğraf 3.37. Tilmen Höyük ve Çevresi 1- Üzeri Çatı ve Plastik Örtü ile Kaplı Olan ve Kazı İşlemlerinin Devam Ettiği Erozyon ve Yangınlarla Tahrip Olmuş Saha 2- Höyük İçerisinde Bir Odadan Diğerine Giden Kapılar 3- Tilmen Höyük Etrafında Akışını Devam Ettiren Karasu 4- Diğer Bir Oda..... 134

Fotoğraf 3.38. Höyük İçinden Görüntüler 1- Yapı Malzemesi Bazalt Olan Höyükte Yer Alan Diğer Odaların Fotoğrafları 2- Çeşitli Günlük İşlerde Kullandıkları Taş İşlemeleri 3- Hüyük Civarında Akan Karasu'da Balık Tutan İnsanlar 4- Hemen Her Alanda Rastlanan Bilgilendirme Tabelalarının da Olduğu Kazı İşlemlerinin Tamamlandığı Diğer Arkeolojik Saha 135

Fotoğraf 3.39. Yağmur Tanrısı Taşşup 137

Fotoğraf 3.40. Tahtaköprü Baraj Sularının Çekilmesiyle Ortaya Çıkan Taşlıgeçit Höyük ve Çevresi 1 ve 2- Kazı Çalışmalarının Yapıldığı Yaz Ayı ve Kazı Alanından Fotoğraflar 3 ve 4- Kış Aylarında Yağışla Beraber Arkeolojik Çalışmalara Ara Verilmektedir 138

Fotoğraf 3.41. Yesemek Ören Yeri 1- Ören Yeri İçerisinde Yapılan Taş Merdiven ve Yol Boyunca Sergilenen Heykel Kabartmaları 2- Bir Kapı Aslanı Kabartması 3- Dağ Tanrısı Kabartması 4- Taş Ocağının Yer Aldığı Sahadan Çekilen Tahtaköprü Barajı, Yesemek Ören Yeri ve Yesemek Köyü 139

Fotoğraf 3.42. 1- Savaş Arabası Kabartması 2- Kapı Aslanı ve Dağ Tanrıları Kabartmaları 3- Müze Girişi 4- Kaliteli Bazaltların Olduğu Taş Ocağı 140

Fotoğraf 3.43. Huzur Yaylası Tabiat Parkı Fotoğrafları 1- Huzur Yaylası Mesire Alanlarından Biri 2- Ormanlık Saha 3- Sebze ve Meyve Bahçeleri Arasında Yayla Evleri 4- Yaylatepe'den Bir Fotoğraf 5- Yayla İçerisinde Akan Akarsulara Çok Sık Rastlanmaktadır 6- Yılın Belli Dönemlerinde Orman Örtüsü İçerisinde Eski Yapılı Tipik Yayla Evlerinin Yanında Modern Üç-Dört Katlı Evlere de Rastlanmaktadır 145

Fotoğraf 3.44. Huzur Yaylası 1- Yeşilin Birçok Renginin Olduğu Yayladan Bir Fotoğraf Karesi 2- Orman Bitişiğinde Yapılmış Konutlar 3- Yayla İçerisinde Diğer Bir Fotoğraf 3- Birbirine Daha Yakın İnşa Edilmiş Olan Yayla Evleri 146

Fotoğraf 3.45. İbrahim Baba Türbesi 1- Türbe Girişi 2- Kutsal Kabul Edilen Üzeri Dilek Bezleri ile Kaplı Ağaçlar ve Türbe Bahçesinde Yer Alan Diğer Mezarlar 3- İbrahim Baba Kabri 4- Adaklık Kurbanların Kesildiği Kesimhane ve Mutfak 148

Fotoğraf 3.46. D 825 Karayolu Çevresi Tarım Arazileri 1- Doğu istikametinde Yer Alan Zeytinlikler ve Üzüm Bağları 2- Doğu Yönünde Yer Alan ve Tarımsal Ekim İçin Uygun Hale Getirilen Araziler 3- Aynı Yol Güzergâhı Üzerinde Kilometrelerce Devam Eden Batı Yününden Çekilmiş Kuzey Güney Yönlü Tarım Arazileri 152

Fotoğraf 3.47. 1- Tahtaköprü Barajının Kuzey Doğusunda Yer Alan Pamuk Tarlası 2- İlçede Tarımsal Gelir Kaynaklarından Biri Olan Buğday Tarlası 3- Biber Tarlasında Hasat Zamanı Çalışan İşçiler 153

Fotoğraf 3.48. İslahiye Üzüm Bağları 1- Budama İşlemi Tamamlanmış Üzüm Bağı 2- Tel Asma Yöntemiyle Hazırlanmış Çekirdeksiz İzmir Üzümü Bağı 3- Üzüm Hasat Dönemi (Temmuz-Ağustos) 4- Bağlardaki Hasat Edilen Üzümlerin Taşınması 155

Fotoğraf 3.49. Sulumağara'dan Altınüzüm Beldesi 160

Fotoğraf 3.50. Cıncıklı Ören Yeri'nden Boğaziçi Beldesinin Görünümü 161

Fotoğraf 3.51. Fevzipaşa Yatılı Bölge Okulundan Çekilen, İçerisinde Tren Yolu ve Karayolu'nun Geçtiği Fevzipaşa Beldesine Ait Bir Görünüm 162

Fotoğraf 3.52. Altınüzüm Beldesinin Güneyinde D 825 Karayolu Etrafında Kurulan Yeşilyurt Beldesi ve Çevresi ile Beyaz Renkli Görülen Alan Suriyeli Mültecilerin Barındığı 2 Nolu Kamp 163

Fotoğraf 3.53. Yiniceli (Kestan) Mahallesi 165

Fotoğraf 3.54. Kilis-Antakya Yolu Üzerinde Yolbaşı (Haydarkanlı) Mahallesi 166

Fotoğraf 3.55. Tandır Mahallesi 169

Fotoğraf 3.56. İdilli Mahallesi 169

Fotoğraf 3.57. Hasanlök Mahallesi 170

Fotoğraf 3.58. Şerikanlı (Aşağıbilenler) Mahallesi 171

Fotoğraf 3.59. Kuşçumustafa Mahallesi 171

KISALTMALAR

AA	Anadolu Ajansı
İAADM	İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü
İÇDR	İl Çevre Durum Raporu
İDH	İslahiye Devlet Hastanesi
KRDAE	Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü
Mah.	Mahalle
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MEM	Milli Eğitim Müdürlüğü
MİA	Merkezi İş Alanı
MGM	Meteoroloji Genel Müdürlüğü
TCDD	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
YÖK	Yükseköğretim Kurulu

1. GİRİŞ

Bilimin temelini oluşturan merak, insan hayatının vazgeçilmez bir olgusudur. Geçmişten günümüze insanoğlu öğrenme isteğini merak duygusuyla perçinleyip isteyerek veya istem dışı bir araştırma haline girmiştir. Yeryüzünde meydana gelen olayların oluşumunu dağılış, nedensellik ve sebep-sonuç çerçevesinde açıklamaya çalışan Coğrafya ilmi, insanın yaşadığı doğal çevre ile olan ilişkilerini bu metotlar çerçevesinde değerlendirip çeşitli açıklamalar getirmektedir. İnsan yaşadığı çevreden etkilenirken aynı zamanda yaptığı beşeri faaliyetler ile çevresini etkilemektedir. Öyle ki ziraat, sanayi, ulaşım, turizm, madencilik, ticaret, yerleşme gibi birçok alandaki faaliyetleri ile yeryüzünü büyük ölçüde şekillendirmektedir. Ülkemiz, bulunduğu coğrafi konum itibarı ile birçok eski medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Medeniyetlerin beşiği olarak da anılan Anadolu, nüfus ve yerleşme özellikleri bakımından çeşitlilik göstermiş olup bu özelliği ile birçok bilim dalının odak noktası haline gelmiştir. Her ne kadar nüfus, yerleşme ve onun getirisi olan şehir ile şehirsel fonksiyonlarla alakalı birçok başarılı bilimsel çalışma yapılsa da istenilen düzeye ulaşılamamıştır.

Akdeniz ile Güneydoğu Anadolu bölgelerinin arasında bir geçiş güzergâhı oluşturan Antakya-Kahramanmaraş graben sahası içerisinde Amanos (Nur) Dağları ile Kurt Dağları arasında yer alan çalışma sahası, bilimsel anlamda yeterince incelenmemiştir. Bu çalışmada, İslahiye ilçesinin jeolojik ve jeomorfolojik özelliklerine, iklimine, bitki örtüsüne, akarsularına, toprak özelliklerine, tarımsal fonksiyonlarına, sanayiine, ulaşımına, turizmine, tarihsel süreçlerine, nüfus ve yerleşme özellikleri hakkında önemli bilgilere yer verilmiştir. Çeşitli bilim dallarında ilçeyi konu alan bilimsel çalışmalar yapılmıştır. Bunlara ilaveten önemli bilimsel çalışmalardan biride: "Nüfus ve Yerleşme Coğrafyası Bakımından İslahiye İlçesi" adlı yüksek lisans çalışmasıdır. Bu araştırmada, inceleme alanının doğal ve beşeri özellikleri verilerek ilçe hakkında fikir edindirmek çalışmanın diğer amaçlarından biridir. Buradan hareketle bölgenin gelişmesi adına atılacak adımların sağlıklı bir şekilde belirlenmesi ve bu adımların doğal çevreyle uyumlu bir şekilde yapılması önem arz etmektedir. İlçedeki temel geçim kaynağının tarımsal faaliyetler olması, yöredeki insanların doğal çevre ile

büyük oranda etkileşim halinde olduğunu göstermektedir. Bu çerçevede tarımsal faaliyetler, yüksek verimlilik esasına dayalı olup doğal çevreye zarar vermeden yapılmalıdır. Ancak doğayla uyumlu modern tarımsal teknikler kullanılarak bu verimlilik arttırılabilir. Tarımdaki gelişme, sanayi, ulaşım, ticaret, turizm ve madencilikte istenilen düzeye ulaşamamıştır. Çalışmada bunların sebepleri ve yapılması gerekenler bilimsel bir üslupla verilmeye çalışılmıştır. Nüfusun tarihsel gelişimi ve bu süreçler üzerinde etkili olan faktörler sebep sonuç bağlamında verilmiştir. Bulunduğu konum itibarıyla nüfuslanmaya müsait olmasına rağmen sürekli göç vermesi ilçede çeşitli problemlerin olduğunun göstergesidir. Yerleşme ve yerleşme dokusu üzerinde etkili olan faktörler doğal ve fiziki etkileşimin tarihsel süreçle harmanlanıp ortaya konulmasıyla da farklı bir yaklaşım sergilemiştir.

1.1. Araştırmanın Amacı, Önemi ve Yöntemi

Bu çalışmanın hazırlanmasında temel amaç Gaziantep iline bağlı İslahiye ilçesinin nüfus ve yerleşme özelliklerinin incelenmesidir. Bu amaçla, ilçenin nüfus ve yerleşme özellikleri detaylı olarak coğrafi yaklaşımlarla ele alınmıştır. Ayrıca, bunlar üzerindeki etkilerinin ortaya çıkarılması açısından çalışmada ilçenin doğal coğrafya özellikleri ile beşeri ve iktisadi özelliklerine yer verilerek bu özelliklerin nüfus ve yerleşme üzerindeki etkileri irdelenmiştir. Bu sebeple çalışmanın amacına yönelik şu sorulara cevap aranacaktır:

1-İslahiye ilçesinin coğrafi özellikleri ve bunun yansımaları nelerdir?

2-İslahiye'de nüfusun özellikleri ve tarihsel süreç içerisinde gelişimi nasıldır?

3-Çalışma sahasında nüfusun dağılımı ve genel nitelikleri ile coğrafi şartlar arasında nasıl bir ilişki vardır?

4-İnceleme alanının geçmişten günümüze tarihi, ekonomik faaliyetleri ve yerleşme özellikleri ile coğrafi şartlar arasında nasıl bir ilişki vardır?

Yukarıda verilen sorulara çalışma içerisinde ve sonuçlar başlığı altında coğrafi bakış açısıyla cevaplar verilmeye çalışılmıştır.

Bir bölgede, şehirde veya ülkede yaşayan insanların sayısı ve çeşitli demografik nitelikleri ile inceleme yapılan bu alandaki yerleşme özelliklerini konu alan nüfus ve yerleşme konulu çalışmalar coğrafya biliminin ana araştırma alanları içerisinde yer almaktadır. Yapılan bu tür çalışmalarda araştırmaya konu olan sahadaki doğal ve beşeri coğrafya özellikleri bir bütün olarak incelenmiş olup bunların nüfus ve yerleşme özellikleri üzerindeki etkileri, coğrafyanın temel ilkelerinden birisi olan "nedensellik" prensibi ile ele alınmaktadır. İlçenin coğrafi özelliklerinin bilinmesi, tarihsel süreç içerisinde nüfusunda meydana gelen değişimlerin belirlenmesi, nüfusun dağılımı ile genel niteliklerinin coğrafi şartlar bağlamında değerlendirilmesi, tarihi, ekonomik faaliyetleri ve yerleşme özellikleri arasındaki ilişkilerin belirlenmesi adına çalışma önem arz etmektedir. Bu çerçevede içinde yer aldığı bölgenin önemli bir yerleşimi olan İslahiye ile ilgili bir çalışmanın yapılması alan yazına önemli katkılar sağlayacaktır.

Bu çalışmada, temel araştırma yöntemi olarak geniş bir literatür taraması yapılmış ve böylece bir ön kaynakça oluşturulmuştur. Bilimsel çalışmalarda literatür taraması olarak isimlendirilen bu süreç araştırma konusu ile alakalı daha önceden yayınlanan eserlerin araştırılması, bulunması, incelenmesi, okunması, özetlenmesi, tasnif edilmesi ve sentezlenmesi gibi yöntemleri içerebilmektedir (Demirci, 2014: 73). Birbirlerinin devamı niteliğinde yapılan akademik çalışmalarda araştırma konusu ile alakalı daha evvel yapılmış araştırmaların incelenmesi büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada ilgili yöntem kullanılarak Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verileri, İslahiye Kaymakamlığı, İslahiye Belediyesi, İlçe Tarım Müdürlüğü, Orman İşletme Şefliği ile diğer kurum ve kuruluşların raporları detaylı olarak incelenmiştir. Çalışmada birçok kamu kurum ve kuruluşlarından elde edilen bilgiler doğrultusunda çeşitli haritalar oluşturulmuştur. Ayrıca, ilçede saha çalışması kapsamında bahsi geçen yerler görülmüş olup elde edilen bilgiler doğrultusunda çalışmaya görsel… vb. katkılar sağlanmıştır. Yine bu kapsamda yöre halkıyla yapılan mülakatlar neticesinde çeşitli sorular sorularak bilgilerin güvenilirliği denetlenmiştir.

Bütün bu araştırma düzeninden hareket edilerek coğrafi prensipler çerçevesinde "*Nüfus ve Yerleşme Coğrafyası Bakımından İslahiye"* adlı yüksek lisans tez çalışması tamamlanmıştır.

1.2. Çalışma Alanının Yeri ve Sınırları

Çalışma alanı olarak belirlenen İslahiye ilçesi, Gaziantep'in 9 ilçesinden biri olup 823 km² alana sahiptir. İslahiye ilçesinin idari olarak bağlı bulunduğu il olan Gaziantep, Türkiye'nin güneydoğu kesiminde Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin kesişme noktasında yer almaktadır. Araştırma sahası kuzeyden Gaziantep ili Nurdağı ilçesi, kuzeybatıda Osmaniye ili Hasanbeyli ilçesi, güney ve güney batıdan Hatay ili Hassa ilçesi ve Türkiye-Suriye sınırı, kuzeydoğu ve doğudan Kilis ilinin Musabeyli ilçesi ile çevrilidir (Harita 1.1).

Akdeniz ile Güneydoğu Anadolu bölgeleri arasında geçiş konumunda bulunan ilçe Antakya-Kahramanmaraş tektonik çukurluğunun kuzeyinde yer almaktadır. Güneyinde Amik Ovası, kuzeyinde Kahramanmaraş Ovası, doğusunda Kurt Dağları ve batısında Amanos Dağları ile çevrili olan ilçenin sınırlarının belirlenmesinde doğu-batı yönlü doğal şartlar, kuzey-güney yönlü ise idari esaslı şartlar etkili olmuştur. Araştırma alanının doğu sınırını Kilis'ten ayıran Kurt Dağları, güneyde Suriye sınırında kuzey-güney yönlü, kuzeyde kuzeydoğu-güneybatı yönünü alıp, araştırma alanını kuzeydoğu ve güneydoğudan sınırlandırmaktadır. Yine bu dağlar İslahiye'yi, Gaziantep'ten de ayırmaktadır. Kızılçamların hakim olduğu bu dağların en önemli yükseltileri Kartalyücesi Tepesi (1429 m), Büyükikiz Dağı (1224 m), Bağyücesi Tepesi (1077 m) ve Domuz Tepe'ye (995 m) aittir. İlçenin batı sınırını ise kuzey-güney yönünde uzanan 1500-2000 m yükseltilere ulaşan makiler ile orman örtüsünün kaplı olduğu ve Akdeniz'den gelen nemli havanın içeriye sokulmasına engel teşkil eden Amanos Dağlarının zirvelerinden (Üçkaya Tepesi-1579 m ve Çakır Tepe-1850 m) geçen su bölümü çizgisi oluşturmaktadır. Yine çalışma sahasının doğusunda ve batısında dağlık sahaların olduğu ve bu alanların arasında kuzey-güney yönlü uzanış gösteren Antakya-Kahramanmaraş grabeninin en alçak kesiminde, Karasu Çayı'nın da döküldüğü Tahtaköprü Barajını ihtiva etmektedir. İlçedeki bu baraj gölünün hemen batısında ve İslahiye-Hassa karayolunun doğusunda araştırma sahasının önemli yükseltilerinden Büyükkatranlı (1023) ve Küçükkatranlı (963 m) dağları yer almaktadır.

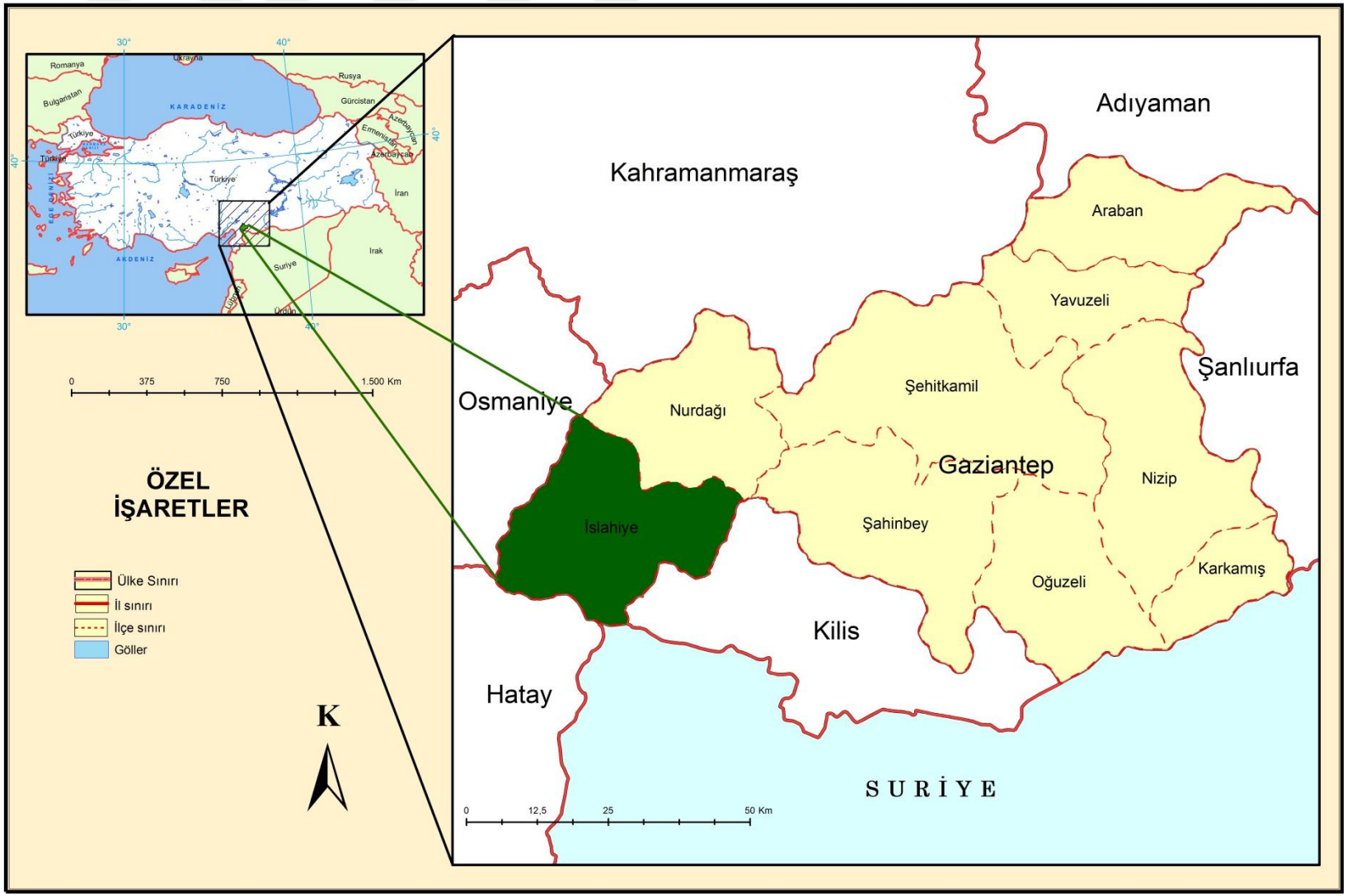

Harita 1.1. İslahiye İlçesinin Lokasyon Haritası

Harita 1.1'de İslahiye ilçesinin lokasyon haritası verilmiştir. Ayrıca fotoğraf 1.1'de de Amanos Dağları üzerinde yer alan İslahiye ilçesi ve yakın çevresinin uydu görüntüsü yer almaktadır.

Fotoğraf 1.1. Amanos Dağlarının ve İslahiye İlçesinin Uydu Görüntüsü

Araştırma sahası Akdeniz Bölgesi'nde yer almaktadır. Fakat tam olarak bölgenin iklim özelliklerini yansıtmaz. Bozulmuş Akdeniz ikliminin görüldüğü ilçe tam anlamıyla bir geçiş iklimi özelliğine sahiptir. Buna bağlı olarak genellikle yaz ayları sıcak ve kurak, kış ayları ise serin ve yağışlıdır. Sıcaklık ortalaması 16,6 ºC olup yağış miktarının ortalaması ise 828,6 mm'dir. Bitki Örtüsü ise genel olarak ovalık sahada step formasyonuna rastlanırken dağlık sahalarda kızılçam ve meşe ormanlarından oluşmaktadır.

Gaziantep ili idari olarak Karkamış, Yavuzeli Oğuzeli, Araban, Nurdağı, İslahiye, Nizip, Şehitkâmil ve Şahinbey olmak üzere 9 ilçeye ayrılmıştır. İlin toplam

nüfusu, 2016 nüfus sayımı sonuçlarına göre 1.974.244'tür. İlçelerin 2016 yılı nüfusları Tablo 1.1. 'de detaylı olarak verilmiştir. (TÜİK, 2017).

Tablo 1.1.
Gaziantep'in İlçeleri ve 2016 Yılı Nüfusları

İlçe	Nüfus
Araban	31.987
İslahiye	66.941
Karkamış	9.716
Nizip	137,878
Nurdağı	38.740
Oğuzeli	30.167
Şahinbey	886.476
Şehitkamil	749.322
Yavuzeli	21.591
Toplam	1.974.244

Denizden yüksekliği 526 metre olan ilçenin alanı 823 km²'dir ve bu yönüyle Gaziantep ili topraklarının yaklaşık %12'lik bölümünü kapsamaktadır. Ayrıca, idari olarak 15'i şehir merkezinde olmak üzere 70 mahalleden oluşmaktadır. İlçe, Gaziantep'in en verimli ovalarından biri olan ve KD-GB yönünde uzanan İslahiye Ovası'nın üzerinde kurulmuştur. İslahiye ilçesi idari olarak Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin bir ili olan Gaziantep'e bağlı olmasına rağmen Akdeniz Bölgesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Karayolu ile İlçe merkezi, Gaziantep'e 103 km uzaklıkta bulunmaktadır. Ortalama yükselti Amanos ve Kurt dağlarında 1000 m'yi geçerken yerleşmenin büyük bölümünün yer aldığı Antakya-Kahramanmaraş tektonik çukurluğunda 450-550 metre aralığındadır. 2016 yılına ait nüfus sayımı verilerine göre ilçenin toplam nüfusu 66.941'dir. Buna göre Gaziantep il nüfusunun %3,39'unu barındırmaktadır.

Antakya-Kahramanmaraş graben sahasında yer alan İslahiye, tarihi yolların geçtiği köklü bir geçmişin izlerini taşıyan ve birçok medeniyete ev sahipliği yapmış eski bir yerleşmedir. Coğrafi şartların yerleşmeyi daha yaşanabilir kılması yani iklim, yer şekilleri, toprak ve en temel unsur olan su kaynakları bu coğrafyaya, ilgi ve alakayı arttırmıştır. Zincirli, Cıncıklı, Tilmenhöyük, Yesemek ve Kale gibi eski yerleşim

kalıntıları İslahiye yerleşmesinin eski medeniyetlere ev sahipliği yaptığının kanıtı niteliğindedir. Bu yönüyle incelenmesi ve detaylı verilerin oluşturulması geçmiş ve günümüz arasındaki bağın açığa çıkması adına önem arz etmektedir.

1.3. Literatür Özetleri

İslahiye ilçesi ile alakalı yapılan önemli çalışmalar incelendiğinde 3 kitap, 11 makale, 15 bildiri, 8 proje, 1 sanatsal faaliyet ve 8 tez çalışmasının yapıldığı görülmektedir. Bu araştırmada kullanılan çalışmaların literatür özetleri genel olarak aşağıda verilmiştir.

Çalışma sahasının tarihi ile alakalı önemli bilgilerin bulunduğu kitaplaştırılmış eserlerden üçü araştırmada kullanılan diğer kaynaklar arasındadır. Bu kitapların içerik özetleri şunlardır;

Yavuz (2004), 'Fırka-i Islahiye' adlı çalışmada, 19. yy sonlarında Güney Anadolu'da bugünkü Çukurova Bölgesi ve K.Maraş civarında Gavur Dağları ve İslahiye-Antakya dolaylarındaki Kürt Dağlarının etrafında Osmanlı Devleti tarafından aşiretlerin, konar-göçer olan Türkmenlerin iskanları anlatılmıştır. Bu çalışmada Fırka-i Islahiye'nin kuruluş ve faaliyet alanını, toplumsal dokunun, askeri harekatın, gerçekleştirilen ıslahatların, yeni yerleşim merkezinin kurulmasının, derebeylerin tasfiyesinin, iskan ve imar faaliyetlerinin detaylı olarak incelendiği önemli bir eserdir.

Sansar (2006), Konar-göçer olan Türkmen aşiretleri gerek kışlaklarında gerekse yaylaya gidiş dönüşlerinde yaşadıkları çevreye büyük zarar vermeye başlarlar. Bu sebeple Osmanlı idarecileri 17. ve 18. yy'de aşiretlerin çıkarttıkları problemlerin önüne geçmek amacıyla iskan teşebbüslerinde bulunmuşlardır. Özellikle 1855-1865 yılları arasında Cebel-i Bereket sancağında ciddi girişimler yapılmış ve büyük ölçüde devlet otoritesi yeniden tahsis edilmiştir. Sansar'ın, 'Fırka-i Islahiye ve Osmaniye' adlı çalışmasında bu iskan süreci üzerinde durulmuştur.

Üngör (2014) İnsanoğlu, içinde yaşayacağı coğrafyayı seçerken yeryüzü şekilleri, iklim ve önemli yolların güzergahlarını göz önüne alarak tercihini yapmıştır. Bu nedenle Akdeniz Medeniyetleri ve Mezopotamya Medeniyetleri 'nin yayılmasında

coğrafi şartlar önemli rol oynamıştır. Mezopotamya ile Anadolu arasında kilit noktada yer alan İslahiye kültürler arası bir köprü vazifesi görmüş ve şüphesiz bu kültürlerin yaygınlaşmasında önemli yolların kesişme noktasında olması önemli bir yer teşkil eder. Bu çalışmada İslahiye ovasının yüzlerce tarihi yerleşim yerine sahip önemli noktalardan biri olduğuna değinilmiş ve Güney Anadolu'nun dağınık kültürel yapısı ile Mezopotamya kültürlerinin oldukça farklı ve geniş bir sahada yayılış göstermesini hesaba katarak 'İslahiye ve Çevresini Eski Çağ Tarihi' adlı çalışmasında incelemiştir.

Çalışma sahasıyla ilgili yapılan tezler incelendiğinde 8 yüksek lisans düzeyinde yapılan tezin 7'si diğer bilim dallarında yapılırken sadece biri coğrafya dalında yapılmıştır. Bu çalışmada da Şimşek, ilçedeki tarımsal yapı ve arazi kullanımını değerlendirmiştir. Çalışma sahası ile ilgili birde doktora düzeyinde İbrahim ÜNGÖR'e ait İslahiye ve Çevresinin Eskiçağ Tarihi adlı çalışma vardır. Bu çalışma 2014 yılında yayınladığı kitabın içeriği ile uyuşmaktadır. Antropoloji, Botanik, Biyoloji, Coğrafya, Din, Fizik, Halk Bilimi ve Ziraat gibi bilim dallarında yazılan ve istifade ettiğimiz bu tezlerin özetleri şunlardır:

Sökmen (2005), İslahiye ilçesinde pazara yönelik bağcılık faaliyetlerine yer veren tarımsal işletmelerin ekonomik analizinin yapıldığı çalışmada tarım işletmelerinin analizleri yapılmış ve bu işletmelere ait yıllık faaliyetler ve ekonomik durumu incelenmiştir. Üzüm yetiştiriciliği ile işletmelerdeki birim maliyetleri ve üretim faaliyetleri ile diğer unsurlar karşılaştırmalı incelenmiştir. Araştırmada 73 işletme belirlenmiş ve bu işletmelerde 1-4 hektar arasındaki işletmeler ile 4 hektardan fazla işletme arazisine sahip yerler diye iki büyük grupta incelenmiştir.

Karayakupoğlu (2006), 'Etnik İşbölümünün Oluşumunda İslahiye Örneği' adlı bu çalışmada 1865-1866 yıllarında Osmanlı'nın İslahiye'de Fırka-i İslahiye ordusuyla iskan ettirdiği Kürt aşiretleri ile Kürtlerden sonra bölgeye yerleştirilen göçebe Yörük aşiretler arasında yerleşim alanlarında kaynak farklılığına dayalı oluşan mesleki farklılaşmadan hareketle, Yörük ve Kürt aşiretler arasındaki etnik sınırların yerleşim alanlarında mevcut kaynaklardan etkilenip etkilenmediğini çeşitli metotlar kullanarak vermeye çalışmıştır.

Durmaz (2008), Yüksek lisans çalışmasında arazide 2276 örnek incelenmiştir. Çalışmada incelenen 7 familya içinde 76 tür belirlenmiştir. Bütün bu türlerin incelenmesi sonucu çalışma sahasında belirlenen 82 tür içinde 48'i ilk defa belirlenmiştir.

Şimşek (2009), 'İslahiye'de (Gaziantep) Tarımsal Yapı ve Arazi Kullanımı' adlı yüksek lisans çalışmasında ilçenin tarımsal yapısı ve arazi kullanımını incelemiştir. Çalışmada İslahiye'nin, kendisine bağlı köyler ve yakın çevresi ile önemli bir merkez ve gelişmeye müsait coğrafi konuma sahip olduğu tespit edilmiş ancak buna karşılık ilçenin kendinden beklenen gelişmeyi gösteremediği belirtilmiştir. Çalışmada İslâhiye'nin kendisinden beklenen gelişme ve büyümesinin sağlanması için potansiyelinin çok iyi değerlendirilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır.

Çakır (2009), 2006-2008 yılları arasında gerçekleştirilen 'Tahtaköprü Barajı ve Çevresi (İslahiye-Gaziantep) Florası' adlı yüksek lisans çalışmasında 1746 bitki örneği toplanmış ve 76 familya ve 342 cinse ait 490 tür, 126 alttür ve 82 varyete olmak üzere toplam 698 tür ve türaltı takson tespit edilmiştir. Çalışmada tüm bulgular detayları ile verilmiştir.

Kılınç (2016), Çalışmada Gaziantep iline bağlı olan Şahinbey, Nurdağı ve İslahiye ilçelerinin farklı yerlerinden alınan 61 farklı toprak numunesinin doğal radyoaktivite seviyelerini ölçmek amaçlanmıştır. 'Gaziantep Şehrinin Şahinbey, Nurdağı ve İslahiye İlçelerinin Topraklarında Doğal Radyoaktif Seviyelerinin Belirlenmesi' isimli çalışmasında bu numunelerin doğal aktivite seviyeleri detaylı olarak verilmiştir.

Kuşçu (2017), 'Velilerin Çocuklarını İmam-Hatip Liselerine Gönderme Nedenleri ve Beklentileri (Gaziantep-İslahiye Örneği)' adlı çalışma nitel bir araştırma olup araştırmanın genel çerçevesini 2014-2015 eğitim-öğretim yılında Gaziantep'in İslahiye ilçesinde bulunan iki İmam-Hatip Lisesinde öğrenim gören 62 öğrencinin velileri oluşturmaktadır. Cinsiyete göre verilerin incelenmesi için 37 kız ve 25 erkek öğrencinin velisi seçilmiş 45 baba ve 17 anne ile mülakat yapılmıştır. Sonuç olarak

çalışmada dini eğitimin ağırlıklı olduğu bu liselerde velilerin beklentilerinin pek farklılık göstermediği kanaatine varılmıştır.

Ayrıca, literatür incelendiğinde İslahiye ilçesini konu alan çeşitli makaleler bulunduğu görülmektedir. Bunlardan birisi Kır ve Bülbül'e aittir. 2012 yılında Kır ve Bülbül'ün hazırlamış oldukları çalışmada İslahiye ilçesindeki boşanma olgusu üzerinde yapılan sosyolojik inceleme çalışmaları Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi (KSÜ) Sosyal Bilimler Dergisi'nde yayınlanmıştır. Çalışmada ilçedeki boşanma olaylarının 5 yıllık dönem içerisindeki değişim ve nedenleri irdelenmiştir. Bu sosyolojik incelemede önemli sonuçlara ulaşılmıştır.

Kum ve Kılıç (2013), Çalışmada Gaziantep ve ilçelerindeki sıcaklık ve yağış parametreleri kullanılarak değerlendirmelerde bulunmuşlardır. İslahiye'deki bir istasyondan alınan verilere de yer vermişlerdir. Çalışmada 1975-2010 yılları arasındaki eğilimler incelenmiştir. Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisinde yayınlanan bu çalışmada İslahiye'ye ait iklim verileri yer almaktadır.

Yavuz (2007), 19. yy'ın ikinci yarısından itibaren Musul ve Kerkük'teki olaylar, aşiret sorunları ve dini çeşitlilik bölgede beraberinde sorunlarda getirmiştir. Bu durum Osmanlı Devletini çözüm arayışına itmiştir. Çalışmada Osmanlı Devletinin bölgedeki problemlere çözüm getirmek ve eski düzeni tekrar sağlamak adına kurulan ve günümüze olan etkisinin de ele alındığı Kuva-yı Islahiye'nin çalışmaları ele alınmıştır. Çalışma Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi'nde yayınlanmıştır.

Çelik (2012), Çalışmada arazi kullanımının üzerinde etkili olan faktörlerden yükselti, eğim ve toprak özellikleri hakkında bilgiler verilmiştir. Sosyal Bilimler dergisinde yayınlanan çalışmanın sonucunda varılan kanaatler sayısal verilerle desteklenmeye çalışılmıştır.

2. İSLAHİYE İLÇESİNDE FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

2.1. Doğal Faktörler

Doğal faktörler başlığı altında İslahiye ilçesinin jeoloji, jeomorfoloji, iklim, hidrografya, toprak ve doğal bitki örtüsü hakkında gerekli bilgiler verilmeye çalışılmıştır.

2.1.1. Jeolojik Özellikler

Jeoloji en dar anlamda yerkabuğunu oluşum, bileşim, yapı, hareket, değişiklikler, değişiklikleri meydana getiren olaylar ve tarihsel süreci bakımından inceleyen ve konu edinen bir bilim dalıdır (Tatar, 2015: 1). Kuzeydoğu-Güneybatı yönlü uzanış gösteren Antakya-Kahramanmaraş grabeninin en dar ve orta kesimini oluşturan araştırma sahası jeolojik özellikler bakımından çeşitlilik göstermektedir (Harita 2.1).

Paleozoik'te Toros Dağlarının orta kısmında bulunan Amanos Dağları farklı denizel ortamlarla kaplanmıştır. Denizel ortamda çökelen bu tortullar daha sonraki dönemlerde orojeneze uğrayarak su yüzeyine çıkmıştır. Anadolu ve Afrika kıta kütlelerinin ayrılması neticesinde Toros Dağlarının bulunduğu saha Mezozoik'te derin Tetis jeosenklinali ile kaplanmıştır. Bu deniz tabanına magmadan gelen yeşil kayalar (peridotit-serpantin) yayılmış ve Mezozoik boyunca bunun üzerine binlerce metre kalınlığa sahip karbonatlı malzemeler çökelmiştir. İkinci zamanın sonlarına doğru ise dağ oluşumu hareketleri başlamış Tetis Denizinde biriken killi-kireçli çökeller yavaş yavaş yükselip su üstüne çıkmıştır. Böylelikle Akdeniz Bölgesi'nin önemli bir bölümü kara haline gelmiştir. Mezozoik'te Amanos Dağlarında yaygın olarak bulunan yeşil araziler ve binlerce metre kalınlığındaki çatlaklı, yer yer mavimsi kireç taşları oluşmuştur. Tersiyer'in ortalarına doğru Torosların bulunduğu saha bütünüyle alçalmıştır. Kuaterner başlarında ise Amanosların bulunduğu Orta Toroslar bütünüyle

yükselmiştir. Denizin çekilmesiyle de kara haline gelmiştir. Toros Dağlarının bir bütün halinde yükselmesi sonucu, daha önce Toroslardan geçen akarsular yataklarını dar ve derin bir biçimde yarmışlardır (Atalay ve Mortan, 1997: 213) (Harita 2.1).

Araştırma sahası Neojen ve Kuaterner volkanizmasının bulunduğu bir sahada yer alması nedeniyle volkanik arazilere sahiptir (Harita 2.1.). Amanos Dağlarında temel arazilerdeki batıdan doğuya doğru olan bükülme, Kaledonien veya Hersinien orojenezi sonucunda olmuştur. Bu orojenez fazları çok etkili olmadığından temel arazilerde dar kıvrımlar ortaya çıkmamıştır (Altınlı, 1978: 53). Toros ve Güneydoğu Anadolu Dağları'nın uzantı yönleri doğu-batı istikametinde olmasına karşın Amanoslar'ın yönü güneybatı-kuzeydoğudur. Bu farklı doğrultuların kesişme noktası ise Kahramanmaraş'ın batısıdır. Fakat burada Amanos dağ kuşağı ile Toros dağ kuşağı arasındaki ilişki tersiyer sedimentleri ile kaplandığından ana tektonik öğeleri ayırmak güçleşir (Gürbüz, vd., 2003: 44). Aktif tektonizma açısından büyük öneme sahip olan birikinti koni ve yelpazeleri faylar tarafından deforme edilmiştir. Aktif tektoniğin önemli belirtilerinden hidrografik hattaki çizgisellik ve buna bağlı oluşan vadideki çizgisellik, akarsu ötelenmeleri, genç volkanizma ve su kaynakları en önemli göstergelerdir. Graben sahasının morfotektonik şekillenmelerinin başında eğime uyumsuz derin vadiler, fay façetaları, yırtılmış ve asimetrik tepeler bulunmaktadır (Ege, 2014: 73). Ovayı çevreleyen dağların yapısal durumu ise ayrı bir özellik taşımaktadır. Amanos Dağlarının özünü, merkezi ve kuzey kısmında alt Paleozoik yaşlı (Siluriyen ve Devoniyen) şistler, fillatlar ve kuvarsitler ile bunların hemen altında bulunan ve Hassa çevresinde küçük bir aflörman halinde ortaya çıkan, Ante-Kambriyen yaşlı kristalen şistler oluştururlar. Yine bunların üzerine Jura-Kretase yaşlı kalker ve konglomeralar ile yeşil kayaçlar (özellikle serpantin ve diyorit) gelmektedir. Yeşil kayaçlar, dağın batısında ve güneyinde geniş yayılım alanlarına sahiptir. Bunlar, orografik hatta uygun şeritler halinde uzanmaktadır (Ardos, 1995: 142) (Harita 2.1.).

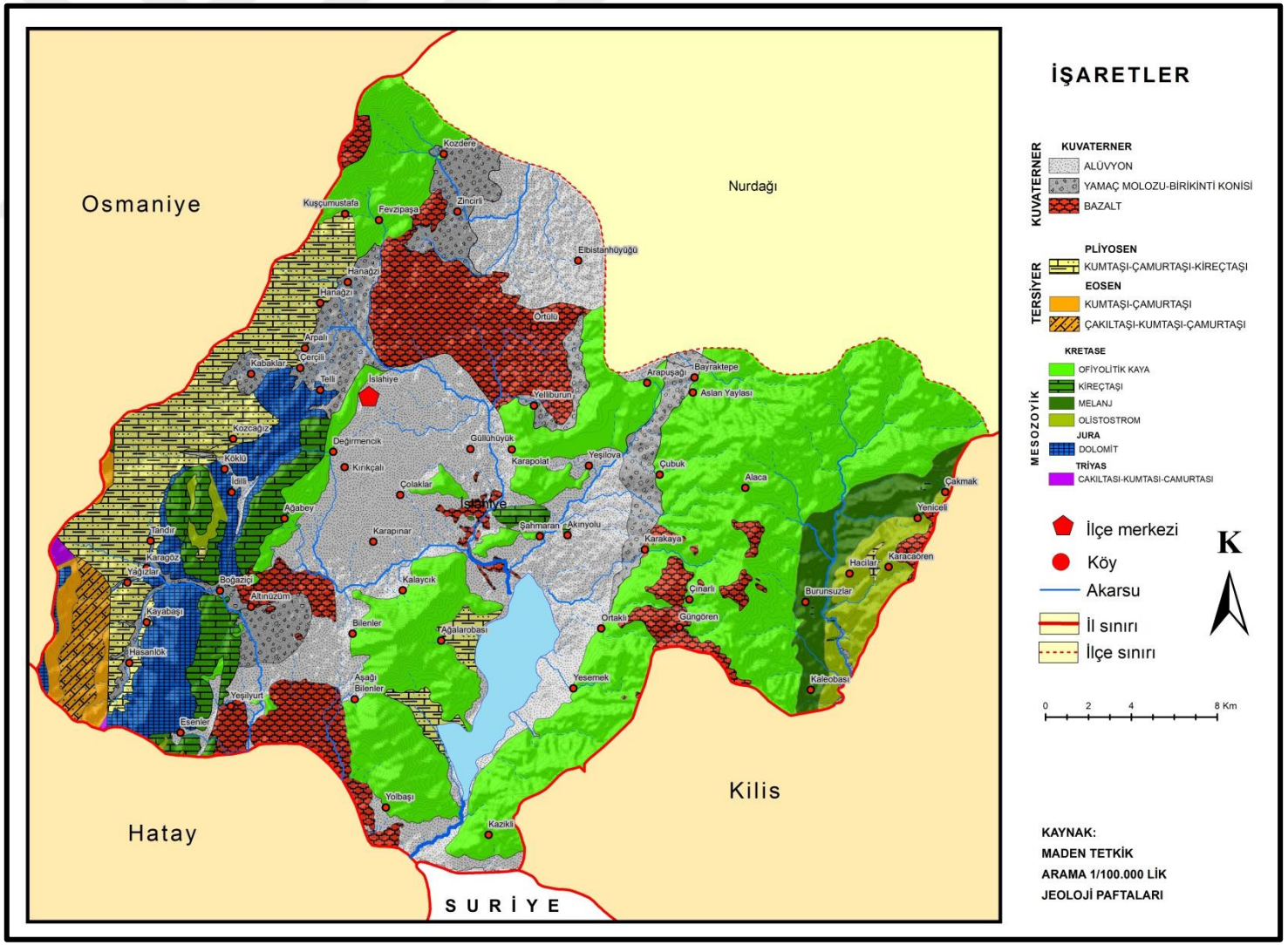

Harita 2.1. İslahiye İlçesinin Jeoloji Haritası

Ayrıca, ilçe merkezinin hemen batısında yer alan yamaçlar yamaç molozu ve birikinti konisi benzeri yapılar bakımından zengindir ve bu yapılar güneydoğuda Tahtaköprü Barajı'na bakan batı tepeler ve güneybatısında yer alan bazı arazilerde de görülmektedir. İlçe sınırları içerisinde, mezozoik yaşlı ayrılmamış harzburgit, dunit, serpantinit vb. yapıların yaygın olduğu bölgeler ise temelde Tahtaköprü Barajı'nın doğusunda yer alan aktif fay kestiği ve fayın doğusunda yer alan Kartal Dağı'nın tepelerinin yer aldığı kesimdir. Ayrıca, bu yapılar ova ortasındaki bazı kesimlerde de dağılış göstermektedir. İlçenin kuzeybatısında yer alan Fevzipaşa ve çevresindeki bölgede ise üst jura ve alt kretaseye ait yaşlı neritik kireçtaşları ile üst ordovisiyen yaşlı kırıntılar yer almaktadır. Bu yapılar da ilçenin güneybatısında graben doğrultusunda bir şerit halinde uzanış göstermektedir (MTA, 2002) (Harita 2.1.). Çalışma sahası Antakya-Kahramanmaraş grabeni içerisinde Hassa Leçeleri olarak isimlendirilen oldukça genç yapılı bir volkanik saha ihtiva etmektedir. Leçeler İslahiye ilçesinin hemen yakınlarından başlayıp en güneyde Kırıkhan yakınlarına kadar bir uzanış göstermektedir (Fotoğraf 2.1.). Eski karasu vadisi boyunca uzanış gösteren buradaki genç volkanik saha bölgenin tektonizma açısından oldukça hareketli olduğunu göstermektedir (Ege, 2014: 81-82).

Fotoğraf 2.1. Aşağıbilenler Mahallesi Güzergâhında Güneybatı Yönünde Kastel Diye Adlandırılan Leçelik Saha

Ölü Deniz fay hattı ile Doğu Anadolu Fayı etkisinde olan çalışma sahası Arabistan Levhası ile Anadolu Levhasının çarpışma etkilerini yansıtmaktadır. Antakya-Kahramanmaraş Grabeni içerisinde uzanan KD-GB yönlü faylar ve buna bağlı olarak oluşan çeşitli kırıklar İslahiye sınırları içerisinde yer almaktadır. Nitekim İslahiye Ovası'nın doğusunda yer alan Nur Dağları ile batısında yer alan Kartal Dağı ilçeden KD-GB yönlü uzanan aktif faylar ile ayrılmıştır. Kuaterner başlarında yükselme ile faylanma (kırılma) hareketleri ön plana geçmiştir. Kızıldeniz, Lut Gölü (Ölü Deniz) üzerinden sokulan Antakya-Kahramanmaraş çöküntü sahası, bu dönemdeki kırılma sonucu oluşmuştur (Şimşek, 2009: 9-11). Bu nedenle ilçe sarsıntıların yıkıcı olduğu birinci derece deprem bölgesindedir.

Bölgede geçmişte önemli depremler meydana gelmiştir. Bu depremlerden birisi İslahiye ilçe sınırları içerisinde Yeşilova'da meydana gelmiştir. Depremin meydana geldiği tarih 14.07.2012, büyüklüğü 3,9, derinliği 7,4 km'dir. Ayrıca, 1980'de Yelli Burun'da meydana gelen sarsıntıda 31 konut hasar görmüştür. Sonuç olarak, ilçe birinci derecede deprem bölgesi içerisinde yer almaktadır (İAADM, 2016). Yine 14.07.2012 tarihinde kandilli rasathanesinden edinilen verilere göre saat 16.08'de Şahmaran köyünde 3.9 şiddetinde, 16.13'te Karapolat köyünde 2.7 şiddetinde sarsıntılar meydana gelmiştir (Harita 2.2.). Araştırma sahasında meydana gelebilecek depremlerin etkilerinin minimize edilmesi adına çeşitli tedbirler alınmalıdır. Çalışma sahasında yerleşime açılacak olan alanların zemin etüdü yapılarak yer seçimi dikkatle belirlenmelidir. Hâlihazırda mevcut binaların sağlamlaştırma çalışmaları ve yeni yapılan binaların dayanıklı olmasına da (yapı tekniği ve inşaat yönetmeliğine uygun olacak şekilde) önem verilmelidir. İlçede konutlaşma ile alakalı göze çarpan ilk unsurlardan biri de 2012'ye kadar Atatürk Mahallesindeki konutların üç kattan fazlasının yapımına müsaade edilmemesine rağmen yer yer kat sayısı belirlenen kriterlerin üzerinde olmasıdır. Uygun şartları taşımamalarına rağmen konutlarda çok katlılık ciddi boyutta artmaya başlamıştır. Bu çerçevede daha önceden yapılmış ve yeni yapılan binaların kontrolleri sıkıca denetlenmelidir. Ancak bu sayede deprem gibi can ve mal kayıplarına ciddi boyutlarda sebep olabilecek bir doğal afetin yıkıcı etkilerinin önüne geçilebilir.

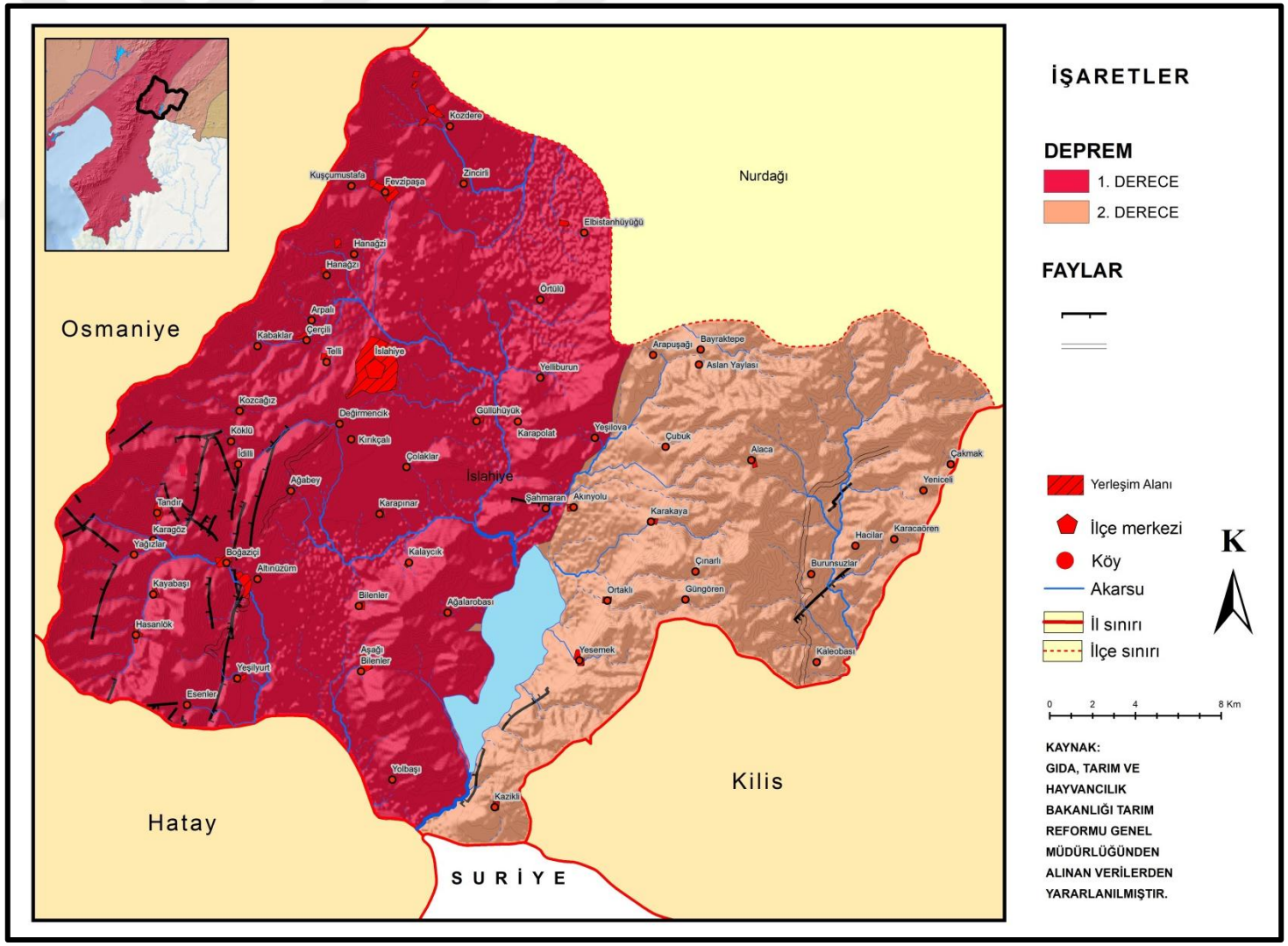

Harita 2.2. İslahiye ve Çevresi Depremsellik Haritası

2.1.2. Jeomorfolojik Özellikler

Yerşekilleri bilimi olarak tabir edilen jeomorfoloji, yerşekillerini ve onların oluşturduğu yeryüzü görünümlerini betimleyerek oluşum, gelişim, zaman içinde geçirdikleri değişiklikler ve coğrafi dağılışlarını nedenleri ile birlikte ortaya koyar (Hoşgören, 2011: 1). Yeryüzü şekilleri bakımından çeşitlilik gösteren araştırma sahası, jeomorfolojik özellikler bağlamında Antakya-Kahramanmaraş grabeni içerisinde yer alan ve tektonik oluşumlu olan İslahiye Ovası üzerinde kurulmuştur. Graben, Kuzeydoğu-Güneybatı yönlü olarak uzandığından dolayı İslahiye Ovası da kabaca KD-GB yönlü olarak uzanış göstermektedir. Ovanın denizden yükseltisi 400 ila 600 metre arasında değişmektedir. İlçe merkezinin kurulu olduğu kesimde yükselti 500-550 metre aralığında iken ilçenin kuzeydoğusundaki alanda yükselti 500 metreye kadar inmektedir. Yine Altınüzüm ve Yeşilyurt beldelerinde yükselti 500 metrenin altındadır.

Ovanın batısında Amanos (Nur) Dağları KD-GB yönlü olarak uzanmakta ve ilçeyi batıda yer alan Çukurova'dan ayırmaktadır. İslahiye şehir merkezinin de üzerinde yerleştiği İslahiye Ovası'nın denizden yükseltisi 526 metre olup yükselti doğuda ve batıdaki dağlara doğru hızla artmaktadır. Nitekim çalışma sahasının batısını, kuzey-güney yönlü uzanış gösteren ve ortalama yükseltisi 1500-2000 m. olan Amanos Dağları'nın zirvelerinden (Çakır, Üçkaya, Kocakuz ve Şahinlik Tepeleri) geçen su bölümü çizgisi oluşturmaktadır. Bu dağın ilçe sınırları içerisinde yer alan kesiminin yükseltisi 500 ile 1800 metre arasında değişmektedir. İslahiye ilçe merkezinin güneybatısında, Kozcağız köyünün batısında yer alan Şahinlik Tepesi'nin yükseltisi 1800 metredir. İlçe merkezinin kuzeybatısında, Türkbahçe ve Kuşçumustafa köylerinin batısında yer alan Kocakurt Tepesi'nin yükseltisi ise 1359 metredir. İnceleme alanının batısındaki tepelerin yükseltisi ise 700-800 metre civarındadır. Ancak bu yükselti daha batıda Hasanbeyli ilçe sınırında 1350 metre dolaylarındadır. Amanoslar'ın kuzeyde Fevzipaşa beldesi batısındaki yükseltisi 900-1000 metre civarında değişirken güneyde Altınüzüm ve Yeşilyurt beldeleri batısında 1800 metreye kadar ulaşmaktadır (Harita 2.3.).

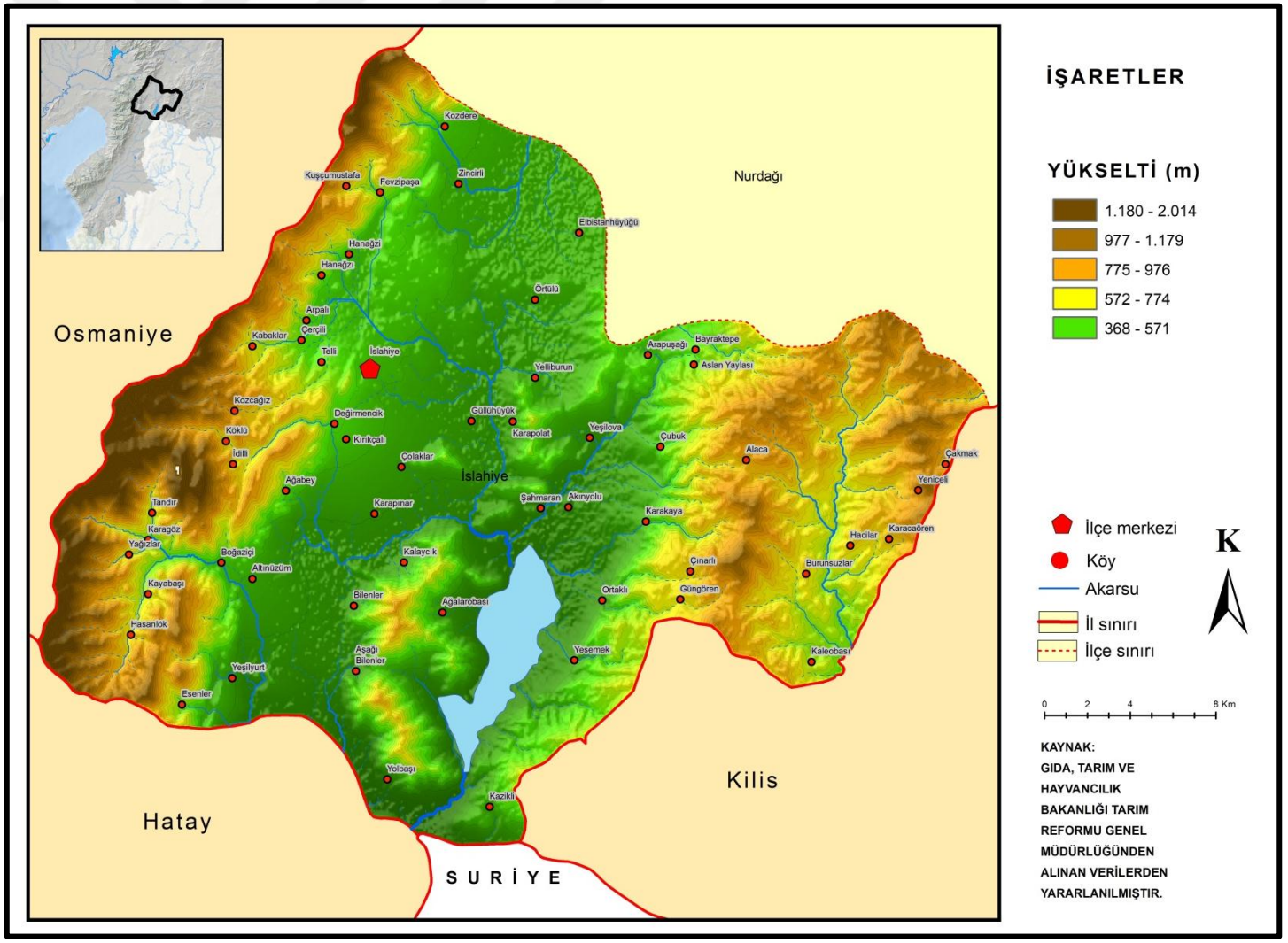

Harita 2.3. İslahiye İlçesinin Topoğrafya Haritası

Ovanın doğusunda ise yine kabaca KD-GB yönlü olarak uzanan Kartal Dağı yer almakta ve ilçeyi doğuda yer alan Gaziantep il merkezinden ayırmaktadır. İlçenin doğusundaki Kartal Dağı'nın ortalama yükseltisi 1000-1500 metre dolaylarındadır. Bu dağın yükseltisi ilçe merkezinin doğusunda 400-600 metre civarındadır. Güneyde, Tahtaköprü Barajı'nın batısında ise 800 metreye kadar çıkmaktadır. Tahtaköprü oluğu ve Barajı'nın doğusundaki kesimlerde ise yükselti daha fazladır. Kuzeydoğuda yükselti 1000 metreye kadar ulaşmaktadır. Çalışma sahasının kuzeyi Sağlık Ovası olarak da adlandırılan ve graben üzerinde yer alan koridor aracılığıyla kuzeyde bulunan Kahramanmaraş Ovası'na açılmaktadır. Sahanın güneyi ise yine aynı koridor ile güneybatı doğrultusunda Amik Ovası'na açılmaktadır. Dolayısıyla, inceleme alanının doğu ve batısı engebeli özellik göstermektedir. İlçenin orta alanları ise kuzey ve güneye doğru açılan tektonik oluşumlu bir ova özelliği (İslahiye Ovası) göstermesinden dolayı düzlüklerden oluşmaktadır. Çalışma sahasının batı sınırını dağlık alanalar oluştururken doğu sınırı dağlık kütlelerden oluşmaktadır. İlçenin bulunduğu saha ise alüvyal vadi tabanı üzerinde olup yamaç üzerine yaslanmıştır. Çalışma sahasının kuzeyine doğru platoluk saha görülürken Tahtaköprü barajı alüvyal vadi üzerinde kurulmuştur (Harita 2.4).

Çalışma alanı, yüksek ve eğimli arazilerin diğerlerine göre daha fazla olduğu bir topografyaya sahiptir. Genel olarak tarım için olan 360 ila 600 m arası yükselti grubu ilçenin % 30'luk bölümünü oluşturmaktadır. Bu %30'lık kısmın büyük çoğunluğu ovanın tabanında bulunmaktadır. İlçede yüzölçümünün 25903 ha'lık bölümünü düzlükler oluşturmaktadır. 900 metrenin üzerinde bulunan düzlük araziler %36'lık orana sahiptir. Bu düzlükler ormanlık alanlarla kaplıdır. 2518 m'lik Hınzırlı Dağı, Amanos dağları üzerinde bulunur ve ilçenin en yüksek yeridir (Çelik, 2012: 180). Çalışma sahasında yükselti basamaklarının dağılımına bakıldığında arazinin %19'unun 450-600 yine %19'unun 750-900 metre aralıklarında olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, ilçe topraklarının %53'ü 450-900 metre arasındaki basamakta yer almaktadır. Yine Şekil 2.3'tende anlaşılacağı üzere 1650-1800 aralığındaki yükselti basamakları arazinin %1'ini oluşturmaktadır (Grafik 2.1).

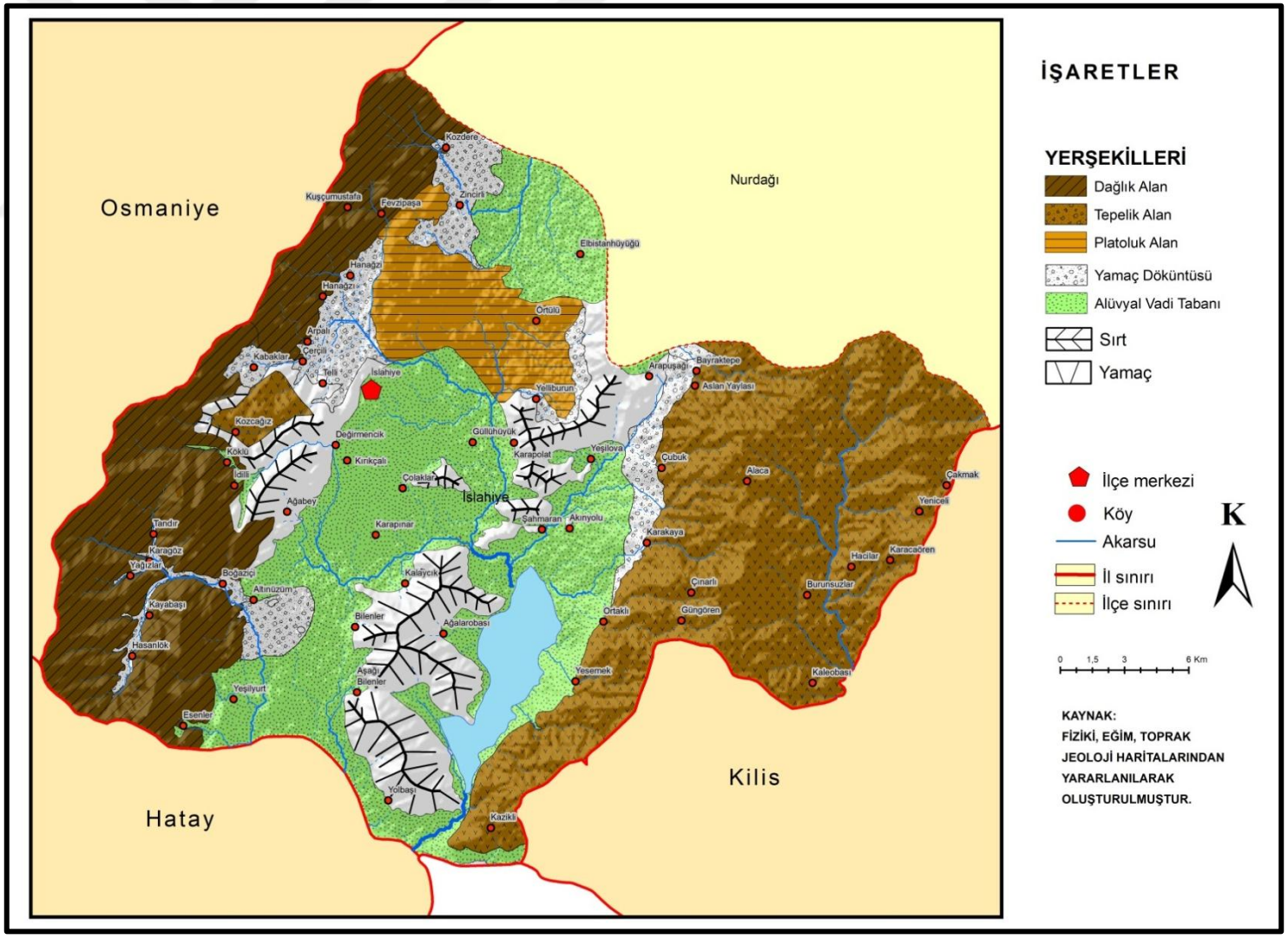

Harita 2.4. İslahiye İlçesinin Jeomorfoloji Haritası

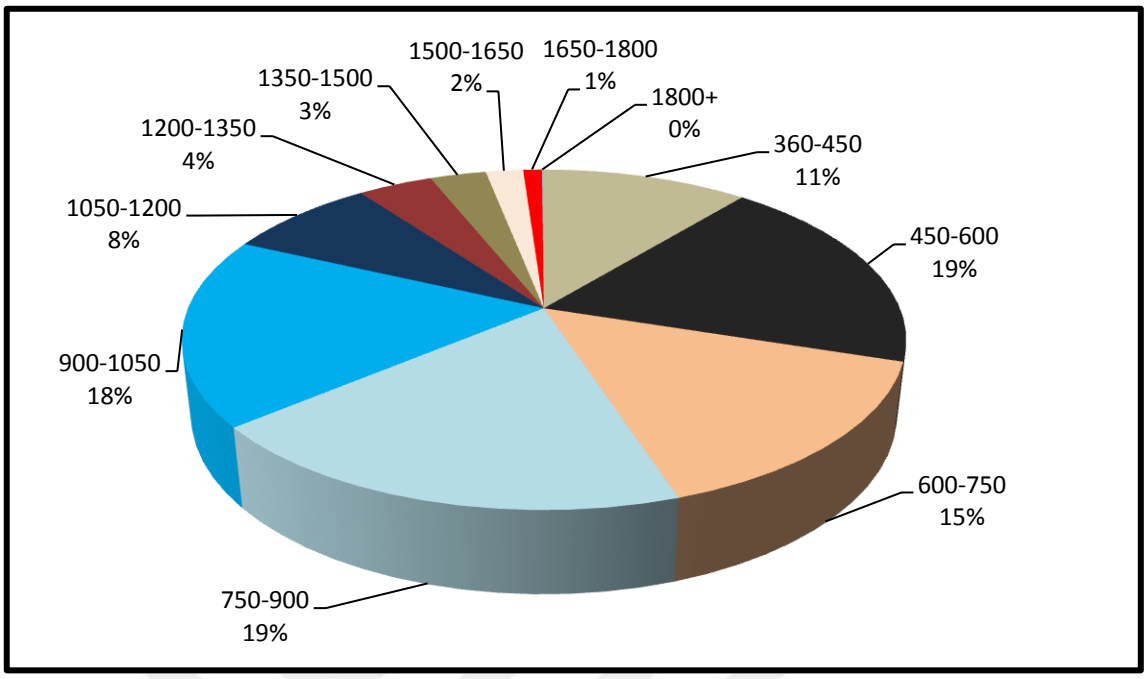

Grafik 2.1. İslahiye İlçe Topraklarının Yükselti Basamaklarına Göre Dağılımı (Çelik, 2012: 180)

2.1.3. İklim Özellikleri

Geniş manada iklim, atmosferin alt katmanlarında dünya yüzeyi yakınında herhangi bir alanda hüküm süren atmosfer olaylarını kapsar. Başka bir ifadeyle iklim, yeryüzüne yakın atmosferin alt katlarında hüküm süren atmosfer olaylarını inceler. İklim elemanları ise sıcaklık, yağış, nem, basınç ve rüzgar vs. dir. Bir yerdeki iklimin belirlenmesinde en az 30 yıllık yağış, sıcaklık, bağıl nem, bulutluluk vb. gibi iklim verilerine ihtiyaç bulunmaktadır (Atalay, 2012: 117).

Akdeniz Bölgesi'nin doğusunda yer alan çalışma sahası, karasal iklim ile Akdeniz iklimi 'nin geçiş kuşağında yer alır. Bu iklim tipine yağışlı soğuk Akdeniz iklimi 'de denilebilir. Gaziantep, Kahramanmaraş ve Kilis bölgesinde uzun yılların ortalama yağış miktarı incelendiğinde, bu bölgeler arasında yağışlar en fazla İslahiye çevresinde görülmektedir. Yağışlar Ekim ayından Mayıs ayının ortalarına kadar yoğunluk kazanır. En çok yağış Ocak ayında görülür. Kurak dönem ise Mayıs ayının ortalarında başlar ve de Eylül ayı sonuna kadar sürer. Sıcaklığın en yüksek olduğu ay Ağustos ayıdır (Karaömerlioğlu, 1999: 21). Çalışma sahası ve çevresinin iklimi, Akdeniz ikliminin genel karakteristik özelliklerinin etkisi altındadır. Akdeniz havzasın

genel atmosfer dolaşımı içerisindeki konumu gereği Akdeniz iklim bölgesi bütün yıl aynı hava kütlelerinden etkilenen ve homojen bir yapıya sahip olan bir bölge değildir. Tam tersine yazları genellikle tropikal, kışın ise kutupsal hava kütleleri gibi zıt özelliklerdeki hava kütlelerinin etkisinde kalır. Bu yüzden yıl içerisinde farklı dinamik-klimatolojik koşullar, kendi iklim özelliklerini yansıtır. Bu nedenle bir yıl iki devreye ayrılarak yaz döneminin sıcak ve kurak kışların ise daha serin ve yağışlı olmasında etkilidir (Arınç, 2006: 19-20).

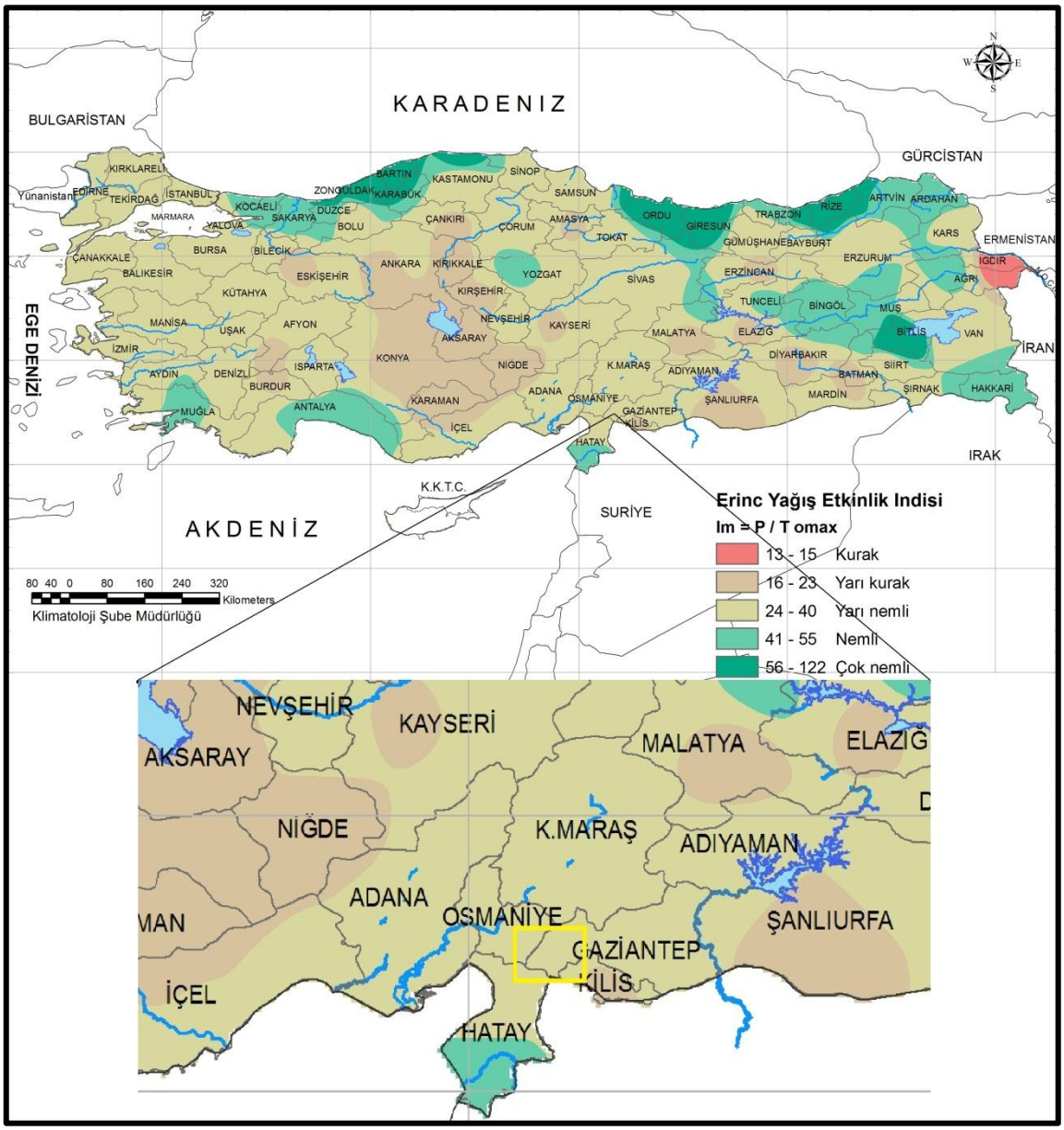

Harita 2.5. Erinç Metodu ile Türkiye İklim Sınıflandırması (M.G.M)

1971-2000 yıllarının iklim periyodu kullanılarak oluşturulan Erinç metodu ile Türkiye iklim sınıflandırmasında çalışma sahasının yarı nemli bir iklim özelliğine sahip olduğu görülmektedir (Harita 2.5.). Gaziantep Meteoroloji İstasyonu verilerinden hareketle çalışma sahasında, 1992'de -8,4 ˚C ile en düşük sıcaklık Şubat ayında ölçülmüştür. Yine bu rasat periyodu içerisinde en yüksek sıcaklık ise Ağustos 1987'de 45,4 ˚C olarak ölçülmüştür. Yağışların mevsimlere ve aylara göre dağılımı incelendiğinde yaz ve kış ayları arasında çok büyük farklılıklar göze çarpar. En fazla yağışın Kış mevsiminde düştüğü çalışma sahası Akdeniz yağış rejiminin egemen olduğu önemli bir alandır. Çalışma sahasına kış döneminde 451 mm yağış düşerken ilkbaharda bu rakam 214 mm'ye düşmektedir. Yaz dönemi boyunca ise 12 mm olan yağış miktarı sonbaharda 149 mm dolaylarındadır. Çalışma sahasında en fazla yağış % 54 ile Kış mevsiminde düşerken en az yağış % 2 ile Yaz dönemine denk gelmektedir. Yine İlkbahar yağışları % 26 ile azımsanmayacak kadar önemlidir. Yağışların % 18'i Sonbahar döneminde düşmektedir (Grafik 2.2.).

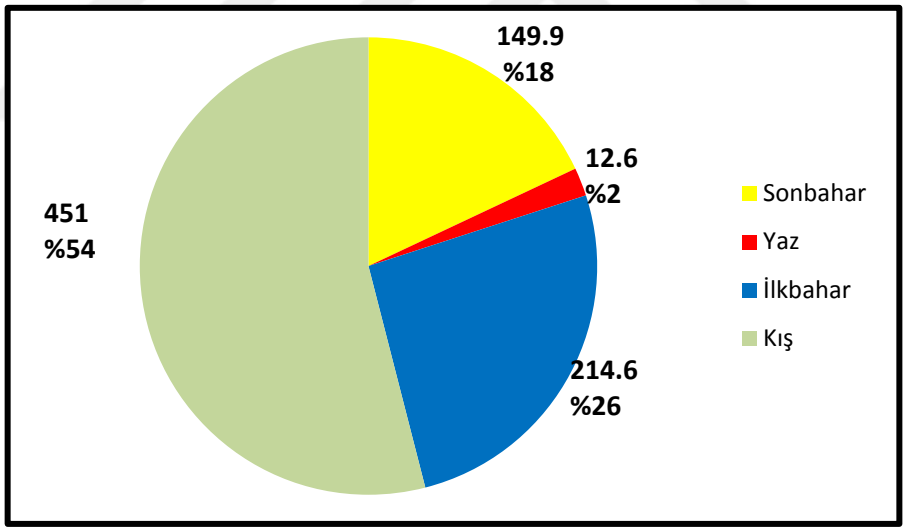

Grafik 2.2. İslahiye Meteoroloji İstasyonlarına Ait Mevsimlik Yağış Miktarları (mm) ve Oranları

Yağışın dağılışında görülen farklılık, hava kütlelerinin özellikleri, yükseklik ve bakı ile yakın ilişkilidir. Kış mevsiminde, tropikal ve kutupsal hava kütleleri arasında, Akdeniz üzerinde oluşan cephe, İslahiye üzerinde frontal yağışların oluşmasını sağlar. Bundan dolayı, çalışma alanı ve içinde bulunduğu iklim kuşağı, kış mevsiminde çok yağış alır.

İlkbahar aylarında ise bu cephe hareketleri daha kuzeyde oluşmaya başladıkça cephesel yağışlar kuzeye doğru kaymaya başlar. Bu nedenle yaz aylarına doğru çalışma sahası ve çevresinde daha kuru hava kütleleri etkili olur. Yaz aylarında hava kütlelerinin kararlı ve sabit olması bu yörede yağışların azalmasına sebep olur. Aynı zamanda yaz mevsiminde bölgede etkili olan hava kütleleri, yüksek sıcaklıklardan dolayı fazla yoğunlaşma olanağı bulamaz. Parçalar şeklinde depresyonlar veya yerel olarak oluşan konveksiyonel hareketler, yer yer orajlı yağışların oluşmasına imkan sağlar. Sonbaharın Eylül ve Ekim aylarında bazen kısa süreli daha az etkili yağışlar olur. Bundan sonra ise basınç ve hava hareketlerindeki değişmelerin etkisiyle tekrar yağışlı döneme girilir (Gürbüz vd., 2003: 14).

Tablo 2.1.
İslahiye Meteoroloji İstasyonları Verilerine Ait Aylık ve Yıllık Sıcaklık Ortalamaları (˚C) İle Yağış Miktarı (mm)

İstasyon Adı	Rakım	Rasat Süresi (Yıl)	Birim	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Yıllık Ort.
İslahiye	518	57	˚C	5.1	6.4	10.1	15.2	20	24.6	27.3	27.6	24.8	19.1	12.1	6.9	16.6
İslahiye	518	60	mm	159.8	138.5	107.9	68.3	38.4	7.9	1.8	2.9	6.5	48.6	94.8	153.2	828.6

İnceleme alanı, genel olarak yaz aylarında sıcaklığın ve kuraklığın hüküm sürdüğü, kış aylarında ise daha serin ve yağışın hakim olduğu kendine has iklim özelliklerine sahiptir. İlçenin yıllık ortalama sıcaklığı 16,6 ˚C'dir. En soğuk ay ortalama 5,1 derece sıcaklıkla Ocak ayıdır ve en sıcak ay 27,6 ˚C ile Ağustos ayıdır (Tablo 2.1.). Ayrıca, ortalama 1,8 mm yağış ile Temmuz ayı ve onu takiben 2.9 ile Ağustos ayı en kurak, 159,8 mm yağış ile Ocak-Aralık en yağışlı dönemi oluşturmaktadır. ilçe genelinde ortalama yağış miktarı 828,6 mm civarındadır (Kesici, 1992; Gürbüz, vd. 2003: 14) (Tablo 2.1.).

Grafik 2.3'te çalışma sahasının yıllık ortalama yağış ve sıcaklık grafiği verilmiştir.

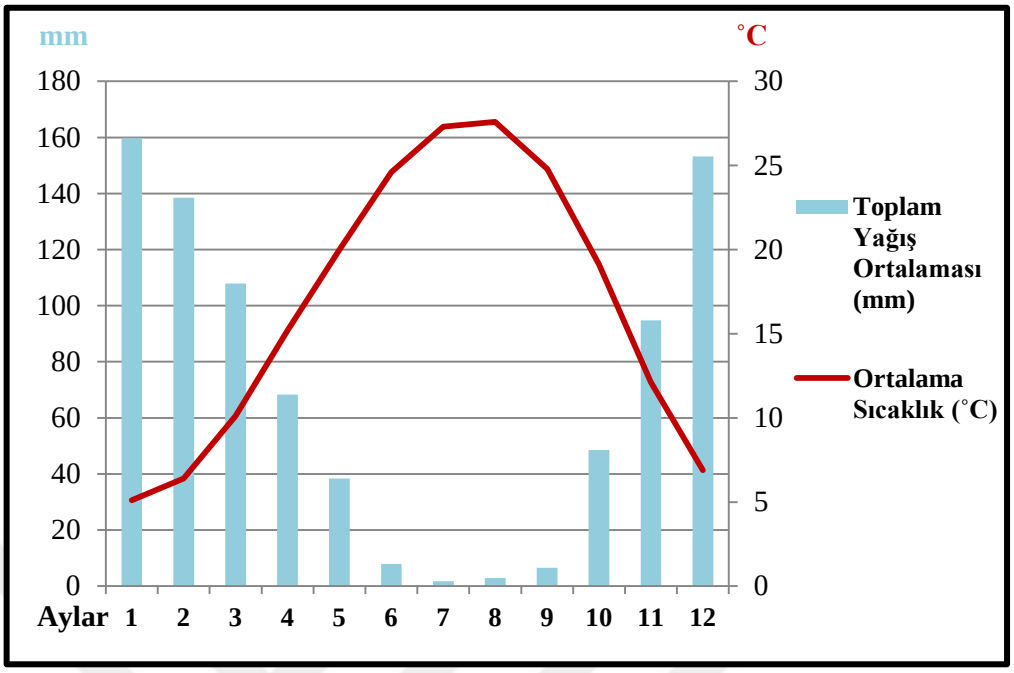

Grafik 2.3. İslahiye'nin Yıllık Ortalama Yağış ve Sıcaklık Grafiği

Tablo 2.2.'de yıl içerisinde meydana gelen en düşük ve en yüksek sıcaklık değerleri verilmiştir.

Tablo 2.2.
Çalışma Sahasının Yıl İçerisindeki Ekstrem Sıcaklık Değerleri (M.G.M)

Ay	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
°C (min)	-8.3	-7.6	-7.4	0	7.4	10	15	13.1	11.4	3	-1.4	-5.9
°C (max)	20.4	21.7	25.5	33.4	37.5	39.4	42	42.8	40	37.4	29.8	20.5

Hakim rüzgar yönünün kuzeybatı olduğu çalışma sahası ve çevresinin rüzgar şartları incelendiğinde batı ve kuzey yönlü rüzgarların daha etkili olduğu görülmektedir. Esme sayısına bakıldığında en fazla 6971 esme sıklığı ile kuzeybatı yönüdür. Bunu batı (4997) ve kuzey (4268) yönlü esme sıklığı takip etmektedir. En az esme sıklığına ise % 4.8 ile 1314 esme sıklığına sahip olan güneydoğudur (Tablo 2.3.) (Grafik 2.4.).

İç Anadolu ve Doğu Anadolu'da etkisini sürdüren, soğuk ve kuru hava kütlelerine bağlı meydana gelen ve yüksek basınç alanından Doğu Akdeniz üzerinde siklon sahasının bulunduğu yöne doğru hareket eden ve hava akımlarının tesiri altına

girer. Bundan dolayı da kuzey sektörlü rüzgarlar bölgede etkili olur. İlkbaharda kuzeyden esen rüzgarlar, tesirini yavaş yavaş azaltırlar. Ocak ayından itibaren İslahiye'de kuzeybatıdan esen rüzgarlar egemen olmaya başlar. Yaz mevsimi ile birlikte kuzeybatıdan esen rüzgârlar etkisini son derece arttırarak kararlı bir hava hareketi haline dönüşür. Bu mevsimde kuzeybatı rüzgarları haricinde kuzey yönlü esen rüzgarlar da etkisini gösterir. Diğer yönlerden esen rüzgarlar ise yok denilecek kadar az eserler. Yaz döneminde çalışma sahası, Asor YB merkezinden Basra AB merkezine doğru hareket eden istikrarlı havanın tesirinde kalır. Sonbaharda ve yaz devresindeki durum devam ederken Ekim ve Kasım aylarıyla birlikte doğu ve kuzey yönlü rüzgarlar, hakim olmaya başlar. Aralık ayından itibaren ise İslahiye çevresinde kuzey yönlü rüzgarların tesiri artar. Bununla birlikte ilçe, artık kış devresindeki koşulların etkisine girmiş olur (Kesici, 1992: 31; Arınç, 2006: 19-20).

Tablo 2.3.
Çalışma Sahasında Yönlere Göre Rüzgar Esme Sayıları ve Oranı

YÖNLER	K	KD	D	GD	G	GB	B	KB
Esme Sayısı	4268	2868	1484	1314	2571	2996	4997	6971
Frekans (%)	15.5	10.4	5.4	4.8	9.4	10.9	18.2	25.4

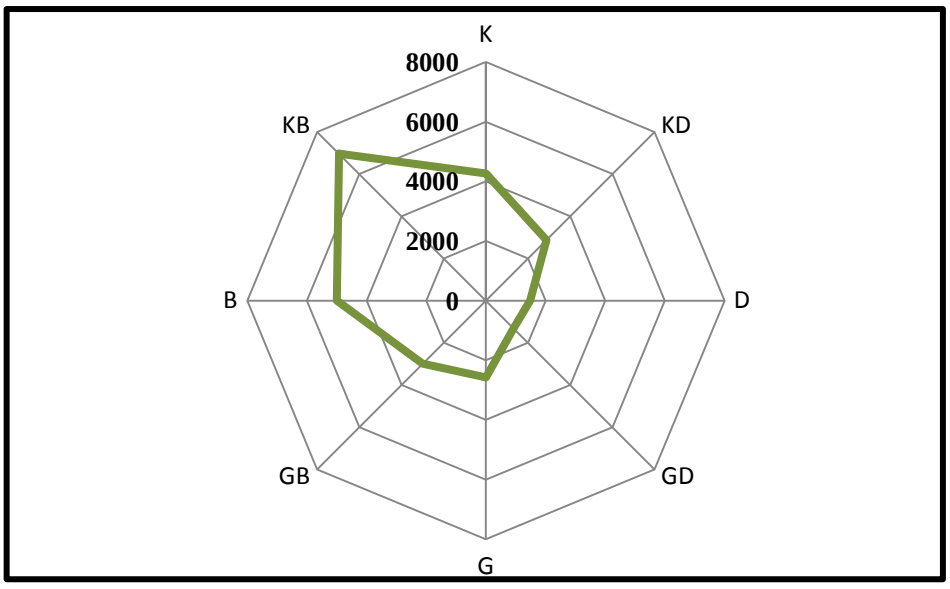

Grafik 2.4. Çalışma Sahasının Yıllık Hakim Rüzgar Yönü ve Frekans Gülü

2.1.4. Hidrografik Özellikler

Tarihi dönemler içerisinde suyun faydalarından istifade edip, zararlarından korunmaktan ibaret olan insan-su ilişkisi zamanla çok daha karmaşık bir hal almıştır. Özellikle sanayi inkılabı sonrası hızla artan dünya nüfusu ve çeşitlenen ekonomik faaliyetler, gezegenin su arzını bölgesel olarak farklılık göstermekle birlikte talep karşısında yetersiz kılmış, bu durum su kaynaklarının korunması, geliştirilmesi ve yönetilmesi konularına hayati bir önem kazandırmıştır (Karataş, 2014:1). Yaşamın devamı için bütün canlıların ihtiyaç duyduğu su, insanları, hayvanları ve bitkileri yakın çevresinde toplamıştır. İçme, sulama, kullanma ve endüstri amaçlı kullanılan su, yaşam için ne kadar kıymetli olduğunu göstermektedir (İzbırak, 1989: 1).

Araştırma sahası hidrografik bakımdan Akdeniz Bölgesi'nde Hatay Suları Havzasında yer almaktadır. İslahiye ve çevresinde arazi yapısı ve iklim şartları nedeniyle, şiddetli yağışların ardından yataklarından su akan kuru dereler ve vadiler çok yaygın şekilde bulunmaktadır. İlçede devamlı akarsular azdır. Bu akarsular, kış ve ilkbahar aylarında bol su taşırken, yaz aylarında kuraklık ve buharlaşma nedeni ile suları azalmaktadır. Ovanın tamamında düzenli bir hidrografik yapıdan bahsetmek zordur. Araştırma sahasını hidrografik bağlamda üç bölgede incelemek uygun olur. Bunlardan ilki Amanoslardan kaynağını alan derin ve dar vadiler içinde akan ve eğimin azaldığı yerde birikinti konisi oluşturan dere ve akarsulardır. Bu akarsuların en önemlilerini Gürgürün Deresi, Pollu Dere ve Deli Çay oluşturur.

İnceleme alanında ikinci olarak ise Antakya-Kahramanmaraş graben sahası içerisinde akan Karasu Çayı Karagöl'den çıkarak güney yönünde akıp ovanın içerisinden geçer. Çalışma sahasının sınırları içerisinde 35 ile 40 km devam ettikten sonra, Hatay sınırlarına girerek Kırıkhan'ın kuzeyinden, ilçenin batı istikametindeki Amanosların doğu yamaçlarından çıkıp 15 ile 30 km aktıktan sonra il sınırlarından çıkarak başka bir kolla birleşerek kurutulmuş Amik Gölü üzerinden Karasu, Maraş'tan kıta Afrika'sına kadar uzanan büyük çöküntü sahasının Türkiye sınırları dışında kalan güney havzalarının sularını toplayan Asi Irmağıyla, Hatay'da birleşip Akdeniz'e dökülür. Karasu'dan çalışma sahasının sulanmasında geniş ölçüde yararlanılmaktadır (Yurt Ansiklopedisi, 1982: 2950) (Fotoğraf 2.2.). Aynı zamanda bu havzada Gaziantep

ili ’nin batısında, Antakya-Kahramanmaraş grabeninin doğu kenarında yer alan kuru dere ve vadiler, yağışlı dönemlerde sularını kuzey-güney yönünde graben içerisine yerleşmiş ve onun meylinde takip eden Karasu’ya akıtırlar (Kalelioğlu, 1971:154).

Araştırma sahasında üçüncü olarak ise kaynağını Kurt Dağlarından alan Afrin ve Sabunsuyu akarsuları bulunur. Yukarı kesimlerinde Kafile Çayı olarak adlandırılan Afrinsuyu Kartal ve Büyük dağlar arasından doğar. Daha sonra ise bu suya Pekmez ve Karadede kolları karışır. Bu birleşmeyle Afrinsuyu adını alan çaya daha güneyde ufak bir kolla Afrin deresi karışır. Hayberi Dağı eteklerinden çıkan iki karst kaynağı da sularını Afrinsuyu’na katar. Türkiye-Suriye sınırlarında dört karst kaynağı tarafından beslenen Aslanlısu Dere’si de Afrinsuyu’na karışmaktadır (Arınç, 2006: 123). Bölgedeki akarsular rejim açısından Akdeniz iklimi ile benzerlik taşırlar. Yağışların artıp buharlaşmanın ise azaldığı kış aylarında ve ilkbahar dönemlerinde akım değerleri yüksek, buna karşın buharlaşmanın fazla yağışın ise daha düşük olduğu yaz ve sonbahar dönemlerinde ise düşüktür. Şubattan Nisana azalan bir ivme gösteren akım değerleri bu aydan Ağustosa kadar azalmaya devam eder. Ekimde ilk yağışlarla tekrar yükselir ve bu durum Ocağa dek sürer. Yazın bilhassa Haziranın ardından akımı iyice azalan akarsuları bu kaynaklar kurumaktan kurtarırlar. Ancak son zamanlarda akarsu ve kaynaklardan sulama amaçlı faydalanılması, akarsuların yaz döneminde tümüyle kurumasına neden olmaktadır (Şimşek, 2009: 28).

Çalışma sahasının en önemli akarsuyu İslahiye Ovası içerisinde kuzey-güney yönlü akarak Nurdağı ile Serinyol arasındaki kısmını içine alan Karasu Çayı’dır (Fotoğraf 2.6). Karasu Çayı yıllık olarak yaklaşık 133 milyon metreküp suyu Asi Nehri’ne taşımaktadır. Karasu Çayı, ilçenin doğu ve batısında yer alan dağlık alanlardan kaynağını alan çok sayıda dere ve çayı bünyesine katmaktadır. Çevresi sazlık ve bataklıklardan oluşan ve yüzey alanı ortalama 50 ha olan Karasu Kaynak Gölü (Karagöl) Karasu Çayının kaynağını oluşturur. Göçmen kuşlarının yol güzergahında bulunan ve kuşların yaşam alanı için olumlu koşulları barındıran Karasu Çayı ile kaynak gölü çeşitli kuş türüne ev sahipliği yapmaktadır.

Fotoğraf 2.2. Karasu Çayı ve Çevresi 1- Taşlıgeçit Çevresi 2- Tilmen Höyük Çevresi 3- Tahtaköprü Barajına 10 km Mesafede Karasu.

Aynı zamanda sulama ve taşkın kontrolü amacıyla çay üzerinde Tahtaköprü Barajı yapılmıştır (Fotoğraf 2.3.). Tahtaköprü Barajı, Karasu Çayı üzerinde 1967 -1975 yıllarında yapılmış bir barajdır. Baraj 2.142.000 m^3 dolgu hacmi ile 23.40 km^2 göl alanına sahiptir. Baraj ilçenin Aşağıbilenler, Ortaklı, Ağalarobası ve Yesemek köylerinin arazileri üzerinde yer almakta ve baraj ile 11.575 hektarlık bir alan sulanmaktadır (İÇDR, 2010). Yine Tahtaköprü Barajı yaz döneminde azalan akıma olumlu katkı yapmış olsa da, günden güne artan sulama suyu ihtiyacı barajın su arzını yetersiz kılmakta ve mansap kesiminde Karasu kanalının haziran-eylül arasında sık sık kurumasına yol açmaktadır (Karataş, 2017: 100).

Fotoğraf 2.3. Tahtaköprü Barajı ve Çevresi 1- Bent Sahası 2- Bent Sahası Üzerinden Kuzey İstikametli Görünüm 3- Barajın Doğu İstikametinden Çekilmiş Olan Fotoğrafı

Amanos Dağlarından kaynağını alan dere ve akarsulardan en önemlileri İdilli, Köklü ve Değirmencik köylerinin bulunduğu vadi içerisinde akan Gürgürün Deresi (Fotoğraf 2.4.) ile Hasanlök, Kayabaşı, Tandır, Yağızlar köyleri ile Boğaziçi kasabasının bulunduğu vadi içerisinde akan Pollu Dere (Fotoğraf 2.5.) ve Deli Çay'dır (Fotoğraf 2.6.).

Fotoğraf 2.4. İdilli, Köklü ve Değirmencik Köylerine Giden Yol İstikametinde Akan Gürgürün Deresi

Fotoğraf 2.5. Hasanlök, Kayabaşı, Tandır ve Yağızlar Köylerine Giden Yol Güzergahında Akan Pollu Dere

Yılın belli dönemlerinde şiddetli yağışlarla beraber ilçede bulunan dere ve çaylarda taşkınlar meydana gelebilmektedir. Bunları önlemek için belli aralıklarla setler

inşa edilmiştir. Yapılan bu setler sağlam ve kullanışlı yapılmadığı takdirde olumsuz neticeler doğurabilmektedir. Zira 2001 yılında Boğaziçi kasabasının kuzeyinde bir yan kol üzerinde inşa edilmiş olan taşkın koruma setinin aşırı yağış sonrası yıkılmasıyla can kaybı yaşanmıştır.

Fotoğraf 2.6. Deliçay ve Çevresi 1- Şiddetli Yağışların Olduğu Dönemlerde Taşkınlarında Olduğu Çayın Geldiği Kuzey Yönü İstikameti 2- Suyun Aktığı Güney Yönü İstikameti 3- Deli Çay Üzerinde İnşa Edilmiş Olan Taşkın Önleme Amaçlı Set ve Bu Setin Gerisindeki Rüsubat Birikimi

İslahiye ilçesinin yeraltı su rezervi incelendiğinde ise toplam su rezervinin 103,20 hm^3/yıl olduğu belirtilmiştir. Emniyetli su rezervi ise 62 hm^3/yıldır. Dolayısıyla ilçede mevcut yeraltı suyu rezervi sulama ve içme suyu amaçlı olarak kullanılmaktadır (İÇDR, 2010). Çalışma sahamızda içme ve kullanma suyu ciddi bir problem olduğundan yeraltı sularını tarımda kullanmak amacıyla çeşitli projeler geliştirilmiştir. Karapınar, Çakmak, Kırışkal, Gedikli, Şatır Höyük ve Güllü Höyük bu yeraltı suyu

sulama projelerinden en önemlileridir. Çalışma sahasında yeraltı suyunun içme suyu amaçlı olarak kullanılması için ise 4 adet derin kuyu ve 30 adet pınar bulunmaktadır. Bunlardan elde edilen toplam su miktarı toplam 160 litre/sn.dir. Dolayısıyla bu kaynaklardan yıllık toplam 5 milyar litre dolayında su içme amaçlı olarak kullanılmaktadır. İnceleme alanında son yıllarda kişisel kuyu açımları da hız kazanmıştır. İslahiye Ziraat Odası'na göre, ovadaki kuyuların suları yüzde 50 oranında azalınca ilçede çiftçiler yeni kuyu arayışına başlamıştır. Bunun sonucunda mevcut su kuyularının sayısı yüzde 30 artarak yaklaşık 2 bine ulaşmıştır (AA, 2014) (Fotoğraf 2.7.).

Fotoğraf 2.7. Yukarıbilenler Mahallesi Üzüm Bağları Arasında Bir Su Kuyusu

Araştırma sahamızda su sorununun giderilmesi adına çeşitli adımlar atılmaya başlanmıştır. Henüz yapımı devam eden Kılavuzlu Barajı Sulama Projesi ile 24000 ha. tarım arazisinin suya kavuşacağı tahmin edilmektedir. Yine uzun süre üzerinde konuşulan Tahtaköprü barajının yükseltilmesi adına resmi imzalar 16 Mart 2017 yılında atıldı. Bu çalışmayla barajın gövde dolgusu 9 metre yükseltilerek rezervuarda depolanacak suyun hacmi 200 hm^3 den 350 hm^3'e kadar çıkartılacak. Böylece 346 bin dekar alanın sulanacağı tahmin edilmektedir. Bu da ciddi bir zirai gelir ve istihdamı beraberinde getireceğinin göstergesi durumundadır.

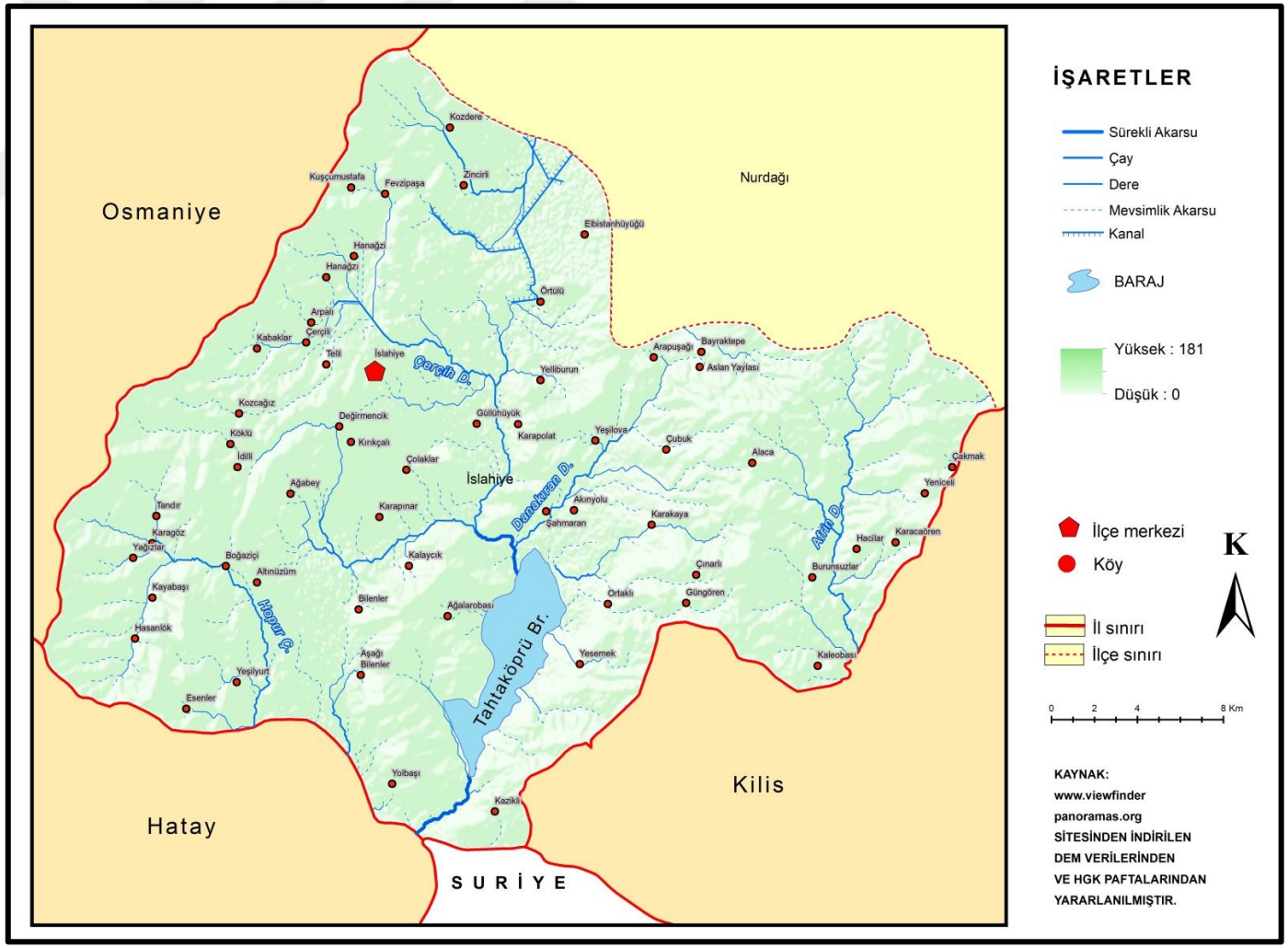

Harita 2.6. İslahiye İlçesinin Hidrografya Haritası

2.1.5. Toprak Özellikleri

Bitkilerin beslenmesi için gerekli olan, yeryüzeyini birkaç mm'lik örtü şeklinde saran ve bünyesinde zengin flora ve fauna barındıran, devamlı kimyasal olayların olduğu, tortul, metamorfik ve volkanik kayaçlardan oluşmuş olan toprak bu özellikleriyle tarif ve tasnif edilebilir (Atalay, 2012: 308). Araştırma sahasında zamana bağlı olarak iklim, topoğrafya ve ana madde farklılığı nedeniyle çeşitli toprak grupları oluşmuştur. İlçenin bulunduğu alanda yer alan hâkim toprak tipi kireçsiz kahverengi orman ile kolüvyal topraklardır (Harita 2.7.).

Fotoğraf 2.8. Ortaklı Mahallesinin Bulunduğu Mevkiden Tarım Arazileri

Çalışma alanında gözlemlenen 8 ana toprak çeşidi vardır. Kireçsiz kahverengi orman toprağı ilçenin en çok karşılaşılan toprağıdır. Bu toprak ilçenin %26,6'sını kaplamaktadır. Bunlar ilçenin doğusunda bulunan yüksek alanları ve barajın batısında bulunan sahadaki yükseltileri kaplamaktadır. Bu toprakların büyük çoğunluğu orman, funda ve mera görünümündedir. Pek fazla tarım yapılmamakla beraber kuru tahıl tarımı ve son yıllarda zeytincilik faaliyetleri ön plana çıkmıştır. İkinci büyük toprak grubu ise kolüvyal topraklardır. İlçedeki kolüvyal topraklar erozyon alanlarında, taşkın ve millenmeye uğramış ovalarda ve dağ eteklerinde görülmektedir. Kolüvyal topraklar,

çalışma sahasının % 21,8'lik bir kısmını örtmektedir. Bu toprakların bulunduğu alanlar kültür altına alındığından doğal bitki örtüsü yer almamaktadır. Kahverengi orman toprakları ise çalışma alanının %15,4'lük kısmını oluşturmaktadır. Araştırma sahasının güneybatısı ve Amanos Dağlarının yüksek sahalarında yaygın olarak görülen bu topraklar çoğunluk olarak orman ve otlak alanlarla kaplıdır. Verimliliğin yüksek olduğu bu topraklarda zeytin, nar ve Antep fıstığı da yetiştirilmektedir. Altınüzüm, Boğaziçi, Esenler, Köklü, Tandır, İdilli, Hasanlök, Kayabaşı ve Yeşilyurt yayılış gösterdiği önemli alanlardır. İlçede % 12,7 oranında yer kaplayan bazaltik topraklar, volkanik aktivitelerin etkili olduğu Fevzipaşa, Şerikanlı, Yolbaşı, Hacılar, Örtülü, Yelliburun ve Yeşilyurt yerleşmelerinde büyük yer kaplar. Bu topraklarda kuru tarım ve bağcılık yaygındır. Kırmızı Akdeniz toprakları ise toprak grupları içerisinde % 8,5 yer kaplamaktadır. Bu toprakların rengi kırmızı, açık kırmızı veya sarı renktedir. Genellikle kızılçam ve maki vejetasyonu yakınlarında görülür. İlçe merkezinin batısında yer alan dağlık sahada yayılış göstermektedir. Bu topraklarda daha çok bağ ve bahçecilik yapılmaktadır (Harita2.7.).

Alüvyal topraklarsa İslâhiye ilçesinde % 5,5'lik kısmını örtmektedir. Araştırma sahası içerisinde bu topraklar üzerinde sulu ve kuru tarım yapılmaktadır. Kültür bitkileri yetiştirildiğinden doğal bitki örtüsünden mahrum olan bu topraklarda tahıl ürünleri, kırmızıbiber, mısır ve pamuk yetiştirilmektedir. Elbistanhöyüğü, Ötülü, Yukarıbilenler ve Zincirli yerleşmelerinde yaygındır. İlçede kırmızımsı kahverengi topraklar % 4,2 oranında bir yere sahiptir. Çoğunluğu ormanlık ve otlak alanlarla kaplıdır. Verimliliği yüksektir. Son olarak %3,3 civarı bir yer oluşturan organik topraklar çalışma sahasının kuzeyinde Nurdağı ilçe sınırında Alüvyal topraklar ile beraber bulunmaktadır. Zincirli yerleşme sınırları dahilinde bulunan bu topraklarda kırmızıbiber, pamuk, mısır ve sebzecilik yapılmaktadır (Çelik, 2012: 183-184) (Harita2.7.). Genel bir değerlendirme yapıldığında depresyon tabanında yer alan arazilerin tarım için uygun olduğunu ve sulama olanaklarının geliştirilmesiyle verimlerinin artacağı buna paralel olaraktan da kırsaldan yapılan göçlerin azalacağı söylenebilir.

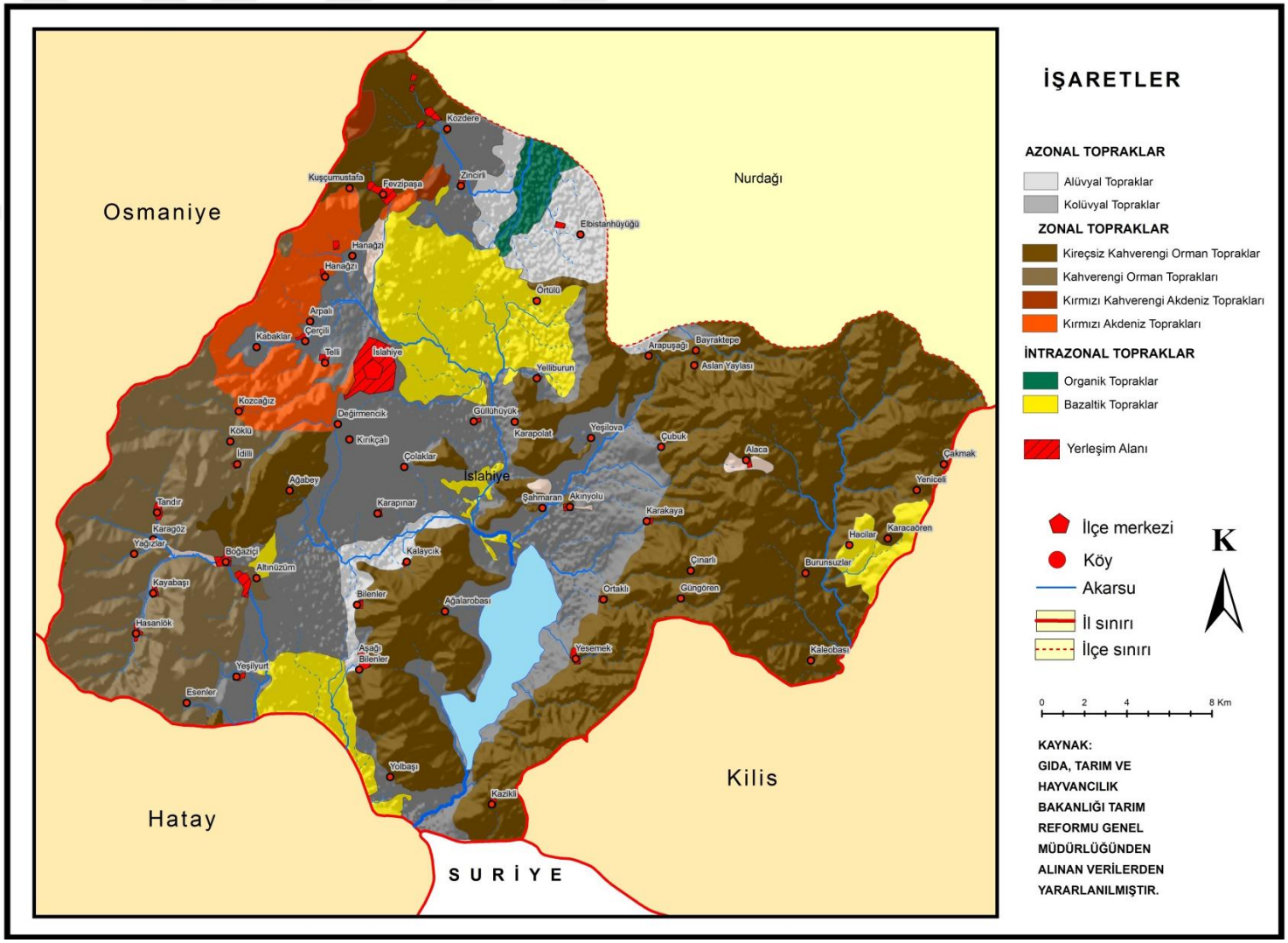

Harita 2.7. İslahiye İlçesinin Toprak Haritası

2.1.6. Doğal Bitki Örtüsü Özellikleri

Bitkiler; dünyadaki canlıların içinde en fazla türe sahip olan, fotosentezle üretimini sağlayarak farklı tüketicilerin beslenmesine yardımcı olan, enerji ve madde dolaşımında aktif rolde bulunan canlılardır. Yeryüzünde diğer canlıların olduğu gibi, bitkilerin de yetişme şartlarını belirleyen faktörler vardır. Bu faktörlerin biri veya bir kaçı bitkinin yetişmesinde hakim rolü oynar (Atalay, 2012: 351). Çalışma sahası ve yakın çevresi de bitki çeşitliliği açısından zengindir. Bu çeşitliliğin oluşmasında sahanın iklim, toprak özellikleri, yeryüzü şekilleri ve beşeri faktörler önemli birer unsurdur. Kilis Orman İşletme Müdürlüğüne bağlı olan İslahiye Orman İşletme Şefliğinin sorumluluğunda bulunan araştırma sahasının büyük bir bölümü Akdeniz vejetasyonuna ait olup kuru ormanların yayılış alanı içerisinde yer almaktadır.

Çalışma sahası ve yakın çevresindeki bitki örtüsü üç kuşak şeklinde incelenebilir. Bunlardan ilki yer yer maki türlerinden oluşan çalı formasyonu, ikincisi Akdeniz dağ kuşağının geniş yapraklı ağaç ve çalıların içinde bulunduğu iğne yapraklı orman formasyonudur. Üçüncüsü ise ot formasyonudur. Bu bitki formasyonlarını araştırma sahasında Amanos Dağları, Antakya-Kahramanmaraş Grabeni ve Kurt Dağları üzerinde de ayrı ayrı değerlendirmek mümkündür (Şimşek, 2009: 40).

İnceleme alanında, çalılık formasyonlar 450-1000 m. yükseklikteki yerlerde görülür. Bu yükselti aralığında yaygın bitki türü kızılçamlar olması gerekirken uzun yıllar meydana gelen tahribatlar sonucu yaprağını döken ve dökmeyen çalı türleri ortaya çıkmıştır. Bu çalılardan oluşan bitki topluluğuna maki denilmektedir. Çalışma sahası ve çevresinde yer alan bu maki elemanları şunlardır: tesbih (styrax officinalis), kermez meşesi (quercus coccifera), sumak (rhus coriaria), menengiç (pistecia terebinthus), cehri (rhumnus oleoidies), akçakesme (phillyrea latritolia), mazı meşesi (quercus infectoria), erguvan (cercis siliquatrum), zeytin (olea europea), keçiboynuzu (ceretonia siliqua), saçlı meşe (quercus cerris) ve karaçalı (paliurus spinochristis)'dır.

Çalışma alanı ve çevresinde orman formasyonları Amanos ve Kurt Dağları üzerinde 550-600 m'den itibaren başlamak üzere 2000 m.'ye kadar çıkar. Bu yükselti aralığında bulunan en yaygın ağaç türü kızılçam (pinus brutia)'lardır. Diğer türler ise;

selvi (cupresus), göknar (abies), kavak (populus), kayın (fagus adsidue), ardıç (juniperus), meşe (quercus), sedir (cedrus), akçakesme (phillyrea), sandal (arbutus), karaçam (pinus nigra), sakız (pistacia lentiscus), tesbih (melia azedarach), funda (erica manipuliflora salisb), delice (lolium temulentum), ısırgan (urtica), karaçalı (paliurus spina), sütleğen (euphorbia), böğürtlen (rosaceae) ve çayır otlarıdır. Bozuk ormanlar olan meşe ormanları ise Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından koruma altına alınmıştır.

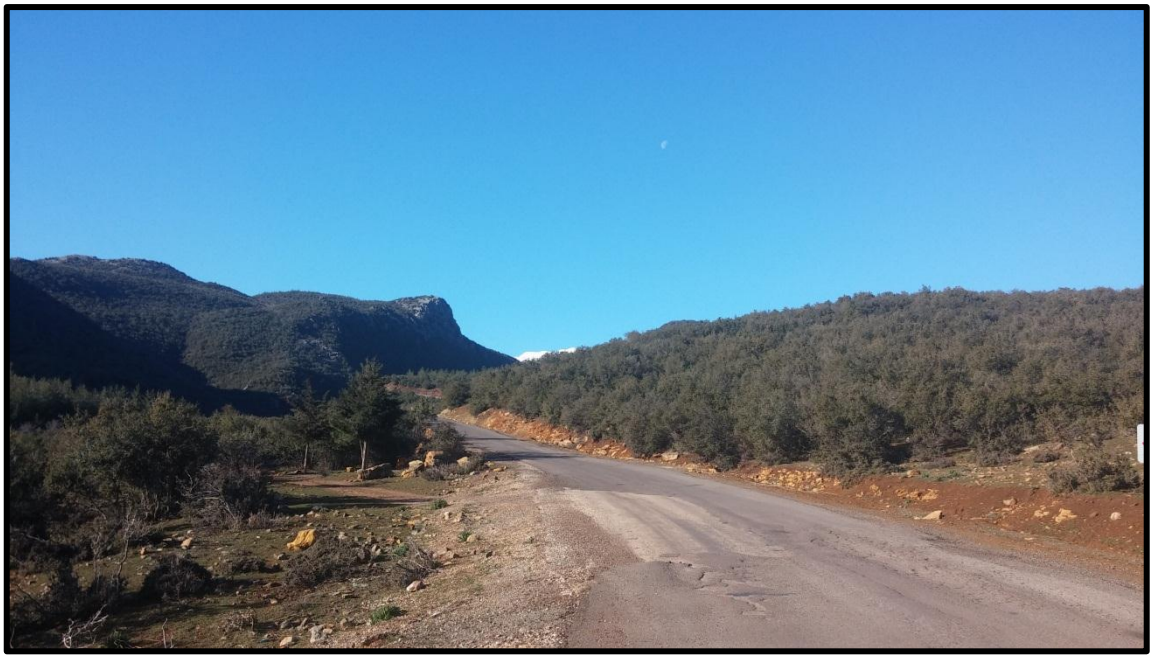

Fotoğraf 2.9. Makilerle Kaplı Koçcağız Mahallesi Yol Güzergahı

Akdeniz vejetasyon bölgesinin karakteristik bir ağacı olan kızılçam (pinus brutia) Torosların güneye bakan yamaçlarında 1500 m. yükseltiye kadar çıkar. Karadeniz'de kıyılardan itibaren görülmeye başlayan bazı bitki türleri (porsuk, kayın, fındık ve üvez gibi) Amanos Dağlarının kuzeye bakan yamaçlarında 1000 m. civarındaki yüksekliklerde yer alır (Atalay, 1994: 104-215). Amanos Dağları'nın özellikle kuzeye bakan yamaçlarında bazı sahalarda Akdeniz Fitocoğrafya Bölgesi dışında Doğu Karadeniz-Güney Sibirya veya Öksin-Kolşik bitki elemanları mevcuttur. Bunlar: çınar yapraklı akçaağaç (acer platanodies), kayacık (ostrya carpinifolia), adi kızılağaç (alnus glutinosa), doğu kayını (fagus oriantalis), kızılcık (cornus australis), çilek (fragaria vesca), fındık (corylus avellena), ıhlamur (tilia argentea), ceviz (juglans

regia), titrek kavak (populus tremula), üvez (sorbus terminalis), porsuk (taxus baccata), karaağaç (ulmus glabra), ve sapsız meşe (quercus patraea)'dir.

Fotoğraf 2.10. Boğaziçi Kasabası Yakınlarında Amanos Dağları Üzerinde Fundalıklar

Amanos Dağları'nın kuzeye bakan yamaçlarında 1100-1500 m yükseltilerde Akdeniz Fitocoğrafya'sında bir Öksin ağacı olan doğu kayını (fagus orientalis) ormanları görülür. Bu kayın ormanlarında, toros göknarı (abies cilicica), çiçekli dişbudak (fraxinus ornus), üvez (sorbus terminalis), kayacık (ostrya carpinifolia), kuzu fındığı (corylus avellena), meşe (quercus libani), akçaağaç (acer negundo), yabani kızılcık (cornus sanquinea), karaağaç (ulmus glabra), tesbih ağacı (styrax officinalis), Lübnan sediri (cedrus libani), geniş yapraklı papaz külahı (evonymus latifolia), ve doğu gürgeni (carpinus orientalis) gibi türler görülür. Kayın ormanında görülen bu ağaç ve ağaççık türlerinin büyük bir kısmı Öksin'e aittir. Bu bakımdan Amanos Dağlarında nemli iklim şartları altında özellikle kuzeye bakan yamaçlarda yaşayan Kolşik-Öksin flora bölgesine ait büyük paçalar halinde relik orman toplulukları da yer alır (Atalay, 1994: 104). Araştırma sahasının ormanlarla kaplı alanlarından biride sahanın doğusunda yer alan serpantin yapılı Kurt Dağlarıdır. Ormanların en yoğun olduğu sahayı oluşturan bu vejetasyon içerisinde mazı meşesi, pırnal meşesi, akçakesme, sakızi menengiç, tesbih

ağacı katran ardıcı, sandal, kermez meşesi ve yaygın olarakta kızılçamlar yer almaktadır.

İnceleme sahasının ot formasyonu ise çoğunlukla graben alanıyla plato ve tepelerde görülür. Graben sahasında, ilkbahar yağışlarının yeşerttiği, yaz sıcaklarının sararttığı bozkır ikliminin genel bitki örtüsü hakimdir. Karasu Çayı'nın aktığı kamışlık ve sazlık sahada higrofiller yoğun olarak görülmektedir. İlkbaharla birlikte yeşeren, Mayıs ayı ile birlikte başlayıp Kasım ayına varıncaya kadar devam eden kurutucu sıcaklıklara maruz kalan stepler bölgede geniş yer tutmaktadır. Buna göre İslahiye ve çevresinin, İç Anadolu ve Doğu Anadolu'ya göre step karakterini daha belirgin olarak yansıttığı söylenebilir (Sözer, 1984: 24). Sonuç olarak saha bitki örtüsü ve yetiştirilen ürünler bakımından Akdeniz bitki topluluğu özelliklerini göstermektedir. Yine çalışma alanının yüksek kesimlerinde ormanlık sahalara rastlansa da doğal bitki örtüsünü makiler oluşturmaktadır. Ayrıca, İslâhiye'nin batı sınırına yakın kesimleri ile ilçe merkezinin doğusunda doğal ormanlık alanlar yer almaktadır. Genellikle yüksek ve dağlık alanlarda yer alan bu ormanlar zamanla doğal ve beşeri faaliyetlerinde etkisiyle tahribatlara uğramıştır. Hem doğal faaliyetlerden hem de insan kaynaklı bu yıkım, ağaç dikim faaliyetleri ile an aza düşürülmeye çalışılmaktadır (Fotoğraf 2.11.).

Fotoğraf 2.11. Ormanlık Bir Sahada Tarla ve Zeytin Bahçesi Açmak Amacıyla Tahrip Edildiği Belli Olan Kızılçam Alanından Bir Görünüm

3. BEŞERİ VE İKTİSADİ ÖZELLİKLER

Bu bölümde araştırma sahasının beşeri ve iktisadi özellikleri geçmiş ve güncel veriler kullanılarak bilimsel bir sentezle verilmeye çalışılacaktır.

3.1. İslahiye'de Nüfus Özellikleri

Bir ülkede, belirli bir tarihte ülke içinde yaşayan bütün bireyleri (nüfusun tamamını) kapsayacak şekilde nüfusla alakalı bulguların toplanması, bu verilerin nüfus sayım çizelgelerine aktarılması ve yararlanılarak yayınlanması işlemlerine nüfus sayımı adı verilir. Beşeri ve ekonomik coğrafyanın ilgi alanı içerisinde bulunan nüfus coğrafyası, doğal çevre ve nüfus ile ilintilidir. Kıtalar, ülkeler, ülkelerin bölge, bölüm ve yöreleri nezdinde nüfusun dağılış faktörleri ile bunu hazırlayan doğal ve beşeri faktörleri ifade eden coğrafya bilim alanına nüfus coğrafyası denir (Doğanay, vd., 2013: 6-7). Bu bölümde İslahiye'nin nüfus özellikleri hakkında bilgiler verilmiştir.

3.1.1. Nüfusun Gelişimi

Çalışma sahasının nüfusu hakkındaki ilk bilgiler Milâdî 1891-1892 (Hicri 1309) tarihli salnamede görülmüştür. Bu yıllığa göre Yarpuz (Cebel-i Bereket) sancağının toplam nüfusu 29.183 kişiyi buluyordu. Fakat bu nüfus içerisinde o dönemde sancağa bağlı olan Osmaniye, İslahiye, Hassa, Bulanık (Bahçe) ve Payas kazalarının nüfusları da dâhildir. Çünkü 1880 tarihine ait Salname-i Vilayet-i Adana'da verilen bilgilere göre Yarpuz (Cebel-i Bereket) sancağının daha önceki ismi ise Sancak-ı Payas'tır. Mevcut durumun dikkate alınması ile idari yönden Maraş sancağına bağlı olan Hassa, İslahiye ve Bulanık (Bahçe) kazaları yeni kurulan Cebel-i Bereket (Yarpuz) sancağına bağlanmıştır. Yarpuz sancak merkezi haline geldikten sonra Hassa, Payas ve İslahiye gibi çevre kaza ve köylerden gelen insanlarla birlikte sancağa bağlı yerleşmelere ait nüfus 63.400'e, Yarpuz nüfusu da 5800'e, yükselmiştir (Karaboran, 1995: 646-647).

Modern anlamda yapılan ilk nüfus sayımı 1927 yılında Türkiye Cumhuriyeti ile başlamıştır. Bu tarihe kadar İslahiye nüfusu üzerine olan bilgiler salnamelerden ve bu yöreyi ziyaret eden seyyahlardan öğrenilmektedir. 1867 tarihli Halep Vilayeti Salnamesinde ise İslahiye yerleşme merkezinin 2021 nüfuslu olduğuna rastlanmıştır. Araştırma sahası insanlık tarihinin eski zamanlarında çevre şartları itibari ile insanların yerleşmesine, ticaret ve ziraata dayanan büyük medeniyetler kurmasına elverişlidir. (Karaboran, 1982: 97). Cebel-i Bereket vilayeti içerisinde sayılan İslahiye'de 28 Ekim 1927 Cuma günü yapılan sayıma göre nüfus 18.752'dir. Bu nüfusun 8.817'si kadın iken 9.935'i erkektir. Yine nüfusun 611'i kadın 808'i erkek olmak üzere toplamda 1.419'u İslahiye şehir merkezinde yaşarken, 8.206'sı kadın 9.127'si erkek nüfus olmak üzere 17.333'ü nahiye ve köylerin toplamını oluşturmaktaydı. 1935 yılına gelindiğinde daha tecrübeli ve kapsamlı bir nüfus sayımı yapılmaya çalışılmıştır. Bu nedenle 1935 yılından günümüze kadar olan sayımlar temel alınmıştır. 1935 yılında toplam nüfus 26.538'dir. Bu nüfusun 14.520'si erkek, 12.018'i kadındır. 1940 yılına gelindiğinde nüfus 24.767 olarak belirlenmiştir. 1935'ten itibaren 544 erkek ve 1227 kadın olmak üzere nüfus 1.771 kişi azalmıştır. Sonraki yıllarda yani 1945'te 2.382 kişi artarak 27.149'a, 1950'de 5.329 kişi artarak toplam nüfus 32.478'e ulaşmıştır. 1950 yılında kadın ve erkek nüfusu hesaplanmadığı için tablo ve grafiklerde '?' kullanılmıştır. 1955 yılında ise nüfus 7.169 kişi artarak 39.647'ye ulaşmıştır. 1960 yılında 26.957'si erkek, 23.457'si kadın olmak üzere toplamda 50.414 olarak hesaplanmıştır.

Yine TÜİK'in 1965 yılına ait verilerine göre ise araştırma sahasında nüfus 59.911'dir. Bunun 31.786'sı erkek, 28.125'i ise kadındır. Genel olarak veriler incelendiğinde 1945 yılından, 1985 yılına kadar İslahiye nüfusu düzenli olarak artış göstermiş ve 1985 yılında 96.504'e çıkmıştır. Bu rakam sayım yılları içerisinde en yüksek olanıdır. Nüfusta meydana gelen bu artışı sağlık koşullarında meydana gelen gelişmeler sonucu doğum oranındaki artış ve ölümlerdeki azalmaya bağlı gösterebiliriz. Doğal artışın yanı sıra çevre illerden ve çevre köylerden yapılan göçlerinde katkısının olduğu söylenebilir. 1990 yılına gelindiğinde 72.235'e düşen nüfus, 24.269 kişi azalmıştır. Bu durumun en önemli sebeplerinden biri, 1990 yılına kadar İslahiye'ye bağlı Fevzipaşa bucağından 9 ve Sakçagözü bucağından 18 köyün, Mayıs 1990 tarihinde ilçe olan Nurdağı'na dâhil edilmesidir. 2000 yılına gelindiğinde nüfusta

6.776'lık bir artış gerçekleşmiştir. Böylece nüfus 79.011'e yükselmiştir. 2007 yılına ise 12.928 kişi azalan nüfus 66.083'e düşmüştür. Nüfusta bu büyük değişimlerin yaşanmasında sayım yılları içerisinde ilçe sınırlarına dâhil edilen Hassa, Fevzipaşa ve Sakçagözü' ne ait bazı köylerin nüfusa dâhil edildiğinde büyük artışlar, çıkartıldığında ise ilçe nüfusunda azalmalar ile sonuçlanmıştır. Ayrıca 2008 yılında ki nüfus sayımında meydana gelen azalmayı bu tarihte 172. Zırhlı Tugay Komutan Yardımcılığının ilçeden ayrılarak yerine 106. Topçu alayının getirilmesi sonucu askeri personeldeki azalmaya bağlanabilir. 2008 ve 2016 yılları arasında ise nüfus 65.215 ile 66.941 kişi aralığında değişkenlik göstermiştir. 2016 yılı toplam nüfusu 66.941'dir. Bunun 34.168'i erkek, 32.773'ü ise kadındır. Yıllara göre nüfus değişimi Tablo 3.1.'de detaylı olarak sunulmuştur (TÜİK, 2017).

Tablo 3.1.
İslahiye İlçesinin Yıllara Göre Nüfus Değişimi

Yıl	Erkek	Kadın	Toplam
1935	14.520	12.018	26.538
1940	13.976	10.791	24.767
1945	15.265	11.884	27.149
1950	?	?	32.478
1955	20.797	18.850	39.647
1960	26.957	23.457	50.414
1965	31.786	28.125	59.911
1970	35.054	31.516	66.570
1975	40.309	37.983	78.292
1980	43.473	42.132	85.605
1985	49.019	47.485	96.504
1990	36.414	35.821	72.235
2000	40.608	38.403	79.011
2007	33.351	32.732	66.083
2008	32.766	32.452	65.218
2009	32.759	32.762	65.521
2010	32.727	32.804	65.531
2011	33.093	32.669	65.762
2012	33.549	32.644	66.193
2013	33.646	32.524	66.170
2014	33.531	32.338	65.869
2015	33.381	32.418	65.799
2016	34.168	32.773	66,941

1935 – 2016 yılları arasındaki 81 yıllık döneme ait nüfus gelişiminin grafik ile gösterimi ise Grafik 3.1.'de verilmiştir.

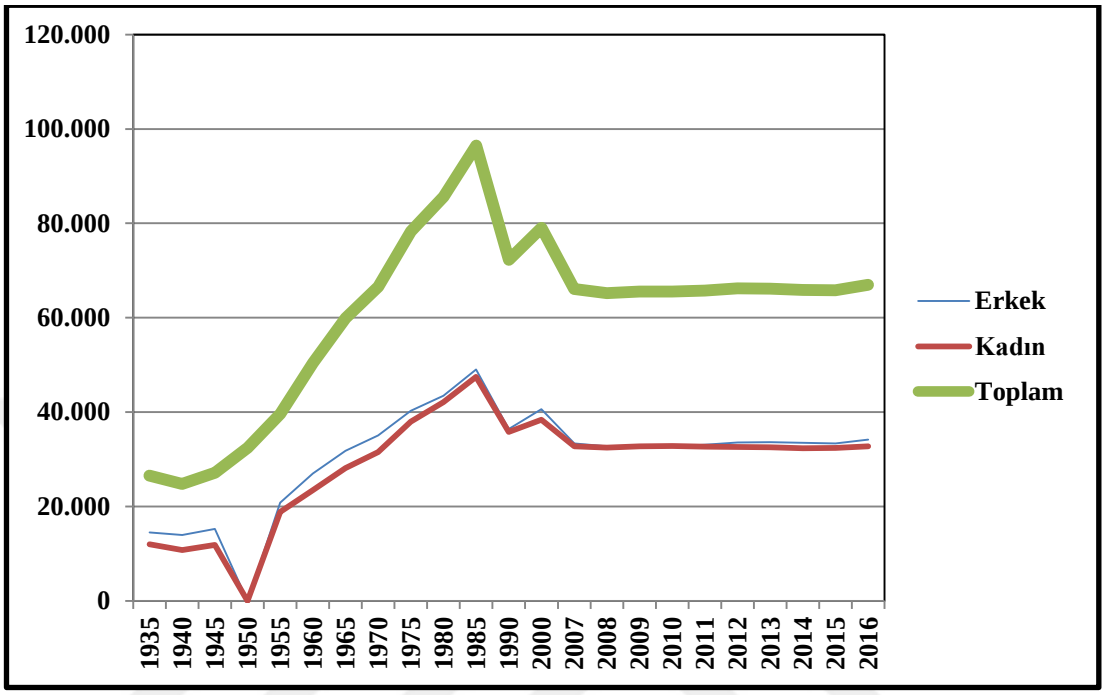

Grafik 3.1. İslahiye İlçesinin Nüfus Değişim Grafiği

İslahiye ilçesinin farklı yıllardaki nüfusunun aynı yıllarda Gaziantep ve Türkiye nüfusu içerisindeki payı incelendiğinde önemli sonuçlar ortaya çıkmıştır. Buna göre, 1935 yılında İslahiye ilçesinde nüfus 26.538, Gaziantep'te 238.506, Türkiye geneli ise 16.158.018'dir. İlçe % 9,36 ile Gaziantep nüfusu içinde, binde 1,64 gibi bir oranla Türkiye nüfusu içerisinde yer kaplamaktadır. 1965 yılında İslahiye'nin nüfusu 59.911'e, Gaziantep'in nüfusu 511.026'ya, Türkiye'nin nüfusu ise 31.391.421'e yükselmiştir. Bu tarihte İslahiye'nin nüfusu Gaziantep nüfusunun %11,72'sini, Türkiye nüfusunun ise binde 1,91'ini meydana getirmektedir. 1990 yılında; İslahiye'nin nüfusu 72.235, Gaziantep'in nüfusu 1.140.594, Türkiye'nin nüfusu ise 56.473.035'tir. 1990 yılında İslahiye'nin nüfusu Gaziantep nüfusunun %6,33'ünü, Türkiye nüfusunun ise binde 1,28'ini meydana getirmektedir. 2015 yılında ise; İslahiye'nin nüfusu 65.799, Gaziantep'in nüfusu 1.931.836, Türkiye'nin nüfusu ise 74.741.053'tür. 2015 yılında İslahiye'nin nüfusu Gaziantep nüfusunun %3,41'ini, Türkiye nüfusunun ise binde 0,84'ünü oluşturmaktadır. Dolayısıyla, İslahiye nüfusunun Gaziantep ili ve Türkiye geneli nüfusu içerisindeki payı oransal olarak 1935'ten 1965'e kadar artarken sonraki

yıllarda ise azalma eğilimine girmiştir Ayrıca, İslahiye'de yıllık nüfus artışı 2015 yılı istatistiklerine göre binde -1,1'dir. (TÜİK, 2016) (Tablo 3.2.).

Tablo 3.2.
İslahiye Nüfusunun Gaziantep ve Türkiye Nüfusu İçerisindeki Oranı

Yıl	Nüfus			Oran	
	İslahiye	G.Antep	Türkiye	G. Antep içinde (%)	Türkiye içinde (‰)
1935	26.538	283.506	16.158.018	9,36	1,64
1965	59.911	511.026	31.391.421	11,72	1,91
1990	72.235	1.140.594	56.473.035	6,33	1,28
2015	65.799	1.931.836	78.741.053	3,41	0,84

Nüfusa hareketlilik katan en önemli unsurlardan olan doğum, göç ve ölüm bir yerin nüfusunda meydana gelen değişimleri belirlemektedir. Bunlara ilaveten ekonomik kaynakların miktarı ve çeşitliliği bu değişim üzerinde etki sahibidir. Kırsalda tarımsal faaliyetlerle uğraşan kimselerin elde ettikleri gelirler geçimlerini sağlayamayacak düzeye ulaştığında, kırsaldan şehirlere göç başlıyor ve buralarda genellikle tarım dışı sektörlerde çalışmaya başlamaktadırlar (Taş, 2006: 114). Araştırma sahasında yer alan köy yerleşmelerinde verimli toprakların bulunduğu ovalık sahalarda yöre halkı geçimlerini karşılayacak durumdayken, yükseltinin artmış olduğu ve tarım sahasının azaldığı yerleşmelerde tarımdan elde edilen gelirin azalmakta ve dışarıya göçler meydana gelmektedir. Nüfustaki bu azalmanın en önemli faktörlerinden biride göçler olmuştur. İlçede tarımsal faaliyetlere dayalı sanayi yatırımlarının yetersiz olması bu göçleri tetikleyen diğer bir unsurdur.

3.1.2. Nüfusun Dağılımı

Nüfusun dağılışı son derece düzensizdir. Şehirde km²'ye 305,5 ile 734,4 kişi düşerken kırsalda bu sayı 4,2 ve 36,7 kişi aralığına kadar düşmektedir (Harita 3.1.). Şehir, kasaba ve köy nüfusundaki değişim ve dağılım aşağıda detaylı olarak verilmiştir.

3.1.2.1. Şehir ve Köy Nüfusu

Şehir nüfusu kırsal nüfustan birçok bakımdan farklıdır. Bu farklılıklar gerek nüfus miktarında, yoğunluğunda, yapısında, hareketliliğinde, büyüme oranında gerekse mesleklerde görülmektedir. Ancak yukarıda ifade edilen nüfusla ilgili özellikler şehirden şehre de farklılıklar sergiler. Başka bir anlatımla şehirsel nüfus genelde benzer özellikleri paylaşırken, özelde her şehir kendine özgü özelliklere sahip olabilmektedir (Aliağaoğlu, vd., 2013 :133).

İlk olarak 1927 nüfus sayımında ilçede şehir nüfusu 1.419 kişiden oluşurken ilçeye bağlı nahiye ve köylerde bu rakam 17.333 civarında belirlenmiştir. 1935 yılına gelindiğinde ilçe merkezinde 2.284 olan nüfus kırsalda 14104 olarak hesaplanmıştır. Yine 1940'ta ilçe merkezi 4.521 nüfuslu iken kırsalda 14.142 dolaylarındadır. 1945'te merkez nüfus 4.313 kırsaldaki nüfus 16.160'tır. 1950'de 4.993 olan şehir nüfusu kırsalda 18.110'dur. 1955'te merkez 7.395 nüfuslu iken kırsal alanda bu rakam 20.679'a kadar yükselmiştir. Bu rakamlar 1960 yılına gelindiğinde şehir merkezinde 11.560'a çıkarken kırsalda 24.167'ye ulaşarak toplam nüfus daha da artmıştır. Bu yılları sırasıyla 1965 şehir nüfusu 13.775, kırsal nüfus 29.030, 1970 şehir nüfusu 16.892, kırsal nüfus 31.459, 1975 şehir nüfusu 20.683, kırsal nüfus 34.155, 1980 şehir nüfusu 22.082, kırsal nüfus 36.816 iken 1985 yılına gelindiğinde ilçe merkezinde nüfus 29031'e ulaşmış olup bu rakam kırsalda 38.421 gibi yüksek rakamlara ulaşmıştır. 1935- 85 yılları arasında nüfus sürekli artış göstermiştir. Özellikle 1955-60 ve 1980-85 aralığında bu artışlar belirgindir (Tablo 3.3). Çalışma sahasında köy idari alanlarında nüfus miktarına göre büyük, orta ve küçük ölçekli köyler diye değerlendirecek olursak 1935-1985 yılları arasında elli yıllık süre zarfında Akınyolu, İdilli, Hasanlök, Kayabaşı ve Kozdere nüfusları itibarıyla diğer yerleşmelerin önüne geçmektedir. Bu köylerde Kozdere ova da kurulurken diğer köyler vadi ve orman içlerinde kurulmuştur. Yükselti 430 ile 750 m civarındadır. Nüfuslarının sürekli artış göstermesini bu tarih aralığında tarla sahiplerinin çoğunluğunu bu köylerde oturanlar oluşturmaktadır. Tarım arazileri için uygun yerde bulunmaları da diğer bir sebep olarak gösterilebilir. Yerleşme şartlarının uygun olması buralarda nüfuslanmayı kolaylaştırmıştır. 1935-85 yılları dahilinde bu köylerde nüfusta sürekli bir artış meydana gelmiştir. İş gücüne duyulan ihtiyaç buralardaki nüfuslanmayı

arttırmıştır. Yine Burunsuzlar, Karapınar, Köklü, Örtülü, Tandır, Türkbahçe, Yağızlar, Yeniceli, Yolbaşı ve Yukarıbilenler orta ölçekli nüfusun bulunduğu yerleşmelerdir. İlçede gerek coğrafi şartlar ve gerekse ekonomik kökenli bu nüfuslanma daha çok tarlası çok olanın daha çok çocuk yapması ile ifade edilmesine dayanır. Çok eşli evliliklerin bu dönemler için payı olduğu söylenebilir. Aslında kırsalda nüfusun şekillenmesinde etkili olan eğitim, sağlık ve ekonomik kökenli bütün etkenleri buradaki nüfuslanma için söylemek mümkündür. Nüfusun küçük ölçekli olduğu Ağlarobası, Arfalı, Bayraktepe, Çerçili, Çınarlı, Çolaklar, Çubuk, Değirmencik, Hanağzı, Kabaklar, Kazıklı, Kırıkçalı, Kuşçumustafa, Telli yerleşme nüfusunda 1935'ten 1985'e kadar sürekli bir artış söz konusudur. Daha az ve yavaş nüfuslanan bu köylerde ekonomik gelir kaynağı olarak tarım ve hayvancılık yaygındır. Bugün teknolojinin sağladığı kolaylıklar kullanılarak rahatlıkla tarımsal üretim için kullanılabilir hale getirilen araziler o dönemde ciddi zorluklarla yapılmaktaydı. Tarımın ve hayvancılığın sürdürülebilir olması için insan gücüne ihtiyaç olduğu bilinmektedir. Bu nedenle, hemen hemen tüm köy yerleşmelerinin nüfuslarında önemli artışların meydana geldiği görülmüştür. 1935 yılında nüfusu 100'ün altında olan Değirmencik ve Çolaklar köyüdür. Nüfusu 95 olan Değirmencik (750 m Vadi-Orman İçi) köyü 1935'te en az nüfusa sahipken 1985'te bu rakam 374'e çıkmıştır. 440 m yükseltide ovalık sahada kurulan Çolaklar köyü ise 1935'te 99, 1985'te 162 kişi olarak kalmıştır. 1985 yılına gelindiğinde ova ve hemen orman bitişiğinde kurulan 430 m yükseltide olan Akınyolu köyü 1685 kişi ile nüfusun en fazla olduğu yerleşmedir. Nüfusun bu denli yüksek olmasında 2000 yılı nüfus sayımına kadar Şahmaran ve Yeşilova mahallelerinin Akınyolu köyü nüfusu içerisinde sayılması etkili olmuştur. Yine 1985 yılı sayımlarında Kozdere (550 m Ova) 1.663, Kayabaşı (750 m Vadi-Orman İçi) 1.258, İdilli (900 m Vadi-Orman İçi) 1.245 kişilik nüfuslarıyla nüfusu 1.000'in üzerinde olan dört yerleşme vardır. 1985 yılında nüfusu 200'ün altında olan Hanağzı (194), Çolaklar (162), ve Kuşçumustafa (136) köyleridir (Tablo 3.3.). Türkiye İstatistik Kurumu yapmış olduğu sayımlarda köylerde yer alan mahallelerin nüfuslarını da köy bazında yayınlamaktadır. Bu nedenle çok yerleşmeli köylerdeki nüfus tek bir yerde ikamet ediyormuş gibi görülmektedir. Buradan hareketle mahalleli köylerin birden çok yerleşmesinin olduğu anlaşılmaktadır. Fakat bu mahalleli köylerin nüfusları hakkında bilgi edinmenin de oldukça güç ve tahminden öteye gidilemeyeceği belirlenmiştir (Tablo 3.3. ve 3.4.).

Tablo 3.3.
İslahiye İlçesindeki Köy İdari Alanlarında Nüfus Sayımlarına Göre Nüfus Miktarları (1935-1985)

Yerleşme Adı	1935	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985
İslahiye (Merkez)	**2284**	**4521**	**4313**	**4993**	**7395**	**11560**	**13775**	**16892**	**20683**	**22082**	**29031**
Ağabey	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.[1]
Ağalarobası	132	135	883	87	138	189	136	171	253	224	274
Akınyolu	260	631	323	475	649	734	956	1015	1138	1600	1685
Alaca	1114	265	290	304	426	557	599	595	727	727	934
Altınüzüm –B	946	709	789	1166	1489	1867	2484	2861	3469	3970	4486
Afralı	174	175	156	197	186	215	226	266	281	316	313
Şerikanlı (Aşağıbilenler)	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	256	416	445	519
Bayraktepe	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	225	314	366	531	413	563	639
Boğaziçi –B	509	486	431	599	764	992	1071	1276	1360	1459	1572
Burunsuzlar	249	296	193	343	348	365	494	526	667	719	821
Çerçili	260	296	335	335	337	353	389	327	594	265	322
Çınarlı	168	163	197	222	260	268	337	405	485	410	542
Çolaklar	99	105	360	124	126	151	304	169	242	189	162
Çubuk	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	201	184	219	286	215	225	256
Değirmencik	95	91	122	189	195	227	251	301	338	377	374
Elbistanhöyüğü	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.
Esenler	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.
Fevzipaşa-B	1593	1647	2484	2135	2535	2804	3917	4694	5495	4824	5736
Güllühöyük	205	216	532	456	454	542	742	586	449	805	613
Güngören	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.
Hanağzı	365	399	411	479	463	386	339	251	186	179	194
Hasanlök	418	275	232	460	521	645	805	986	976	1167	997
İdilli	597	642	712	877	967	1013	1157	1263	1296	1473	1245
Kabaklar	386	479	527	624	592	614	625	521	501	520	455
Kalaycık	131	143	127	156	179	177	233	289	275	373	421
Kaleobası	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.
Karacaören	399	419	401	433	495	555	667	633	652	356	417
Karakaya	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	224	308	341	412
Karapınar	297	310	461	413	440	499	561	750	742	1166	766
Karapolat	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.
Kayabaşı	599	599	604	642	663	913	1052	1127	1175	1191	1258
Kazıklı	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	313	396	462	417	628	540
Kırıkçalı	156	179	246	339	329	385	370	424	413	537	380

[1] **Daha önce bir köyün mahallesi olan ve ayrı bir yerleşme olarak kabul edilene dek nüfusu bağlı olduğu köy içerisinde sayılan köy altı yerleşme birimi.**
1955 yılından itibaren nüfusu bağımsız sayılan yerleşmeler şunlardır: Bayraktepe, Çubuk.
1960 yılından itibaren nüfusu bağımsız sayılan yerleşmeler şunlardır: Kazıklı, Yelliburun.
1970 yılından itibaren nüfusu bağımsız sayılan yerleşmeler şunlardır: Şerikanlı, Karakaya.
2000 yılından itibaren nüfusu bağımsız sayılan yerleşmeler şunlardır: Elbistanhöyüğü, Esenler, Güngören, Karapolat, Şahmaran, Yeniköy, Yeşilova.
2007 yılından itibaren nüfusu bağımsız sayılan yerleşme ise Kaleobası'dır.

Tablo 3.3'ün devamı

Yerleşme Adı	1935	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985
Kozdere	856	869	992	1175	1349	1585	1910	1595	1624	1720	1663
Koçcağız	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.
Köklü	315	358	379	476	488	591	647	712	438	761	713
Kuşçumustafa	169	192	167	208	237	228	257	155	187	143	136
Ortaklı	268	395	256	409	552	345	393	453	527	648	608
Örtülü	233	265	250	444	491	466	581	629	627	548	629
Şahmaran	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.
Tandır	406	416	446	534	661	710	704	856	902	977	895
Telli	172	217	235	273	287	266	283	299	341	266	216
Türkbahçe	311	498	336	405	364	482	475	456	444	707	659
Yağızlar	426	445	479	522	556	680	717	777	798	769	824
Yelliburun	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	235	377	222	145	159	231
Yeniceli	327	308	396	428	430	514	557	552	574	688	765
Yeniköy	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.
Yesemek	119	199	234	404	362	486	602	678	789	600	588
Yeşilova	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.	Mah.
Yeşilyurt-B	502	401	466	715	821	1057	1204	1327	1791	2156	2407
Yolbaşı	366	208	209	388	323	332	433	532	615	680	801
Yukarıbilenler	342	487	336	421	483	575	813	650	530	587	631
Zincirli	140	224	163	253	293	353	381	371	340	358	322
TOPLAM	**16388**	**18663**	**20473**	**23103**	**28074**	**35727**	**42805**	**48351**	**54838**	**58898**	**67452**

1990 yılına gelindiğinde merkez nüfus 34.607 kişi iken kırsalda bu rakam 37.628'dir. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) kullanılmadan önceki son sayım olan 2000 yılında şehir merkezi nüfusu 38.770 kişi olurken köy ve nahiyelerde 40.241 civarında yüksek bir seviyeye ulaşmıştır. 2000 yılından itibaren nüfusta ciddi azalmalar meydan gelmiştir. Hem kırsal nüfusta hem şehirsel nüfusta bu rakam 2007 yılında şehir nüfusu 31963 olurken kırsalda bu rakam 34.120'ye kadar düşmüştür (Tablo 3.4.). 1990 yılından 2016'ya kadar kırsaldaki nüfusta ciddi değişimler meydana gelmiştir. Özellikle bu tarih aralığında nüfusta meydana gelen azalma artık tarımsal gelirin yetersiz olduğunun en büyük habercisidir. Kırsalda yaşayan aileler geçimlerini sağlamakta zorlanmaya başlamış ve çareyi büyükşehirlere göç ederek aramaya başlamıştır. 800 m yükseltide Vadi ve Orman İçerisinde bulunan en az nüfusa sahip Kuşçumustafa 1990 yılında 110 kişiyken 2016 yılına gelindiğinde 70 kişiye düşerek en az nüfuslu yerleşme özelliğine sahip olmuştur. Tarım ve hayvancılık olanaklarının kısıtlı yapıldığı köyde nüfus sürekli azalma eğilimindedir. Bu tarihte Çolaklar (440 m

Ova) 119 kişi ile nüfusu 200'ün altında olan en düşük nüfuslu ikinci yerleşmedir. 2016 yılında nüfusu 1.000'in üzerinde iki köy yerleşmesi vardır. Bunlar 1.527 kişi ile Türkbahçe ve 1.037 nüfuslu Kayabaşı'dır. 100'ün altında sadece Kuşçumustafa yer alırken nüfusu 500'ün üzerinde olan 9 köy bulunmaktadır. Detaylı veriler tablo 3.4.'te verilmiştir. Coğrafi ortam koşullarının yetersizliği ile başlayan ve sürekli nüfus kaybına uğrayan kırsal alanda işsizlik ile beraberinde gelen geçim sıkıntısı insanları göçe zorlamaktadır. Günümüzde özellikle yaşlı nüfusun yoğunlukta olduğu köyler gençlerin eğitim amaçlı gittikleri yerlerde kalmalarıyla nüfus miktarında azalmalar görülmüştür.

Tablo 3.4.
İslahiye İlçesindeki Köy İdari Alanlarında Nüfus Sayımlarına Göre Nüfus Miktarları (1990-2016)

Yerleşme Adı	1990	2000	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
İslahiye (Merkez)	**34607**	**38770**	**31963**	**31204**	**30904**	**30942**	**31468**	**32342**	**32936**	**33318**	**35196**	**35999**
Ağabey	293	299	340	366	358	344	338	339	335	328	309	367
Ağalarobası	265	313	161	154	144	138	126	115	111	101	114	115
Akınyolu	1993	635	487	533	555	533	491	481	514	443	394	409
Alaca	364	259	263	287	264	246	241	220	228	202	199	187
Altınüzüm –B	4599	6935	5330	5164	5211	5224	5217	5150	5229	5131	2595	2668
Afralı	260	223	233	236	233	242	237	219	235	223	218	198
Şerikanlı (Aşağıbilenler)	571	612	663	679	670	666	661	646	641	638	626	616
Bayraktepe		460	414	399	387	380	352	320	313	301	302	298
Boğaziçi –B	1711	3041	3169	3054	3086	3072	3130	3157	3188	3163	3172	3100
Burunsuzlar	896	752	460	449	461	455	451	443	410	411	392	399
Çerçili	328	234	237	247	250	242	243	232	266	258	271	297
Çınarlı	333	115	129	128	128	137	141	136	137	124	123	118
Çolaklar	119	83	82	82	103	98	106	109	120	139	132	137
Çubuk	267	293	267	262	231	233	248	252	247	234	201	199
Değirmencik	463	404	543	551	1333	1558	1629	1883	574	595	640	613
Elbistanhöyüğü	Mah.	319	247	236	231	242	218	210	193	174	182	184
Esenler	Mah.	437	422	436	446	446	428	411	402	377	368	343
Fevzipaşa-B	5273	6485	2457	2412	2393	2296	2340	2415	2557	2470	2625	2556
Güllühöyük	745	278	286	295	264	257	289	265	288	298	285	273
Güngören	Mah.	298	372	385	390	383	377	364	362	346	307	290
Hanağzı	240	112	135	141	140	143	141	151	176	159	153	165
Hasanlök	946	820	743	746	734	728	711	664	654	624	600	594
İdilli	893	599	503	475	492	487	473	439	429	420	404	375
Kabaklar	423	326	258	252	237	236	231	225	213	205	213	210
Kalaycık	438	393	337	330	324	325	311	280	287	293	281	265
Kaleobası	Mah.	Mah.	350	347	342	346	348	319	327	315	313	298
Karacaören	376	351	384	426	398	382	355	345	343	368	353	354
Karakaya	355	357	203	265	281	262	263	244	279	273	244	238
Karapınar	854	255	208	203	188	178	174	166	165	141	142	146
Karapolat	Mah.	274	200	197	209	201	179	176	203	180	155	147
Kayabaşı	1200	1098	1163	1158	1147	1142	1126	1094	1069	1052	1016	1037

Tablo 3.4'ün devamı

Yerleşme Adı	1990	2000	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Kazıklı	568	551	667	651	659	665	656	651	943	977	977	939
Kırıkçalı	445	388	362	358	349	326	343	355	325	326	310	336
Koçcağız	233	169	156	145	145	146	134	127	125	126	122	132
Kozdere	1652	1912	1167	1140	1096	1086	1064	1030	1006	977	920	901
Köklü	367	298	288	282	278	256	238	237	224	210	211	207
Kuşçumustafa	110	80	55	73	75	70	68	78	70	61	59	70
Ortaklı	692	739	712	759	755	718	668	667	665	658	646	637
Örtülü	631	311	256	245	239	241	245	233	254	241	254	226
Şahmaran	Mah.	508	492	512	496	489	492	466	463	451	433	411
Tandır	814	524	540	530	526	525	502	472	456	443	445	401
Telli	203	163	165	173	164	162	166	162	159	154	145	147
Türkbahçe	676	566	515	556	544	573	560	504	487	494	1217	1527
Yağızlar	797	455	535	540	497	505	467	465	446	439	432	417
Yelliburun	364	192	150	160	176	188	197	158	177	138	157	151
Yeniceli	789	612	605	615	597	585	535	535	525	498	509	511
Yeniköy	Mah.	195	186	194	192	198	199	190	189	192	192	181
Yesemek	577	503	498	492	498	472	476	451	465	465	460	455
Yeşilova	Mah.	314	246	269	266	260	262	248	243	210	210	181
Yeşilyurt-B	2668	2986	3761	3610	3616	3648	3665	3640	3746	3763	3862	4280
Yolbaşı	930	726	789	775	793	827	823	779	810	797	780	736
Yukarıbilenler	618	729	735	828	818	800	755	744	750	760	746	729
Zincirli	289	260	194	212	208	227	204	189	211	185	187	171
TOPLAM	**72235**	**79011**	**66083**	**65218**	**65521**	**65531**	**65762**	**66193**	**66170**	**65869**	**65799**	**66941**

İslahiye de şehir nüfusu 1935 yılında toplamda 2.284 kişi olarak hesaplanmıştır. Bu nüfusun 1.405'i erkek 879'u kadındır. Köy nüfusu ise 13.155 erkek ve 11.179'u kadın olmak üzere toplamda 24.254'tür. 1940 yılına gelindiğinde şehir nüfusundaki artış iki katına yakın bir yükseliş göstererek 4.521 olarak gerçekleşmiştir. Köyde bu rakam 1935 yılına göre 4.008 kişi azalarak 20.246 olmuştur. Bu sayım yılı içerisinde de erkek nüfus, kadın nüfustan daha fazladır. 1945'te yapılan sayım sonucu İslahiye şehir merkezi nüfusu 4.313 (3.161'i erkek 1.152'si kadın) hesaplanmıştır. Köyde ise 2.590 kişi artarak nüfus 22.836'ya yükselmiştir. 1950 yılında Türkiye geneli kadın ve erkek nüfus belirlenmemiştir. Birçok kaynakta tahmini rakamlar esas alınmıştır. Bu sayım döneminde şehir merkezinde nüfus 4.993'e yükselmiş, köyde ise 27.485 kişi olarak belirlenmiştir. 1955 ve 1960 yıllarında da şehir ve kırsal nüfusta bir artış gerçekleşmiştir. Özellikle 1955 yılında 32.252 olan köy nüfusu 1960 yılında 6.602 kişi artarak 38.854 kişiye ulaşmıştır. Köy nüfusunda ise 4.165 kişi artarak 11.560 olmuştur. TÜİK verileri incelendiğinde İslahiye ilçesinin şehir nüfusu 1935'ten 2000 yılına kadar devamlı bir artış göstermiş ve 2000'de bu sayı 38.770'e ulaşmıştır. 2011 yılına kadar

şehir nüfusunda bir azalma söz konusudur. Şehir nüfusu 2012'de 32.342 olarak hesaplanmıştır. 2013 ve sonraki yıllarda ise ilçe geneli şehir nüfusu olarak kabul edildiğinden dolayı 2015 yılı şehir nüfusu 65.799 olmuştur. İlçenin köy nüfusu ise 1940 yılından 1985 yılına kadar artmış ve bu yılda 67.473 olmuştur. Sonraki yıllarda ise düşüş göstermiş ve 2012 yılında 33.851'e düşmüştür (TÜİK, 2017) (Tablo 3.5.).

Tablo 3.5.
İslahiye'nin Yıllara Göre Şehir ve Köy (Erkek, Kadın ve Toplam) Nüfusu

Yıl	Şehir			Köy		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
1935	2.284	1.405	879	24.254	13.155	11.179
1940	4.521	3.395	1.126	20.246	10.581	9.665
1945	4.313	3.161	1.152	22.836	12.104	10.732
1950	4.993	?	?	27.485	?	?
1955	7.395	4.197	3.198	32.252	16.600	15.652
1960	11.560	7.232	4.328	38.854	19.725	19.129
1965	13.775	8.216	5.559	46.136	23.570	22.566
1970	16.892	10.154	6.738	49.678	24.900	24.778
1975	20.683	11.237	9.446	57.609	29.072	28.537
1980	22.082	11.687	10.395	63.523	31.786	31.737
1985	29.031	15.538	13.493	67.473	33.481	33.992
1990	34.607	18.032	16.575	37.628	18.382	19.246
2000	38.770	20.465	18.305	40.241	20.143	20.098
2007	31.963	16.163	15.800	34.120	17.188	16.932
2008	31.204	15.802	15.402	34.014	16.964	17.050
2009	30.904	15.412	15.492	34.617	17.347	17.270
2010	30.942	15.418	15.524	34.589	17.309	17.280
2011	31.468	15.864	15.604	34.294	17.229	17.065
2012	32.342	16.617	15.725	33.851	16.932	16.919
2013	66.170	33.646	32.524	6360 sayılı kanun gereği, ilçe geneli şehir nüfusu olarak sayılmıştır.		
2014	65.869	33.531	32.338			
2015	65.799	33.381	32.418			
2016	66.941	34.168	32.773			

Bu sonuçlara göre, şehir ve köy nüfusunun toplam nüfus içerisindeki payı dikkate alındığında 1935 yılında şehir nüfusu oranı %8,60 ve köy nüfusu oranı %91,39 olduğu belirlenmiştir. 1955'te bu oran şehirde %18,65'e çıkarken köyde %81,34 olarak hesaplanmıştır. 1985 yılına gelindiğinde şehir nüfusundaki artış %30,08'e yükselmiş, köyde ise %69,91'e gerilemiştir. 2012 yılında ise şehir nüfusu oranı %48,86, köy nüfusu oranı ise %51,13 olarak ortaya belirlenmiştir. Buna göre, şehir ve köy nüfusu oranları yaklaşık olarak %50 olmuştur. Nüfusun yarısı şehirde, diğer yarısı ise köylerde yaşamaktadır. 2013 ve sonrasında ise 6360 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Yasası ile

birlikte ilçe geneli şehir nüfusuna dâhil edildiğinden dolayı köy nüfusunun oranı verilmemektedir (TÜİK, 2016) (Tablo 3.5.).

2013 yılından itibaren belirlenen şehir ve köy nüfusu, merkez nüfusun kısas alınarak oluşturulmasına dayanmaktadır. Şehir, köy ve bunların yüzdelik oranları 2013 yılından itibaren tahmini olarak belirlenmiştir. Buna göre, 2013 yılında şehir nüfusu 32.936 hesaplanırken kırsalda 33.234'tür. Oransal olarak ise şehir nüfusu % 49.77, köy nüfusu % 50.22'dir. 2014 yılında %50.58 ile 33.318 olan şehir nüfusu kırsalda % 49.41 ile 32.551'dir. 2015 yılına gelindiğinde bu rakam şehir nüfusunda 35.196 kişi ile %53.49 oranında, köy nüfusunda ise 30.603 kişi ile % 46.50 dolaylarında gerçekleşmiştir. Son olarak 2016 yılında 66.941 olan nüfusun 35.999 kişisi yani % 53.77'si şehir nüfusunu oluştururken, 30.942 ile % 46.22'sini de köy nüfusu vücuda getirmektedir (Tablo 3.6.).

Tablo 3.6.
İslahiye'de Şehir ve Köy Nüfusu ile Oranlarının Yıllara Göre Değişimi

Yıl	Şehir	Köy	Şehir Nüfusu Oranı (%)	Köy Nüfusu Oranı (%)
1935	2.284	24.254	8,60	91,39
1940	4.521	20.246	18,25	81,66
1945	4.313	22.836	15,88	84,11
1950	4.993	27.485	15,37	84,62
1955	7.395	32.252	18,65	81,34
1960	11.560	38.854	22,93	77,06
1965	13.775	46.136	22,99	77,00
1970	16.892	49.678	25,37	74,62
1975	20.683	57.609	26,41	73,58
1980	22.082	63.523	25,79	74,20
1985	29.031	67.473	30,08	69,91
1990	34.607	37.628	47,90	52,09
2000	38.770	40.241	49,06	50,93
2007	31.963	34.120	48,36	51,63
2008	31.204	34.014	47,84	52,15
2009	30.904	34.617	47,16	52,83
2010	30.942	34.589	47,21	52,78
2011	31.468	34.294	47,85	52,14
2012	32.342	33.851	48,86	51,13
2013	**32.936**	**33.234**	**49,77**	**50,22**
2014	**33.318**	**32.551**	**50,58**	**49,41**
2015	**35.196**	**30.603**	**53,49**	**46,50**
2016	**35.999**	**30.942**	**53,77**	**46,22**

Tablo 3.6 ‘dan hareketle kırsal nüfusun 1935’ten günümüze kadar olan süreçte sürekli azalma eğiliminde olduğu görülmektedir. Zira kırsalda 1935-2016 yılları arasındaki %54’ten fazla olan bu azalma ciddi bir değişimin göstergesi niteliğindedir. Kırsal alanda meydan gelen düşüş şehirsel nüfusta artış ile sonuçlanmaktadır. Özellikle tarım arazilerinin ailelerin geçimleri için yetersiz kalması kırsaldaki bu nüfusun azalmasında ve göç etmesindeki en büyük sebeptir. Kırsal alanda meydana gelen nüfustaki azalma, ekonomik kaynaklı olmasının yanı sıra, eğitim ve şehir yaşantısının getirmiş olduğu bir kısım kolaylıklarında (daha rahat yaşama isteği) etkisi ile daha da arttığı söylenebilir. Özellikle genç nüfusun şehirlere çalışma ve eğitim amaçlı göç etmeleri ile başlayan ve geri dönüşü olmayan bu nüfus hareketi kırsaldaki nüfusun ciddi boyutlarda azalmasıyla neticelenmektedir. Köylerde belediyecilik faaliyetlerinin daha hissedilir şekilde ulaşması dahi bu azalmanın önüne geçememiştir. Aslında kırsal alanda bulunulan yerin özelliğine göre (orman içi köylerde ormancılık, meraların yoğun olduğu alanlarda hayvancılık.. gibi) ekonomik faaliyetler desteklenmiş olsa kırsal alanda meydana gelen göçlerin önüne geçilmiş olacaktır.

İslahiye’deki şehir ve köy nüfusunun oransal olarak değişiminin grafik üzerindeki gösterimi ise Grafik 3.2’de verilmiştir.

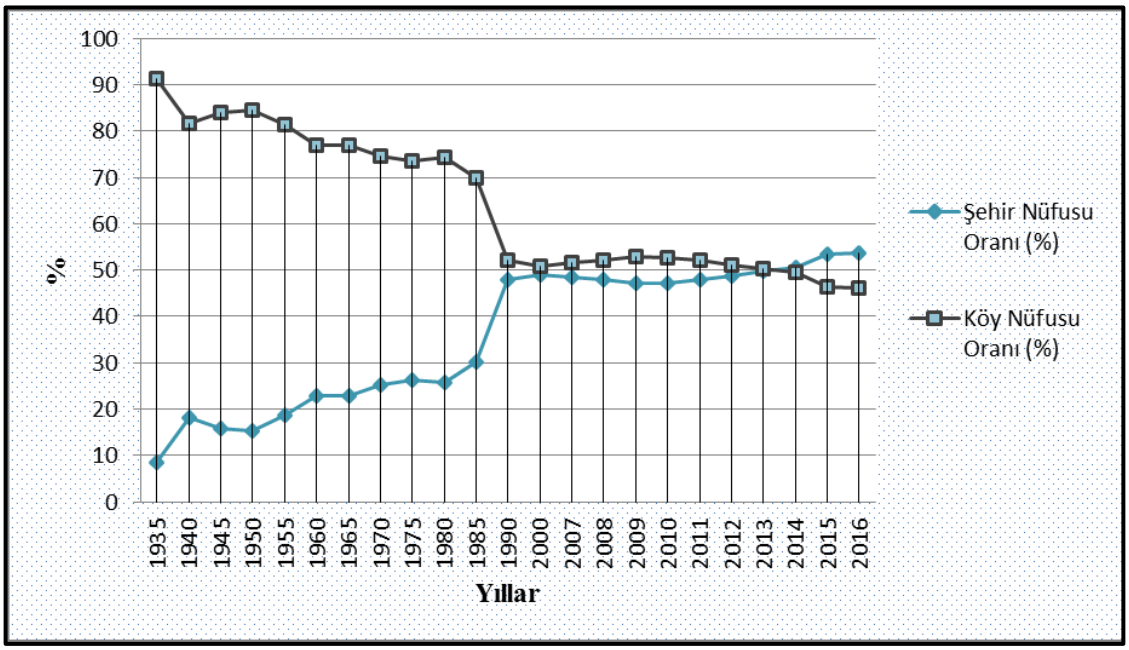

Grafik 3.2. İslahiye’de 1935-2016 Yılları Arasında Şehir ve Köy Nüfusu Oranlarının Değişimi

2012 yılında çıkartılan 2014 Türkiye geneli yerel seçimlerinden sonra uygulamaya konulan 6360 sayılı kanun ile il sınırları Büyükşehir Belediyesi'nin sınırları il mülki sınırlarına dönüştürülmüştür (Büyükşehir Yasası, 2012). Buna göre; il genelindeki köy ve belde belediyelerinin tüzel kişilikleri kaldırılmıştır. Bu yasa sonucunda, İslahiye'de Altınüzüm, Boğaziçi, Fevzipaşa ve Yeşilyurt belde belediyeleri kapatılmıştır. Dolayısıyla beldelere ait son nüfus verileri 2012 yılına aittir. Bu tarihten sonraki nüfus miktarını beldelerin içerisinde yer alan mahalle nüfuslarının hesaplanmasıyla tahmini olarak belirlendi. 1935 yılından, 6.935 kişi olarak sayılan 2000 yılına kadar Altınüzüm nüfusunda bir artış gözlenmiştir. Sonraki yıllarda ise nüfusunda ciddi bir azalma söz konusudur. 2012 yılında 5.150, 2014'te 5.131 ve 2016 yılında 2.668 olarak tespit edilmiştir. 2014 yılından sonraki 2015 ve 2016 sayımlarında bazı mahalle nüfuslarının Altınüzüm'e dâhil edilmediğinden dolayı nüfusunda ciddi bir azalma gözlemlenmiştir. Boğaziçi beldesinde 1935'te 509 olarak hesaplanan nüfus, sürekli artış göstererek 2016 yılında 3.100'e yükselmiştir. Fevzipaşa beldesinde ise 1935'te 1.593 olan nüfus 2000 yılında en yüksek seviyeye ulaşıp 6.485 kişi olmuştur. Bu tarihten sonra nüfusunda ciddi anlamda bir azalma olmuştur. 2007 ve sonrasındaki sayım yılları içerisinde azalan nüfus, 2012'de 2.415'e, 2016'da ise 2.556 kişiye düşmüştür. Bu azalmanın önemli sebeplerinden biri Fevzipaşa 'ya bağlı köylerin bir kısmının Nurdağı ilçesine bağlanması ve tıpkı Altınüzüm beldesi gibi nüfusuna dâhil edilen köy ve mahallelerin nüfuslarının ayrı hesaplanmasıdır. Yeşilyurt beldesindeki 1935 yılında 502 olan nüfus son sayım yılına kadar artış göstermiş, 2000'de 2.986'ya, 2012'de 3.540'a ve 2016'da 4.280'e yükselmiştir (Tablo 3.7.).

Sonuç olarak Yeşilyurt ve Boğaziçi yerleşmelerinde nüfusun bir artış eğilimi içerisinde olduğu görülürken Altınüzüm ve Fevzipaşa nüfuslarında bir azalmanın olduğu görülmüştür. Bu değişimlerin ana sebepleri mahalle ve köylerin idari sınır alanlarındaki değişimler olmasının yanı sıra artan nüfusun ekonomik sebeplerden kaynaklı göçler gerçekleştirmesi söylenebilir. Mahalle muhtarları ve yöre halkı ile yapılan görüşmeler neticesinde İslahiye şehir merkezi olmak üzere Gaziantep, Hatay, Adana, İstanbul, Ankara gibi büyük şehirlere göçlerin olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Hatta yine bu yerleşmelerden Avrupa ülkelerine çalışmak için çeşitli göçler olmuştur.

Yine yapılan bu görüşmelerde göç eden ailelerin akrabalarını ziyaret amaçlı yılın belli günlerinde (özellikle dini bayramlar olan Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramı) önceden yaşadıkları bu yerleri ziyarete geldiklerine dair bilgiler edinildi. Çalışma sahasında yer alan Altınüzüm, Boğaziçi, Fevzipaşa ve Yeşilyurt yerleşmelerine ait 1935 yılından 2016 yılına kadar olan nüfus bilgileri Tablo 3.7'de verilmiştir.

Tablo 3.7.
İslahiye'deki Beldelerin 1935-2016 Yılları Arasında Nüfusları

Yıllar	Altınüzüm	Boğaziçi	Fevzipaşa	Yeşilyurt
1935	946	509	1.593	502
1940	709	486	1.647	401
1945	789	431	2.484	466
1950	1.166	599	2.135	715
1955	1.489	764	2.535	821
1960	1.867	992	2.804	1.057
1965	2.484	1.071	3.917	1.204
1970	2.861	1.276	4.694	1.327
1975	3.469	1.360	5.495	1.791
1980	3.970	1.459	4.824	2.156
1985	4.486	1.572	5.736	2.407
1990	4.599	1.711	5.273	2.668
2000	6.935	3.041	6.485	2.986
2007	5.330	3.169	2.457	3.761
2008	5.164	3.054	2.412	3.610
2009	5.211	3.086	2.393	3.616
2010	5.224	3.072	2.296	3.648
2011	5.217	3.130	2.340	3.665
2012	5.150	3.157	2.415	3.640
2013	**5.229**	**3.188**	**2.557**	**3.746**
2014	**5.131**	**3.163**	**2.470**	**3.763**
2015	**2.595**	**3.172**	**2.625**	**3.862**
2016	**2.668**	**3.100**	**2.556**	**4.280**

1935 – 2016 yılları arasındaki 81 yıllık döneme ait İslahiye'deki beldelerin (Altınüzüm, Boğaziçi, Fevzipaşa, Yeşilyurt) nüfus gelişiminin grafik ile gösterimi ise Grafik 3.3'de verilmiştir.

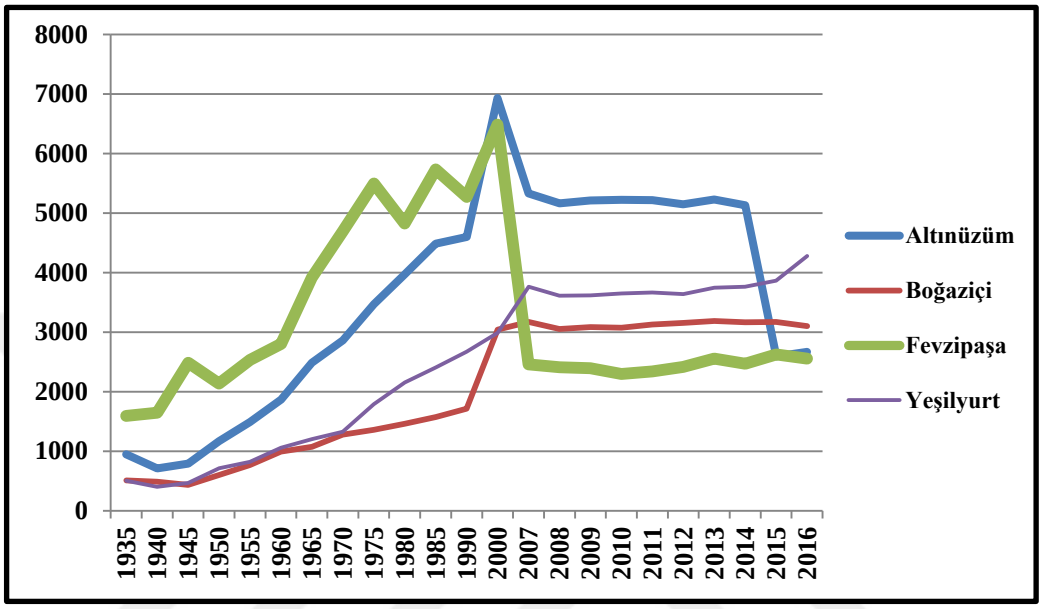

Grafik 3.3. İslahiye'deki Beldelerin 1935-2016 Yılları Arasında Nüfus Değişim Grafiği

İslahiye şehir merkezinde yer alan mahallelerin 2007-2016 yılları arasında nüfusunda meydana gelen değişimler incelendiğinde en yüksek nüfusa sahip olan Atatürk Mahallesinin 2007 yılındaki nüfusu 4.329'dur. 2016 yılına kadar değişken rakamlar belirse de nüfus 2009 (3.934 kişi) yılı dışında son on yıl zarfında her sayım döneminde 4.000'in üzerindedir. Bu nüfus 2016 yılında 4.197 olmuştur. Daha sonraki en kalabalık olan Hürriyet Mahallesinde nüfus 2007 yılında 3.759 kişi olarak en yüksek rakama ulaşırken, 2014 yılında 3.036'ya düşmüş ve son iki sayım yılında daha da azalarak 2015'te 2.876, 2016'da 2.780 olarak belirlenmiştir. Üçüncü en kalabalık mahalle ise Beyler'dir. Bu mahallede nüfus 2007'de 3.012, 2014'te 2.905, 2015'te 2.872 ve son olarak 2016 yılında 2.800'e kadar gerilemiştir. Nüfusu 2016 yılında azalsa dahi Hürriyet Mahallesinden daha fazla olduğu görülmüştür. 2007 yılında nüfusu 1.000'in altında olanlar: Burhaniye, Cumhuriyet ve Erenler Mahalleleridir. Nüfusu 1.000-2.000 arasında olanlar: Aydınlık, Bahçeli, Cevdetpaşa ve Hacı Ali Öztürk Mahalleleridir. Nüfusu 2.000-3.000 aralığında olanlar: Çamlıca, Dervişpaşa, Fevzi

Çakmak, Pınarbaşı ve Yeni Mahalleleridir. Yine Nüfusu 3.000'in üzerinde olan mahalleler ise, Atatürk, Beyler, ve Hürriyet'tir. 2011 yılına gelindiğinde nüfusu 1.000'in altında yalnızca Burhaniye ve Erenler'dir. Nüfusu 1.000-2.000 arasında olan mahalleler: Aydınlık, Bahçeli, Cevdetpaşa, Cumhuriyet ve Hacı Ali Öztürk'tür. 2.000-3.000 arasında olanlar: Çamlıca, Dervişpaşa, Fevzi Çakmak, Pınarbaşı ve Yeni Mahalleleridir. Nüfus sayısı 3.000 üzeri olanlar: Atatürk, Beyler ve Hürriyet'tir. Son sayım yılı olan 2016'da Burhaniye Mahallesi dışında nüfusu 1.000'in altında olan mahalle yoktur. Aydınlık, Bahçeli, Cevdetpaşa, Cumhuriyet ve Hacı Ali Öztürk Mahallelerinde nüfus 1.000-2.000 arasındadır. Nüfusu 2.000-3.000 arasında olanlar ise Beyler, Çamlıca, Dervişpaşa, Erenler, Fevzi Çakmak, Hürriyet ve Yeni Mahalleleridir. Nüfusu 3000'in üzerinde olan yalnızca Atatürk Mahallesidir (Tablo 3.8.) (Grafik 3.4.).

Tablo 3.7.
İslahiye Şehir Merkezindeki Mahallelerin 2007-2016 Yılları Arasında Nüfusu

Mahalleler	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Atatürk	4.329	4.117	3.934	4.161	4.324	4.492	4.099	4.134	4.169	4.197
Aydınlık	1.285	1.231	1.191	1.246	1.236	1.272	1.162	1.116	1.086	1.231
Bahçeli	1.457	1.458	1.459	1.445	1.478	1.442	1.441	1.513	1.517	1.550
Beyler	3.012	3.084	2.986	3.060	3.070	3.053	2.859	2.905	2.872	2.800
Burhaniye	385	429	448	405	414	434	389	364	344	384
Çamlıca	2.312	2.471	2.556	2.409	2.508	2.618	2.746	2.881	2.948	2.752
Cevdetpaşa	1.990	1.969	1.928	1.891	1.924	1.975	1.894	1.872	1.717	1.705
Cumhuriyet	984	885	879	963	1.310	1.574	1.461	1.484	1.410	1.516
Dervişpaşa	2.406	2.335	2.348	2.336	2.306	2.442	2.261	2.334	2.314	2.316
Erenler	720	734	755	719	706	712	1.731	1.827	1.649	2.046
Fevzi Çakmak	2.932	2.751	2.841	2.932	2.851	2.864	2.557	2.496	2.524	2.556
Hacı Ali Öztürk	1.636	1.557	1.606	1.546	1.547	1.677	1.664	1.577	1.591	1.704
Hürriyet	3.759	3.615	3.520	3.412	3.322	3.298	3.068	3.036	2.876	2.780
Pınarbaşı	2.284	2.092	2.064	2.069	2.085	2.085	1.975	2.032	1.976	1.912
Yeni	2.472	2.476	2.389	2.348	2.387	2.404	2.236	2.222	2.135	2.154
TOPLAM	**31.963**	**31.204**	**30.904**	**30.942**	**31.468**	**32.342**	**32.936**	**33.318**	**35.196**	**35.999**

İlçe merkezini oluşturan mahallelerin toplam nüfusları genel olarak değerlendirildiğinde 2007-2011 yılları arasında bir azalmanın olduğu gözlemlenmiştir. 2011 yılından itibaren ise nüfusta bir artış yaşandığı görülmüştür. Nüfusta meydana gelen değişimlerin doğal nedenlerin yanı sıra çevre köylerden merkeze yapılan göçler ve merkezden dışarıya olan göçlerin şekillendirdiği söylenebilir. Yine nüfusta mahalle sınırlarında bazı yıllar yapılan düzenlemelerden kaynaklı olarak nüfusta bir değişkenlik olduğu da diğer bir sebep olarak söylenebilir.

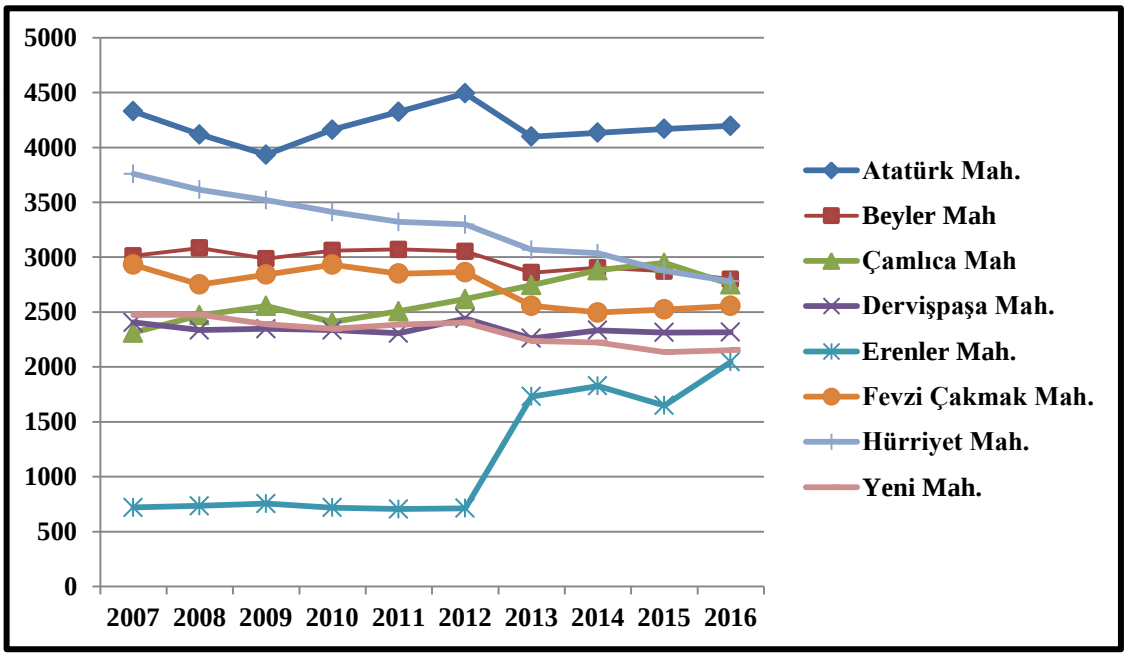

Grafik 3.4. 2016 Yılında Şehir Merkezinde Nüfusu 2000'in Üzerinde Olan Mahallelerin (2007-2016) Nüfus Değişim Grafiği.

3.1.2.2. Nüfus Yoğunlukları

Araştırma sahasındaki yerleşmelerin üzerinde yer şekillerinin önemli bir etkisi vardır. Özellikle Kurt Dağları üzerindeki düzlük alanlarda yerleşmeler yer alsa dahi diğer alanlara oranla doğal şartların elverişsizliği sebebiyle seyrektir. Eğimin fazla olmadığı dağ yamaçları ve Amanos Dağlarının bulunduğu sahada yer alan vadilerin tarımsal faaliyetler için uygun alanları ihtiva etmesi ile yerleşme amaçlı tercih sebebi olmuştur. Tarım arazilerinin yer aldığı depresyon tabanına yakın bölümler, yerleşmenin uygun olduğu alanları oluşturmuştur.

Antakya-Kahramanmaraş tektonik çukurluğu yerleşme nüfusunun en kalabalık olduğu alanlardır. İlçenin doğusunda ve batısında yükseltinin artmasına paralel olarak nüfusun dağılışında yani km²'ye düşen insan sayısında bir azalma olduğu görülmüştür. Nüfusun daha seyrek olduğu bu sahalarda ise daha çok zeytin ve bağcılık faaliyetleri yaygındır. İslahiye şehir merkezi dışında Altınüzüm, Boğaziçi, Yeşilyurt ve Fevzipaşa nüfusun yoğunlaştığı yerleşmeler olarak belirlenmiştir. Genel bir değerlendirme yapıldığında ise çalışma sahasının batısında nüfusun daha çok yoğunlaştığı fakat doğusunda ise bunun aksine daha seyrek bir nüfusa sahip olduğu görülmektedir. Şehir merkezi dışında nüfusun diğer yerleşmelere nispeten daha yoğun olduğu alanlarda verimli tarım arazilerinin ve hayvancılık faaliyetlerinin uygun ve yaygın olduğu bu nedenle de mevcut nüfuslarını korumakla beraber daha az göç veren yerleşmeler olarak belirmektedir. Yine şehir merkezinden geçen D825 karayolunun çevresinde var olan ve bu yolun ekonomik getirilerinden de kaynaklı gelişen yerleşmeler de (Altınüzüm, Boğaziçi, Yeşilyurt ve Fevzipaşa.. gibi) nüfusun yoğunlaştığı sahalar olarak eldeki verilerden anlaşılmaktadır.

2015 yılı istatistiklerine göre (TÜİK, 2016); İslahiye ilçesinin aritmetik nüfus yoğunluğu (km²'ye düşen kişi sayısı) yaklaşık 80 kişidir (65.799 / 823 km² = 79,95). Buna göre, İslahiye'de nüfus yoğunluğu Türkiye ortalaması olan 102'nin altındadır. Çalışma sahasında fizyolojik nüfus yoğunluğu yani toplam nüfusun tarım alanlarına oranı ise yaklaşık 210'dur (65.799 / 312 km² = 210,89). Tarımsal (zirai) nüfus yoğunluğu (tarım ve hayvancılık ile geçinen nüfusun kullanılan tarım arazilerine bölünmesiyle ortaya çıkan rakam) ise en son sayımı kabul edilen 2012 yılı kırsal nüfusuna göre, yaklaşık olarak 108'dir (33.851 / 312 km² = 108,49). Çünkü 2012 yılındaki kırsal nüfus 33.851 kişidir. Son sayım yılları içerisinde 2015 yılı şehir merkezi nüfusu dışında kalan yerleşmeleri kırsal nüfus kabul ettiğimiz taktirde, sayım yılı olan 2015'te kırsal alandaki nüfus yaklaşık olarak 30.603'tür. Bu çıkan sonuca göre bir hesaplama yapılacak olursa, 2015 yılında tarımsal nüfus yoğunluğu yaklaşık olarak 98 kişidir (30.603 / 312 km²= 98,08). Ortaya çıkan bu sayı hesaplanan aritmetik nüfus yoğunluğundan 18 kişi daha fazladır (Harita 3.1.).

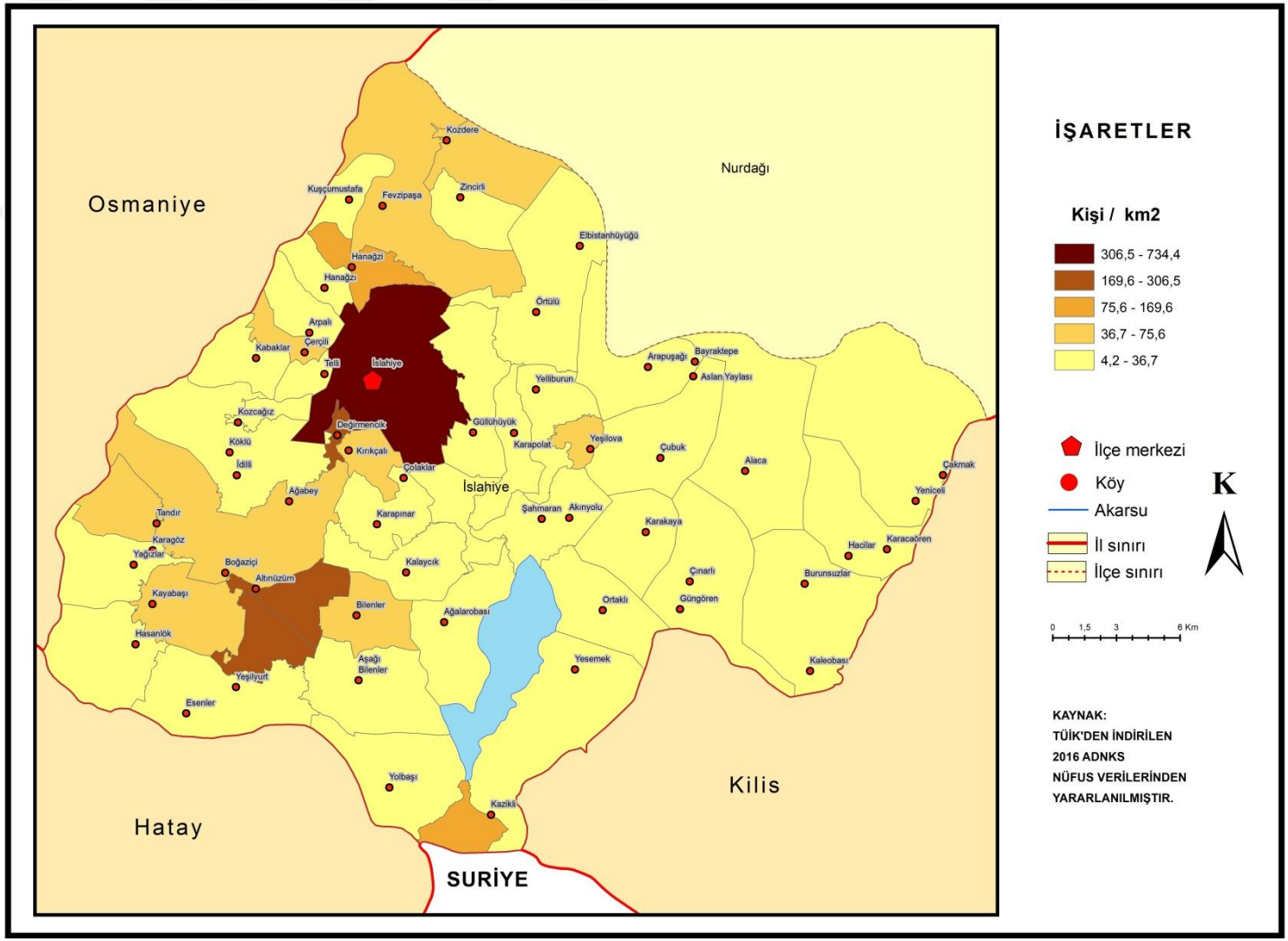

Harita 3.1. İslahiye İlçesinin Nüfus Yoğunluğu Haritası

Harita 3.1'e göre Çalışma sahasının merkezinde aritmetik nüfus yoğunluğu 306 ile 734 kişi arasındadır. İslahiye şehir merkezinden çevreye doğru uzaklaştıkça bu yoğunluğun azaldığı görülmektedir. Altınüzüm ve Boğaziçi yerleşmelerindeki bu yoğunluk 169-306 aralığındadır. Fevzipaşa yerleşmesinde bu rakam km²'ye 36 ile 75 kişi arasında olduğu söylenebilir. Yeşilyurt beldesinde ise km²'ye 36 ile 306 kişi aralığında bir nüfusun düştüğü görülmektedir. İlçe'nin kuzeyi ve güneybatısı doğu, kuzeydoğu ve güneybatısına oranla daha yoğundur. Özellikle Çalışma sahasının doğusunda km²'ye 4 ile 36 kişi düşmektedir. Güneyde Suriye sınırında Kazıklı mahallesinin de yer aldığı sahada 77 ile 169 kişi aralığındadır. Bu aritmetik nüfus yoğunluğu haritasının belirlenmesinde, nüfusun idari mahalle sınırlarına göre belirlenmesinden dolayı nüfusu fazla olsa dahi alan olarak daha geniş olan yerleşmelerde km²'ye düşen insan sayısının da azaldığı anlaşılmaktadır. Bunun tam tersi olaraktan yerleşme sınırı daha dar olan yerlerde de km²'ye düşen insan sayısı da fazladır.

3.1.2.3. Göçler

İslahiye'nin göç istatistiklerine geçmeden önce Gaziantep ili göç istatistikleri hakkında bilgi vermek yerinde olacaktır. Buna göre; 2015 yılı istatistikleri dikkate alındığında Gaziantep ilinin aldığı iç göç (ülke içinde meydana gelen göç) sayısı 46.435'tir. Gaziantep ilinin aynı yıl verdiği iç göç sayısı ise 48.858'dir. Sonuç olarak net göç -2.423 ve net göç hızı -1,25 olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca, Gaziantep'in aldığı dış göç (ülkeler arasında meydana gelen göç) rakamları ile ilgili en son veriler 2000 yılına aittir ve 2000 yılında 1.270 erkek ve 896 kadın olmak üzere Gaziantep toplamda 2.166 dış göç almıştır (TÜİK, 2016). Çalışma sahasının aldığı ve verdiği göç ile ilgili doğrudan bir istatistik bulunmamaktadır. Ancak, İslahiye'de ikamet eden nüfusun kayıtlı olduğu il ve başka illerde ikamet eden nüfus içerisinde İslahiye nüfusuna kayıt olma durumu ile ilgili veriler göç ile alakalı önemli bilgiler sunmaktadır. Göçlerin temelde ekonomik kaynaklı olduğu söylenebilir. Artan nüfusa paralel tarım dışındaki diğer fonksiyonlarda meydana gelen değişikliklerin ihtiyaca cevap verebilecek boyutta olamaması sebebiyle çalışma sahasından dışarıya göçlerin yaşandığı söylenebilir.

3.1.2.3.1. Aldığı göçler

2015 yılı istatistiklerine göre; İslahiye'de ikamet edip Gaziantep dışındaki başka bir ilin nüfusuna kayıtlı olanların sayısı toplam 10.442'dir. Dolayısıyla ilçede yaşayanların %15,87'si Gaziantep dışındaki illere kayıtlı nüfustan oluşmaktadır (TÜİK, 2016) (Grafik 3.5.).

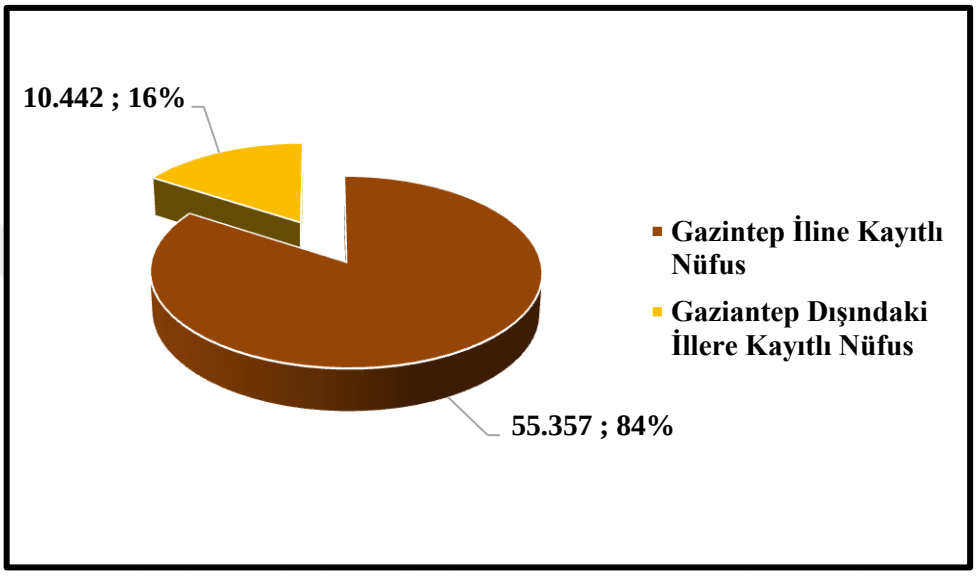

Grafik 3.5. İslahiye'de İkamet Edenlerin Nüfusa Kayıtlı Olduğu ile Göre Dağılımı (2015)

İslahiye'de ikamet edip Gaziantep dışındaki farklı bir ile kayıtlı olan nüfusun hangi ile kayıtlı olduğu detaylı olarak incelendiğinde ise İslahiye'nin aldığı göç ile ilgili önemli sonuçlara ulaşılmaktadır. Buna göre; İslahiye en fazla göçü komşu iller olan Şanlıurfa (1.730), Hatay (1.708), Kilis (1.610), Kahramanmaraş (737), Osmaniye (549) ve Adana (405) illerinden almaktadır. Sadece Şanlıurfa ilçenin aldığı göçün yaklaşık %17'sini oluşturmaktadır ve buradaki altı ilin toplam aldığı göç içerisindeki payı yaklaşık %65'tir. Bunun sebebi tarım arazilerinde çalışacak ameleye (tarım işçisi) ihtiyaç olmasıdır. Yine Hatay, Kilis, Kahramanmaraş ve Osmaniye gibi çevre illerden yılın belli dönemlerinde işçiler çalışmak için buralara göç etmektedir. İllere göre detaylı sonuçlar Tablo 3.9'da verilmiştir (TÜİK, 2016).

Tablo 3.8.
İslahiye'de İkamet Edip Gaziantep Dışındaki İllere Kayıtlı Nüfus (2015)

SN	Nüfusa Kayıtlı Olunan İl	Sayı
1	**Şanlıurfa**	1.730
2	**Hatay**	1.708
3	**Kilis**	1.610
4	**Kahramanmaraş**	737
5	**Osmaniye**	549
6	**Adana**	405
7	**Muş**	321
8	**Mersin**	250
9	**Konya**	226
10	**Adıyaman**	195
11	**Diyarbakır**	181
12	**Malatya**	125
13	**Mardin**	113

3.1.2.3.2. Verdiği göçler

2015 yılı istatistiklerine göre; İslahiye nüfusuna kayıtlı olup ilçe dışında ikamet edenlerin sayısı toplam 71.601'dir. Dolayısıyla ilçe nüfusundan daha fazla bir nüfus ilçe dışında ikamet etmektedir. Sonuçlar incelendiğinde ilçe dışında ikamet edenlerin en fazla sayıda oldukları il Gaziantep'tir ve sayı 14.601'dir (ilde ikamet edenlerden İslahiye nüfusu çıkarılmıştır). Sanayi kollarının gelişmiş ve ilçeye yakın olması sebebiyle ilk sırada Gaziantep şehri yer almaktadır. Daha sonra en fazla İslahiye nüfusuna kayıtlı nüfus sırasıyla Hatay (10.021), İstanbul (8.313), Adana (6.301), Mersin (5.868), Antalya (4.221) ve Osmaniye (3.373) illerinde yaşamaktadır. Bu altı ilde yaşayan İslahiye nüfusuna kayıtlıların oranı toplam verilen göçün %53,20'sini oluşturmaktadır. Bu illerden Hatay, Adana ve Osmaniye hem yakınlığı hem de sanayinin yanı sıra tarım işçisi olaraktan göç almaktadırlar. Özellikle İskenderun demir çelik sanayiden kaynaklı Hatay ili en büyük göç alan şehir olmuştur. Antalya turizm ve tarım amaçlı göç alan diğer bir şehirdir. Tüm şehirlerde olduğu gibi İslâhiye'den de göç alan hem hizmet hem sanayi sektöründe en önde gelen İstanbul en fazla ikinci göç edilen şehir olmuştur. Tablo 3.10'da illere göre detaylı sonuçlar verilmiştir (TÜİK, 2016).

Tablo 3.9.
İslahiye Nüfusuna Kayıtlı Olup İlçe Dışında İkamet Eden Nüfus (2015)

SN	İkamet Edilen İl	Sayı
1	**Gaziantep**	14.601
2	**Hatay**	10.021
3	**İstanbul**	8.313
4	**Adana**	6.301
5	**Mersin**	5.868
6	**Antalya**	4.221
7	**Osmaniye**	3.373
8	**Ankara**	2.933
9	**İzmir**	1.931
10	**Kahramanmaraş**	1.770
11	**Kilis**	1.076
12	**Kocaeli**	920
13	**Muğla**	768

3.1.2.3.3. Net göç

Nüfusa kayıtlı olunan il kayıtlarına göre net göç hesabı yapıldığında alınan göç 10.442 ve verilen göç 71.601 olduğu için net göçün -61.159 olduğunu söylemek mümkündür. Ortaya çıkan net göç miktarı ilçenin mevcut nüfusunun yaklaşık %93'üne denk gelmektedir (TÜİK, 2016) (Grafik 3.6.).

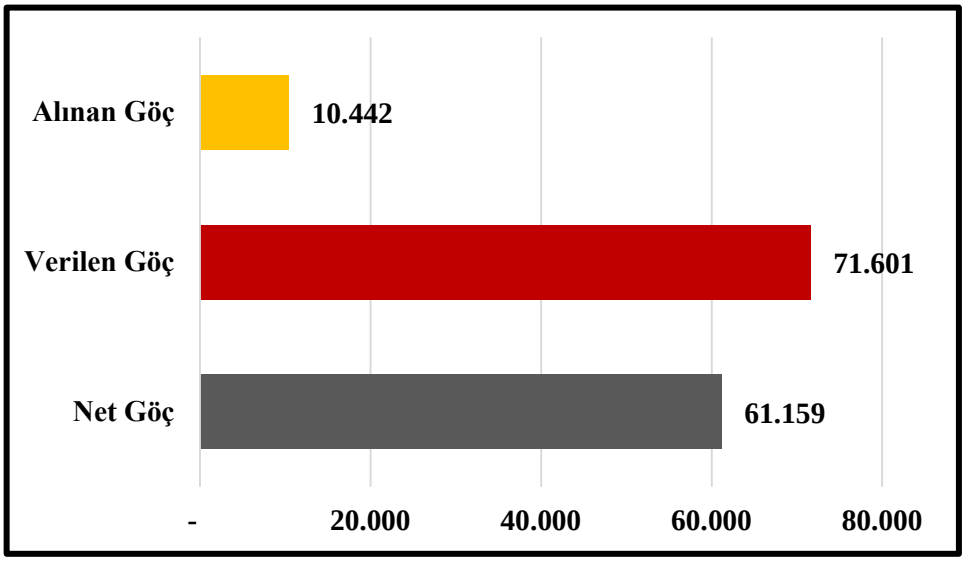

Grafik 3.6. İslahiye'de Alınan, Verilen ve Net Göç (2015)

3.1.2.4. Nüfus Nitelikleri

Bu başlık altında çalışma sahasındaki doğum ve ölüm oranları, cinsiyet ve yaş gruplarına göre dağılım, medeni durum ve eğitim bilgilerine güncel verilerle değinilmiştir.

3.1.2.4.1. Doğum oranı

2015 yılı istatistiklerine göre; İslahiye ilçesindeki kaba doğum hızı (canlı doğum sayısı / toplam nüfus) binde 18,8, toplam doğurganlık hızı (canlı doğum sayısı / 15-49 yaş arası kadın nüfusu) binde 78,9'dur. Ayrıca, evli kadınlara özel doğurganlık hızı (canlı doğum sayısı / 15-49 yaş evli kadın nüfus) binde yaklaşık 134,8'dir. Buna göre; 2015 yılı rakamlarına göre İslahiye'nin toplam doğurganlık hızı (binde 18,8), Türkiye ortalaması olan binde 21,4'ün altında gerçekleşmiştir. Bu sonuç nüfusun yenilenme düzeyindeki (binde 21) doğurganlık seviyesinin oldukça altındadır. Ayrıca, 2014 ve 2015 yılları karşılaştırıldığında İslahiye'de doğum sayısı %5,8 azalma göstermiştir (TÜİK Haber Bülteni, 2016a) (Tablo 3.11.).

Tablo 3.10.
İslahiye'de Meydana Gelen Doğum Sayıları

Yıllar	Erkek	Kız	Toplam
2014	685	628	1.313
2015	593	644	1.237

3.1.2.4.2. Ölüm oranı

2015 yılı istatistiklerine göre; İslahiye ilçesindeki kaba ölüm hızı (ölüm sayısı / toplam nüfus) binde 5,8 olarak gerçekleşmiştir. Buna göre; 2015 yılı rakamlarına göre İslahiye'nin toplam doğurganlık hızı (binde 18,8), Türkiye ortalaması olan binde 5,2'nin üzerinde gerçekleşmiştir. Ayrıca, 2014 ve 2015 yılları karşılaştırıldığında İslahiye'de ölüm sayısı %9,1 artış göstermiştir (TÜİK Haber Bülteni, 2016b) (Tablo 3.12.).

Tablo 3.11.
İslahiye'de Meydana Gelen Ölüm Sayıları

Yıllar	Erkek	Kadın	Toplam
2014	181	169	350
2015	202	180	382

3.1.2.4.3. Cinsiyet ve yaş gruplarına göre dağılım

2015 yılı İslahiye ilçe nüfusunun cinsiyet yapısı incelendiğinde; erkek nüfus sayısının 33.381, kadın nüfus sayısının ise 32.418 olduğu görülmektedir. Buna göre; %51 erkek nüfus oranı, %49 kadın nüfus oranıdır. Bu verilere göre erkek nüfus kadın nüfustan fazladır (TÜİK, 2016) (Grafik 3.7.).

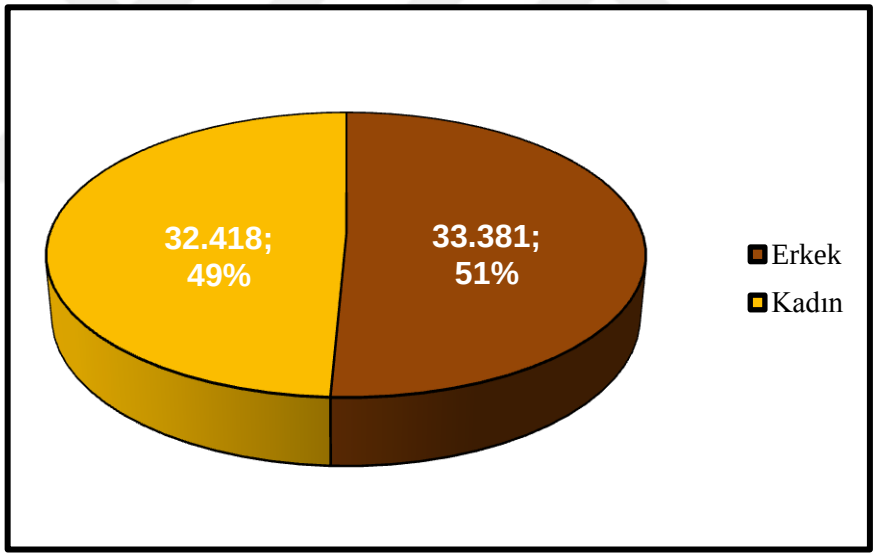

Grafik 3.7. İslahiye Nüfusunun Cinsiyete Göre Dağılımı (2015)

Nüfusun yaş yapısına göre incelenmesi sonucunda ise genç nüfusun 18.583, olgun nüfusun 41.813, yaşlı nüfusun ise 5.403 olduğu görülmüştür. Buna göre; nüfusun %28,24'ü genç, %63,55'i olgun ve %8,21'i yaşlı nüfus grubunda yer almaktadır. Yine nüfusun 30.603'ü kırsalda 35.196'sı şehirlerde olduğu görülmektedir (TÜİK, 2016) (Grafik 3.8.).

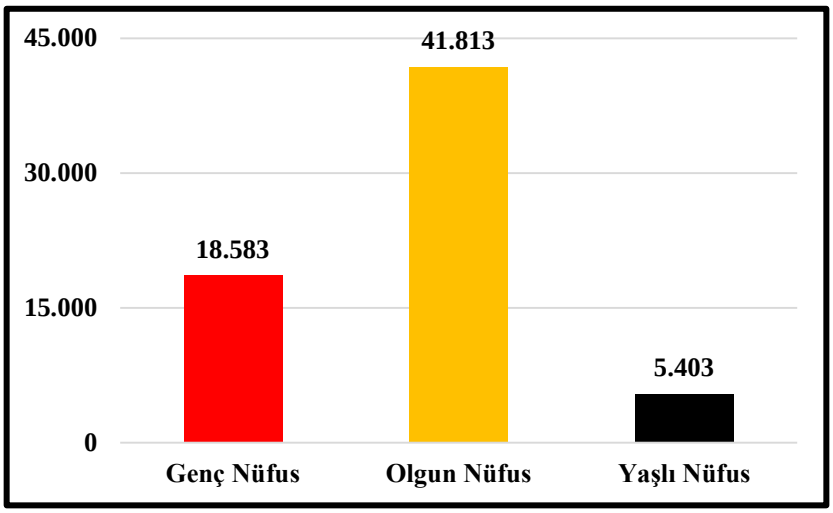

Grafik 3.8. İslahiye Nüfusunun Genç, Olgun ve Yaşlı Nüfus Yapısı (2015)

Ayrıca, Tablo 3.13'te ilçe nüfusunun yaş gruplarına ve cinsiyete göre dağılımı detaylı olarak sunulmuştur (TÜİK, 2016).

Tablo 3.12.
İslahiye Nüfusunun Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Dağılımı (2015)

Yaş Grubu	Erkek	Kadın	Toplam
0-4	3.086	2.960	6.046
5-9	3.224	3.205	6.429
10-14	3.099	3.009	6.108
15-19	3.141	3.029	6.170
20-24	3.579	2.465	6.044
25-29	2.530	2.145	4.675
30-34	2.208	2.203	4.411
35-39	2.116	2.147	4.263
40-44	2.084	2.066	4.150
45-49	1.670	1.630	3.300
50-54	1.733	1.746	3.479
55-59	1.423	1.457	2.880
60-64	1.180	1.261	2.441
65-69	845	1.081	1.926
70-74	643	764	1.407
75-79	400	579	979
80-84	287	383	670
85-89	106	198	304
90+	27	90	117
Toplam	**33.381**	**32.418**	**65.799**

Buna göre, ilçe nüfusunu aşağıdaki gibi bir nüfus piramidi ile göstermek mümkündür (Grafik 3.9.).

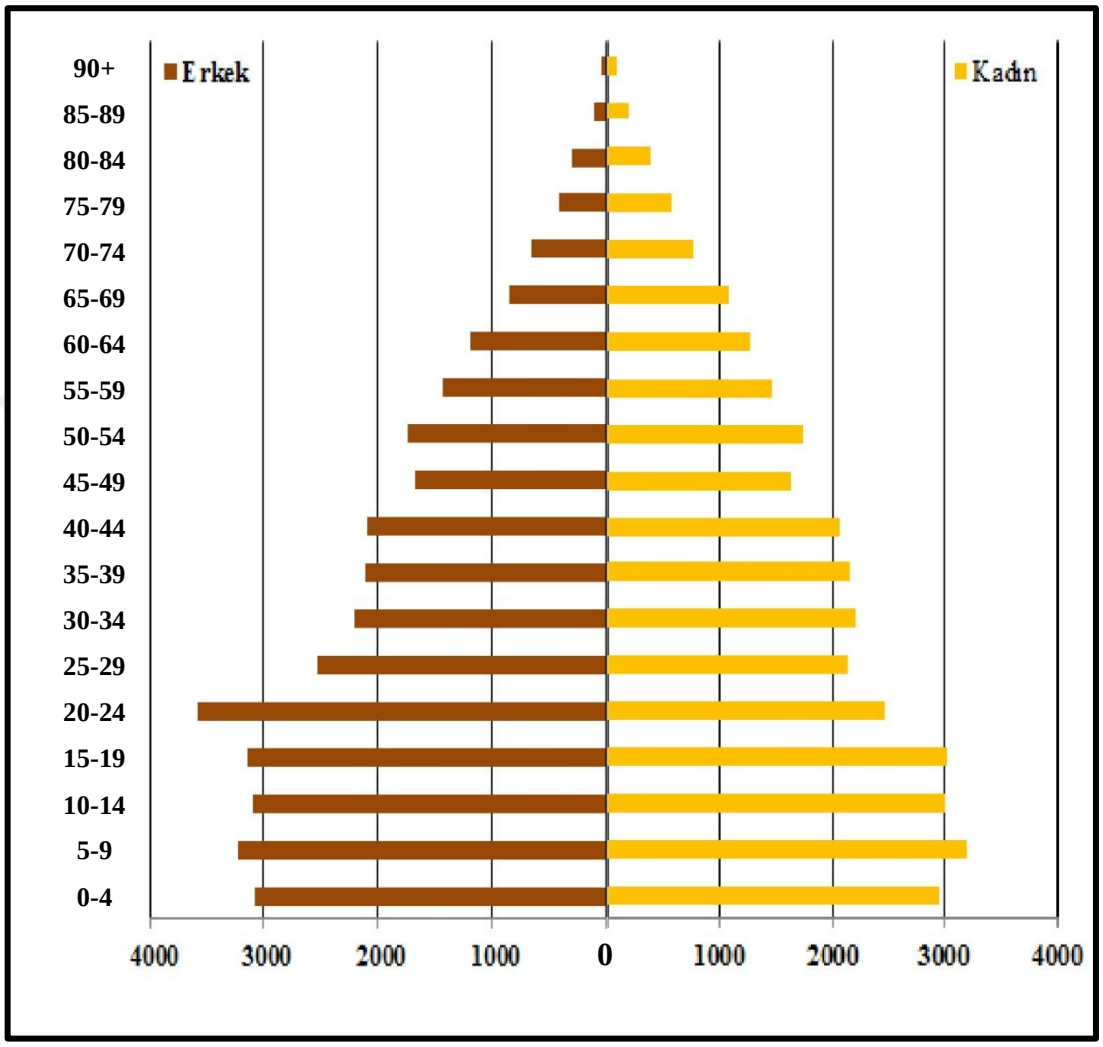

Grafik 3.9. İslahiye Nüfusunun Nüfus Piramidi İle Gösterimi (2015)

Yukarıda verilen nüfus piramidine göre, en fazla yer kaplayan yaş aralığı 5-9'dur. En az ise 90 yaş ve üzeridir. Grafiğe göre 0-20 yaş aralığındaki erkek ve kadın nüfus %10'a yakındır. Yine buradan hareketle 20-24 yaş aralığında erkek nüfusun fazla olduğu görülmektedir. Meydana gelen değişimi askeri zırhlı tugay birliklerinin bu tarihten önce ilçeye sevk edilmiş olmalarına bağlamak gerekir. Piramit'e göre, tüm yaş grupları incelendiğinde (20-24 yaş hariç) kadın ve erkek nüfusun birbirine yakın yüzdelik ve rakamsal dilimlerde olduğu görülmektedir. Yaş grupları içerisinde olan 20-24 ve 50-54 yaş aralıklarına ait nüfus incelendiğinde kadın ve erkek nüfusun %5 ve

üzeri olduğu saptanmıştır. Bunlara ilaveten yine piramide göre 55-59 yaş grubu üzeri %5'in altındadır. 60 yaş ve üzeri nüfusta yaş grupları arttıkça nüfusunda buna paralel sürekli azaldığı tespit edilmiştir. Bu durumu ortalama yaşam süresinin uzun olduğu yerlere kıyasla, sağlıkta ve yaşam koşullarındaki elverişsiz ortam şartlarına bağlamakta fayda vardır (Grafik 3.9.).

3.1.2.4.4. Medeni durum

Çalışma sahasında TÜİK verilerinden hareketle nüfusun 2015 yılı (15 yaş ve üzeri nüfus dikkate alınmaktadır) medeni durumu incelendiğinde evli olanların oranı %61,86 (29.171), hiç evlenmeyen (bekâr) bireylerin oranı %30,40 (14.337), boşanmış olan nüfusun oranı %1,97 (929), eşi ölmüş kişilerin oranı ise %5,77 (2.722) gibi bir sayıya tekabül gelmektedir (Tablo 3.14.).

Tablo 3.13.
İslahiye'de Medeni Durum İstatistikleri (2015)

Medeni Durum	Sayı *	Oran (%)
Boşandı	929	1,97
Eşi Öldü	2.722	5,77
Evli	29.171	61,86
Hiç Evlenmedi	14.337	30,40

* 15 yaş ve üzeri nüfus dikkate alınmaktadır.

Medeni durumun cinsiyete göre detaylı olarak incelenmesi sonucunda ortaya çıkan veriler ise boşanmış erkek nüfus oranının %1,52, eşi ölmüş nüfus oranının %1,53, evli nüfus oranının %60,74, hiç evlenmemiş nüfus oranının ise %36,21 olduğunu göstermektedir. Aynı veriler kadın nüfus için sırasıyla boşanmış %2,44, eşi ölmüş %10,15, evli %63,01 ve hiç evlenmemiş %24,40'tır (TÜİK, 2016) (Tablo 3.15.).

Tablo 3.14.
İslahiye'de Medeni Durumun Cinsiyete Göre Dağılımı (2015)

Cinsiyet	Medeni Durum	Sayı *	Oran (%)
Erkek	Boşandı	363	1,52
	Eşi Öldü	367	1,53
	Evli	14.550	60,74
	Hiç Evlenmedi	8.675	36,21
Kadın	Boşandı	566	2,44
	Eşi Öldü	2.355	10,15
	Evli	14.621	63,01
	Hiç Evlenmedi	5.662	24,40

* 15 yaş ve üzeri nüfus dikkate alınmaktadır.

İslahiye'de medeni durumun yaş gruplarına göre dağılımı ise detaylı olarak Tablo 3.16'da verilmiştir (TÜİK, 2016).

Tablo 3.15.
İslahiye'de Medeni Durumun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2015)

Yaş Grubu	Boşandı	Eşi Öldü	Evli	Hiç Evlenmedi
15-19	3	0	309	5.853
20-24	47	3	1.512	4.475
25-29	90	9	2.787	1.778
30-34	132	15	3.557	702
35-39	131	31	3.695	396
40-44	128	69	3.604	344
45-49	85	111	2.894	203
50-54	104	161	3.008	205
55-59	64	184	2.526	104
60-64	56	289	2.013	82
65-69	30	388	1.421	84
70-74	23	411	918	55
75-79	17	433	506	23
80-84	13	333	301	23
85-89	4	195	96	9
90+	2	90	24	1

Ayrıca, İslahiye'de 2004-2008 yılları arasında yaşanan boşanma davaları üzerinde bir çalışma yapılmıştır. Buna göre, İslahiye'de 2004'te 52, 2005'de 51, 2006'da 66, 2007'de 86 ve 2008 yılında da 65 dava boşanma ile sonuçlanmıştır (Kır ve Bülbül, 2012).

3.1.2.4.5. Eğitim ve kültür durumu

İslahiye'de nüfusun eğitim ve kültür durumuna bakıldığında nüfusun %6,74'ünün okuma yazma bilmediği görülmektedir. Herhangi bir okul bitirmeyenlerin oranı %14,68'dir. İlkokul mezunlarının oranı %27,64, ilköğretim mezunları ile birlikte ortaokul mezunlarının oranı yaklaşık %42, lise mezunlarının oranı %16,23'tür. Üniversite ve üstü mezunların oranı ise yaklaşık %8'dir.

Buna göre; 2015 yılına ait verilerde İslahiye'de nüfusun çoğunluğu ilkokul mezunudur. Bunları lise ve dengi meslek okulu mezunları izlemektedir. Herhangi bir okul bitirmeyenlerin oranı da yaklaşık ilköğretim mezunları kadardır. En az oran ise üniversite mezunlarına aittir. Detaylı sonuçlar Tablo 3.17'de verilmiştir (TÜİK, 2016).

Tablo 3.16.
İslahiye'de Eğitim ve Kültür Durumu (2015)

Durum	Nüfus	Oran (%)
Okuma Yazma Bilmeyen	3.941	6,74
Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	8.585	14,68
İlkokul	16.165	27,64
İlköğretim	8.599	14,71
Ortaokul Veya Dengi Meslek Ortaokul	7.173	12,27
Lise Ve Dengi Meslek Okulu	9.492	16,23
Yüksekokul Veya Fakülte	4.120	7,05
Yüksek Lisans (5 veya 6 Yıllık Fakülteler Dahil)	197	0,34
Doktora	22	0,04
Bilinmeyen	182	0,31
Toplam	**58.476**	**100,00**

3.2. İslahiye'de Yerleşme Özellikleri

Coğrafya bilimi içerisinde meskenlerin ve yerleşme şekillerinin, doğal ve beşeri çevre faktörleriyle ilgisini araştıran yerleşme coğrafyası ile alakalı çok fazla tanımlama yapılmıştır. Yerleşme özellikleri içerisinde vermeye çalışılan farklı tanımlamalar bir fikir edinilmesi adına önemlidir.

Daha geniş bir tanımlamayla yerleşme; bir yararlanma ve ekonomik faaliyetlerde bulunma sahasıdır diye tasvir edilebilir. Bu saha, coğrafi bir bölge de olabilir; yönetim bölgesi, köy, kasaba veya kent de olabilir. Bununla beraber bu terimi, örneğin bir tarım faaliyet sahası, turistik faaliyet bölgesi, maden çıkarma alanı, ulaşım veya sanayi fonksiyonu bölgesi… vd. olarak düşünmekte mümkündür. Zaten yerleşme bölgesi sınırları dâhilinde, bütün bu ekonomik işlevler yer almış ve gelişmiş oldukları görülebilir. Aslında yerleşme şekli teriminden, meskenler ve bunların bir araya gelme düzeni, yani kümelenme biçimleri anlaşılmalıdır. Bununla birlikte terim, yerleşme yerinin nasıl kullanıldığı, anlamına gelmekte ve bunu ifade etmek üzere kullanılmaktadır (Doğanay, vs., 2013: 128). Bu bölümde çalışma sahamızın yerleşme özellikleri ve buna bağlı diğer fonksiyonlar üzerinde durulmuştur.

3.2.1. Yerleşme Özellikleri

Bir bölgede yerleşmeden söz edilirken şehir, kasaba ve köy yerleşmeleri başlıkları altında incelemekte fayda vardır. Çalışma sahasının yerleşme özellikleri bu başlıklar altında verilmiştir.

3.2.2. İlçenin Kuruluş ve Gelişmesi

İslahiye ilçesi, Anadolu ve Ortadoğu (Mısır, Suriye, Irak) arasında önemli bir geçiş güzergâhı ve ticaret yolları üzerinde yer almasından dolayı tarihin pek çok döneminde önemli bir merkez olmuş ve tarihin en eski dönemlerinden itibaren birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Tarih içerisinde sırasıyla Hititliler, Yunanlılar, Bizanslılar, Dört Halife Devrinde (Hz. Ömer Devri), Mısırlılar, Selçuklular, Memlüklular, Osmanlılar ve Türkiye Cumhuriyeti dönemleri yaşanmıştır.

Yapılan çok sayıda arkeolojik kazı çalışması sonucunda tespit edilen yerleşim alanları ve höyüklerde bulunan ve tarihi eserler ilçe toprakları üzerinde Hititler ’den itibaren yüksek bir medeniyet kurulduğunu göstermektedir. Yörede yapılan araştırmalarda İ.Ö 3000 yılı çanak ve çömleğin değişik örneklerine ulaşılmıştır. Bu kalıntılar ilk Tunç ve Orta Çağ tarihlerini göstermektedir. Hititler döneminden kalan yerleşimler; Zincirli (Sam’al) höyüğü, Tilmen höyük ve Yesemek heykel atölyesidir. M.Ö. 1700’lü yıllarda İslahiye ve çevresi Hitit Devleti'nin bir kenti durumundadır (İslahiye Kaymakamlığı, 2016).

İslahiye’de Gözbaşı olarak bilinen yerde mevcut tepelerin üzerinde bulunan “Nikola Kalesi” ve şehri kapsayan Nikeopolis şehrinin Yunanlılarca kurulduğu bilinmektedir. Bu nedenle, İslahiye’nin Antik Çağ’daki adı Nikeopolis’tir. Ayrıca, Yunan kültüründe bilinen ünlü Diojen’in İslahiye’de doğduğu belirtilmekte fakat bu durumu destekleyen yeterli kanıta ulaşılamamaktadır.

İslahiye toprakları, İran ve Yunan Savaşlarında İran İmparatorluğunun sınırlarına dâhil olmuş, doğu seferinde Büyük İskender’in himayesine girmiştir. Büyük İskender Yunanlılardan kalan Nikola (Nigolu) kalesini tamir ettirmiş ve bu dönemde Nikeopolis kasabası bir şehre dönüşmüştür. Bu müddette 100 binden fazla kişinin bu kasabada yaşamını sürdürdüğü bilinmektedir. Dolayısıyla, İslahiye tarihteki en parlak zamanlarını Büyük İskender döneminde yaşamıştır (İslahiye Kaymakamlığı, 2016).

İslahiye ve yakın civarı M.Ö. 1770 ve M.S. 546 yılları arasındaki dönemde Asur, Med ve Pers imparatorluklarının himayesinde bulunmuş, Pers İmparatorluğunun Büyük İskender’e mağlup olmasının ardından önce Romalıların, daha sonra M.S. 636’ya kadar Bizanslıların himayesinde olmuştur. Çalışma bölgemizde Roma dönemine ait çok sayıda yerleşmenin bulunduğunu söylemek doğru olacaktır. Bu dönemde İslahiye, Roma’nın Suriye ve Afrika’ya ulaşım yolu üzerinde kurulmuştur. İslahiye merkezinde bulunan Nikopolis (Niğolu) kalesi, Anadolu’dan Suriye’ye geçiş güzergâhı üzerinde kurulan önemli bir merkezdir. İslahiye, I. yüzyılda, Roma İmparatorluğu döneminde Roma’nın bir şehri konumuna ulaşmıştır ve İslahiye’nin kuzeyinde yer alan dağların ilk Hristiyanlara ev sahipliği yaptığı bilinmektedir. Bu dağlarda halen birçok Hristiyan mezarı ve mabedi bulunmaktadır. Ayrıca, Bizans’ın stratejik ve iktisadi olarak

çok değer verdiği İslahiye'yi kaybetmemek maksadıyla, İslahiye'de birçok yerleşim yeri kurduğu bilinmektedir. Bizans döneminde yaratılan eserler içerisinde gösterilen mozaiklerin eyaletin birçok yerinde tespit edilmesi ve senelerdir koruma altında "Cıncıklı Şehri" (Boğaziçi Belediyesi sınırında) harabelerinde bulunan mozaikler de bu duruma kanıt olarak gösterilebilir. Ayrıca, bu dönemde ilçede madencilik de gelişmiştir (Üngör, 2011: 42-157). Roma döneminde yapılan, Çolaklar Mahallesinin 1.5 km. kadar güneydoğusunda bulunan birde taş köprü yer almaktadır. Bu köprüden de anlaşılacağı üzeri Romalılar bölgedeki hâkimiyetlerini sağlamlaştırmak adına yollar ve şehirlere önem vermişlerdir. Tek gözü olan ve hala aktif olarak kullanılan ve bindirme tekniği ile bazalt taşlardan oluşturulmuş köprü, Roma Taş Köprüsü olarak adlandırılmaktadır (Fotoğraf 3.1.).

Fotoğraf 3.1. Karasu Çayı Üzerinde Roma Döneminden Kalan Antik Köprü

Ganem Bin İlyas Hz. Ömer zamanında, İslam Ordusu Komutanı olarak Gaziantep ve Hatay çevresinin tümünü Bizanslıların elinden almıştır. Bu şekilde 639 senesinde oranın insanları İslamiyet'e geçmişlerdir. Hz. Ömer döneminde Suriye'nin fethi ile birlikte İslam ordularının buraya gelmesi sonucunda Bizanslılar buralardan çekilirken burada yaşamını sürdüren insanları da götürmüşler ve tüm köyleri ve kasabaları yakmışlardır. Bu devirde Halep ve Antakya himaye altına alınmış, bu şekilde

ilerleyen İslam Ordusunun sınırı çalışma sahasını da kapsayıp Maraş'a kadar uzanmıştır. Böylece, Islahiye Bizans ve Müslüman ülkeler arasında hudut bölgesi olarak kalmıştır.

Hz. Peygamber'in sırtındaki nübüvvet mührü öpmesi nedeniyle Cennet müjdesi verilen, Hz. Ökkeşiye türbesi bu dönemin bir hatırası olarak İslahiye'nin 25 km doğusunda bulunmaktadır (Fotoğraf 3.2.). Bu dönemde, bölgenin güvenliğinin sağlanması amacıyla kaleler inşa edilmiştir. Ayrıca, İslahiye 750 senesinden sonra Abbasi egemenliğine girmiş ve Avasım Eyaletleri adını almıştır. Fakat Bizans'ın 1 senelik kuşatmasının ardından 960 yılında Antakya ardından Islahiye Bizans egemenliğine girmiştir. (İslahiye Kaymakamlığı, 2016).

Fotoğraf 3.2. İslâhiye'nin 25 km Doğusunda Bulunan Hz. Ökkeşiye Türbesi 1- Türbenin Yer Aldığı Ağaçlık Tepe 2- Hz. Ökkeşiye Kabri 3- Türbe Girişi

1065 yılında Karlu, Hanoğlu Harun, Atsız, Afşin Sanduk ve Söklü Beyler Orta Asya'dan gelip bölgede hâkimiyet sağlamıştır. 1071 Malazgirt Zaferi'nden sonra ise Selçukluların bölgedeki egemenliği sağlamlaşmaya başlamıştır. 1071 Malazgirt Savaşının ardından yörede Selçuklu İmparatorluğu himayesinde bir Türk Devleti kurulmuştur. Takip eden yıllarda Anadolu'nun her yeri Türklerin hakimiyeti altına girmiştir. Ancak, 1098 yılında buradan geçen Haçlılar İslahiye'yi ele geçirmişlerdir. Bunun üzerine ise, 1268 yılında Memlük Sultanı Baybars, Anadolu Selçuklu hükümdarının çağrısıyla bölgeye gelerek Kayseri'ye kadar olan yerleri ele geçirmiştir. Yöre, ilk olarak Moğollar'ın (1270) daha sonra Dulkadiroğulları'nın (1389), 1471 yılında da Memluklar'ın himayesine girmiştir. Sonraki dönemlerde ise İslahiye Ramazanoğulları ve Dulkadiroğulları ile Osmanlıların egemenliği altına girmiştir. Sultan Selim (Yavuz) komutasında 1516'da Memluklerle yapılan Mercidabık savaşının ardından Gaziantep ile birlikte İslahiye'de Osmanlı Devleti himayesine girmiştir. Ancak, 17 ve 18. yüzyılda Osmanlı Devletinde merkezi otoritesinin güç kaybetmesinden kaynaklı İslahiye ve yakın çevresi de devlete başkaldıran aşiretlerin çapulculuk alanı haline gelmiştir. Osmanlı Devleti, çıkan bu ayaklanmaları önlemek, nüfus ile üretim dengesini sağlamak ve ülkede huzurun tesisi için 17. yy'ın sonlarına ve 18 yy'ın başlarına doğru kapsamlı önlemler almaya başlamıştır. Alınan tedbirler çerçevesinde bu sahada konar-göçer şekilde hayat sürdüren çok sayıda Türkmen ve Yörük aşiretleri iskân edilmiştir.

18. yüzyılda Suriye'de yaşamını sürdüren Delikanlı aşiretinin reisi Mirşan Ağa, savaştaki kahramanlıkları nedeniyle paşanın özel müşaviri konumunda olduğundan savaşın ardından geri muhafaza olarak Mehmet Ali Paşa tarafından İslahiye ve Kürtdağı arasına yerleşmesi sağlanmıştır. Bu bölgeye iskan edilen Delikanlı Aşireti ile Çelikanlı aşiretlerinin birbirleriyle olan husumetleri dolayısıyla çevrede huzursuzluk had safhaya yükselmiştir. Bu aşiretlerin anlaşmazlıkları hükümetin de bıkmasına neden olmuş Abdülmecid devrinde Halep Valisi olan Abdülhalim Paşa'ya aşiretlerin iskanı için emir verilmesine rağmen bu emirler yerine getirilmemiş ve yüz binlerce askerin İslahiye Ovası'nda hayatını kaybetmesi ile sonuçlanmıştır.

19. yüzyılda sosyal huzursuzluklar oldukça yükselmişti. Bu duruma önlem almak amacıyla Devleti isyanda bulunan Kozan ve Gavur Dağları civarının güvenliğini sağlamak amacıyla bir ordu kurulmasını sağlamıştır. İsyanların önüne geçmek ve kaybedilen huzuru tesis etmek amacıyla kurulmuş olan orduya "Fırkay-i Islahiyye" adı konulmuştur (Yavuz, 2012: 103-104, Çanak ve Yeşil, 2015: 114-116). Çalışma sahasının ismi de bu ordudan gelmektedir. Çeşitli kaynaklarda çalışma sahasının 1866'da yapılan nüfus sayımının sonucu 28'i Gayrimüslim, 2.021'i Müslim olmak üzere toplamda 2.049 kişi olduğu kaydedilmiştir. Yine Halaçoğlu'nun Fırka-ı İslahiye ordusunun yapmış olduğu iskanın verilerini ortaya koyduğu sonuçlar Tablo 3.20'de detaylı olarak verilmiştir. Buna göre ilçede toplam 3.804 kişi yaşamaktadır (Tablo 3.18.).

Tablo 3.17.
1866 Yılında İslahiye'de Nahiyelere Göre Hane Sayısı ve Nüfus
(Halaçoğlu, 1973: 10)

	Müslim		***Gayri Müslim***	
Yerleşmeler	***Hane***	***Nüfus***	***Hane***	***Nüfus***
Nevahı-i Selase	190	483	14	41
Kerkütlü	227	457		
Delikanlı	619	1.836		
Çelikanlı	372	987		
TOPLAM	**1.408**	**3.763**	**14**	**41**

Çalışma sahasına ait en eski arşiv belgelerinin 1865 yılına dayandığı görülmektedir. Yapılan incelemelerde bu tarihe ait Başbakanlık Osmanlı Arşivinden ulaşılabilen en eski belgenin verilerine göre çalışma alanı sınırları dahilinde 228+1 hane ve 455+2 kişi bulunmaktadır (Fotoğraf 3.3.).

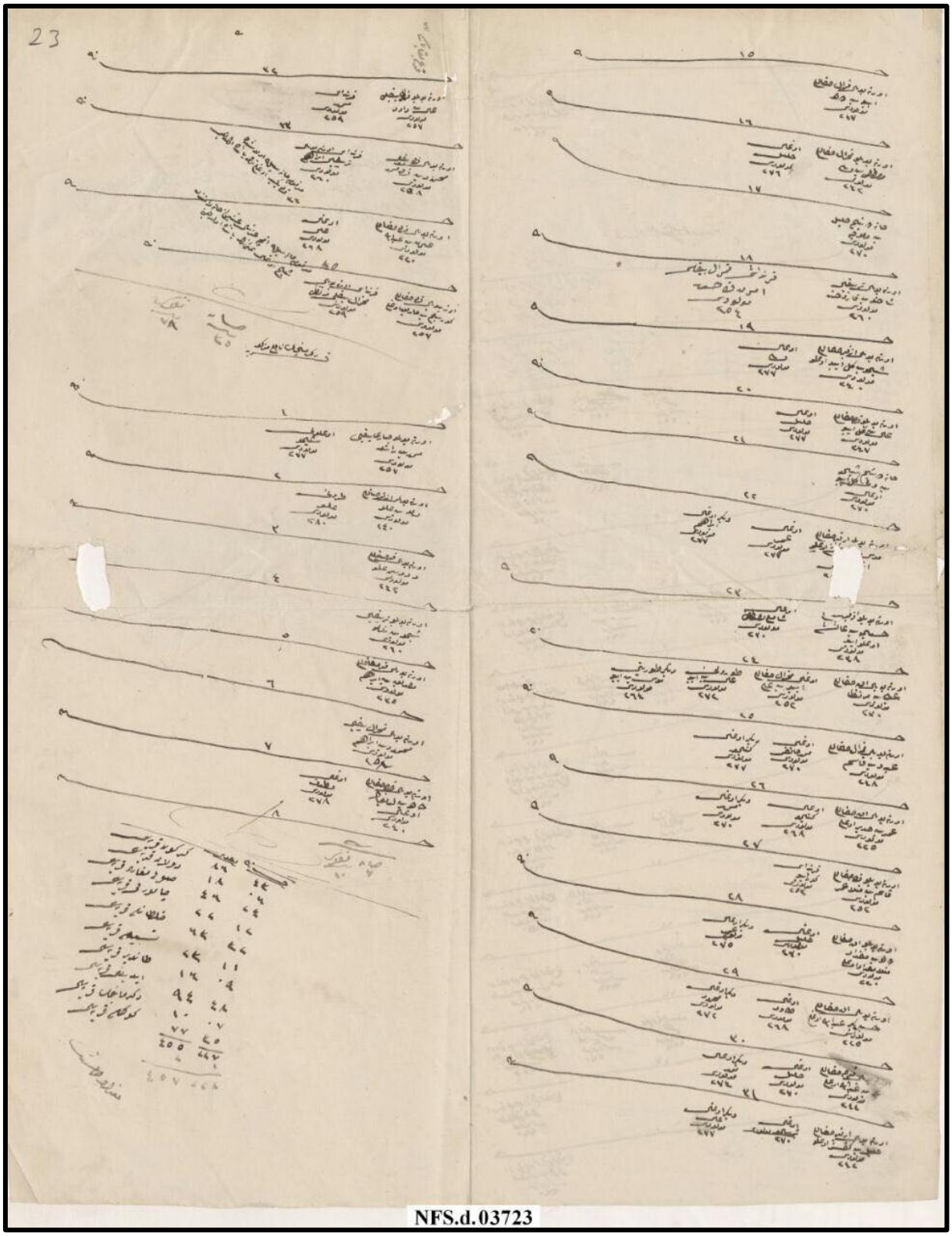

Fotoğraf 3.3. Başbakanlık Osmanlı Arşivi, NFS d., Defter / Dosya No: 3723, lef: 12. (H. 27. S. 1282 / M. 22. 07. 1865)

Transkripsiyonu yapılan belgeye göre, mevcut nüfusa kadın nüfus dahil edilmemiştir. Veriler sadece erkek nüfusuna aittir. Buna göre en fazla hane İdilli Kariyesine ait olup 48 hanede 94 kişi ile en fazla nüfusa sahiptir. En az nüfus ise 7 hane ile 10 kişinin olduğu Değirmencik Kariyesine aittir (Tablo 3.19.).

Tablo 3.18.
Transkripsiyonu Yapılan Belgeye Göre İlçede 1865'de Hane ve Kişi Sayıları

Yerleşmeler	*Hane Sayısı*	*Kişi Sayısı*
Kekütlü Kariyesi	43	86
Dolan Kariyesi	6	18
Sulumğara Kariyesi	24	46
Çamurlu Kariyesi ?	12	22
Haltanlı Kariyesi	32	63
Tespili Kariyesi	21	23
Tandır Kariyesi	9	16
İdilli Kariyesi	48	94
Değirmencik Kariyesi	7	10
Köklü Kariyesi	35	77
TOPLAM	228+1	455+2

I. Dünya Savaşının sonrasında imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması sonucunda İslahiye önce İngilizlerce ardından da Fransızlarca işgal edilmiştir. Ancak sonraki günlerde İslahiyeliler tarafından çete birlikleri kurulmuş ve gerilla hareketleri, vur kaç ve geceleri yapılan baskınlar ile düşman ilçeden uzaklaştırılmıştır. 11 aylık savunmanın sonunda Gaziantep halkı 6.317 kişiyi bu uğurda yitirmiştir. Yaşadıkları ağır yıkımlar sonucunda Fransızlar 13/11/1920'de bölgeden tamamen çekilmiştir. 25 Aralık 1921 yılında son Fransız askeri Gaziantep'ten çekilirken, Türk Ordusu Gaziantep halkının coşkulu gösterileri eşliğinde şehre ayak basmıştır. Antep gösterdiği üstün başarılar nedeniyle TBMM tarafından 8 Şubat 1921'de ile Gazilik Unvanına layık görülmüştür.

1923'te Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile İslahiye yeni inşa edilen bina, kışla ve mektepler ile bir kasaba haline gelmiştir. 19. yüzyılın İslahiye'si ile alakalı Şemseddin Sami şu ifadeleri kullanmıştır; "Adana Vilayetinin Cebel – i Bereket Sancağına bağlı bir kazadır. Kaza merkezi kasabanın 1.000 kadar nüfusu 1 camisi, 1 okulu, 6 hanı, 15 dükkânı bulunur. Kaza 5 bucak, 56 köyden meydana gelir. Kaza ve köylerin nüfusu 17.509 civarındadır. Bu nüfusun 200 kadarı Ermeni geri kalanı İslam'dır." Ayrıca, 1933 yılında İslahiye kasabası yani Cumhuriyet'in kurulmasından 10 yıl sonra ilçe durumuna getirilmiştir (İslahiye Kaymakamlığı, 2016).

3.2.1.1. Şehir Yerleşmesi

Bu bölümde İslahiye şehrinin 1866'dan günümüze kadar olan kuruluş, değişim ve gelişimi hakkında bilgiler verilecektir.

3.2.1.1.1. İslahiye Şehri

İlk defa Uluslararası Kahire Coğrafya Kongresi kararları gereği kabul edilen yerleşme, coğrafya ilmine girmiştir. Bizdeki karşılığı Arapça 'iskan' olarak geçen yerleşme terimi Orta Asta Türk toplumları ve Türkçesine dayanacak kadar eskidir. Bu eski toplumlarda yerleşme, yurt manasında kullanılıyor ve yaşanılan yer, mesken, ülke, arazi ve devletin tüm ülkesi anlamında kullanılıyordu. Yine bazı Orta Asya Türk toplumlarında yurt en dar anlamıyla çadır-ev karşılığında kullanılmış ve yer-yurt şeklinde ifade edilmiştir. Anlam olarak ailelerin oturdukları yerleşik veya göçebe meskenler ile bunlar etrafındaki ekonomik istifade sahası (tarla, bağ, bahçe, çayır ve otlaklar) olarak nitelendirilmiştir (Ögel, 1978; 3-7). Yerleşme konusunda birçok terim ve tasvire rastlamakla beraber tam bir tanımdan söz etmek mümkün olmasa da genel bir tanımlama yapılacak olursa, 'oturulan, barınılan ve yaşamsal bütün faaliyetlerin sürdürüldüğü ve buna bağlı oluşan yer' diye nitelemek yerinde olacaktır.

Belli kriterleri olmamakla beraber yerleşme çekirdeklerinin dağılma düzeni toplu bir şekilde veya dağınıktır. Yine dağınık yerleşme grupları için yerleşme çekirdeklerinin, tek tek yerleşme sahasına dağıldığı veya kümeler ve mahalle grupları oluşturacak biçimde yayılan yerleşme sistemini, dağınık yerleşme olarak

adlandırılmaktadır. Bütün bu yerleşme çekirdeklerinin bir arada ve çekirdeklerin birbirine bitişirmişçesine yakın olan yerleşme sistemine de toplu yerleşme denilmektedir (Tanoğlu, 1954; 1-33). Tanımlamalar yaparken tam bir sınırın çizilemediği yerleşme ve yerleşmeye ait unsurlar hakkında genel ve başlıca özellikler verilerek bir fikir edindirmeye çalışılmıştır. Coğrafya şartlarının, ekonomik faaliyetleri, ekonominin de dağınık veya toplu olan yerleşme üniteleri etkilediği ve gelişimlerinin birbirine paralel olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Kırsal ekonomi biçiminin diğer bir ifadeyle hammadde sıkıntısının çekilmediği yerleşmeler kır yerleşmelerine; tarım hayvancılık, ormancılık ve avcılık gibi gibi işlerin, yani, endüstri ve tüm hizmet sektörlerinin ağır bastığı ya da bu faaliyetlerin günlük yaşamda kullanıldığı yerleşmeler şehir yerleşmelerine örnek olarak gösterilebilir. (Özgür, 2000: 99).

Yaşamsal faaliyetlerin temelini oluşturan ekonomi, kır ve şehir ayrımını yaparken en temel unsurlardan birini teşkil etmektedir. Çalışma sahası olan İslahiye ilçesi, Antakya-Kahramanmaraş depresyon tabanında alüvyal dolgular üzerinde kurulmuş olup, ortalama yükseltisi 550 metre civarındadır. Genel hatlarıyla değerlendirildiğinde çalışma sahasının şehirsel fonksiyonları ağır basmaktadır. Alt ve üst yapı çalışmalarıyla sürekli büyüyen ve gelişen her şehrin geçirdiği evreyi, İslahiye ilçesi de geçirmektedir.

İslahiye yöresi doğal ortam ve kültürel çevre bakımından olduğu gibi yol şebekesi açısından da hayati bir konumdadır. İslahiye'nin içinde bulunduğu bölge olan Antakya-Kahramanmaraş çöküntü hendeği yer şekilleri, iklimi, toprağın verimliliği ve su kaynaklarının çokluğu açısından insan yerleşimine ve nüfus yoğunluğunun artması için uygun durumdadır. Fiziksel şartlarının yanında ekonomik ve toplumsal koşulların da yerleşim için gösterdiği elverişli durum bu yörenin eski dönemlerden itibaren medeniyetlerin kurulma merkezi olmasına neden olmuştur (Karaboran, 1982: 8). Geçmişten günümüze farklı medeniyetlerin sahip olduğu bu şehir, gerçekten de ikliminin, toprak özelliklerinin ve su kaynaklarının birçok mekana nispeten daha elverişli olması burayı potansiyel bir çekim merkezi haline getirmiştir. Bu özellikleri sebebiyle eski bir yerleşme olarak göze çarpar. Yine bu özelliklerden kaynaklı toplu

yerleşmenin hakim olduğu bir şehirdir. Çalışma sahası ve çevresinde yapılan kazılar sonucunda buranın köklü bir geçmişi olduğu görülmektedir. Bu kazılar sonucunda birçok eser geçmişte burada tarım, ticaret ve el sanatlarının geliştiğini göstermektedir. Bu kazılardan yesemek, tilmenhöyük, zincirli, cıncıklı, taşlıgeçit gibi birçok höyük ve ören yeri çalışma sahasının geçmişi hakkında önemli bilgiler sağlamaktadır.

Araştırma sahası olan İslahiye ilçesi, 1866'da Fırka-i İslahiye Tümeni tarafından kurulmuştur. 1853'teki Kırım savaşı fırkanın kurulması için bir sebep oluşturmuştur. Kırım savaşında asker sayısında sıkıntı yaşanması, Gavur dağları (Nur Dağları) ile Kazan dağları bölgelerinden asker gücüne ihtiyaç duyulmuştur. Bu isteğin gerçekleşmemesinin nedeni aşiretlerin ülkeye karşı gösterdikleri muhalefetti. Savaşın ardından Osmanlı devleti ordudaki asker sayısını yükseltmek, bölgedeki huzuru ve itaati sağlamak, isyanları bitirmek, vergilerde yaşanan tahsil sıkıntısına son vermek ve huzursuzluk yaratan göçerleri yerleşik yaşama geçirip tarım yapılmasını sağlamak için ordu kurulmasını uygun görmüş ve bu askeri oluşuma da Fırka-i Islahiyye adı verilmişti. Dördüncü ordu komutanı Derviş paşa bu ordunun kumandanlığına getirilmiş halkla alakalı durumlarla ilgilenmek amacıyla da Ahmed Cevdet Paşa tayin edilmiştir (Halaçoğlu, 1973: 1-3).

Bu fırka bölgedeki isyanları bastırmak, yöredeki aşiret ve halkın devlete bağlılığını arttırmak ve bir an önce bölgedeki sorunları gidermek amacıyla gönderilmiştir. Evvelinde sükûnet ve anlaşma yoluna gitmek koşullu bir politika güden fırka sonraları karşı koyan aşiret ve aileleri dağıtmıştır. Çok başarılı işler yapılsa da yapılan yanlışlar neticesinde birçok aile ve aşiret dağılmıştır. Gelen ordunun emirlerini yerine getirenlere kolaylıklar sağlanması, vergilerin düşürülmesi ve iskan edecekleri yerleri kısmen seçme hakkının verilmesi gibi birçok olanak fırkanın işini kolaylaştırmak amacıyla sunulmuştur. İskan yapılırken mera alanlarının olduğu sahalar göz önünde bulunduruldu. Çünkü konargöçerlerin geçim kaynakları hayvancılığa dayanmaktaydı. Onlara bu imkanlar verilirken karşılığında yerleşik düzene geçip tarımla uğraşmaları istenmiştir. Kısmen başarılı olunsa da yer yer ayaklanma ve halk arasında kargaşa çıkartmak isteyenler olmuştur.

20 Mayıs 1865 yılında Derviş Paşa idaresi altında bulunan yedi tabur, vapur yoluyla İstanbul'dan hareket ederek 28.05.1865 senesinde İskenderun limanına ulaştı. Öteki taburlar da İskenderun'a ulaştı. Öncelikle Gavur dağları ıslah ve iskanı başladı. Öte yandan ilk olarak Amik ovası civarında yaşayan Reyhaniye aşireti konumlandırıldı. Bu şekilde Halep yolları güvenli bir hale geldi. Ardından Lece ile Hacılar bucaklarının arasında yer alan Kargılı'da ordugah kuran Fırka-i lslahiyye, hayati bir geçiş güzergahı olmasından dolayı bu civarda bir köy konumlandırmaya karar verdi ve kurulan köye de Ordu köyü adı verildi. Ordu köyü ismini taşıyan bu köye, Hacılar nahiyesinden otuz hanelik bir grup yerleştirildi. Ayrıca çevredeki nahiyeler birleştirilerek bu köy bir kaza haline getirilmiş ve merkez olmak üzere de Tiyek çevresinde birkaç yüz hanelik bir kasaba inşa edilmiştir.

İlk gelen taburun ismi olan Hassa'nın ismi verilen bu kasabaya Hacılar, Tiyek ve Ekbaz nahiyelerinden birkaç yüz aile getirilip yerleştirilmesi sağlandı. Aynı zamanlarda isyan hareketlerinde başı çeken Karafakılı aşiretinin itaati sağlandı. Fırka-i lslahiyye'nin işleri tamamlanmasının ardından Gavur dağı tarafında Nigolu Kalesi mıntıkasına ulaştı ve kale tamirine başladı. Öte yandan civarda mevcut Kerkütlü, Çerçili, Hanağzı, Kürtbahçesi, Eğintili, Keferdiz nahiyeleriyle Dumdumovası aşiretlerinin birleştirilmesi sağlanarak bir kaza meydana getirildi ve kazaya fırka adı nedeniyle Islahiye adı konuldu. İlaveten kazayı merkez yapmak amacıyla aynı isimle bir kasaba meydana getirildi; Delikanlı ve Çelikanlı aşiretlerine mensup aileler bu bölgeye konumlandırıldı. Bu süreci takiben sancak merkezi İslahiye olmak üzere Bulanık, Hassa ve İzziye kazalarının birleştirilmesiyle bir kaymakamlık Maraş mutasarrıflığı bünyesinde oluşturuldu. Kaymakamlığına da Payas kaymakamı Şevki Efendi tayin edildi (Halaçoğlu, 1973: 1-11). Bu dönemde 2.828 hane ve 7.385 müslim dağınık şekilde yaşıyordu. Yine 114 hanede 353 gayri müslim de bu sınırlar dahilinde kalmıştır (Tablo 3.20.).

Tablo 3.19.
1866 Yılına Ait İslahiye Kaymakamlığına Bağlı Kasaba ve Aşiretlerin Hane ve Nüfus Miktarlarını Gösteren Bir Vesika

	Müslim		*Gayri Müslim*		*Kıpti*	
Yerleşmeler	***Hane***	***Nüfus***	***Hane***	***Nüfus***	***Hane***	***Nüfus***
Nevahı-i Selase	190	483	14	41		
Kerkütlü	227	457				
Delikanlı	619	1.836				
Çelikanlı	372	987				
Karayiğit-oğlu	103	268	14	33		
Yarpuz	50	110				
Hacılar	557	1.521	29	109		
Tiyek	208	566	27	71	6	13
Ekbaz	208	545	29	95	2	3
Kapulu	39	108				
Keferdiz	255	504	1	4		
GENEL TOPLAM	**2.828**	**7.385**	**114**	**353**	**8**	**16**

Bugün şehir merkezinde Vatan Caddesi üzerinde yer alan ve Derviş Paşa tarafından 1866 yılında yapılan Merkez Dervişiye Cami o dönemden günümüze ulaşabilen 150 yıllık önemli bir eserdir. Ocak 2016 yılında Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından restorasyona alınan cami Ağustos 2017 yılında ibadete açılmıştır (Fotoğraf 3.4.).

Fotoğraf 3.4. Merkez Dervişiye Cami

1878–1879 yıllarında Kozan sancağında çıkan bir İsyan nedeniyle Adana vilayetine bağlı Payas sancağı lağvedilerek sancak idare merkezi Amanosların ortasında bulunan Yarpuz'a nakledildi. Bu tarihe kadar nahiye merkezi olan Yarpuz bu tarihte yeni kurulan Cebel-i Bereket sancağının merkezi olmuştur. Daha sonra lokal ilişkiler ve mevkiler dikkate alınarak İslahiye kazası idari açıdan Maraş'tan alınarak yeni kurulan Cebel-i Bereket sancağı bünyesine bağlanmıştır. Bu durum yeni kurulan cumhuriyet hükümetinin 1925 yılındaki idari reformuna kadar devam etmiştir. İslahiye ile ilgili Ali Cevat şunları söylemektedir: Adana ilinin Cebel-i Bereket sancağı içerisindeki bir kazadır. Kazanın merkezi 60 ev, 15 dükkan ve 3 değirmenin varlığının da kanıtlandığı gibi küçük bir kasabadır. Kazanın tümünün 8.355'i İslam, 294 Hıristiyan halkı vardır. Delikanlı ve Çelikanlı adlı iki aşiret henüz toprağa bağlanmamışlardır ve çadırlarda göçebe yaşamlarını sürdürmektedirler. Aşiretlerin dokudukları halı, kilim ve seccade üretimi önemlidir (Yurt Ansiklopedisi, 1982: 2986). 1933 yılına kadar Osmaniye'ye

bağlı bir kaza olan çalışma sahası, 1927 yılında yapılan genel nüfus sayımında 1.419 nüfuslu olup, 1933 yılında Gaziantep'e bağlanmıştır. 900 haneli Delikanlı ve Çelikanlı aşiretlerine bağlı olan bu yerleşme Gözbaşı (Fotoğraf 3.5.) etrafında kurulmuş olup, kendini gelişigüzel bir yerleşme düzenine bırakmıştır. Çalışma sahasının ilk kurulduğu saha bugün Aydınlık Mahallesi sınırlarında kalmaktadır. Bu alanda yapılan ilk evlerin günümüze kadar ulaşmadığı görülmektedir. Su kaynaklarının etkili olduğu yerleşme düzeni gelen göçlerle daha da karmaşık bir hal almıştır. İlk imar planı ancak 1953 yılında yapılabilmiştir. Şehir merkezinde 15 mahalle yer almakta olup bu mahallelerden en fazla nüfusa sahip olanları sırasıyla Atatürk, Beyler ve Hürriyet Mahalleleridir.

Fotoğraf 3.5. Gözbaşı Olarak Bilinen Mevki

Çalışma sahasındaki yerleşmelere şehir ve kır yerleşmesi açısından bakıldığında genel olarak şehir yerleşmesi, kır yerleşmeleri ve bunların arasında özelliklere sahip olan yerleşmeler bulunduğu görülmektedir. Şehirsel yerleşme özelliklerinde hareketle ilçe sınırları içerisinden şehir yerleşmesi özelliği gösteren tek yerleşim yeri İslahiye ilçe merkezidir. Şehirsel fonksiyonlar bakımından ilçenin yönetim merkezi konumunda bulunan ilçe merkezi bir şehir yerleşmesi özelliği

göstermektedir (Fotoğraf 3.6.). Çünkü sadece İslahiye ilçe merkezinde özellikle alt ve üst yapı çalışmaları, eğitim, sağlık ve ticaret fonksiyonları bakımından birden fazla özelliğin gelişme gösterdiği gözlemlenmiştir.

Şehrin içerisinde Çay Deresi olarak isimlendirilen bir dere akmaktadır. Eğitim kurumlarının büyük çoğunluğu şehir merkezinde toplanmıştır. Yine Yüksek Öğretim Kurumuna ait MYO ve lisans düzeyinde eğitim veren Gaziantep Üniversitesi İslahiye Yerleşkesi şehir merkezine yakın bir konumda hizmet vermektedir. Bunlara ilaveten ilçede birçok resmi kurumun müdürlüğü veya şefliği bulunmaktadır. Bunlar; İlçe Tarım Müdürlüğü, Orman İşletme Şefliği, Tapu ve Kadastro Müdürlüğü, Özel İdare Müdürlüğü, Halk Kütüphanesi, PTT ve Türk Telekom Müdürlüğü ve yapımı devam eden 1500 kişi kapasiteli yarı açık ve T tipi Cezaevi'dir. Bunların dışında Ziraat Odası Başkanlığı, Esnaf ve Sanatkarlar Odası, Ticaret Odası, Şoförler ve Otomobilciler Odası, Gaziantep Baro Başkanlığı İslahiye Şubesi, Tema Vakfı, Türk Hava Kurumu, Kızılay ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı şehirde yer alan diğer alanlara ait faaliyet gösteren kuruluşlardır.

Şehrin etki sahası incelendiğinde büyük oranda kendisine bağlı olan mahallelerdir. 1991 yılına kadar İslahiye'ye bağlı bir belde olan Nurdağı'nın ilçe yapılmasının ardından başta Sakçagözü beldesi olmak üzere pek çok köy yerleşmesi tesir alanının dışında kalmıştır. Bunların yanı sıra Alaca, Burunsuzlar, Çınarlı, Güngören, Kaleobası ve Karacaören Mahalleleri idari yönü dışında etkileşimin büyük kısmını Kilis ve ilçesi Musabeyli ile yaşamaktadır. Hatay'ın Hassa ilçesinden kazandığı tesir sahasının yanında Nurdağı ilçesine ve oradan da Gaziantep'e kaybettiği alan zengin ve verimli arazilerin bulunduğu bir bölgeyi oluşturmaktadır (Karaboran, 1990: 150).

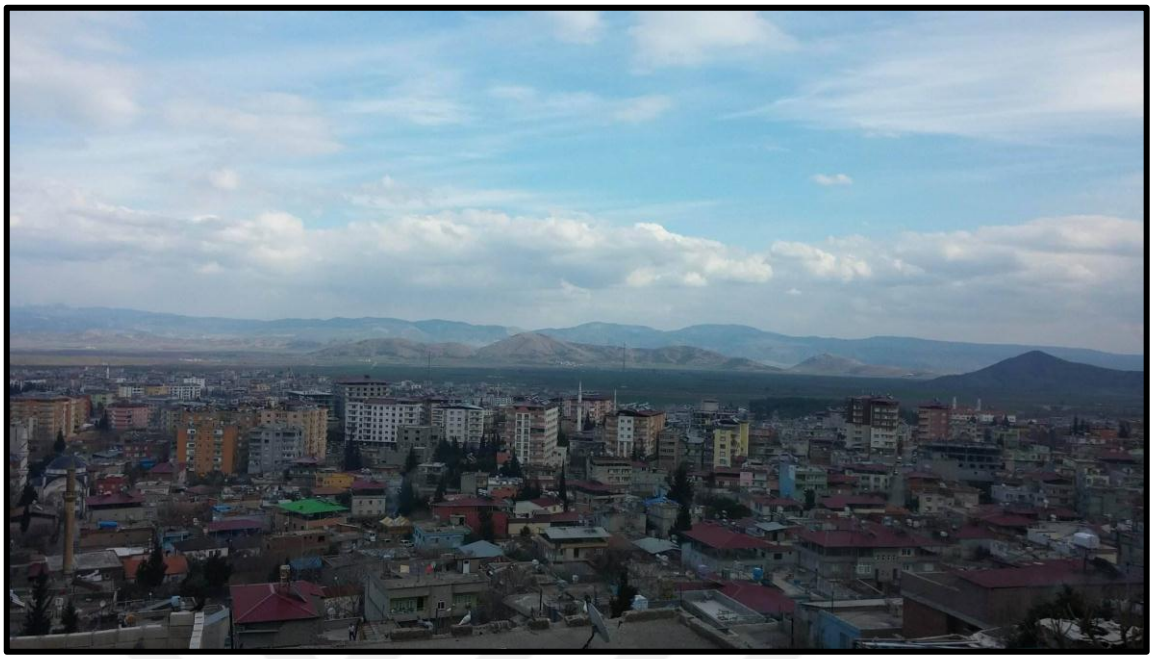

Fotoğraf 3.6. Kurtini Dağından Şehrin Genel Görüntüsü

İslahiye şehir merkezinde 15 mahalle yer almış olup bunlardan en yoğun nüfusa sahip olanları Atatürk, Beyler ve Hürriyet Mahalleleridir. Kurtini Dağı üzerinde yerleşmenin nasıl bir ilerleyiş ve görünüm sergilediği açık bir şekilde görülebilmektedir. Şehir artan nüfusuna paralel olarak dikey yönlü bir gelişme sergilemiştir. Şehrin kuzeyinde bulunan askeri alan ve batısındaki Amanos Dağları yerleşmenin yayılışını sınırlandırmaktadır. Konut alanları daha çok ticaret, hizmet ve büro alanlarının çevresinden itibaren doğu ve güney yönlü bir yayılış sergilemiştir. Ticaret, hizmet ve büro alanı Atatürk Bulvarı olmak üzere Garnizon, Ulus, Hükümet Konağı ve Hakkı Demirel Caddeleri boyunca bir yayılış sergilemektedir. Son yıllarda çok katlı betonarme binalar sadece şehrin merkezinde değil birçok mahallede yaygınlaşmaya başlamıştır. Atatürk, Beyler, Bahçelievler, Aydınlık, Cevdetpaşa, Hürriyet ve Fevzi Çakmak çok katlı konutların yapıldığı mahallelerdendir. Özellikle son zamanlarda sayıları ciddi anlamda artan bu çok katlı binaların alt kısımları depo ve iş yeri olarak kullanılmaktadır. Çok katlı binalarda kat sayısı genel olarak 6, 8 ve 10 olarak gözlemlenmiştir. Diğer birçok şehir yerleşmesinde olduğu gibi İslahiye'de de konut alanları arazi kullanımında geniş yer kaplamaktadır. Hızla bir yayılma ve ilerlemede sergilemektedir.

Yeni otogarın yapımı ile beraber çevresinde yüksek katlı binaların yapımına hız verilmiş olduğu gözlemlenmiştir. Şehir merkezinin kuzeyinde Beyler Mahallesi sınırları dâhilinde ise stadyum ve devlet hastanesi yer almaktadır. Yine bu iki hizmet alanı arasındaki kalan kısımda çeşitli ticaret, hizmet ve büro alanları bulunmaktadır. Yerleşme merkezinin güneyinde Fevzi Çakmak Mahallesinde genellikle küçük ölçekli atölyelerin yer aldığı sanayi sitesi bulunmaktadır. Buna ilaveten şehrin doğusunda Atatürk Mahallesi sınırlarında konut alanlarının hemen bitişiğinde yapımı devam eden yeni organize sanayi bölgesi yer almaktadır. Buradaki Sanayi bölgesinin tamamlanmasıyla beraber birçok hizmet, ticaret, büro ve konutların bu çevre etrafında yoğunlaşacağı öngörülmektedir. İslahiye şehir merkezinin kuzeyi, doğusu, güneyi ve güneydoğusu tarım arazileriyle çevrilidir. Doğal ve beşeri etkenlerden kaynaklı olarak şehir ovalık sahada genişleme imkânı bulabilmiştir (Harita 3.2.).

Zamanla tarım arazileri içerisine yapılan konutların sayısı artarak alanları genişlemiştir. Ormanlık alan ise askeri alanın güneyinde Hürriyet ve Yeni Mahalle içerisinde, şehrin hemen batısında geniş bir yer kaplamaktadır. Yine askeri alanın kuzey doğusunda Çamlıca Mahalle sınırları içerisinde koruluk alanı bulunmaktadır. Şehrin çeşitli yerlerinde ise ihtiyaca yönelik okul, yeşil park ve bahçe alanları da faaliyet göstermektedir. Yine arazi kullanım haritasına bakıldığında şehrin güneydoğusunda okul, konut ve tarım arazileri arasındaki sahada şehir mezarlığı bulunmaktadır. Ulaşım anlamında önemli bir güzergâhta yer alan ilçede karayolu ve tren yolu aktif olarak kullanılmaktadır. Yol yapım çalışmaları ile ulaşım daha rahat bir hale getirilmeye çalışılmaktadır. Zamanla konut alanlarındaki artış ve yayılma ile beraber tren yolu güzergahı şehrin içinde kalmıştır (Harita 3.2.). Halen devam eden alt ve üst yapı çalışmaları şehrin gelişmesi adına büyük önem taşımaktadır. Çalışma sahasının şehirsel fonksiyonlarına ait özellikler çalışmanın diğer bölümlerinde detaylı olarak incelenmiştir.

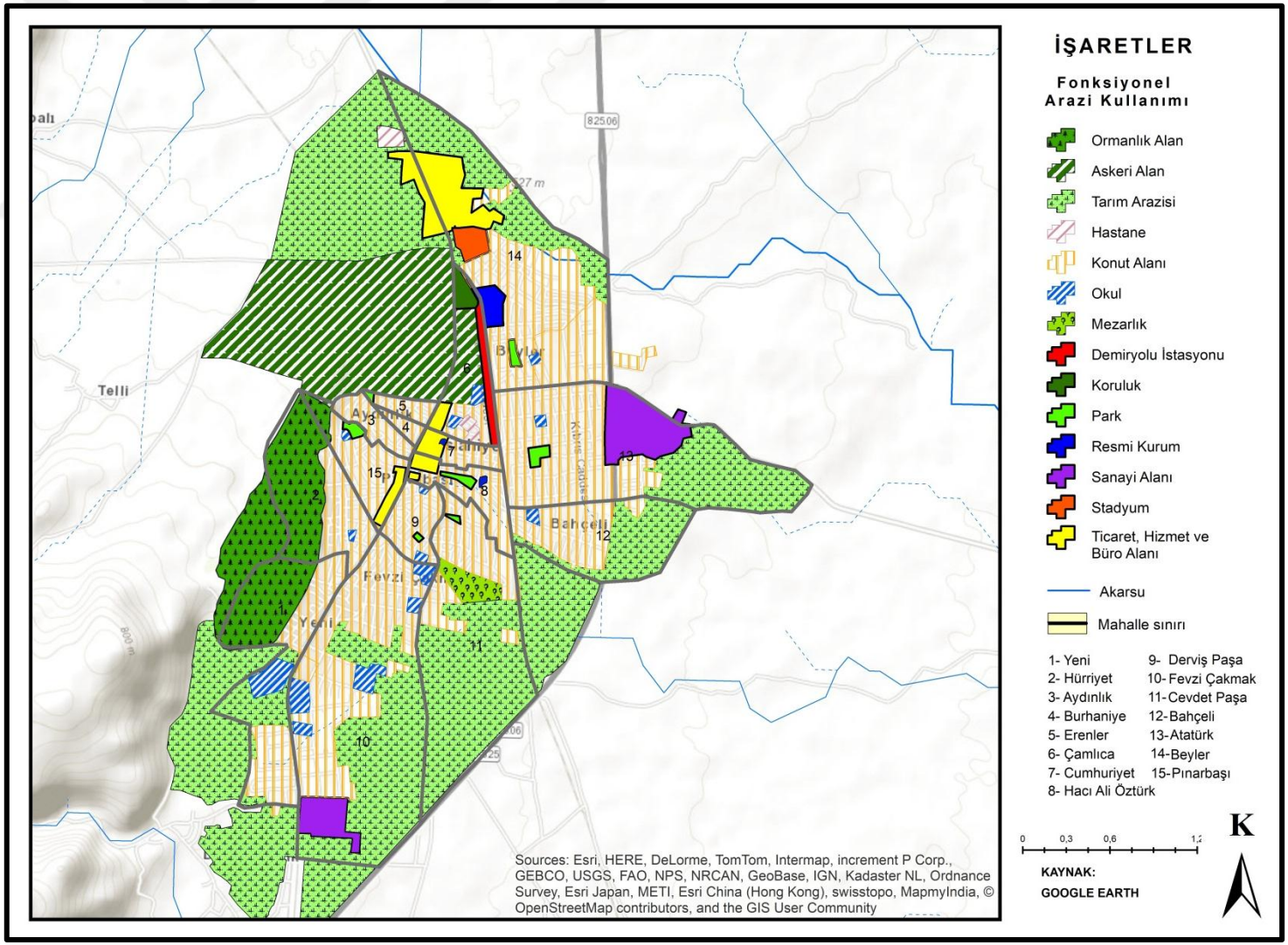

Harita 3.2. İslahiye İlçesinin Şehir İçi Arazi Kullanım Haritası

3.2.3. Şehirsel Fonksiyonlar

Bir şehrin ortaya çıkmasını, gelişmesini, büyümesini ve hayatiyetinin devamlılığı için gerekli olan kaynakları sağlayan faaliyetleri şehirsel fonksiyonlar olarak tanımlamak mümkündür (Karaboran, 1987: 1). Bununla beraber bazı araştırmacılar tarımsal faaliyetleri şehirsel bir fonksiyon olarak kabul etmezken, kimi araştırmacılarda (Schwarz gibi), tarım faaliyetinin bir şehirsel fonksiyon olabileceğini lakin hiçbir şekilde tek fonksiyon olarak kabul edilemeyeceğini belirtmektedirler (Tümertekin, 1973: 43). Şehirsel fonksiyonlar başlığı altında İslahiye ilçesinde incelenen faaliyetler şunlardır:

1. İdari Fonksiyonu
2. Ticaret Fonksiyonu
3. Eğitim Fonksiyonu
4. Sağlık Fonksiyonu
5. Ulaşım Fonksiyonu
6. Sanayi Fonksiyonu
7. Turizm Fonksiyonu
8. Tarım ve Hayvancılık Fonksiyonu.

3.2.3.1. İdari Fonksiyonu

Çalışma sahası idari olarak Gaziantep'e bağlıdır. İdari sınırları birçok kaynakta 1991 de Nurdağı sınırları dahil edilerek 1.513 km² olarak geçmektedir. Bu tarihten sonra çalışma sahasının idari sınırları 823 km²'dir. Bugün toplam 70 mahalleden oluşmakta ve 2013 öncesinde yarısından fazlası köy olarak adlandırılan bu mahallelere merkezlik yapmaktadır. Tablo 3.22'te bu mahalleler liste halinde sunulmuştur. Bu mahallelerin en kalabalık nüfusuna sahip yerleşmesi 4280 kişi ile Yeşilyurt'tur. Bunu sırasıyla Atatürk (4.197), Boğaziçi (3.100), Fevzipaşa (2.816), Beyler (2.800), Hürriyet (2.780), Çamlıca (2.752), Altınüzüm (2.668), Sulumğara (2.600), Fevziçakmak (2.556),

Dervişpaşa (2.316) ve Yeni (2.154) mahalle takip etmektedir (Tablo 3.21.). Harita 3.2'den de görüleceği üzere şehir merkezinde yer alan mahalleler şunlardır: Atatürk, Aydınlık, Bahçeli, Beyler, Burhaniye, Çamlıca, Cevdetpaşa, Cumhuriyet, Dervişpaşa, Erenler, Fevzi Çakmak, Hacı Ali Öztürk, Hürriyet, Pınarbaşı ve Yeni Mahalle'dir.

Tablo 3.20.
İslahiye'ye Bağlı Mahalleler ve Nüfusları (2016)

Mahalle	**Nüfus**	**Mahalle**	**Nüfus**
Ağabey	367	İdilli	375
Ağalarobası	115	K.mustafa	70
Akınyolu	409	Kabaklar	210
Alaca	187	Kalaycık	265
Altınüzüm	2.668	Kaleobası	298
Arpalı	198	Karacaören	354
Aşağıbilenler	616	Karakaya	238
Atatürk	4.197	Karapınar	146
Aydınlık	1.231	Karapolat	147
Bahçelievler	1.550	Kayabaşı	1.037
Bayraktepe	298	Kazıklı	939
Beyler	2.800	Kırıkçalı	336
Boğaziçi	3.100	Koçağız	132
Burhaniye	384	Kozdere	901
Burunsuzlar	399	Köklü	207
Cevdetpaşa	1.705	Ortaklı	637
Cumhuriyet	1.516	Örtülü	226
Çamlıca	2.752	Pınarpaşı	1.912
Çerçili	297	Serinevler	1,536
Çınarlı	118	Sulumağara	2.600
Çolaklar	137	Şahmaran	411
Çubuk	199	Tandır	401
Değirmencik	613	Telli	147
Dervişpaşa	2.316	Türkbahçe	1.527
Elbistanhöyüğü	184	Yağızlar	417
Erenler	2.046	Yelliburun	151
Esenler	343	Yeni	2.154
Fevziçakmak	2.556	Yeniceli	511
Fevzipaşa	2.816	Yeniköy	181
Mahalle	**Nüfus**	**Mahalle**	**Nüfus**
Güllühöyük	273	Yesemek	455
Güngören	290	Yeşilova	181
H.Ali Öztürk	1.704	Yeşilyurt	4.280
Hanağzı	165	Yolbaşı	736
Hasanlök	594	Yukarıbilenler	729
Hürriyet	2.780	Zincirli	171

İdari işlerin tamamına yakını İslahiye şehir merkezinde yapılmaktadır. Çalışma sahası sosyal, siyasi, ekonomik, sağlık, güvenlik, eğitim ve resmi bütün işlerin bir toplanma merkezi olması nedeniyle şehirsel fonksiyonların ağırlıkta olduğu bir yerleşme özelliğine sahiptir.

3.2.3.2. Ticaret Fonksiyonu

Çalışma sahasında önemli ölçekte şehrin merkezi iş alanı, çarşı başı olarak nitelendirilen sahada toplanmıştır. Modern anlamda hemen hemen tüm ihtiyaçların giderilebildiği bu saha küçük ve büyük ölçekli işletmelerle doludur. Buradaki iş ve ticaret akışı Erenler, Burhaniye, Cumhuriyet Aydınlık ve Dervişpaşa Mahalleleri sınırları içerisine dahildir. Yine Beyler Mahallesinin kuzeyinde bulunan saha iş ve ticaret akışının olduğu alanlardandır (Harita 3.2.). Sorunların tartışılıp çözüm arayışı ve bu sorunların neticeye kavuşturulduğu İslahiye Esnaf ve Sanatkârlar Odası adlı dayanışma birliği de vardır. Burada yılın belirli günlerinde toplanılıp ihtiyaçların ve dayanışmanın ölçütleri hakkında fikir birliği kurulup sorunların giderilmesi adına çeşitli adımlar atılmaktadır. Çalışma sahasında hizmet ve ticaret alanları daha çok Hükümet Konağı Caddesi, Ulus Caddesi, Garnizon Caddesi ve Hakkı Demirel Caddesinin çarşı içinde kalan kısımlarında yoğunluk kazanmaktadır (Fotoğraf 3.7., Fotoğraf 3.8. ve Fotoğraf 3.9.).

Fotoğraf 3.7. Dar ve Trafiğin Tek Yön Olduğu Çarşıbaşı Olarak Bilinen Merkezi İş Alanındaki Ulus Caddesi

Fotoğraf 3.7 ve 3.8'den de görüleceği gibi merkezi iş alanında yer alan binalar genellikle az katlı yapılardan müteşekkildir. Son yıllarda merkezi iş alanı ve çevresinde de çok katlı binaların yapımına başlanmış ve zamanla bu yapıların sayılarının da artacağı öngörülmektedir.

Fotoğraf 3.8. Hükümet Konağı Caddesi Boyunca Devam Eden İş Yerleri

Şehirde ticaretin canlı olması, bankacılık sektörünün de gelişmesine zemin oluşturmuştur. Bu sebeple ilçede merkezi is alanında Ziraat, Deniz, İş, Halk ve Yapı Kredi bankaları yer almaktadır (Fotoğraf 3.9.).

Fotoğraf 3.9. Hükümet Konağı Caddesi Üzerinde Bulunan Ziraat Bankası ve Hakkı Demirel Caddesinde Bulunan Halk Bankası ile PTT Şubesi

Bunlara ilaveten Atatürk Bulvarı boyunca yani şehir merkezinden geçen yol güzergahı üzerinde ticaret alanları yayılış göstermektedir. Bu güzergahta bankaların yanı sıra oto galeri, öğretmen evi, gıda marketleri, yakıt istasyonu, zirai ilaç firmaları ve eczaneler yer almaktadır. Ayrıca son yıllarda çok katlı binaların yapımının hızlanması ile beraber hizmet ve ticari alanların bu güzergâh boyunca her geçen gün sayıları daha da artmaktadır (Fotoğraf 3.10.).

Fotoğraf 3.10. Deniz, İş ve Yapıkredi Bankalarının Bulunduğu Birçok İş Yerinin de Yol Boyunca Uzandığı Şehir Merkezinden Geçen Gaziantep-Antakya Yolu Atatürk Bulvarı

Şehrin genişlemesi ve modern konutların yapılması ile beraber merkezi iş alanında bir değişimde meydana gelmeye başlamıştır. Zamanla yapılan konutlardaki artış ve yayılış çarşı anlayışını da değiştirmeye başlamıştır. Fotoğraflarda da görüleceği üzere tren yoluna kadar yapılan yüksek katlı binaların altlarında yer alan depolar zamanla birer işyerine dönüşmektedir. Bu da hem merkezi iş sahasını genişletmekte hem de ilerde MİA alanın genişleyeceği ve değişeceğinin habercisidir. Şehirde tarımsal üretime dayalı bir ticaret akışı olsa da bu durum beklentilerin altında kalmıştır. Hizmet ve ticaret alanları incelendiğinde benzer faaliyetleri sürdüren iş kolları birbirine yakın konumlarda yer almaktadırlar (Fotoğraf 3.11.).

Fotoğraf 3.11. 1- Hakkı Demirel Caddesi Güzargahı Boyunca Tren Yoluna Kadar Yapılmış Yeni Konutlar ve Bina Altlarındaki İş Yerleri

Tüccarlar ise genelde biraz daha paralı olduklarından, tek geçim kaynağı tarım olan ve ihtiyaç sahibi toprak sahiplerinden arazilerini kiralayarak tarımsal üretim ve ticari akışı gerçekleştirmektedir. Bu sebeple tüccar sınıfı daha da varlıklı olurken küçük ölçekli toprak sahipleri daha fakir olup bir süre sonra göç noktasına kadar gelebilmektedir. Üzüm ve Biber tüccarları dışında ciddi önem arz eden bir ticaret ağı bulunmamaktadır.

3.2.3.3. Eğitim Fonksiyonu

2017 yılı verilerine göre İslahiye ilçesinde toplam 101 adet resmi eğitim ve diğer kurumlar bulunmaktadır. Bunlardan 3'ü anaokulu, 54'ü ilkokul, 27'i ortaokul, 14'ü lise, 3'ü ise mesleki ve halk eğitim merkezidir (İslahiye İlçe MEM, 2016) (Tablo 3.23.).

Fotoğraf 3.12. Kıbrıs Caddesi Üzerinde Yer Alan İslahiye Halk Eğitim Merkezi

İlçedeki toplam derslik sayısı 827, öğrenci sayısı 18.838, görev yapan öğretmen sayısı ise 841'dir. Buna göre derslik başına düşen ortalama öğrenci sayısı yaklaşık 23'tür. Ayrıca, ilçede öğretmen başına yaklaşık 23 öğrenci düşmektedir. Bu sayısal veriler dâhilinde eğitim öğretim faaliyetlerinin geliştiği söylenebilir (İslahiye İlçe MEM, 2016) (Tablo 3.22.).

Tablo 3.21.
İslahiye Eğitim İstatistikleri

Okul/Kurum	94
Derslik	827
Öğrenci	18.838
Öğretmen	841
Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı	
İlkokul + Ortaokul	23
Genel Ortaöğretim	23
Mesleki ve Teknik	25

Ayrıca, Tablo 3.23'te İslahiye'de bulunan eğitim kurumları liste halinde sunulmuştur (İslahiye İlçe MEM, 2016). Harita 3.2'den de görüleceği gibi ihtiyaca yönelik şehir merkezinin farklı yerlerinde okullar eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdürmektedirler. Lise düzeyinde bir Fen Lisesi ve üç Anadolu Lisesi ile dört Mesleki ve Teknik Lise ve dört Çok Programlı Anadolu Lisesi bulunmaktadır. Ayrıca iki İmam Hatip Lisesi 'de eğitim öğretim faaliyetlerini sürdürmektedir. Yine bir akşam sanat okulu ile bir halk eğitim merkezinin yanında mesleki eğitim merkezi, meslek edindirme amaçlı sosyal ve eğitici faaliyetler gerçekleştirmektedir.

Tablo 3.22.
İslahiye'deki Eğitim Kurumları

13 Kasım İlkokulu	Hasanlök Ortaokulu
13 Kasım Ortaokulu	İbni Sina Anadolu Lisesi
75. Yıl İlkokulu	İdilli İlkokulu
75. Yıl Ortaokulu	İslahiye Altınüzüm İmam Hatip Ortaokulu
Ağabey İlkokulu	İslahiye Anadolu Lisesi
Akınyolu Cumhuriyet İlkokulu	İslahiye Anaokulu
Alaca İlkokulu	İslahiye Çok Programlı Anadolu Lisesi
Ali Öztürk Anaokulu	İslahiye Fen Lisesi
Ali Öztürk Ortaokulu	İslahiye Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi
Altınüzüm Fatih Sultan Mehmet İlkokulu	İslahiye Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
Altınüzüm Fatih Sultan Mehmet Ortaokulu	İslahiye Opet Anadolu Lisesi
Altınüzüm İlkokulu	İslahiye Şehit İsmet Kayar İlkokulu
Altınüzüm Mehmet Akif Ersoy İlkokulu	İslahiye Şehit İsmet Kayar Ortaokulu
Altınüzüm Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu	Kalaycık İlkokulu
Altınüzüm Ortaokulu	Kaleobası İlkokulu
Altınüzüm Şehit Uzman Çavuş Hayrettin Doğan İlkokulu	Karacaoğlan İlkokulu
Altınüzüm Şehit Uzman Çavuş Hayrettin Doğan Ortaokulu	Karacaoğlan Ortaokulu
Arfalı İlkokulu	Karacaören İlkokulu
Aşağıbilenler İlkokulu	Kayabaşı İlkokulu
Atatürk İlkokulu	Kayabaşı Kışlaönü Ümran Kabalak ilkokulu
Bayraktepe İlkokulu	Kazıklı İlkokulu
Boğaziçi Atatürk Çok Programlı Anadolu Lisesi	Kozdere İlkokulu

Tablo 3.23'ün devamı

Boğaziçi İlkokulu	Mesleki Eğitim Merkezi
Boğaziçi Ortaokulu	Mevlana İmam Hatip Ortaokulu
Boğaziçi Şehit Astsubay Mustafa Kömürcü İlkokulu	Ortaklı İlkokulu
Boğaziçi Şehit Astsubay Mustafa Kömürcü Ortaokulu	Ortaklı Ortaokulu
Burunsuzlar İlkokulu	Pınarbaşı İlkokulu
Cemil Meriç Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	Pınarbaşı Ortaokulu
Cevdetpaşa İlkokulu	Sabancı Öğretmen Evi ve Akşam Sanat Okulu
Cumhuriyet İlkokulu	Şahmaran İlkokulu
Cumhuriyet Ortaokulu	Şehit Mehmet Yener İlkokulu
Çınarlı İlkokulu	Şehit Şirin Diril İmam Hatip Ortaokulu
Çubuk İlkokulu	Tandır İlkokulu
Dervişpaşa Ortaokulu	Tandır Ortaokulu
Elbistanhüyüğü İlkokulu	Türkbahçe İlkokulu
Esenler İlkokulu	Yağızlar İlkokulu
Farabi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	Yeniceli İlkokulu
Fatih Sultan Mehmet Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	Yeniceli Ortaokulu
Fevzi Paşa Borsa İstanbul Anonim Şirketi Yatılı Bölge Ortaokulu	Yeniköy İlkokulu
Fevzipaşa Bucağı İlkokulu	Yesemek Anaokulu
Fevzipaşa Bucağı Ortaokulu	Yesemek İlkokulu
Fevzipaşa Çok Programlı Anadolu Lisesi	Yeşilova İlkokulu
Fevzipaşa Şehit İbrahim Karaoğlanoğlu İlkokulu	Yeşilyurt Çok Programlı Anadolu Lisesi
Fikret Öztürk İlkokulu	Yeşilyurt Şehit Süleyman Şen İlkokulu
Fikret Öztürk Ortaokulu	Yeşilyurt Şehit Süleyman Şen Ortaokulu
Güllühüyük İlkokulu	Yeşilyurt Yunus Emre İlkokulu
Güngören İlkokulu	Yeşilyurt Yunus Emre Ortaokulu
Hacı Sani Konukoğlu Anadolu İmam Hatip Lisesi	Yolbaşı Şehitler İlkokulu
Hacılar İlkokulu	Yolbaşı Şehitler Ortaokulu
Halk Eğitim Merkezi	Yukarıbilenler İlkokulu
Hasanlök İlkokulu	

Fotoğraf 3.13. Cumhuriyet İlkokulu (Solda) ve Cumhuriyet Ortaokulu (Sağda)

Yüksek Öğretim Genel Kurulu'nun 22 Mayıs 2008 yılında açılmasını uygun bulduğu İslahiye Meslek Yüksekokulu eğitime ancak 2009-2010 Akademik yılları arasında başlamıştır. Bitkisel ve Hayvansal Üretim Bölümü ile Organik Tarım programı alanında eğitim verecek olan İslahiye Meslek Yüksek Okulu 'da 30 öğrencisi ile akademik eğitim ve öğretime başlamıştır. Çalışma sahasında böylece iki yüksekokul faaliyet göstermeye başlamış ve 2010'da İslahiye'deki Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İslahiye Meslek Yüksek Okulu tüm mal varlığı ve personeli ile birlikte Yüksekokula devredilmiştir. İlçedeki Belediye Binasında yer alan İslahiye İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ile Yüksekokul, KSÜ İslahiye Meslek Yüksekokuluyla birleştirilip Fevziçakmak Mahallesi Hatay Yolu üzerindeki binaya taşınmıştır. 2015-2016 eğitim ve öğretim akademik yılında ise Arfalı Mahallesinde Yavuz Coşkun Yerleşkesine yapılan 3508 m²'lik kapalı alanda yeni yerleşkesinde taşınmıştır (Fotoğraf 3.14.).

Yüksekokulda bulunan bölümler ve programlar şunlardır: Yönetim ve Organizasyon Bölümünde İşletme Yönetimi, İşletme Yönetimi (İÖ) ile Lojistik Programı, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Bölümünde Muhasebe ve Vergi Programı,

Bitkisel ve Hayvansal Üretim Bölümünde Organik Tarım Programı, Bilgisayar Teknolojileri Bölümünde Bilgisayar Programcılığı Programı ile Veterinerlik Bölümü Laborant ve Veteriner Sağlığı programında toplam 357 öğrenci yer almaktadır. 2015-2016 yılında Tıbbi Dokümantasyon ve Sekreterlik Programı ile Acil Durum ve Afet Yönetimi Programı açılmıştır (GÜ İslahiye Meslek Yüksekokulu, 2016).

Fotoğraf 3.14. Gaziantep Üniversitesine Bağlı İslahiye Yerleşkesi 1- İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi 2- Meslek Yüksek Okulu 3- Tarımsal Arazi Üzerinde Kurulduğunu Gösteren Fotoğraf 4- İslahiye Yerleşkesine Ait Ana Giriş Kapsı.

Bakanlar Kurulu'nca 02/02/2009 tarihinde Gaziantep Üniversitesi Rektörlüğüne bağlı olarak İslahiye İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinin açılması kararlaştırılmıştır. İslahiye İktisadi İdari Bilimler Fakültesinde Ekonometri, Uluslararası İlişkiler, Maliye, Kamu Yönetimi, İktisat, İşletme bölümleri bulunmaktadır (GÜ İslahiye İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, 2016). Bölgenin gelişmesi adına güzel bir adım olan üniversite yerleşkesi ve yeni bölümler her geçen gün tanınıp öğrenci sayısını arttırmaya devam ediyor. Genellikle yakın çevreden öğrencilerin ilgisini çeken Gaziantep Üniversitesi İslahiye MYO ve İİBF, kuruluş yeri itibarı ile yanlış arazi seçiminin yapıldığı yerleşmelerdendir. Hem tarım alanlarının bu şekilde hoyratça kullanılması hem de 2,3 km mesafede olan ve 2014 yılında açılan İslahiye Devlet

Hastanesinde sıkça gerçekleşen, yağış miktarının artmasıyla olası su baskınlarına bu yerleşkenin de maruz kalacağı öngörülmektedir.

3.2.3.4. Sağlık Fonksiyonu

Bizzat mekan üzerinde sağlık olgusu ve buna paralel oluşan sağlık hizmetlerini irdeleyen coğrafya, sadece bununla yetinmeyip halk sağlık hizmetlerinin yetersizlik ya da eşit dağılmayışı ve bu faaliyetlerden faydalanma olanaklarının hangi boyutlarda gerçekleştiğini ortaya çıkartabilmektedir. Bu nedenle coğrafyacılar gerekli müdahaleler yapıldığı taktirde bu hizmetten en iyi şekilde istifade edilebilecek lokasyon ve modelleri oluşturabilmektedirler. Bu nedenle coğrafyacılar halk sağlığı planlamalarına önemli ölçüde katkı sağlayacaklardır (Timor, 1993-96: 317). Bir yerdeki sağlık hizmetleri incelenirken hizmetin verildiği tesisler donanım ve personel bakımından ele alınmaktadır. Tesis ve personel birbirini tamamlayan unsurlardır (Kahvecioğlu, 2013: 41). Bu unsurların bir veya birkaçının eksik olması sağlık hizmetlerinin yetersiz ya da problemli olduğu anlamına gelmektedir.

Bu konuda başlıca ölçütler, sağlık kuruluş sayısı, mevcut yatak adedi, yatak başına isabet eden nüfus ve 1000 nüfus başına düşen yatak sayısı ve hekim başına düşen hasta sayısıdır. Hatta bir ülkede veya şehirdeki sağlık hizmetlerinin gelişmişlik oranlarını en iyi yansıtan ölçütlerin başında doktor ve yatak başına düşen nüfus miktarı gelmektedir. Yine hiç kuşkusuz kırsal yerleşmelerin birçoğunda da sağlık hizmetleri sunulmaktadır. Ancak şehirsel sağlık hizmetlerinin etki alanı daha geniştir. Bu durum uzman hekimlerin şehirlerde toplanması, yataklı tedavi kuruluşları ve eczanelerin çokluğu ile ilgilidir (Aliağaoğlu ve Uğur, 2013: 227). İslahiye'de 1953 yılından bugüne farklı büyüklük ve yapılarda hizmet veren ve bugün 100 yatağa sahip olan ve Harita 3.2'den de görüleceği gibi şehir merkezinin kuzeyinde devlet hastanesi bulunmaktadır. İlk olarak 1958 yılında hastane sağlık ocağı olarak açılıp hizmet vermiştir. 1981 yılına gelindiğinde 25 yataklı bir sağlık hizmet merkezi haline getirilmiştir. Kapasitenin yetmemesi sonucu 1988 yılında ek bir binanın yapım işlemine başlanmıştır. Yine 1990'da eski binaya ek olarak daha geniş ve 4 katlı olacak şekilde yeni bina inşa edilmiştir. Bunlara ek olarak 2004 yılında Döndü Öztürk Diyaliz Merkezi faaliyet

göstermeye başlamıştır. 2014 Yılı şubat ayı içerisinde 100 yataklı yeni hastane hizmete açılmıştır (İDH, 2016) (Fotoğraf 3.15.). Tablo 3.24'te hastanenin 2014 yılında vermiş olduğu sağlık hizmet faaliyetleri gösterilmiştir.

Tablo 3.23.
İslahiye Devlet Hastanesi 2014 Yılı İstatistikleri

Sağlık Hizmet Türü	İstatistiki Veriler	2014-12 Aylık
Acil Sağlık Hizmetleri	Acil Muayene Sayısı	106.664
Ameliyathane Hizmeti	A Grubu Ameliyat Sayısı B Grubu Ameliyat Sayısı C Grubu Ameliyat Sayısı D (Günübirlik Dahil)Grubu Ameliyat Sayısı E (Günübirlik Dahil)Grubu Ameliyat Sayısı Diğer (D-E Hariç) Günübirlik Ameliyat Sayısı **Toplam Ameliyat Sayısı**	54 487 582 2.497 3.882 172 **7.674**
Poliklinik Hizmeti	Poliklinik Oda Sayısı Ayaktan Muayene Edilen Kişi Sayısı (Acil Dahil) Yataklı Hasta Sayısı Yatak Doluluk Oranı	252 337.202 5.497 50.6
Yoğun Bakım Hizmeti	Toplam Yatan Hasta Sayısı	0
Görüntüleme Hizmeti	BT Çekim Sayısı MR Çekim Sayısı USG Çekim Sayısı Doppler USG Çekim Sayısı EKO Çekim Sayısı	7.404 0 28.952 863 10.154
Endoskopi Ünitesi	Endoskopik Tetkik Sayısı	1.070
Açıklamalar	**A Grubu** (Özellikli ameliyatlar ve girişimler) **B Grubu** (Özel ameliyatlar ve girişimler) **C Grubu** (Büyük ameliyatlar ve girişimler) **D Grubu** (Orta ameliyatlar ve girişimler) **E Grubu** (Küçük ameliyatlar ve girişimler)	**BT** (Bilgisayarlı Tomografi) **MR** (Emar-Manyetik Rezonans Görüntüleme) **USG** (Ultrasonografi) **Doppler USG** (Kan Akışı Gözlemleme) **EKO** (Elektrokardiyografi)

İslahiye Devlet Hastanesi tarım arazileri içerisinde kurulmuştur. Yer seçimi konusunda hassas davranılmayan bu kamu kuruluşu yılın belli dönemlerinde yağış miktarının artmasıyla su baskınlarına maruz kalmaktadır. Hastane yönetimi bu durumun önüne geçmek maksadıyla çeşitli su tahliye makineleri kullanmak durumunda kalmıştır.

Fotoğraf 3.15. İslahiye Devlet Hastanesi 1- D 825 Karayolu Üzerinde Yer Alan İslahiye Devlet Hastanesi 2- İslahiye Devlet Hastanesi Acil ve Poliklinik Binalarına Ana Giriş Kapısı 3- Tarım Arazileri İçerisinde İnşa Edilmiş Olan Hastanenin Fotoğrafı

İlçede son yıllarda sağlık hizmetleri gelişme gösterse de henüz istenilen düzeye gelmemiştir. Sağlık personelleri ile yapılan görüşmede ilçede belli yayılış gösteren bir hastalığın olmadığı yaz aylarında sıcaklıkların artışı ile yazı köylerinden yılan ve akrep sokması vakasına rastlanıldığı bilgisine ulaşmış bulunmaktayız. Kış aylarında ise genel olarak nezle ve gribal enfeksiyon vakalarının çoğunlukta olduğu görülmektedir. Aile hekimliği uygulaması istenilen düzeyde başarıya ulaşmamıştır. Yapılan görüşmelerde ağır iş yükünden kaynaklı doktorların isteksiz ve verimsiz çalıştıkları bilgisi edinildi.

3.2.3.5. Ulaşım Fonksiyonu

Eski kaynaklarda münakale olarak geçen ulaşım bilinen anlamı ile insanın veya eşyanın yer değiştirmesini ifade etmektedir. Fakat günümüzde bilgi, para veya haberleşmenin bir yerden bir yere nakledilmesini içine alan ulaşım, yeryüzündeki bölgelerin arasında ilişki yaşanmasında ve coğrafi açıdan hayati bir önem taşımaktadır. Doğrusu, çok bulunan bir bölgeden az olan bir bölgeye nakledilen malların, bu taşınma sonucunda değer yükselmesi meydana çıkmaktadır. Dolayısıyla ulaşım faaliyetleri de, aynen sanayi ya da ticaret gibi bir üretim şekli olarak düşünülebilir (Doğanay, vs., 2013: 347). Geçmişten günümüze yol çalışmalarına büyük önem verilmiştir. Bir yerleşmenin gelişmesi ve ilerlemesi adına ulaşım imkanlarının önemli bir öncül olduğunu görmekteyiz. Çalışma sahamızda yapılan yol çalışmaları köklü bir geçmişe sahiptir. İdari ve iktisadi problemlerin giderilmesi adına Osmanlı devleti zamanında başlanan yol çalışmaları stratejik amaçlar göz önünde bulundurularak yapılmıştır. Bunlardan biri olan Maraş sancağının İstanbul-Bağdat demiryoluna bağlanmasının ilk aşaması olan Maraş-İslahiye yol çalışmalarının tahmini 70 km'sinin yapılması planlanmış ve 1916 yılında bitirilmesi öngörülmüştür. Hicri 1328 (1910) tarihli Maraş mutasarrıflığınca hazırlanan ulaşım bilgilerinin olduğu tahrirat defterlerinde rastlanan bu bilgiler geçmişte İslahiye ve çevresindeki ulaşım ağı hakkında fikir sahibi olmamız adına önemlidir.

Bu bilgilere ilaveten Kahramanmaraş ve İslahiye arası yol yapım çalışmalarında Maraş'ta yer alan Nevşehir istihkâm bölüğü ile amele taburu askerlerine destek vermek amacıyla bölge halkıda çalışmalarda gönüllü olarak yer almıştır. Fakat H.1332 yılında devletin iktisadi olarak zor dönemler geçirmesi nedeniyle yol yapım çalışmaları durmuştur. Özellikle Maraş-İslahiye yolu, asker sevkiyatının yapılması ve de hububat nakliyatı nedeniyle büyük önem arz etmektedir (Şahin, 2012: 39). İlk yolların tıpkı çalışma sahasında olduğu gibi askeri ve ticari amaçlı yapıldığı görülmektedir. Yine günümüze gelindiğinde Harita 3.2'den de görüleceği üzere Kahramanmaraş'ı, Nurdağı ve Hassa üzerinden güneyde Antakya'ya bağlayan D-825 devlet karayolu şehir merkezinin doğusundan geçmektedir. 2012'de yapımına başlanan, 24 km uzunluğundaki Nurdağı-İslahiye çevre yolunun Ocak 2015'te tamamlanmasıyla Gaziantep-Antakya yolu ağır vasıta ve otobüslerin girişine kapatılmış ve şehir merkezi

üzerindeki trafik yoğunluğu azalmıştır. Ayrıca, ilçe Kilis ile Osmaniye arasını kısa yolla birbirine bağlayan bir noktada yer almaktadır. Şanlıurfa ile Adana'yı birbirine bağlayan otoyol ve D-400 karayolu (ipek yolu olarak da bilinmektedir) ilçenin kuzeyine yakın bir konumda uzanmaktadır (Harita 3.3.) (Fotoğraf 3.16.).

Fotoğraf 3.16. Şehrin Sembollerinden Biri Olan Biber Heykelinin de Yer Aldığı Kavşaktan Çevre Yolunun Görünümü

Şehir içi ve şehirlerarası toplu bir terminalin 2017 yılında tamamlanıp açılan şehir terminali şimdiye kadar bu ihtiyacını, Hatay yolu olarak isimlendirilen D-825 karayolu çevresinde yer alan şehir merkezindeki küçük çaplı Antep (Şen) ve Kilis garajlarından gidermekteydi. Yeni terminalin yapımıyla beraber şehrin değişik yerlerinde hizmet veren ulaşım acenteleri bir yerde toplanmış oldu. Yine Boğaziçi beldesinde Hatay Garajı ve Fevzipaşa beldesinde yer alan gar küçük çaplı olup mevcut ihtiyacı karşılamaya çalışmaktadır. Ayrıca yazhane adı verilen birkaç otobüs firması ile de şehirlerarası ulaşım hizmeti sağlanmakta. Özellikle Gaziantep, Hatay, Kilis, Kahramanmaraş ve Osmaniye'ye günün hemen her saatinde ulaşımın kolay olduğu söylenebilir.

Ayrıca bunlara ilaveten Adana, Ankara, Bursa, İzmir ve İstanbul gibi büyük şehirler günün belli saatlerinde seyahat acenteleri vasıtasıyla bilet temin edilebilmektedir. Çalışma sahası sınırları dahilinde bulunan köy yerleşmelerine hafta içi gidiş-dönüş minibüs seferleri yapılmaktadır. Hafta sonları ise merkeze yakın köylere ulaşım hizmeti verilirken dağ köylerine bu hizmet sınırlı bir şekilde ulaştırılmaktadır (Fotoğraf 3.17.).

Fotoğraf 3.17. 1- Kilis Garajı, 2- Otobüs Firma Acentesi 3- Yapımı 2017'de Tamamlanan İslahiye Şehir Terminali

Harita 3.3'ten de görüleceği üzere çalışma sahası ve çevresinin karayolu ağı önemli ölçüde gelişmiştir.

Harita 3.3. İslahiye ve Çevresindeki Karayolu Ağı (http://www.kgm.gov.tr adresinden alınarak düzenlenmiştir.)

Ayrıca, İslahiye demiryolu ağı bakımından da önemli bir konumda bulunmaktadır. Kuzeyden, Türkiye'nin doğusu ve batısı olmak üzere iki ayrı koldan gelen demiryolu hatları Fevzipaşa 'da birleşmekte ve İslahiye merkezinden geçerek güneyde Suriye'ye uzanmaktadır (Harita 3.4.).

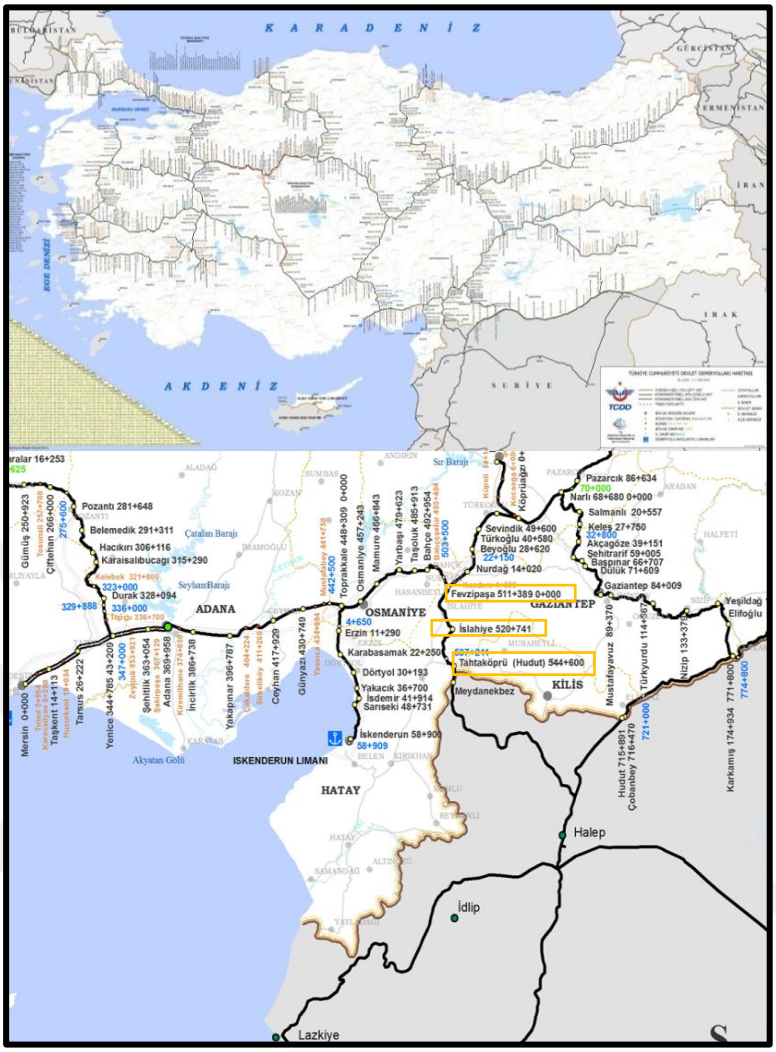

Harita 3.4. İslahiye ve Çevresindeki Demiryolu Ağı (http://www.tcdd.gov.tr adresinden alınarak düzenlenmiştir.)

Türkiye'nin sekiz devletle bulunan hudutları dâhilinde beş devletle demiryolu bağlantısı bulunmakta, faal olmayan Akyaka (Ermenistan) demiryolu haricinde, üç tanesi Suriye hududunda bulunmaktadır. İran, Bulgaristan ve Yunanistan demiryollarıyla beraber totalde altı sınır kapısından demiryoluyla geçiş sağlanabilmektedir. 04.09.1953 Bakanlar Kurulu Kararı ile açılan İslahiye demiryolu sınır kapısı ile Suriye'nin Ekbez kentine bağlantı sağlanmaktadır. Ayrıca, buradaki kapı Suriye ile Türkiye arasındaki üç demiryolu sınır kapısından birisidir (Bakırcı, 2013: 381). İslahiye'nin günümüzde demiryolu bakımından önemli bir güzergahta bulunmasının nedeni tarihi Hicaz Demiryolunun inşasına dayanmaktadır.

Osmanlı padişahı II. Abdülhamid 2 Mayıs 1900 tarihli yayımladığı bir irade ile bu önemli projenin inşaatına başlanmasını emretti ve inşaatın yapımına 1 Eylül 1900 gününde gerçekleştirilen resmi törenin ardından başlandı. İlk etapta Şam ile Mekke arasında bağlantıyı sağlaması hedeflenen hattın sonraki aşamalarda Akabe-Cidde ulaşımı için de yapılması, demiryolunun Yemen'e ulaştırılması planlanmıştı. Dinsel, politik ve askeri nedenler Hicaz demiryolunun oluşturulmak istenmesinin ana nedenleriydi. Öncelikle demiryolunun asker sevkiyatını hızlandırma gibi bir işlevi olacağından isyanların ve düşman saldırılarının önlenebilmesi noktasında faydalı olacaktı. Kuşkusuz devletin askeri gücünün artması otoritesinin güçlenmesi sonucunu doğuracaktı. Harp ve ayaklanma zamanları haricinde normal dönemlerde de Yemen ve Hicaz bölgesine askeri sevkiyatlar demiryolu hattıyla gerçekleştirilecek, böylelikle Süveyş Kanalı'na olan gereksinim yok edilecekti. Hicaz hattı sadece savaş ve iç karışıklık durumunda kullanılmayacak, ayrıca devasa güçlüklerle gerçekleşen hac yolculuğunu daha kolay hâle getirecek, önemli bir dini hizmetle sonuçlanacaktı. Çünkü neredeyse elli gün devam eden ve saldırılar nedeniyle tehlike barındıran yolculuk bu sayede beş gün kadar sürecekti. Bununla beraber hacıların giderleri de ciddi oranda düşecek, bu durum da hacı olacak kişi sayısının artmasına yol açacaktı. Tasarı II. Abdülhamid'in İslam dünyasındaki saygınlığı ile otoritesini güçlendirecek, Müslüman dayanışmasının artmasına yol açacaktı. Öte yandan demiryolunun faaliyete başlamasıyla ticari etkinliğin artacağı, bu etkinlikle beraber kentleşmenin de artacağı düşünülmekteydi (İslam Ansiklopedisi, Cilt 17: 441).

İstanbul'dan Medine'ye kadar uzanan güzergah üzerinde bulunan noktalar; İstanbul, İzmit, Bilecik, Eskişehir, Kütahya, Afyon, Konya, Adana, Osmaniye, İslahiye, Halep, Hama, Şam, Amman, Müdevvere, Tebük, Medine ve Mekke'dir. Ancak demiryolu esas amacı olan Mekke şehrine kadar götürülmemiştir. İslahiye, bu tarihi demiryolu üzerinde çok önemli bir konumda yer almaktadır. Çünkü İslahiye istasyonu Türkiye sınırlarındaki son noktadır. Dolayısıyla, İslahiye Türkiye'nin Ortadoğu'ya açılan demir yolu kapısı durumundadır.

Fotoğraf 3.18. 1- İslahiye Demiryolu İstasyonu 2- Fevzipaşa Demiryolu İstasyonu 3- Sabah Saatlerinde İslahiye'den Kalkan Mersin Treni

2009-2010 yolları arasında Suriye Arap Cumhuriyeti ile olan ilişkileri geliştirme çerçevesinde getirilen vizesiz seyahat uygulaması, yolcu trafiğinde ciddi artışlar meydana getirmektedir. Nitekim 2009 yılında 12.868 olan yolcu sayısı 2010 yılında 17.946'ya yükselmiştir. Yine 2011 yılında bu rakam 23.723'e çıkmıştır. 15 Mart 2011'de başlayan ve Nisan 2011'de ülke çapına yayılan Suriye iç savaşı Türkiye-Suriye ilişkilerini de olumsuz etkilemiştir. Nitekim iç savaş ve bozulan ilişkiler neticesinde tren seferleri ilk başta haftada bire, ardından ayda bire, son olarak da 2013 yılında tamamen durmuştur. 2012 yılında Türkiye'den çıkan yabancıların çıkış kapılarına ve aylara göre dağılımına baktığımızda en son mart ayında 165 kişi olarak tespit edilmiştir. Sonraki aylarda hiçbir şekilde çıkış olmadığı görülmüştür. Yine 2012 yılı Türkiye'ye gelen yabancıların giriş kapılarına ve aylarına göre dağılımına baktığımızda ise 386 kişi Mart

ayında giriş yapmış, fakat Nisan ve Mayıs aylarında herhangi bir giriş yapılmamıştır. Akabinde Haziran ayında 4 kişinin girdiğini resmi verilerde görmekteyiz. Sonraki aylar ve yıllarda ise hiçbir sayıya rastlanmamıştır (Tablo 3.25.). Şuan sadece iç hatlarda kullanılan Tren yolu taşımacılığı her sabah İslahiye Tren Garından saat 07.25'de Mersin Tren Garı son durak olmak kaydı ile hareket etmektedir. Aynı şekilde Mersin Tren Garında saat 17.20'de hareket eden yolcu treni ise akşam saat 21:02 gibi İslahiye Tren Garına girmektedir (Fotoğraf 3.18.).

Tablo 3.24.
Kültür ve Turizm Bakanlığı Sınır Giriş-Çıkış İstatistiklerinden alınan veriler doğrultusunda hazırlanmıştır

Yıllar İtibariyle İslahiye Demiryolu Sınır Kapısında Toplam Yolcu Trafiği												
Yıllar	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**
Toplam	17.274	15.094	14.138	20.095	23.908	13.319	11.850	16.056	12.868	17.946	23.723	2.487

Çalışma sahasında ulaşım ağının genel özelliklerine bakıldığında ulaşımın topoğrafya özelliklerine uygun bir gelişim gösterdiği görülmektedir. İslahiye ilçe merkezi, Nur Dağları'nın doğu yamacının ova tabanı ile birleştiği noktada kuzeyden güneye doğru ilerleyen karayolu boyunca uzanmaktadır. Bu yolun batısında Nur Dağları'nın eteklerinde yerleşmiş olan köylere uzanan yollar yer almaktadır. İslahiye ilçe merkezinin batısında ise Çubuk ve Alaca mahalleleri üzerinden Kilis'e doğru uzanan ana yol yer almaktadır. Diğer mahalleler ise genel itibarı ile bu yola bağlanmaktadırlar. İlçenin güney doğusunda yer alan Tahtaköprü Barajı çevresinde ise ulaşım ağı çok zengin değildir. Baraj üzerinde birkaç balıkçı teknesi dışında taşıma amaçlı herhangi bir faaliyet bulunmamaktadır.

3.2.3.6. Sanayi Fonksiyonu

İslahiye ilçesinde hayvancılık ile tarım haricinde 200 dönüm genişliğinde bir sahada 100'ü aşkın işletme faal hâlde çalışmaktadır. İslahiye Ticaret Odası'nda 650 işletmenin kaydı bulunmaktadır. Ticaret Odasında kaydı bulunan, 31 entegre biber fabrikası, 2 salça fabrikası, 2 tuğla fabrikası, 1 kum ocağı işleme tesisi, 1 maden cevheri zenginleştirme tesisi, 1 boksit madeni işleme tesisi, 1 hazır beton santrali,1 un fabrikası,

1 yem fabrikası, 1 bitkisel yağ fabrikası, 1 süt ve besi sığırcılığı tesisi, sirke ve nar ekşisi üretim fabrikası, 1 meşrubat üretimi yapan işletme yer almaktadır. İslahiye Gümrük Müdürlüğü verileri incelendiğinde 2008 senesinde TCDD aracılığıyla gerçekleştirilen 69 ihracat beyannamesinin bilgileri tablo halinde verilmiştir (İslahiye Ticaret Odası, 2016) (Tablo 3.26.).

Tablo 3.25.
İslahiye İhracat Verileri (2008)

Ürün Cinsi	Kıymet (USD)
Çimento	1.152.862,00
Defne yağı	222.000,00
Ayçiçek yağı	1.312.941,60
Oto yedek aksam ve parçası	560.117,00
Mermer	24.141,50
Demir	2.201.870,85
Çatı kiremit	64.692,00
Buğday kepeği	44.000,00
Meşrubat	227.920,00
Karma yem	145.600,00
Mısır irmiği	542.000,00
TOPLAM	**6.498.144,95**

Çalışma sahasında Harita 3.2'de de görüleceği üzere Fevziçakmak Mahallesi sınırlarında bulunan küçük sanayi sitesi 1992 yılında açılmış ve 81,328 metrekare alan üzerinde yayılmış bulunmaktadır. Sanayi sitesinde toplam 95 işyeri bulunmaktadır ve bu işyerlerinde çalışan ortalama işçi sayısı 2'dir (Fotoğraf 3.19.). Öte yandan, ilçede zengin maden yatakları ve çeşitli madem ocakları bulunmaktadır. Bunların arasında en önemli maden Kromdur. Genel bir değerlendirme yapılacak olursa sanayinin gelişmediği ve bunun için gerekli çalışmaların şimdiye kadar atılmadığı görülmektedir. İlçede yetiştirilen tarım ürünlerine yönelik sanayi faaliyetlerinin kurulması ve yaygınlaştırılması bölgenin kalkınması ve büyük oranda işsizlik probleminin önüne geçecektir. Geçmişte çeşitli sanayi kuruluşları açılsa da uzun soluklu olamamıştır. Bu yüzden yapılacak üretim tesisleri ilçenin dokusuna uygun olması gerekir. Çalışma sahasında var olan doğal kaynakların temel alınarak, üretim maliyetini arttırmayan, kar

oranı yüksek ve doğaya zarar vermeyen sanayi tesislerinin kurulması, yapılacak olan yatırımın uzun süreli olması ve getirilerinin fazla olması adına önem arz etmektedir.

Fotoğraf 3.19. İslahiye Sanayi Sitesi 1 ve 2- Sanayi Sitesi İçerisinde Yer Alan Atölyeler 3- İslahiye Sanayi Sitesine Giriş Kapısı

Karma Organize Sanayi Sitesi için 20 yıl önce girişimde bulunulsa da temellerin atılması 2016 yazını bulmuştur. Harita 3.2'den görüleceği gibi Atatürk Mahallesi sınırlarında şehrin doğusunda bulunan 857 dönümlük arazideki 73 parselli Organize Sanayi Bölgesi'nin alt ve üst yapı çalışmaları devam etmektedir. Bu girişimler sonucu işsizlik probleminin büyük ölçekte giderileceği ve buna bağlı olaraktan ilçeden yapılan göçlerin azalacağı öngörülmektedir. Yapılan üretim tesislerinde çalışacak yetişmiş elamanın sıkıntısının yaşanmaması ve dışardan eleman temine gidilmemesi adına bu komplekslerde çalıştırılacak işçilere öncesinde eğitim verilmesi faydalı olacaktır.

3.2.3.7. Turizm Fonksiyonu

Turizm, coğrafyanın incelenme konularından birini oluşturmaktadır. Zaten mekanlar arasında coğrafi farklılıklar olmasaydı, turizm de olmazdı (Rabinson, 1976: 42, Aliağaoğlu ve Uğur, 2013: 72). Turizm, kişilerin sürekli bulundukları ve iş yaptıkları bölgelerden az bir süreliğine destinasyonlara hareket etmelerini ve orada bulundukları süre içerisinde gerçekleştirdikleri eylemlerinin toplamını tanımlamaktadır. (Jackson, 1989: 3, Aliağaoğlu ve Uğur, 2013: 72). Şehirler ve turizm arasında çok yönlü bir ilişki mevcuttur. Şehirsel fonksiyonlardan birini de turizm oluşturmaktadır. Şehirdeki arazinin kullanımının turizmden etkilenmesi olasıdır, bununla beraber çevresiyle şehrin ilişkisi de turizm sebebiyle gelişebilmektedir. Diğer bir ifadeyle turizm ve şehir karşılıklı olarak birbirleri için gereklidir (Aliağaoğlu ve Uğur, 2013: 72). Çalışma sahamızın köklü bir geçmişe sahip olması sebebiyle çok sayıda höyük, ören yeri, kale ve tabiat parkı ile zengin tarihi, doğal ve kültürel varlıklara sahiptir. Lakin bu önemli özelliklerin kıymetinin farkına çok geç varılmış, önemsenip birer ekonomik kazanç ve sosyal faaliyet sahasına çevrilmesi adına önemli adımlar atılamamıştır. İnceleme sahamızın sınırları içerisinde yer alan bu önemli doğal, kültürel ve tarihi mirasları irdelediğimiz bu alanda geçmiş ve günümüz kıyaslanması bağlamında önem arz etmektedir.

Bundan sonraki bölümde geçmişten günümüze önemli yerleşim alanlarından biri olan İslahiye ilçesinde yer alan bu höyüklerden önemlileri ve diğer turistik yerler hakkında detaylı bilgiler verilecektir. Bu bilgiler çalışma sahasının yerleşim tarihi hakkında bilgi edinmemiz adına önemlidir.

Cıncıklı Ören Yeri

Çalışma sahasında yer alan Cıncıklı Ören Yeri, Hatay yolu üzerinde ilçeye 10 km mesafedeki Boğaziçi Mahallesi'nde ana yolun yarım kilometre içerisindeki Amanos Dağları'nın kalker yapılı eteklerinde son bulan, ovanın bazalt yapılı kısmının üstünde bulunmaktadır. Yüzeyinde fazlaca mozaik taşı bulunduğundan "Cıncıklı" olarak adlandırılmıştır. Cıncıklı ören yerinin etrafında bazalt yapılı çokça kalıntı bulunmasına karşın, kalıntıların yapısı net olarak belirlenememiştir. Bu kalıntıların boyutça en

büyüğü duvarlarının yüksekliği 0.5-0.7 metre civarında olan bir kiliseye aittir. Genişliğinin 15 metre, uzunluğunun 28 metre civarında olduğu kilisenin apsisi uzun kısımda yer almaktadır ve nef ayrımı mevcut değildir. Öte yandan kilisenin yan taraflardan giriş yapılacak iki kısmı mevcuttur. Bütün bu sahaların döşemesinde mozaik bulunmakta ve salonun tabanına bitki ve hayvan motifleri yerleştirilmiştir. Apsisin içerisinde dini manalar barındıran, geometrik figürler içine serpiştirilmiş hayvan şekilleri bulunmaktadır. Diakonikon ve Martyrion ile çeşitli noktalarda, panoların içerisinde Süryanice ve Grekçe yazıtlar gözlemlenmekte, bu yazıtlar zaman zaman tek dilli zaman zaman çift dilli şekilde gözlemlenmektedir (İslahiye Belediyesi, 2017) (Fotoğraf 3.20.).

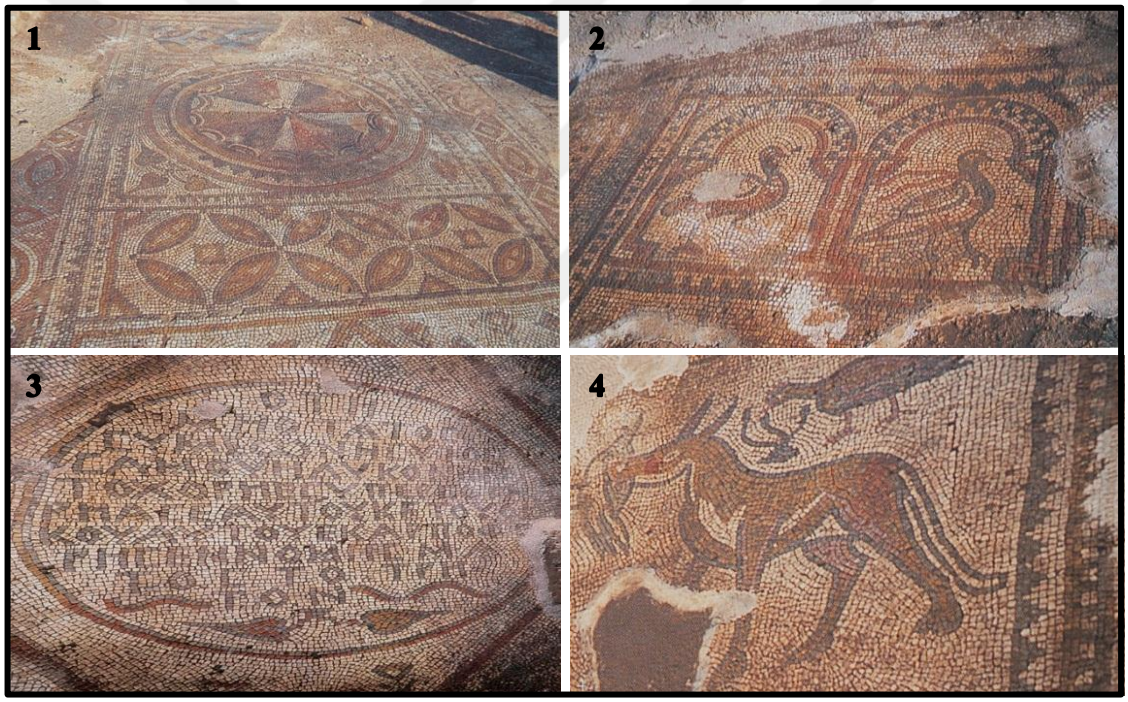

Fotoğraf 3.20. Cıncıklı Ören Yerine Çıkarılan Mozaikler 1- Uzun Döşeme Mozaik 2- Kuş Figürleri 3- Bu Yazıtlarda Ruhbanların Adak ve Hayır Amaçlı Bulundukları Bağışlar Anlatılmaktadır 3-Tilki ve Kuş Figürleri (http://www.islahiye.bel.tr/ adresinden alınmıştır.)

Cıncıklı kilisesinin mozaiklerinde yer alan figürler, yörede bilinmeyen bir sanat tarzının ürünüdür. Muhtemelen güney bölgelerdeki sanatsal akımların bir taklidi olarak ortaya çıkmıştır. Kilisenin yer aldığı bölgeyle uyumlu olmayan fil benzeri canlılar ve bu figürlerin işlenme biçimi, bölgede bilinmeyen sanatsal akımların özelliklerini

bulundurmaktadır. Pano içerisindeki ve serbest yazıtlar, ruhban sınıfının zengin üyelerinin kiliseye bazen bağış yaptıklarının göstergesidir. Yazıtlı mozaikler, paleografik incelemeler baz alındığında en erken M.S. 7-8. asırlara tarihlenmektedir (İslahiye Belediyesi, 2017). 1995 yılında yapılan çalışmalarla çarpıcı güzellikleri ile dikkat çeken dini ve hayvan motifli mozaik eserler restorasyonu yapılmak üzere Gaziantep Müzesi'ne taşınmıştır (Üngör, 2011: 157).

Fotoğraf 3.21. Cıncıklı Ören Yerinde Eserlerin Taşınmadan Önce Bulundukları Alan ve Yakın Çevresi

Çalışma sahası sınırlarında yer alan Cıncıklı Ören Yeri ile alakalı bir çalışma yapılmamaktadır. Bu önemli eserler yerinde muhafaza edilip, tanıtımının yapılması gerekirken bugün sadece çıkartıldığı yerin bilinmesi bölge adına önemli bir turistik kayıptır (Fotoğraf 3.21.).

Çerçili (Gala) Kalesi

Çalışma sahasının sınırlarında yer alan Koçcağız Köyü karayolunun 6. km kuzeyinde ve Amanos Dağları'nın üzerinde yer alan doğal ve dik bir tepenin üzerinde bulunur. 25x40 m. bir alanı kaplayan kalenin giriş kısmı güneydedir. Kalenin giriş kısmında bir kule kalıntısı mevcuttur. Kalenin büyük bir kısmı günümüze sağlam bir şekilde ulaşmıştır. Kalenin duvarları, düzgün, kesme taşlardan yapılmış, kulelerin bağlayıcı unsuru olarak ise horasan harcı ve kireç harcı tercih edilmiştir. Kale, Amanos 163 Dağları'ndan İslahiye'ye ulaşımı sağlayan önemli geçitlerden birinin hemen kuzeyindedir. Aynı zamanda Nikopolis (Niğolu) kalesini batı yönünden iyi bir şekilde görebilen önemli bir noktadadır. Kale içerisinde ve eteklerinde bulunan sırlı, kazıma

bezekli ve çok renkli keramikler, kalenin geç dönemlerde kullanıldığını düşündürtmektedir (Ünal v.d., 2007: 50, Üngör, 2011: 162-163) (Fotoğraf 3.22.).

Fotoğraf 3.22. Çerçili (Gala) Kalesi

Çerçili Mozaikleri

Çalışma sahasının merkezine 5,4 km uzaklıkta yer alan Çerçili Köyünde 2010 yılı içerisinde üzüm bağında köylüler tarafından fark edilmiştir. Daha sonra jandarma gözetiminde çıkarılan eserler Gaziantep Zeugma Müzesinde sergilenmektedir (Fotoğraf 3.23.).

Fotoğraf 3.23. Çerçili Mozaikleri (Gaziantep Zeugma Mozaik Müzesi)

Elbistan Höyük

20 metre yüksekliğe sahip ve 100 metre genişliği olan Elbistan Höyük Amanos ve Kurt Dağları arasında yer almaktadır. Höyük tarıma uygun araziler ve zengin su kaynaklarıyla çevrili bir konumda yer almaktadır (Fotoğraf 3.24.). Mevki olarak Fevzipaşa'nın 5 kilometre doğusuna, Zincirli Höyük' ün 5 kilometre doğu tarafında ve Tilmen Höyük' ün 6 kilometre kuzey tarafında yer almaktadır.

Fotoğraf 3.24. Elbistanhöyük Mahallesi ve Çevresi 1- Höyük Alanı 2- Elbistanhöyük Köyünün Bulunduğu Yer 3- Elbistanhöyük Köyüne Giren Asfalt Yol

Höyüğün güneydoğuda kalan kısmı, Elbistanhöyük'te yaşayan insanlar için mezarlık amacıyla kullanılmaktadır, güneybatı kısmı ise çiftlik evlerine uygun bir yerdir Elbistanhöyük'ün güneyde kalan kısmında yığın hâlinde geniş taş blokları yer almaktadır. Höyüğün kuzeyde kalan kesiminde toprak çekilmesinin meydana geldiği ve bu durumun insana ait birçok kemiğin belirmesine neden olduğu bölgede yaşayanlar tarafından ifade edilmektedir. Höyük, 1955-1958 seneleri aralığında gerçekleşen arkeolojik ve tarihi araştırmalarla bulunmuştur (Alkım, 1964: 164-178, Üngör, 2011: 164-165). Höyük yakınlarında bulunan bazalt blok taşlar buranın önemli bir yerleşim alanı olduğunu göstermektedir.

Hanağzı Kalesi

Çalışma sahasının 5 km kuzeybatı tarafında bulunan Hanağzı köyünün 1 km batı tarafında, ormanlık bir sahada bulunmaktadır. Büyük ölçüde tahrip edilmiş olan kalenin kalıntıları günümüze ulaşmıştır (Fotoğraf 3.25.). Kale etrafında sık sık kaçak kazılar yapıldığı yerleşme sakinleri tarafından edinilen bilgiler arasındadır.

Fotoğraf 3.25. Hanağzı Kalesi 1- Sur Kalıntıları 2- Kale Duvarlarının Etrafı Bakımsızlıktan Ot Formasyonlarıyla Kaplanmıştır

Niğoğlu (Nikopolis)

İslahiye İlçe merkezinde, İslahiye- Hatay Karayolu'nun batısında doğal bir tepenin üzerinde bulunur. Bu merkezin, Büyük İskender tarafından kurdurulan ve "Zaferler Kenti" anlamına gelen Nikopolis'in akrapolü olduğu sanılmaktadır. Tepe üzerinde bina kalıntıları ve iri bazalt taşlardan, düzensiz bir biçimde yapılmış sur kalıntıları bulunmaktadır. Büyük yapı taşları yığınlar halinde bulunmaktadır. Bu merkezin oldukça uzun bir süredir aşırı derecede tahribat ve yağmaya uğradığı anlaşılmaktadır. Niğolu merkezinde bulunan mezar stelleri ve sunaklar Gaziantep Arkeoloji Müzesi'ne taşınmıştır (Ünal v.d., 2007: 51, Üngör, 2011: 175) (Fotoğraf 3.26.).

Fotoğraf 3.26. Niğoğlu (Nikopolis) 1- Sur Kalıntıları Üzerinde Ev Motifli İşleme 2- Üzerinde Yazıların Yer Aldığı Mezar Stelleri

Örtülü Höyük

İslahiye İlçesi'nin 17 km. kuzeydoğu yönünde ve Tilmen Höyük' ün yaklaşık 3 km. kuzey tarafında yer alır. Höyük üzerinde yine Roma/Bizans dönemine ait olduğunu düşündüğümüz ve önemli bir kısmı ayakta olan kale mevcuttur. Kale, kesme blok taşlardan özenli bir işçilikle yapılmıştır. Geniş bir alan üzerine kurulu olan kalenin değişik işlevleri olan çok sayıda odaya sahip olduğu da görülmektedir. Yine kale çevresinde dağınık, farklı yerlerde bulunan ve bazalt taşından yapılmış sütun altlıkları dikkat çekmektedir **(**Ünal v.d., 2007: 52, Üngör, 2011: 176-177) (Fotoğraf 3.27.**)**. Günümüze ulaşmayı başarabilmiş birkaç önemli arkeolojik merkezden biridir.

Fotoğraf 3.27. Örtülü Höyük Arkeolojik Kalıntılar

Zincirli Höyük (Sam'al)

İslahiye-Kahramanmaraş yolu üzerinde Fevzipaşa Beldesinin 1 km doğusunda yer almaktadır. İlk Tunç Çağı'ndan, Roma dönemine kadar yerleşmeye sahip olmuş önemli bir arkeolojik sahadır. Zincirli Höyük ilk ismi Asurca'da Sam'al ve Aramca'da Bit Gabbar olan ve şimdiki ismini İslahiye ilçesinin 10 km kadar kuzeyinde Amanos Dağları'nın doğu eteğinde yer alan köyden ve içindeki höyükten alan bir merkezdir. Hitit imparatorluğunun M.Ö. XII. yüzyıl başlarında yıkılmasının ardından ortaya çıkan Geç Hitit krallıklarından bir tanesinin merkezini oluşturan şehir M.Ö. 920 senesinde Aramilerin egemenliğine girmiştir. Ardından M.Ö. 743 senesinde Zincirli Sam'al Asur'a ait bir devlet olmuş ve Asur'un egemenliğine M.Ö. 725 senesinde girmiştir (İslahiye Belediyesi, 2017). Höyük'te yapılan ilk çalışmalar 1883 senesinde, antik Kommagene bölgesine yaptığı keşif esnasında Osman Hamdi Bey tarafından ortaya konmuş ve sekiz kabartmalı taş levha bulunmuştur. Humann ve Luschan aracılığıyla, 1888 senesinin ardından çalışmalar sürdürülmüştür. Bu çalışmaların neticesinde, Geç Hitit dönemine ait krallıklardan Sam'al Krallığı'nın başkentinin kalıntıları büyük oranda bulunmuştur (Umar, 1982: 193).

Fotoğraf 3.28. Zincirli Höyük Kazı Alanı 1- Gerek Doğal Şartlara Gerekse İnsan Kaynaklı Tehlikelere Karşı Sadece Etrafı Tellerle Çevrilmiş Olan Kazı Alanı 2- Kazı Alanından Diğer Bir Fotoğraf 3- Kazı Alanı İçerisinde Ortaya Çıkarılan Oda ve Odacıklar 4- Bazalt Taşlarla Örülmüş Olan Odaların Yakından Görüntüsü

1988-1902 yılları arasında Alman araştırmacıların bu kazıları neticesinde Zincirli (Sam'al) kentinin akropolisi, dış surları ve sarayları bulunmuştur. M.Ö. 1300 senelerinde kentin etrafının surla çevrelendiği ortaya çıkarılmıştır. Kent sahasının ortasında bulunan yükseltiye kale inşa edilmiş ve iç tarafına bir saray yapılmıştır. M.Ö. 10.-9. asırları aralığında yapılan saray sayısı üçe çıkmıştır. Zincirli' de ortaya konan araştırmalar İlk Tunç Çağı'ndan Roma İmparatorluğu zamanına dek yerleşimin mevcut olduğunu ortaya koymuştur. Zincirli' de belirtileri bulunan ilk yerleşimin, M.Ö. 2500 senelerinde ortaya çıktığı, M.Ö. 1500'lere dek İlk Çağ ile Orta Tunç Çağlarında bu bölgenin sekiz hektarı kaplayan bir alanda sur ile çevrelenmiş bir köy olduğu iddia edilmiştir. M.Ö. 900 senesine dek yani Geç Tunç Çağı ile Erken Demir Çağlarında ise buradaki yerleşim yerinin faal halde bulunduğu anlaşılmıştır (Fotoğraf 3.29.).

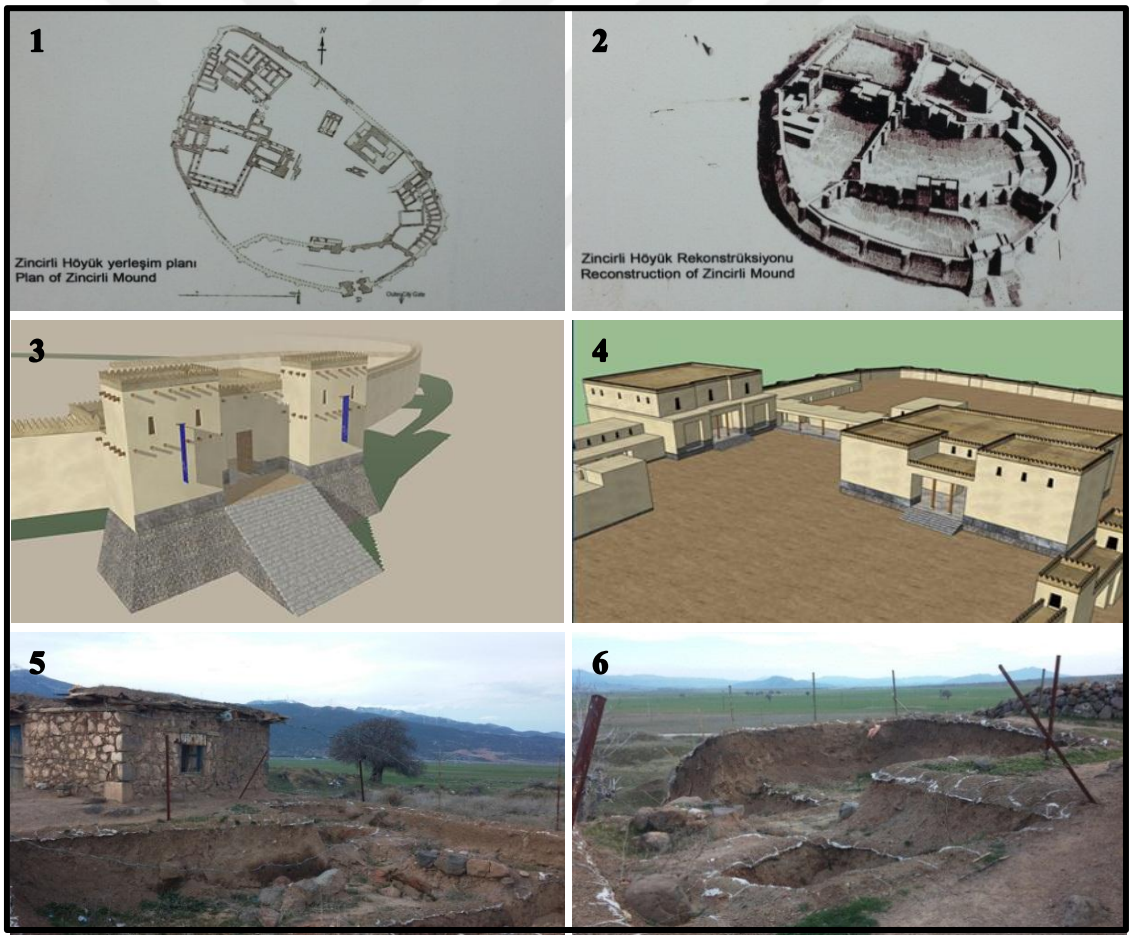

Fotoğraf 3.29. 1- Zincirli Höyük Yerleşim Planı 2- Zincirli Höyük Rekonstrüksiyonu 3 ve 4- Sam'al'ın 3D Rekonstrüksiyonu 5 ve 6- Kazı Alanı Fotoğrafları (https://www.crane.utoronto.ca/zincirli-hoyuk.html)

Zincirli-Sam'al da M.Ö. 9. asrın ortalarından sonra sarayların yapısında Aramilerin sanatının baskın olduğu gözlemlenmektedir. Bu ürünlerin en başarılı olanları, M.Ö. 832-810 arasında hükümdar kral Kilamuwaya ait rölyefi ve Aramice yazıtlı taş bazalt ortostat ve aynı kralın oğlu veya bir saraylı ile betimleyen küçük boyda bazalttan steldir. Özellikle sanat tarihi noktasından oldukça öneme sahip olan eserler Almanya'da Berlin müzesinde bulunmaktadır. Kral başlıklarının yapısında stilize bitkisel motiflerle bezemeli sütunlar daha baskındır. Günümüze gelindiğinde bu kalıntılardan İstanbul Eski Şark Eserleri Müzesine sadece iki ortostat götürülürken, Berlin Müzesine ise iç kalenin saray yapılarında heykel, kabartma ve kaideleri ile Barrakab döneminde kalan diğer eserler götürülmüştür (İslahiye Belediyesi, 2017) (Fotoğraf 3.30.- 4.35.).

Fotoğraf 3.30. Sam'al kralı Kulamuwa'nın Yazısı

Fotoğraf 3.31. Sam'al'ın Panamuwa II Yetkilisi Katumuwa'nın Cenaze Tacı

Fotoğraf 3.32. Panamuwa II'nin Yaşamı ve Ölümüyle İlgili Bir Kitabesi

Fotoğraf 3.33. Sam'al Kralı Barrakib'in, Babası Sam'al Kralı Barrakib'in Kendi Kraliyet Eylemleriyle İlgili Bir Yazıtı

Fotoğraf 3.34. Zincirli' de Bulunan Assar Kralı Esarhaddon'un Bir Steli. Çivi yazılıdır ve M.Ö. 671'de Assur'un Mısır'ı Fethi Anılacaktır. (http://zincirli.uchicago.edu/page/inscriptions) (Zincirli' de Çıkartılan Eserler 'den Bazıları)

Fotoğraf 3.35. Kral Barrakib ve Karşısında Yazı Gereçleriyle Bir Yazman Yer Almaktadır (https://hiveminer.com/Tags/zincirli/Interesting)

M.Ö. 9. Ve 7. Asır aralığında bulunan eserler Geç Hitit sanatına ait önemli eserleri teşkil etmektedir. Ortaya çıktıkları dönem baz alındığında üslup açısından farklılıklar sergileyen kabartmalarda, sarayla ve din çevreleriyle alakalı çeşitli bilgiler bulunan sahneler ortaya konmuştur. Masanın başında oturmakta olan bir kadın, tahtta oturan Kral Barrakab ile yazıcının biri, savaş arabalarında bulunan birkaç savaşçı, elinde kalkan ve mızrak bulunan savaş tanrısı, biri aslan başlı, öbürü insan başlı karma yaratıklar, bir ziyafet sahnesi, çalgıcıların ve savaşçıların bulunduğu geçit töreni, bir boğa, bir atlı ve düşsel hayvanlar önemli eserlerden bazılarıdır. Bu eserler içerisinden en dikkat çekici olan M.Ö. 800 yılına ait olduğu bilinen ve kralın halkına güven beratı verdiği yazıt görünmektedir. Bu eserde antik Finike dilinde "Ben kralım, barış ve huzur bırakıyorum, zenginle fakir arasındaki uçurumu kaldırdım" diye yazmaktadır (İslahiye Belediyesi, 2017).

Bugün Zincirli (Sam'al) sınırlarında bu eski kazılara ait izler haricinde tespit edilebilmiş bir kalıntı bulunmamaktadır. Zincirli Höyük'ün ciddi bir kısmının üstünde Zincirli köyü yerleşmesi yer almaktadır. Kamulaştırma çalışmasıyla köy yerleşiminin Höyük alanının dışına taşınması planlanmaktadır. David Schloen tarafından kazı çalışmaları aralıklarla devam etmektedir.

Fotoğraf 3.36. Çalışma Sahasında 'ki Diğer Arkeolojik Buluntuların Bazıları 1- Cenaze Yemeğini Gösteren Altın Plaka (Berlin, Pergamon Müzesi) 2- Hayvan Kabartmaları (Berlin, Pergamon Müzesi) 3- Atlı Suvari Kabartması (Berlin, Pergamon Müzesi) 4- Cenaze Steli (Berlin, Pergamon Müzesi) 5- Bir Kral Heykeli (Guacamoliest) (İstanbul Arkeoloji Müzesi) 6- İç Kale Kapısından Bir Tanrıça Kabartması (Berlin, Pergamon Müzesi) (https://hiveminer.com/Tags/zincirli/Interesting)

Tilmen Höyük

Çalışma sahasında yer alan Tilmen Höyük, Yelliburun köyü sınırları içerisinde yer almaktadır ve Orta Tunç Çağı kentlerinden birisidir. Buradaki ilk kazılar 1959-1972 yılları arasında gerçekleştirilmiş ancak önemli çalışmalara 2003 yılında, İstanbul ve Bologna Üniversiteleri'nin ortak uğraşları ile başlanmıştır. Yapılan kazı çalışmaları sonucunda, aşağı kentte kazematlı geniş berkitme alanları, büyük bir kent kapısı ve daha küçük iki kapı gün yüzüne çıkartılmıştır. Akropolis'le ilgili olarak, kuzey yanda bazı kazematlar, doğuda anıtsal bir giriş ve özellikle güney yan boyunca kamu alanı ve krallık sarayının burada bulunduğu da tespit edilmiştir (Fotoğraf 3.37.). Sit alanı yaklaşık olarak 5 hektarlık bir alanı kapsamaktadır. Sağlam bir şekilde berkitilmiş bir

aşağı kent ile berkitilmiş dış merkezli bir akropolis içermektedir. Saha, tüm bölgenin en eski sit alanlarından biri olarak bilinmektedir. Höyük ’ün, MÖ 1750 ve 1375 arasında önce Yamhat (Halep)’ın, daha sonra Mitanni Krallıklarına bağımlı bir krallığın başkenti de olduğu tahmin edilmektedir.

Fotoğraf 3.37. Tilmen Höyük ve Çevresi 1- Üzeri Çatı ve Plastik Örtü ile Kaplı Olan ve Kazı İşlemlerinin Devam Ettiği Erozyon ve Yangınlarla Tahrip Olmuş Saha 2- Höyük İçerisinde Bir Odadan Diğerine Giden Kapılar 3- Tilmen Höyük Etrafında Akışını Devam Ettiren Karasu 4- Diğer Bir Oda

Çalışma sahası içerisinde yer alan Tilmen Höyük, gerek mimari anlamında gerekse de keramik alanlarında önemli bir Anadolu kültür ögeleri barındırmasına rağmen Eski ve Osta-Suriye kültürüne aittir. Yalnız iki yıllık kazı çalışmasından sonra oldukça önemli miktarda yeni veriler elde edilmiştir. Krallık Sarayı’nın, Akropolis'in güneyinde yer alan anıtsal kamu alanında yükseldiği tespit edilmiştir. Sarayın, MÖ yaklaşık 1750 yılında inşa edildiği ve MÖ 1375'e kadar kullanıldığı tahmin edilmiştir. Binadaki yapı tekniği, duvarların tabanında bulunan büyük ortostatlar ve mobilyaların yerleştirildiği geniş salonları Suriye saraylarının yapısını yansıtmaktadır (İslahiye Belediyesi, 2017).

Fotoğraf 3.38. Höyük İçinden Görüntüler 1- Yapı Malzemesi Bazalt Olan Höyükte Yer Alan Diğer Odaların Fotoğrafları 2- Çeşitli Günlük İşlerde Kullandıkları Taş İşlemeleri 3- Hüyük Civarında Akan Karasu'da Balık Tutan İnsanlar 4- Hemen Her Alanda Rastlanan Bilgilendirme Tabelalarının da Olduğu Kazı İşlemlerinin Tamamlandığı Diğer Arkeolojik Saha

Tilmen Höyük' ün antik ismi bilinmemekle birlikte bu konuda bazı öneriler ve tezler olmuştur (Forlanini, 1985: 54-56; Wilhelm, 2006: 235; Marchetti, 2010: 370). Yamhad Krallığı ile ilgili Hitit vesikalarında Zalpa kentinden bahsedilmektedir. Güneyde olduğu kabul edilen Zalpa Ülkesi'nin merkezi, birçok bilim adamına göre Tilmen Höyük olabileceği öne sürülmüştür. Bu merkezle ilgili akla gelen ikinci bir soru ise, o zamanlarda burada yaşayan halk kimler olduğudur. Çivi yazılı belgelere göre göre Tilmen Hüyük'ün güney komşusu Amik Ovası'nda o çağlarda yaşayan halkın çoğunluğunu Hurri'ler oluşturmakta egemenlik ise Sami Amoritler'in elindedir. Tilmen Krallığı'ndaki halkın da Alalah'ta olduğu gibi tarihöncesi çağlardan itibaren İslahiye bölgesinde yaşayan yerli halkla karışan Hurriler'den oluştuğu ve kralların ise Sami kökenli olduğu düşünülmüştür (Üngör, 2011: 189). Kentsel yapıyı kapsamlı olarak gösteren eski bir başkentin bütün yansımalarını gösteren Tilmen Höyükte sadece iki yeni kazı döneminde çıkartılan eserlerin sonuçlarının zengin ürünleri önemli bir tarih ortaya çıkartılmıştır. Höyükte, resmi olarak kazı çalışmaları 2007 yılında sonlandırılmış ve "Arkeolojik Park" projesi kapsamında turizme kazandırılmıştır (Fotoğraf 3.38.).

Sıtmapınarı Ören Yeri

Gaziantep İli, İslahiye İlçesi'ne bağlı Telli (Banı) Köyü'nün 500 m. batısında Amanos Dağları'nın eteğinde yer alır. Merkez, makilik alanların içerisinde ve zengin su kaynaklarına sahiptir. Ören yerinde, Kireç harcı ile tutturulmuş mimari kalıntılar bulunmaktadır. Bu merkezde, geniş bir çevreye yayılmış durumda bazalt blok taşlar, sütun altlıkları ve sütunlar bulunmaktadır. Merkezin bulunduğu yerde ve çevresinde bol miktarda Roma/Bizans dönemi keramikleri görülebilmektedir. Çiftçilerin tarımsal çalışmaları esnasında çıkarılan ve üzerinde Roma harflerinin bulunduğu bazalt bir blok taşta bu merkezde bulunmaktadır. Sıtmapınarı'nın Arfalı Roma yerleşmesi ile ilişkili olduğu düşüncesindeyiz (Üngör, 2011: 180). Yine Telli köyü etrafında Kaz Dağı ismindeki tepenin ucunda Hititlerin yağmur tanrısı Taşşup bulunmuştur. 1938 senesinde Adana müzesine yollanmıştır. Hatti ülkesinin göktanrısı ya da yağmur göktanrısı şeklinde isimler de verilen Hurrilerin fırtına tanrısı Taşşup'un tapınakları Toroslar ve güneyinde, Suriye'ye kadar olan kesimde bulunmaktaydı. İslahiye'nin üç kilometre batı tarafında yer alan Telli Köyü'nde ve etrafında yaşayan insanlar yağmur duası için Taşşup'a ait olan ortostatların yer aldığı Kazdağı tepe noktasına gidiyor ve kurban töreni düzenliyorlardı. Bir elinde üç çatallı yıldırım bulunan, diğerinde de bir sopa bulunan fırtına tanrısı Taşşup'un Hititlerde önemli bir tanrı olduğu bilinmektedir (Fotoğraf 3.39.).

Fotoğraf 3.39. Yağmur Tanrısı Taşşup

Taşlıgeçit Höyük

Çalışma sahasına 15 km mesafede ve Tahtaköprü Barajı içerisinde yer almaktadır. Höyük 9 metre yüksekliğinde ve 80 metre enindedir. M.Ö. 2000 - 1600 aralığını içeren Orta Tunç Dönemi'ndeki bir yerleşim yeri olan Taşlıgeçit Höyük 'ün çeşitli şehir devletlerinin ev sahipliğini yaptığı ve mühim bir ticari merkez olduğu gerçekleşen araştırmalar neticesinde ortaya çıkmıştır. Yapılan kazılarda bir kulenin kalıntıları, kentin surları, seçkin ve normal ailelere ait evlerin kalıntıları, mühürler ve depolar tespit edilmiştir. Öte yandan Tunç Çağı'na ait olduğu düşünülen birçok keramik parçası bulunmuştur.

Fotoğraf 3.40. Tahtaköprü Baraj Sularının Çekilmesiyle Ortaya Çıkan Taşlıgeçit Höyük ve Çevresi 1 ve 2- Kazı Çalışmalarının Yapıldığı Yaz Ayı ve Kazı Alanından Fotoğraflar 3 ve 4- Kış Aylarında Yağışla Beraber Arkeolojik Çalışmalara Ara Verilmektedir

Buradaki yerleşme M.Ö. 3000 civarlarında ortaya çıkmış ve ani bir biçimde terkedilmesi sonucunda iki asır boyunca boş kalmış, M.Ö. 1800 civarlarına dek savunma sistemi bulunmayan büyük bir kent olarak gelişimini devam ettirmiştir. Yaklaşık M.Ö. 1600 - 1400 yılları arasında kurulan yapılar bir depremle yıkılmıştır. M.Ö. 1400 – 1200 yılları arasında ise iyi planlanmış bir yerleşme olan şehir terk edilir. Höyükte 2009 ve 2010 yıllarında kapsamlı kazılar yapılmış ve ortaya çıkan taşınabilir eserler Gaziantep Müzesi'ne götürülmüştür. Arkeolojik araştırmaların bitiminden sonra Taşlıgeçit Höyük, Tilmen Höyük gibi Arkeolojik Park yapılmış 12.10.2010 tarihinde hizmete açılmıştır (Fotoğraf 3.40.). Daha önceden altın aramak amacıyla buralarda sürekli kaçak kazı ve aramalar yapıldığı da bilinmektedir.

Yesemek Ören Yeri

Yesemek Ören Yeri (Açık Hava Müzesi), İslahiye'nin 23 km. kadar güneydoğu tarafında yer alan Yesemek Köyü'nün güneydoğu tarafındaki Karatepe'nin batıya bakan taraflarında yer almaktadır. İlk defa 1890 yılında keşfedilmiş ve sonraki yıllarda yapılan

kazılarda bölgede 300 tane yontu taslağı ve heykel bulunmuştur. Buranın, M.Ö. 1375-1335 aralığında Geç Hititler döneminde Zincirli Sam'al Krallığı tarafından taş ocağı ve heykel atölyesi olarak işletildiği ve burada yerli halk Hurlar'ın çalıştırıldığı tahmin edilmektedir. Bu bölge Kurt dağlarının bir uzantısını teşkil edip, 3. jeolojik devire ait menekşemsi gri renkte oldukça kaliteli bir bazalt damarı bulundurmaktadır. Dolarit şeklinde de isimlendirilen bu damarlardan faydalanma maksadıyla M.Ö. 2. binin sonlarına doğru taş ocağı oluşturulmuş ve ocaktan elde edilen bloklar üzerinde çalışmaların yapıldığı büyükçe bir atölye oluşturulmuştur. Asurlar tarafından M.Ö. VIII. asrın sonlarında Zincirli Sam'al Krallığına son verilmesiyle beraber atölye ve taş ocağının faaliyeti sonlanmış, bölgede çalışan insanlar da ayrılmak zorunda kalmıştır. (İslahiye Belediyesi, 2017).

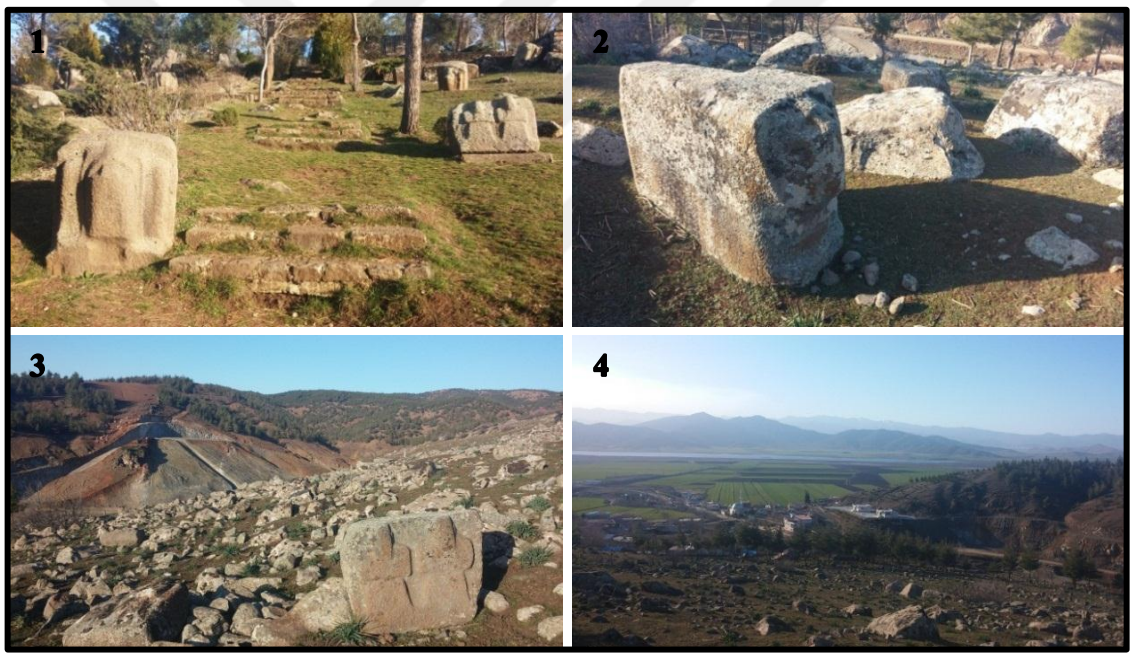

Fotoğraf 3.41. Yesemek Ören Yeri 1- Ören Yeri İçerisinde Yapılan Taş Merdiven ve Yol Boyunca Sergilenen Heykel Kabartmaları 2- Bir Kapı Aslanı Kabartması 3- Dağ Tanrısı Kabartması 4- Taş Ocağının Yer Aldığı Sahadan Çekilen Tahtaköprü Barajı, Yesemek Ören Yeri ve Yesemek Köyü

Yesemek heykel tarlasında birçoğu yarı plastik ve az sayıda da kabartma tekniği ile yapılmış yaklaşık 300 tane heykel taslağı bulunmaktadır. Eserlerin ağırlıkları, 500 kg ile 15 ton arasında boyları, 1.47-2.30 m, genişlikleri, 0.66-0.82 m ve uzunlukları 1.90-2.80 m arasındadır (Duru, 2005: 32). Yesemek dere yatağından başlayıp 90 m

yüksekliğine erişen ve neredeyse 100 dönümlük arazi üzerine kurulmuş olan atölyede heykellerin yapılış şeklini izlemek bugün dahi mümkün olmaktadır. Okul işlevi gören bu yapıda oluşturulacak heykellerin taşlarının ayrılmasının sağlanması için bazalt bloklar oyulmakta, oyuklar kuru ağaçlarla doldurulmakta ve ağaçlar ıslatılmaktaydı. Islanan ağaçlar şişerek ve meydana gelen basınç sonucunda bazalt bloklar taşlardan ayrışmaktaydı. Ayrışan taşların yüzey kısmı düzeltilip atölyeye taşınarak istenen figürler şablonlar baz alınarak çizilebilmekteydi. Evvela şekillerin konturları, ardından başka detaylar kalem ve çekiçler yardımıyla ortaya konmaktaydı. Üçüncü safhada özenli bir şekilde detaylar üzerinde çalışılmaktaydı. Günümüzde Müze'de neredeyse 300'ü aşkın yontu taslağının yer altından çıkartılıp düzenli bir biçimde gösterildiği ayı adam, sfenksler, dağ tanrıları, aslanlar ve çeşitli mimari kalıntılar yer almaktadır (İslahiye Belediyesi, 2017) (Fotoğraf 3.42).

Fotoğraf 3.42. 1- Savaş Arabası Kabartması 2- Kapı Aslanı ve Dağ Tanrıları Kabartmaları 3- Müze Girişi 4- Kaliteli Bazaltların Olduğu Taş Ocağı

Hititler döneminde coğrafi mekanın iktisadi etkinlik, ticaret, politik ve kültürel sonuçlarının en belirgin örneklerinden bir tanesini meydana getiren MÖ. 1375-1335'te Hitit hükümdarı I. Şuppiluma döneminde MÖ. 14. asırla MÖ. 8. asır aralığında faaliyete başlayan Yesemek Açık Hava Taş ve Heykel Atölyesi, bölgenin en mühim taş ve heykel üretimi konumundadır. Uzun yıllar boyunca Hititler ve Mezopotamya

uygarlıklarının kültürel etkileşiminin önemli bir parçasını oluşturmuştur. 100 dönümü aşkın alanda kurulması, işçi sayısının çok olması, üretim miktarının fazla olması bu bölgelerde bulunan halkların ve Hititler ile Mezopotamyalıların sanata gösterdikleri özeni göstermektedir. (Başkaya, vd., 2014: 288-289). İslahiye için büyük önem arz eden Yesemek Taş Ocağı ve Atölyesi bugün pek çok yerli yabancı turistin uğrak yeri konumundadır. Fakat istenilen seviyeye gelmemiş olması, yeterince tanıtılıp gerekli yatırımların yapılmamasından kaynaklıdır.

Huzur Yaylası Tabiat Parkı

Türkiye'de seneler boyunca turizm denildiğinde güneş ve deniz anlaşılmış ve bilhassa sahil taraflarında milyar dolarları bulan yatırımlar gerçekleşmiştir. Oysa ki dünyanın çeşitli ülkelerinde turistik öneme haiz olmayan bazı yerlerin doğal ortamının iyi bir biçimde muhafaza edilmesiyle ve çeşitli ekstra çalışmalarla turistik bir alan haline getirildiği bilinmektedir. Benzer olarak Anadolu'da bulunan birçok bölge turistik alan haline gelebilecek potansiyeli barındırmaktadır. Yapılacak olan tarihsel dokusu bulunan ve turistik potansiyel barındıran alanların muhafaza edilerek sergilenmesinin sağlanabilmesidir. (Bulut, vd., 2010: 1576). Bu doğal sergilerden biri olan ve her yönü ile müthiş bir tabiat parkı olan Huzur Yaylası, Altınüzüm Beldesinin 20 km. batısında Nur Dağları üzerinde yer almaktadır. İlk olarak Hınzırlı (Domuz) denilen isim sonraları Huzur (Huzurlu) olarak değiştirilmiştir. Halk arasında hala Hınzırlı olarak bilinen yayla geçmişte çok fazla Domuza ev sahipliği yaptığından bu isimle anılmıştır. Deniz seviyesinden ortalama 1500 m. yükseltiye sahip olan Tabiat Parkı, Amanos Dağ silsilesi üzerinde KB-GB yönlü beş tepe ile sarılmıştır. Bunlar, Üçtepe (1550 m), Hanife Mezarı Tepesi (1840 m), Hamo (1972 m), Havşu Tepesi (2018 m) ve Yağlıpınar Dağı (2086 m)'dır.

Akdeniz Bölgesi ile Gaziantep arasındaki Amanos Dağları'nın, Gaziantep'in iklimini büyük ölçüde etkilediği ve bu nedenle Gaziantep'in denizle kara iklimi arasında bir geçiş bölgesi olduğu belirtilmektedir. Huzur yaylasının da bu geçiş kuşağında yer aldığı ve her iki ikliminde tesiri altında olduğu biyoiklim sentez yöntemleri ile de belirlenmiştir. Yayla makroiklim olarak Akdeniz fitocoğrafik bölgesinin Doğu Akdeniz provensi içinde yer almaktadır. Bu iklim tipinin en önemli özelliği kurak ve sıcak

yazlara, yağışlı ve ılıman kışlara sahip olmasıdır. Ancak alanda farklı topoğrafik oluşumlar, bakı ve eğim, küçük iklim de denen mikroklimatik koşulların ortaya çıkmasına neden olmuş ve bu mikroklimatik lokal alanlarda küçük cepler halinde çoğunlukla Avrupa- Sibirya Fitocoğrafik bölgesine ait Öksinik taksonların yer almış olduğu tespit edilmiştir (Doğan, vd., 1997, Akman, 1990; Çakır, 2004: 21). 48 yıllık iklim kayıtlarına göre çalışma sahasının yıllık sıcaklık ortalaması 16,5 °C iken yayla merkezinde 11,9 °C'dir. Huzurlu yaylasında herhangi bir meteoroloji istasyonu bulunmadığı için yaylayı çevreleyen tepelere ait yıllık ortalama sıcaklıklar İslahiye meteoroloji istasyonundan elde edilen rasat değerlerinden faydalanılarak hesaplanmıştır (Tablo 3.28).

Yıllık yağış miktarına bakıldığında çalışma sahamızda ortalama yağış miktarı 840 mm iken yayla merkezinde bu miktar 1333 mm'ye yükselmektedir (Tablo 3.29). Huzurlu Yaylasında aylık ve yıllık yağış miktarına bakıldığında oldukça yüksek rakamlarla karşılaşmaktayız. Yağış miktarının fazla olmasında yükselti ve denizel etkiye açık olması ile birlikte yağış getiren bulutları tutabilmesidir. Bölgede yer alan orman örtüsü de bu durumun kanıtı niteliğindedir. Sonuç olarak Akdeniz iklimi deniz etkisine yakın ve açık oluşu nedeniyle, karasal iklim ise karasallığa yakın bölgelerde oluşu nedeni ile bu iki iklim tipinin kesişme noktasında bulunduğunu söyleyebiliriz. Nitekim Huzur Yaylası batıda Akdeniz iklimi, doğudan ise karasal iklimin baskısı altındadır ve bu durum alanda farklı iklim tipine ait taksonomik grupların bir arada bulunmasını sağlamıştır. Ayrıca alandaki nemin ve yağışın fazla olması Oseyanik iklime benzer bir etki yaratmış ve bu iklime ait taksonomik grupların içinde bulunduğumuz interglasiyel dönemde de yayılabilmelerini sağlamıştır (Çakır, 2004: 31). Hınzırlı yaylasının bulunduğu sahada dört büyük dere olan Kabaklık, Kansız, Kozluk ve Bileydik dereleri mevcuttur. Bütün bu dereler yaylaların etrafındaki tepelerde bulunan kar suyuyla beslenir hâlde bir sene boyunca aktığı, yıl içerisinde kurumanın meydana gelmediği bilgileri yöre halkından elde edilmiştir. Yaylada akan Kozlu, Kabaklık ve Bileydik Dereleri Osmaniye tarafında birleşerek Kansız deresiyle bağlanmaktadır. Huzur yaylasının yeryüzü şekilleri çok dik ve engebeli yamaçlardan meydana gelmektedir. Buradaki yamaçların aralarında derelerin meydana getirdiği derince vadiler yer almaktadır (İslahiye Belediyesi, 2017).

Tablo 3.26.
Huzurlu Yaylası ve Çevresini Sarmalayan Tepelere ait Aylık ve Yıllık Ortalama Sıcaklıklar (°C)

İstasyon	Yükselti (Metre)	Rasat Süresi (Yıl)	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Yıllık Sıcaklık °C
İslahiye	518	48	5, 0	6, 5	10, 1	15, 0	20, 1	27, 2	27, 3	24, 7	24,7	19, 0	12, 5	7, 0	16, 5
Yağlıpınar	2086		-1,3	0,2	0,7	5,6	10,4	17,5	17,6	15, 0	15, 0	12,7	6,2	0, 7	8,4
Havşu	2018		-1	0,5	1,2	6,1	11,2	18,3	18,4	15,8	15,8	13, 0	6,5	1, 0	8,9
Hamo	1972		-0,8	0,7	1,4	6,3	11,4	18,5	18,6	16, 0	16, 0	13,2	6,7	1,2	9,1
Hanife	1840		0, 0	1,5	2,2	7,1	12,2	19,3	19,4	16,8	16,8	14, 0	7,5	2, 0	9,9
Üçtepe	1550		0, 2	1,7	2,4	7,3	12,4	19,5	19,6	17, 0	17, 0	14,2	7,7	2,2	10,1
Yayla Merkezi	1430		0, 4	1,9	5,5	10,4	15,5	23,5	23,6	21, 0	20,1	14,4	7,9	2,4	11,9

Tablo 3.27.
Ortalama Olarak Aylık ve Yıllık Huzurlu Yaylası ve Çevresini Sarmalayan Tepelere ait Yağış Miktarı (mm)

İstasyon	Yükselti (Metre)	Rasat Süresi (Yıl)	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Yıllık (mm)
İslahiye	518	51	169,2	143,6	109, 0	72,4	38,9	7,8	1,9	3,2	6,7	44,6	89,6	153, 0	840, 0
Yağlıpınar	2086		309,7	284,1	249,5	212,9	179,4	148,3	142,4	143,7	147,2	185,1	230,1	293,5	2526
Havşu	2018		306,3	280,7	246,1	209,5	176	144,9	139	140,3	143,8	181,7	226,7	290,1	2485
Hamo	1972		304,6	279	244,4	207,8	174,3	143,2	137,3	138,6	142,1	180	225	288,4	2465
Hanife	1840		297,3	271,7	237,1	200,5	167	135,9	130	131,3	134,8	172,7	217,7	281,1	2377
Üçtepe	1550		285,6	260, 0	225,4	188,8	155,3	124,2	118,3	119,6	123,1	161, 0	206, 0	269,4	1397
Yayla Merkezi	1430		210,2	184,6	150, 0	113,4	79,9	48,8	42,9	44,2	47,7	85,6	130,6	194, 0	1333

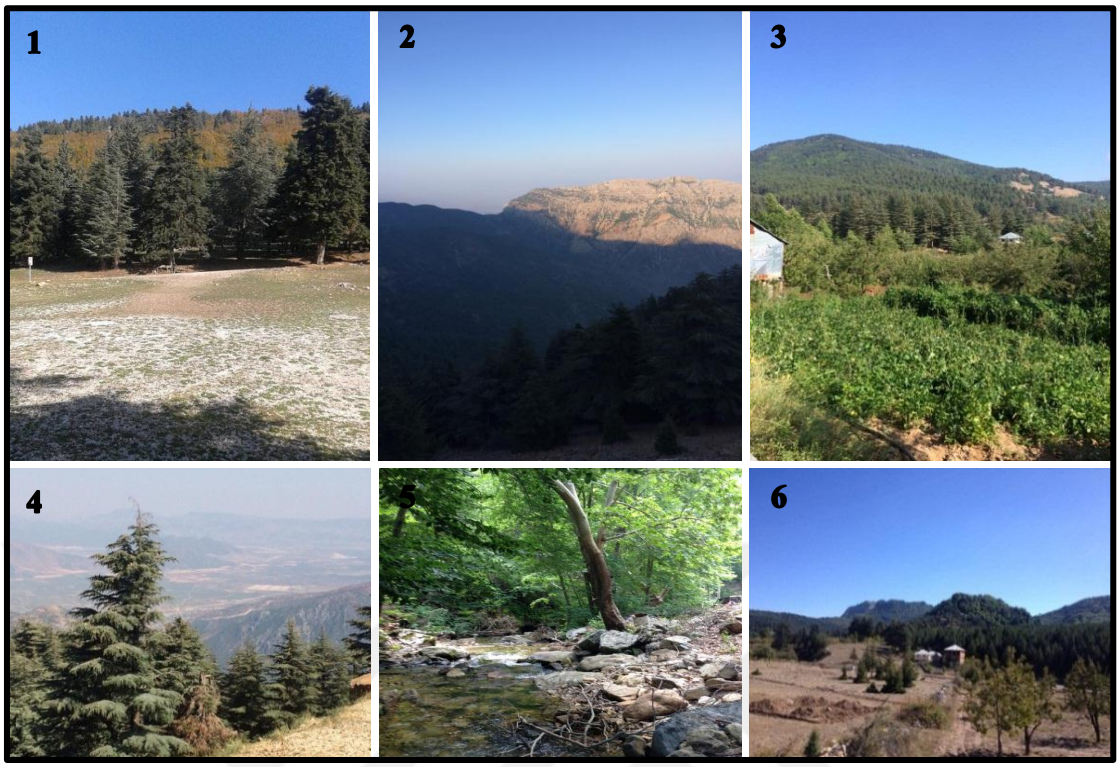

Fotoğraf 3.43. Huzur Yaylası Tabiat Parkı Fotoğrafları 1- Huzur Yaylası Mesire Alanlarından Biri 2- Ormanlık Saha 3- Sebze ve Meyve Bahçeleri Arasında Yayla Evleri 4- Yaylatepe'den Bir Fotoğraf 5- Yayla İçerisinde Akan Akarsulara Çok Sık Rastlanmaktadır 6- Yılın Belli Dönemlerinde Orman Örtüsü İçerisinde Eski Yapılı Tipik Yayla Evlerinin Yanında Modern Üç-Dört Katlı Evlere de Rastlanmaktadır

Yayla Akdeniz fitocoğrafik bölgesi içerisinde olup genel anlamda makroklimatik olarak Akdeniz ikliminin altındadır. Sahada 3 vejetasyon tipi yüksekliğe bağlı olarak yer almaktadır. Bunlar: Maki Formasyonu (600-1000m), Orman Formasyonu (900-1900m) ve Step Formasyonu (1900m ve daha yüksekler) 'dur (Pehlivan, 2005: 79). 15.12.1984 tarihli ve 94/6345 Bakanlar Kurulu kararıyla Huzur Yaylası, Turizm Merkezi olarak resmileştirilmiştir. Öncelikle bu kararda ilgi çeken durum; bakanlığın yayla turizm merkezi olarak ilan ettiği 26 yaylanın içinde Karadeniz Bölgesinde bulunmayan 3 yayladan bir tanesini teşkil etmesidir. Çeşitlilik arz eden bir bitki örtüsü bulunan Huzurlu Yaylası iklimi ve tabiatı nedeniyle çeşitli çalışmaların konusu hâline gelmiştir. Gaziantep Üniversitesi Biyoloji Bölümü'nün gerçekleştirdiği araştırmalar sonucunda 714 bitki tespit edilmiş bunların 86 familya ve 332 cinse ait olduğu sonucuna varılmıştır. İncelenen bitkilerden 29'u ender görülen türlere ait olup totalde 119 çeşittir (Fotoğraf 3.43.).

Fotoğraf 3.44. Huzur Yaylası 1- Yeşilin Birçok Renginin Olduğu Yayladan Bir Fotoğraf Karesi 2- Orman Bitişiğinde Yapılmış Konutlar 3- Yayla İçerisinde Diğer Bir Fotoğraf 3- Birbirine Daha Yakın İnşa Edilmiş Olan Yayla Evleri

Yaylada yer alan bitkilerin bazıları şunlardır; defne, zeytin, sedir, köknar, incir, kızılçam, porsuk ağacı, fındık, karaçam, menengiç, akça ağaç, çiçekli dişbudak ağacı, sumak, duvar sarmaşığı, erguvan, toros kızılağacı, kevge, hanımeli, şimşir, pamuk otu, kebele, iğ ağacı, boz söğüt, elma, kızılcık, gürgen, kayacık, sandal ağacı, badem geven, şekerci boyası, katran ardıcı, kayışkıran, korigen, ak söğüt, kayın ağacı, katır tırnağı, meşe, ceviz, kekik, ökseotu, çalba, andız, doğa çınarı, ayıfındığı, pişik geveni, silcan, barut ağacı, mahlep, alıç, erik, ahlat, yaban armudu, kuşburnu, dağ muşmulası, böğürtlen, titrek kavak, söğüt, karaağaç ve ak asma'dır (İslahiye Belediyesi, 2017). Yine bunlara ilaveten dağlardan inen ve kar suları ile beslenen küçük derelerde sığırkuyruğu, kardelen, lale, papatya, nergiz ve birçok çiçeği bünyesinde barındırmaktadır. Bu kapsamda tanıtımının yapılması ve konaklama amaçlı temel

ihtiyaçlar karşılandığında çalışma sahasının ekonomik yapısına ciddi katkılar sağlayacağı öngörülmektedir (Fotoğraf 3.44.).

İbrahim Baba Türbesi

Çalışma sahasında bulunan İbrahim-i Sânî hazretlerine ait İbrahim Baba Türbesi, Anadolu Aleviliği bünyesinde olan Tahtacıların dedelerinin bağlı bulunduğu ocaklardan biridir. Halk arasında İbrahim Baba veya Bölükbaşı olarak bilinmektedir. Asker olmasından dolayı Bölükbaşı olarak isimlendirilmiştir. Türbe, İslahiye şehir merkezine 6 km uzaklıkta bulunan Çerçili Köyü'nde Ziyaret mevkiinde yer almaktadır. Bulunduğu köyde yaşayanların tamamına yakını Sünni mezhebine mensuptur. Türbe 1,5 dönüm kadar çevrelenmiş bir tepenin yamacına kurulmuştur (Fotoğraf 3.45). Türbenin giriş kısmında, asırlık bir çınar ağacı bulunmaktadır İlk başlarda ağacın gövdesindeki oyuktan ziyaretçilerin geçişi mümkünmüş. Şu an oyuk dolgu ile kapatılmış bir hâlde. Türbenin yakınında kesimhane ve mutfağın bulunduğu iki odası olan bir yapı bulunurken, bahçede bir badem ve dut ağacı bulunmaktadır. Halk tarafından ağaçlar kutsal kabul edilmektedir. Havanın uygun olduğu dönemlerde Gaziantep, İskenderun, Antakya, Pozantı, Manisa, Mersin, Denizli ve Aydın yörelerinden ziyaretçi almakta ve kurbanlar kesilmektedir. Türbenin içinde şifa bulma umuduyla uyuyan bazı kişilerin de olduğu belirtilmektedir.

Fotoğraf 3.45. İbrahim Baba Türbesi 1- Türbe Girişi 2- Kutsal Kabul Edilen Üzeri Dilek Bezleri ile Kaplı Ağaçlar ve Türbe Bahçesinde Yer Alan Diğer Mezarlar 3- İbrahim Baba Kabri 4- Adaklık Kurbanların Kesildiği Kesimhane ve Mutfak

3.2.3.8. Tarım ve Hayvancılık Fonksiyonu

İnsanoğlunun ilk ve en büyük keşfi kabul edilen tarım, dar anlamıyla, bitkisel üretim etkinliklerini içerir. Geniş anlamda ise sadece bitkisel üretim olmayıp, hayvansal üretim, su ürünleri üretimi ve silvikültür (orman ağacı bitkileri yetiştirilmesi) anlamını da kapsar (Doğanay, vd., 2013: 203). Araştırma sahasının merkezi verimli İslahiye Ovası üzerinde kurulmuştur ve ilçede geçiş özellikleri göstermesine rağmen Akdeniz iklimi şartları hüküm sürmektedir. Bu nedenle, ilçede yoğun bir biçimde tarımsal faaliyetler yürütülmektedir. Çalışma sahası, bulunduğu konum itibarıyla uygun iklim şartları ile toprak özellikleri incelendiğinde tarımsal gelirin yüksek olduğu görülmektedir. Çalışma sahasının yüzölçümü 823.465 da olup, bunun %55'i (452.660 da) orman ve fundalık, % 36'sı (300.417 da) tarım alanı, % 5'i (40.039 da) çayır ve meralardan, %3'ü ise (30.349 da) tarım dışı arazilerden vücuda gelmektedir (İslahiye Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2017) (Grafik 3.10.).

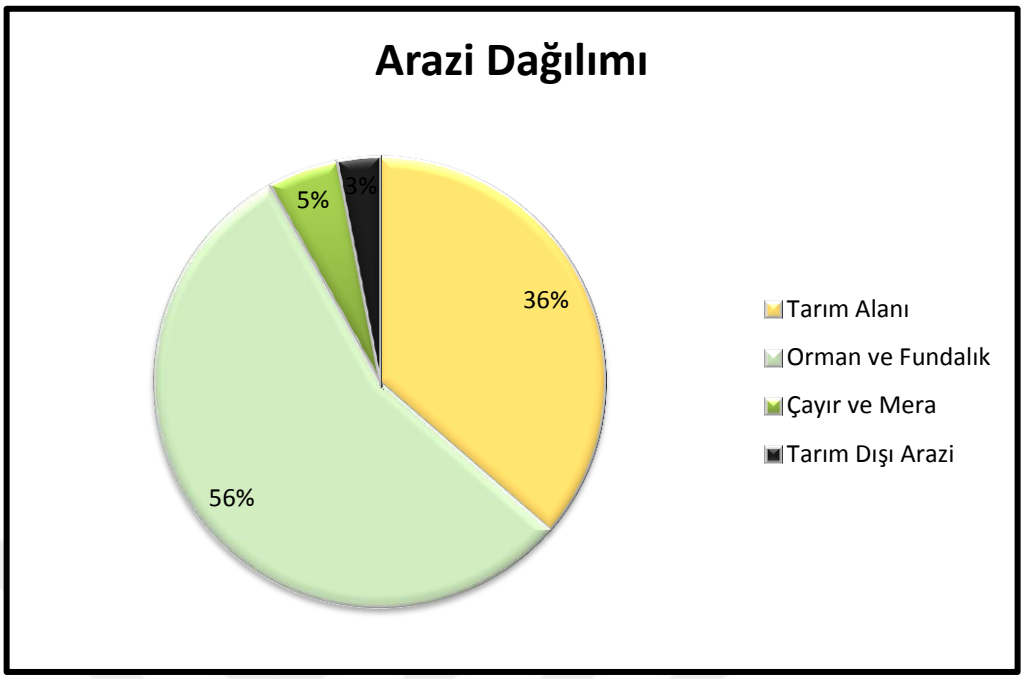

Grafik 3.10. İslahiye İlçesinde Arazi Dağılımı

Arazi bölünüşü içerisinde %55'ten (452.660 da) fazla yer kaplayan ormanlık ve fundalık sahaların yayılış göstermesinde araştırma sahasının batısında yer alan Amanos Dağlar ve doğusundaki Kurt Dağlarının etkili olduğu savunulabilir. İlçenin batısında ve doğusunda dağlık ve engebeli bir sahanın yer alması ve Antakya-Kahramanmaraş tektonik çukurluğu içerisinde, yer şekillerinin sade, eğimin az ve su kaynaklarının fazla olduğu kuzey-güney yönlü uzanan (% 36-300.417 da) alanda tarım arazileri geniş yer tutmaktadır. Özellikle ilçenin kuzeyinde kuru tarım ve kısmen de yetersiz sulu tarım faaliyetleri sürdürülmektedir. Sulu tarım ise daha çok Tahtaköprü barajı çevresinde ve kuzeydoğusunda yayılış göstermektedir. Ayrıca Karapınar, Karapolat, Örtülü ve Yolbaşı yerleşmelerinin çevresinde yayılış göstermektedir. Araştırma sahasının doğusunda yer alan Burunsuzlar, Kaleobası, Alaca, Çınarlı, Güngören Çubuk ve Hacılar mahallelerinin bulunduğu alanlarda nadaslı kuru tarım yapılmaktadır. Bunlara ilaveten Altınüzüm, Boğaziçi, Kırıkçalı, Kabaklar, Değirmencik, Hasanlök Karacaören, Yeniceli, Şerikanlı, Yukarıbilenler, Yeşilyurt ve Kazıklı yerleşmelerinin yakınında bağcılık faaliyetleri yayılış göstermiştir. Çalışma sahasında yer alan meralar daha çok dağlık kesimlerde kuzeydoğu-güneybatı yönlü bir uzanış göstermiştir. Bu alan % 5'e denk gelmektedir (Harita 3.5.).

Araştırma sahasında tarım hayatı bakımından ilkbahar yağışlarının önemli bir yeri vardır. Herhangi bir yılın kurak veya nispeten nemli geçmesi diğer mevsimlerden ziyade ilkbahar yağışlarının miktar ve zamanına bağlıdır. Bu durum özellikle zeytin, tahıllar ve baklagiller için önemlidir. Tahıllar için bitkinin gelişme devresi olan bahar aylarında suya fazla ihtiyaç duyması nedeniyle ilkbahar mevsiminin yağışlı olduğu yıllar tahıl için bereketli, kurak geçtiği yıllar için ürün kayıplarının olduğu yıllar olarak belirir (Kesici, 1992: 25).

İlçe genelinde tarımsal üretimin büyük çoğunluğu bitkisel kaynaklı olduğu görülmüştür. Hayvansal üretim ise beklentilerin altında kalmış ve yeterince gelişememiştir. Tarım alanlarında genellikle biber, üzüm buğday, arpa, pamuk, mısır, zeytin, nohut, mercimek, nar, antepfıstığı gibi ürünler yetiştirilmektedir (Fotoğraf 3.46.). Alternatif olarak dağ köylerinde kiraz, elma gibi ürünlerde yetiştirilebilmekte ve gün geçtikçe meyvecilik artmaktadır. Çalışma sahasının tarımsal üretimine paralel şekilde sadece aktif olarak biberin işlenebildiği 16 adet biber fabrikası mevcuttur. Diğer ürünler ise genellikle ilçe dışında değerlendirilebilmektedir. Biber fabrikalarının da katkıları ile İslahiye'de yetiştirilerek Kahramanmaraş'a götürülüp orada pazarlanan ve Kahramanmaraş biberi olarak bilinen kırmızıbiber artık İslahiye biberi olarak ta tanınmaya başlanmıştır.

İlçedeki tarım alanlarının %24.8'i (7.420 da) sulanmaktadır. Öte yandan Tahta Köprü Sulama Barajında yine aynalı sazan balığı bulunmakta ve olta balıkçılığı gerçekleştirilmektedir (İslahiye Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2017) (Tablo 3.29.)

Tablo 3.28.
Çalışma Sahasında Arazi Dağılımı

İlçenin Yüzölçümü	82.200 ha
Toplam Tarım Alanı (sulanabilir arazi 7.402 ha)	31.206 ha
Çayır – Mera Alanı	5.326 ha
Orman Alanı	42.633,1 ha
Tarım Dışı Arazi	3.034,9 ha

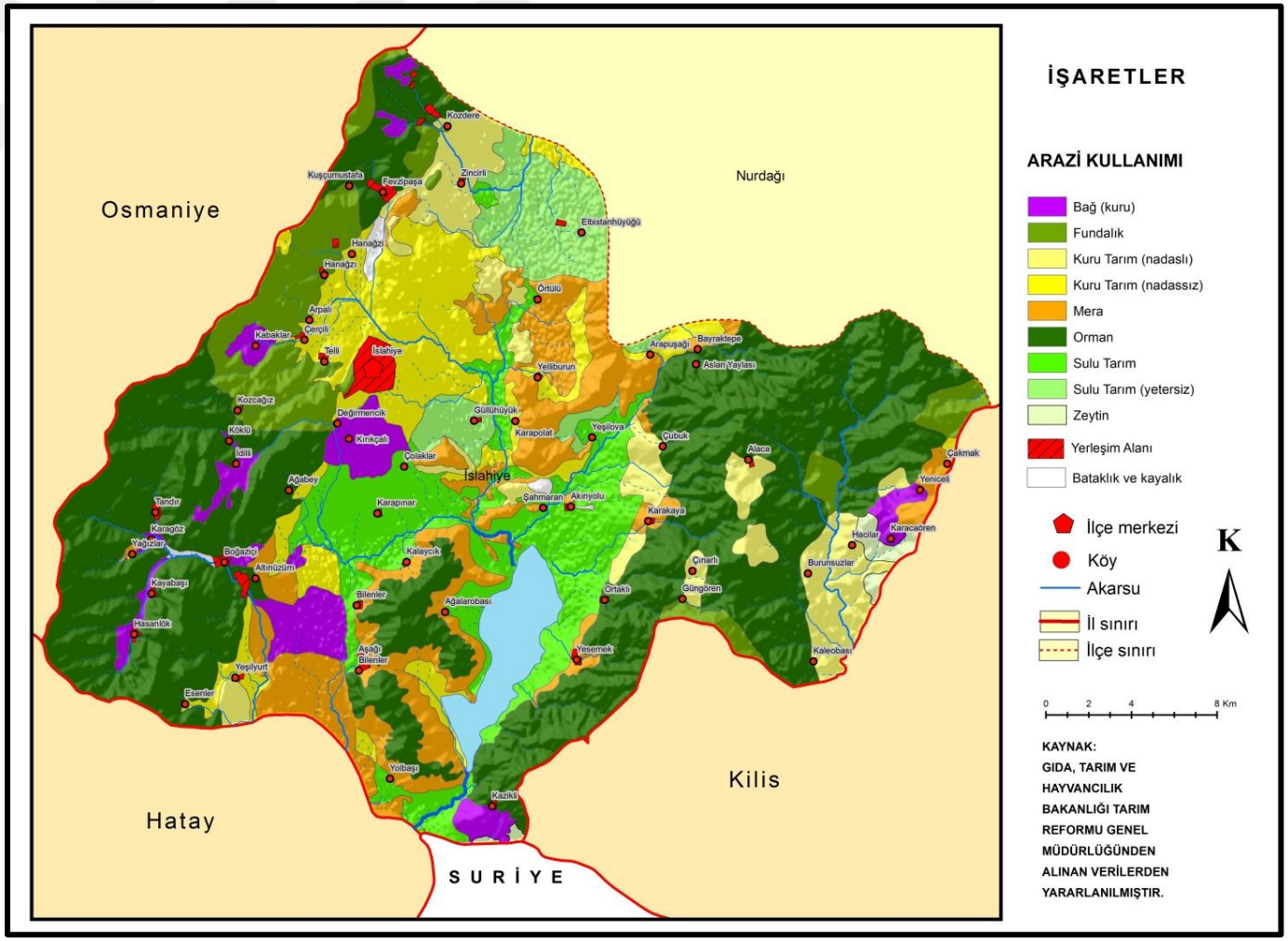

Harita 3.5. İslahiye İlçesinin Arazi Kullanım Haritası

Fotoğraf 3.46. D 825 Karayolu Çevresi Tarım Arazileri 1- Doğu istikametinde Yer Alan Zeytinlikler ve Üzüm Bağları 2- Doğu Yönünde Yer Alan ve Tarımsal Ekim İçin Uygun Hale Getirilen Araziler 3- Aynı Yol Güzergâhı Üzerinde Kilometrelerce Devam Eden Batı Yününden Çekilmiş Kuzey Güney Yönlü Tarım Arazileri

Çalışma sahasındaki ürün dağılımı incelendiğinde Antepfıstığı yıllık üretim miktarının 87 ton civarında olduğu görülmektedir. Bu ürün 2.250 da bir alanda 43.500 ağaçtan elde edilmektedir. Zeytin üretimi ise sofralık ve yağlık olarak incelendiğinde 6.716 da alanda 163.350 ağaçta 2.287 ton sofralık zeytin üretilirken 10.500 da alanda 252.450 ağaçtan 3.282 ton zeytinyağı üretimi elde edilmektedir. İlaveten arpa ve buğday üretiminde ise 10.000 dönüm arazide 3.000 ton arpa (kuru tarım) üretilirken, 130.000 da alanda sulama ile 84.500 ton buğday elde edilmiştir. Sulama imkânlarının yetersiz olduğu 38.000 da alanda ise 24.700 ton buğday elde edilebilmiştir.

Çalışma sahasının en önemli tarım ürünlerinden biri olan kırmızıbiber üretiminde ki durum ise, 30.000 da alanda 30.000 ton üretimle da başına 1.000 kg kırmızıbiber üretimine tekabül gelmektedir. Yine ilçede yılda toplamda 30.888 ton mısır üretimi yapılmaktadır. Bunlara ilaveten 5.000 da alanda yılda 2.750 ton pamuk üretimi gerçekleşmektedir (Tablo 3.30.).

Fotoğraf 3.47. 1- Tahtaköprü Barajının Kuzey Doğusunda Yer Alan Pamuk Tarlası 2- İlçede Tarımsal Gelir Kaynaklarından Biri Olan Buğday Tarlası 3- Biber Tarlasında Hasat Zamanı Çalışan İşçiler

Tablo 3.29.
Çalışma Sahasında Üretilen Ürün Dağılımı

	Toplu Meyvelik Alanı (da)	Dağınık Ağaçlarla Birlikte Toplamda Meyve Veren Ağaç Sayısı (adet)	Ağaç başına verim kg/ağaç	Üretim Miktarı (ton)
Antepfıstığı	2.250	43.500	2	87
Zeytin (Sofralık)	6.716	163.350	14	2.287
Zeytin (Yağlık)	10.500	252.450	13	3.282
	Ekilen Alan (da)	**Verim (kg/da)**	**Üretim Miktarı (ton)**	
Arpa (Diğer) Kuru	10.000	300	3.000	
Buğday (Diğer) sulu	130.000	650	84.500	
Buğday (Diğer) kuru	38.000	400	24.700	
Buğday (Durum) Sulu	1.000	650	650	
Kırmızı Biber	30.000	1.000	30.000	
Mısır (Dane) 1.ekiliş	4.000	1.200	2.400	
Mısır (Dane) 2.ekiliş	5.000	1.100	5.500	
Mısır Silajlık (2.ekiliş)	8.000	4.000	22.988	
Pamuk (Kütlü) 1.ekiliş	5.000	550	2.750	
Üzüm (Sofralık Çekirdekli- Çekirdeksiz) KAYITLI	18.530	1.250	23.162.500	
Üzüm (Sofralık Çekirdekli- Çekirdeksiz) KAYITSIZ	28.373	1.250 kg/da	35.466.250	

Üzüm ilçede yetiştirilen ürünlerin başında yer almaktadır. Merkezi çalışma sahası olmak üzere, Aşağıbilenler köyü, Yukarıbilenler köyü, Karapınar köyü, Kırıkçalı köyü ve Yeniköy özellikle de Atınüzüm, Boğaziçi ve Yeşilyurt Mahallelerinde yoğun bir şekilde üzüm bağcılığı yapılmaktadır. İlçede yetiştirilen üzüm çeşitleri içerisinde, sofralık üzüm çeşitleri çoğunluktadır. Bununla birlikte kurutmalık üzüm, şıralık, şaraplık üzüm çeşitleri de mevcuttur. Başta Antep karası ve hatun parmağı olmak üzere pafı, sultani, kardinal, Yalova incisi, çekirdeksiz perlet, Trakya ilkeren, ata sarısı, uslu ve dökülgen yetiştirilen diğer üzüm çeşitleri arasındadır. Çalışma sahasında önemli bir yeri olan üzümün üretim miktarı ise kaydı tutulan 18.530 da alanda yılda 23.162.500 kg

üretilirken kaydı tutulmayan 28.373 da alanda ise 35.466.250 ton çekirdekli-çekirdeksiz üzüm üretimi gerçekleşmektedir (Tablo 3.30.).

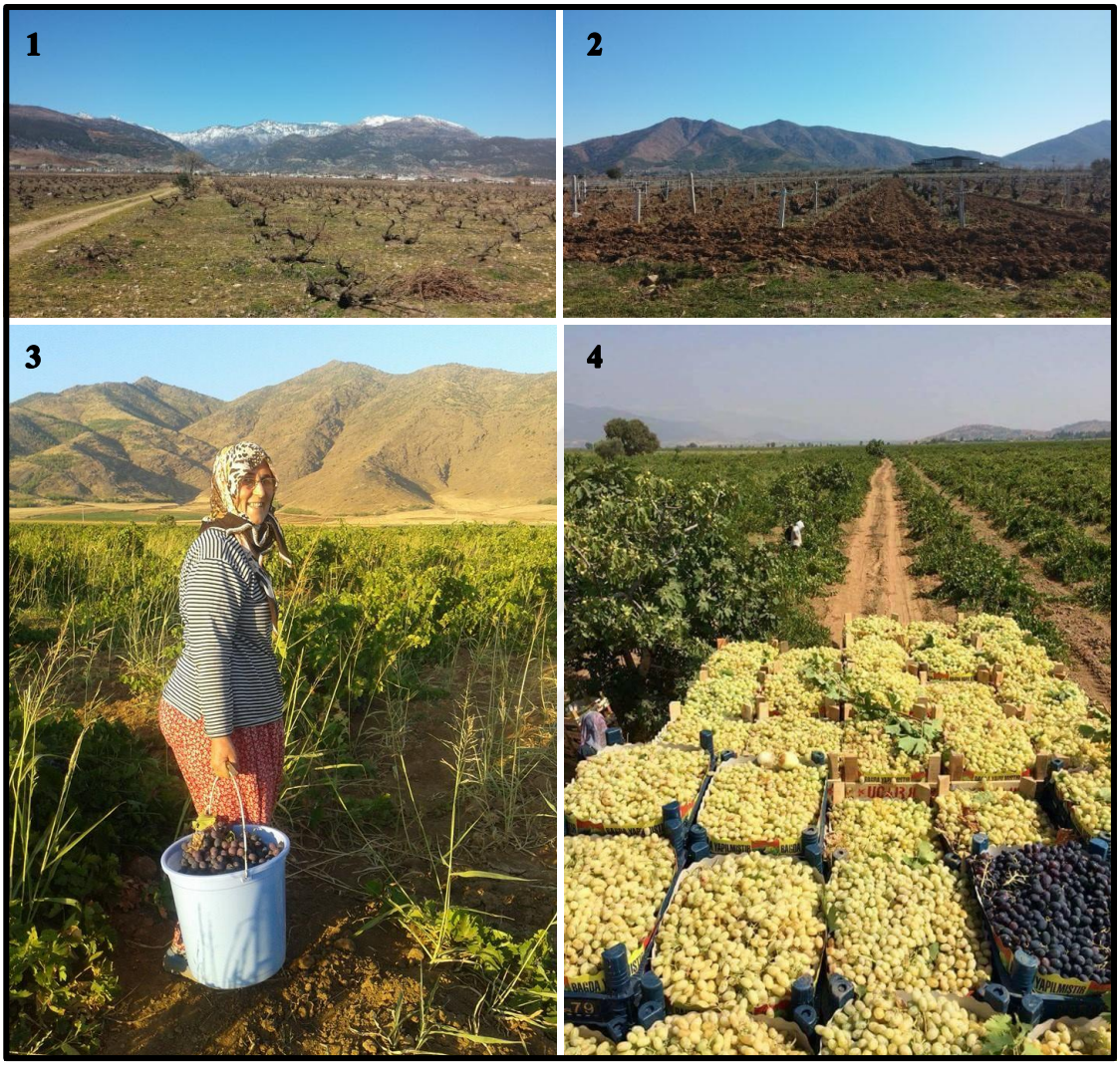

Fotoğraf 3.48. İslahiye Üzüm Bağları 1- Budama İşlemi Tamamlanmış Üzüm Bağı 2- Tel Asma Yöntemiyle Hazırlanmış Çekirdeksiz İzmir Üzümü Bağı 3- Üzüm Hasat Dönemi (Temmuz-Ağustos) 4- Bağlardaki Hasat Edilen Üzümlerin Taşınması

Hatun parmağı ve Antep karası bütün bağların %75 kadarını meydana getirmektedir. Türkiye`nin sofralık üzüm ihtiyacının büyük bir bölümünü karşılayan İslahiye üzümü; Almanya, Romanya, Rusya, Ukrayna, Dubai, Suudi Arabistan ve Kuveyt başta olmak üzere birçok ülkeye de ihraç edilmektedir (İslahiye Belediyesi, 2017) (Fotoğraf 3.48.). Bunun yanında su kenarlarında ise sebzecilik faaliyetleri yapılmakta ve çalışma sahasının dağlık sahalarında hayvancılık ve ormancılık öne

çıkmaktadır. Buralarda kıl keçisi, koyun ve sığır yetiştirilmektedir. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Gaziantep il müdürlüğü istatistiklerine göre İslahiye'de toplam 4.062 kayıtlı çiftçi bulunmaktadır. Buna göre, ildeki kayıtlı çiftçi sayısının yaklaşık %13'ü İslahiye'de bulunmaktadır (İslahiye Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2017).

2016 Haziran ayı sonu itibariyle; ilçede ki bulunan hayvan sayıları: Sığır 11.150 adet, küçükbaş 83.891 adet, kanatlı 37.330 adet, Arı kovan 3.200 adet Yıllık Bal üretimi 12.800 kg dır. Bunlara ilaveten toplam 520 başlık büyükbaş hayvanın yer aldığı 4 adet işletmede ilçede yer almaktadır. Arıcılık anlamında proje destekleri sağlanmaktadır. Küçükbaş (anaç koyun keçi): 430 sürü (51.777 adet), Büyükbaş: 11.150 adet hayvan sayısı olup sürü şeklinde hayvancılıktan aile işletmeleri olduğundan çok dağınık şeklinde hayvancılık yapılmaktadır (İslahiye Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2017).

Tablo 3.30.
2013-2015 Yılları Arasında İlçedeki Mera Alanı

Yıllar	**2013-2015**
Mera çalışması yapılan köy sayısı	52
Tespit edilen mera alanı	5.020 Ha
Tehdit edilen mera alanı	5.326 Ha

Çalışma sahamızda 2013 ve 2015 yılları arasında mera çalışması yapılan köy sayısı 52'dir. Tespit edilen mera sahası 5.020 ha iken tespit edilemeyen mera alanı ise 5.326 ha'lık alana tekabül gelmektedir (Tablo 3.31.).

Çalışma sahasının en önemli geçim kaynağını teşkil eden tarım sektörü henüz yapısal anlamda problemlerini aşamamıştır. Arazilerin küçük, parçalı ve dağınık olması sorunların önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Toprak reformu kapsamında değerlendirilmesi lazım gelen hazineye ait toprakların satılması da önemli diğer bir sorundur. Hazineye ait olan araziler topraksız ya da daha az toprak sahibi çiftçilere verilerek gelir adaletsizliğini hafifletilmesi adına önemli bir adımdır. Şehir planlaması

yapılırken genişleyen şehir ve artan nüfusla daralan tarım arazileri göz önünde bulundurulmalı ve gerekli hiçbir tedbirden kaçınılmaması gelecek adına önemlidir. Yine çiftçilerin eğitilmiş ve yenilikçi olmaları tarımın ve hayvancılığın gelişmesi için diğer bir hususdur. İlçede üreticiler bilgisiz ve bilinçsiz bir şekilde bireysel yetiştiricilik yapmakta ve eski yöntemlerini devam ettirmektedirler. Tarımsal üretici birliklerinin kurulması da ürünlerin daha kolay ve eder fiyata pazarlayabilme, girdi maliyetlerinin düşük fiyata temin edebilme ve sorunlarını daha etkin ortaya koyma ve çözüm arama kolaylığını sağlayacaktır. Yapılan bütün zirai üretimler, konuya hakim uzman ziraat mühendisleri tarafından kontrol edilmeli ve uygulamalı eğitimler verilmelidir. Çiftçinin bilgi seviyesini arttırmak amacıyla, yetiştiricilik, teknik kültürel işlemler, üretici birlikleri, pazarlama vb. konularda görsel ve uygulamalı eğitimler sürekli ve etkin olarak yapılmalıdır.

Arazilerde gelişi güzel su kuyularının açılması ve aşırı sulama yapılması üretimde ciddi sıkıntılar yaratmaktadır. Yer altı suyunun bilinçsiz ve aşırı kullanımı önemli bir problemdir. Salma sulama yöntemiyle hem maliyet artmakta hem de aşırı yıkanmış toprakta verim düşmektedir. Ayrıca aşırı sulama ile biberlerde fide kök çürüğü, fusaryum solgunluğu ve kök boğazı yanıklığı hastalıklarına yine bu aşırı sulama sebep olmaktadır. Damlama sistemli sulama yönteminin yaygınlaştırılması ve ekonomik desteklerle kolaylaştırılması hem toprağın, hem suyun, hem de üretimin devamlılığı için önem arz etmektedir. Zirai üretimde teknolojiden istifade anlamında çokça geride kalan ilçe çeşitli hibe ve desteklerle telafi edilmeye çalışılsa da yetersiz kalmaktadır. Özellikle son yıllarda %50 hibeli makine ekipman hibesinin %20'ye yakını KDV olunca çiftçiye kalan %30'lu bir hibe oluyor. Bunun gibi başvuru ve destekleme sürecini zorlayan aynı zamanda uzatan prosedürlerin hafifletilmesi faydalı olacaktır. Üretim harcamalarında başta tohum, gübre, ilaçlama, mazot ve sulama için kullanılan elektrik maliyetlerinin yüksek olması üreticiye ciddi sıkıntılar yaşatmaktadır. Özellikle mazottaki hızlı yükseliş tarım girdilerine etkisi çok büyük olmuştur. Mazottan alınan yüksek verginin çiftçilerden alınmaması gibi önlemler fayda sağlayabilir. Seracılık faaliyetleri için uygun şartları taşımasına rağmen girişimcilik ve destekten yoksun olması bu işi güçleştirmektedir.

Hayvancılıkta ise sorunların başını üretilen sütlerin toplanması çekmektedir. İlçede sistematik süt toplayan mandıraların bulunmayışı bu sorunun temelidir. Yine yem fiyatlarının fazla olması ve ekim alanlarında yem bitkilerinin üretilmeyişi ile beraber verimsiz ve her geçen gün alanı daralan meralar hayvancılığı zora sokmaktadır. Üretimin teşvik edilmesi ve üreticinin eğitilmesi ile birlikte arttırılması gereken modern besi, süt ve kanatlı hayvan üretim tesislerinin yapılacak destek ve teşviklerle arttırılması ilçede gelirin artması ve arazinin daha işlevsel kullanılması adına önemlidir.

Tarım ve hayvancılığın gelişmesi adına çeşitli kuruluşlar tarafından kimisi geri ödemeli olmak kaydıyla finansman sağlanmaktadır. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Ziraat Bankası, Avrupa Birliği Bakanlığı, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Sivil Toplum Geliştirme Merkezi, World Health Organization, Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi, Avrupa Birliği Eğitim Ve Gençlik Programları Merkezi, KOSGEB, GEF Küçük Destek Programı, İpek Yolu Kalkınma Ajansı, Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, He World Bank, UNICEF, Acdı Voca, Merkezi Finans Ve İhale Birimi, Japon Büyükelçiliği, Danimarka Dışişleri Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyon, National Endowment For Democracy, Türkiye İş Kurumu, Sağlık Bakanlığı, Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Teşkilatlanma ve Destekleme Müdürlüğü, Sodes Birimi ve Sabancı Vakfı gibi kurum ve kuruluşların çeşitli dönemlerde projelere hibe vermektedir (İslahiye Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2017). Fakat proje hazırlama konusunda yetişmiş elemanların yetersizliği ve birçok hibe programlarında %50, %25 ve %10 katkı payı istemeleri nedeni ile bu tür projelerden daha fazla faydalanılamamaktadır.

3.2.4. Kasaba Yerleşmeleri

Çalışma sahasında, şehir yerleşmesi özelliği gösteren ilçe merkezi ile kır yerleşmesi özelliği gösteren köyler arasında ara özelliklere sahip olan yerleşmeler de yer almaktadır. Bunlar, geçmişte belediyeleri bulunan Altınüzüm, Boğaziçi, Yeşilyurt ve Fevzipaşa yerleşmeleridir. Bu beldeler ne köy konumunda kalabilmiş ne de tam şehirleşebilmişlerdir. Bir ara geçiş konumundadırlar. Çalışma sahası içerisinde yer alan

Altınüzüm, Boğaziçi, Yeşilyurt ve Fevzipaşa yerleşmelerinde geçmişte belediye teşkilatlarının bulunmasından dolayı şehirsel fonksiyonlar köy ve uzantılarına nispeten daha çok gelişme göstermiştir. Ancak bugün belediyelerinin bulunmaması ve idari olarak İslahiye Belediyesi'ne bağlanmış olmalarından dolayı kırsal yerleşme özelliklerine de sahiptirler. Dolayısıyla bazı kentsel özellikleri gelişme gösterebilmiştir. Bu yerleşmelere ait 1935 ile 2016 yılları arasındaki nüfusunda meydana gelen değişimler önceki başlıklar altında detayları ile beraber verilmiştir.

3.2.4.1. Altınüzüm Kasabası

Çalışma sahasının en büyük beldesi olan Altınüzüm yerleşmesi Aydınoğlu (Haltanlı) ve Sulumağara köylerinin birleşmesiyle 1990 yılında Altınüzüm Beldesi adını alarak belediye yapılmıştır. Fakat 2013'te belediye kaldırılarak İslahiye Belediyesi'ne bağlanmıştır. Çevresindeki köylerin merkezi konumunda olması ve beldenin içinden geçen karayolu bu kasabanın gelişmesinde önemli faktördür. İlçe merkezine 11 km olan yerleşme geniş tarım arazilerine sahiptir. Özellikle üzüm bağları buranın sembolü durumundadır. Bu üzümler sadece yurtiçinde değil yurtdışında da alıcı bulmaktadır. Belde içinde Tahtaköprü Barajına dökülen ve yağışın arttığı dönemlerde taşkınlara rastlanan Deliçay akmaktadır (Fotoğraf 3.49.). Yerleşmenin ana geçim kaynağı tarım ve tarımsal ticarettir. İsminden anlaşılacağı üzere önemli üzüm bağları ile yerleşme öne çıkmaktadır. Belde de evler genelde bazalt kökenli taşlardan yapılmaktadır. Kara taş diye adlandırılan bu evlere çok sık rastlanmaktadır. Son yıllarda bu beldede yapı malzemesi değişmiş durumdadır. Yeni ve daha modern konutların yapımı ilerleyen zamanlarda daha da artacağı düşünülmektedir.

Fotoğraf 3.49. Sulumağara'dan Altınüzüm Beldesi

3.2.4.2. Boğaziçi Kasabası

Boğaziçi yerleşmesi Kerküt köyü ile Yağızlar köylerinin birleşmesiyle 1993 yılında belediye yapılmıştır. Ancak, 2013'te belediye kaldırılarak İslahiye Belediyesi'ne bağlanmıştır. Konum olarak Boğaziçi beldesi Altınüzüm ile bitişik bir konumda yer almaktadır. Belde de ana geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Cıncıklı Ören Yeri ve Huzur Yaylasına yakınlığı ile turistik bir geçiş güzergahıdır (Fotoğraf 3.50). Kerküt, Cıncıklı ve Cevizlidere olmak üzere üç mahalleden oluşmaktadır. Binalarda yapı malzemesi olarak taş ve kerpiç göze çarpmaktadır. Yine son yıllarda modern konutların yapılmaya başlandığı söylenebilir. Taş ve kerpiç evlerin yerine zamanla kullanılışı daha kolay ve rahat olan bu binaların alacağı öngörülmektedir.

Fotoğraf 3.50. Cıncıklı Ören Yeri'nden Boğaziçi Beldesinin Görünümü

3.2.4.3. Fevzipaşa Kasabası

Eski ismi Keller olan Fevzipaşa, Mareşal Fevzi Çakmak'ın 1926 yılında bu köyü ziyaretinde köylülerin isteği üzerine onları kırmayarak İçişleri Bakanlığına bildirmesi üzerine 1928'de bu köye Fevzipaşa ismi verilmiştir. Ortalama 650 m yükseltiye sahip olan belde vadi üzerinde kurulmuştur (Fotoğraf 3.51.). Beldede geçen demiryolu ve karayolu gelişmesine büyük oranda katkı sağlamıştır. Çevredeki köylerin merkezi konumunda olması bu beldeyi tıpkı Altınüzüm gibi önemli kılmıştır. Temel geçim kaynağı tarımdır. Geçmişte Ermenilerle beraber bu bölgede huzurlu bir yaşam sürülmüştür. Fakat Fransız işgali sırasında buraya sömürgeciler tarafından iskan edilen Ermeniler kesin olarak Kurtuluş Savaşı ile beraber buradan sürülmüşlerdir. Ermenilere ait yapılardan ise bugün pek eser kalmamıştır. Fevzipaşa'da yeni binaların yapımı her geçen gün artmaktadır.

Fotoğraf 3.51. Fevzipaşa Yatılı Bölge Okulundan Çekilen, İçerisinde Tren Yolu ve Karayolu'nun Geçtiği Fevzipaşa Beldesine Ait Bir Görünüm

3.2.4.4. Yeşilyurt Kasabası

Yeşilyurt beldesi 1991 yılında Dolan, Alagöz ve Yenioba köylerinin birleştirilmesi ile belediye yapılmıştır. Ancak, 2013'te belediye kaldırılarak İslahiye Belediyesi'ne bağlanmıştır. Belde, Altınüzüm beldesinin güneyinde yine D–825 karayolu üzerinde yer almaktadır. İlçe merkezine uzaklığı 17 km'dir. Yol üzerinde bulunmasından dolayı gelişme göstermektedir. Belde de ana geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Özellikle şeftalisi ile üne sahip Dolan üzüm bağcılığı ile de öne çıkmaktadır (Fotoğraf 3.52.).

Fotoğraf 3.52. Altınüzüm Beldesinin Güneyinde D 825 Karayolu Etrafında Kurulan Yeşilyurt Beldesi ve Çevresi ile Beyaz Renkli Görülen Alan Suriyeli Mültecilerin Barındığı 2 Nolu Kamp

3.2.5. Kırsal Yerleşmeler

Kırsal yerleşme terimi ile işbölümünün gelişmediği, ekonominin tarıma dayandığı, geniş aile yapısının var olduğu ve yüz yüze komşuluk ilişkilerinin canlı olması sebebiyle kentsel topluluklardan ayrılan toplulukların yaşamış oldukları yerleşmeler olarak tanımlanması mümkündür. Şehir ve köy yerleşmelerini ayırt etmek için işlevsel ve yapısal farklılıklar yerine genellikle nüfus ayrımı kullanılmaktadır. Lakin istatistiki verilerde il ve ilçe merkezi dışında kalan tüm yerleşmelerde nüfus ne olursa olsun tüm yerleşmeler kırsal yerleşme olarak kabul edilmektedir (Geray, 1975: 45). Bu kısım içerisinde çalışma sahası sınırları dahilinde yer alan köy yerleşmeleri hakkında bilgiler verilecektir.

3.2.5.1. Köy Yerleşmeleri

Çalışma sahası dışındaki diğer yerleşmelerde ilçe merkezindeki gibi bir şehirsel gelişimden bahsetmek pek mümkün değildir. Buralarda alt ve üst yapı çalışmaları, eğitim, sağlık ve ticaret gibi fonksiyonlar beklenilen düzeyde bir gelişme

gösterememiştir. Bugün idari olarak mahalle statüsünde bulunan köylerin tamamında kırsal yerleşme özellikleri bulunmaktadır. Bu köylerin büyük bir çoğunluğu İslahiye Ovası üzerinde yerleşirken bir bölümü ise dağ yamaçları üzerinde kurulmuştur. Ova üzerinde yerleşmiş olan köylerin başlıca geçim kaynağı tarım ve kısmen hayvancılıktır.

Dağ yamaçları ve ormanlık sahada kurulan köylerde yapı malzemesi daha çok ahşap kökenli olurken orman örtüsünden yoksun ve daha uzak olan sahalarda ise yapı kerpiç ve bazalt taşlardan meydana getirilmiştir. Köylerdeki bu eski yapılar genellikle iki katlı yapılmaya çalışılmış alt katları ambar veya ahır olarak kullanılmıştır. Özellikle kış döneminde alt kısımları ahır olarak kullanılan evlerin daha sıcak olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Her ne kadar koku rahatsız etse de bir süre sonra alıştıklarını zaten şimdi böyle evlerin kalmadığını da yaşı biraz daha ileri olan köylülerden edinilen bilgiler dahilindedir. Günümüzde daha az rastladığımız bu ilk yapılar yerini daha modern konutlara bırakmıştır. Gelir seviyesine göre yapılan konutlar birçok köy yerleşmesinde en az İslahiye şehir merkezindeki konutlar kadar konforludur. Büyük şehirlerde olduğu gibi bir konut yapma yarışı köylerde de artarak devam etmektedir. Eski yapıların birçoğunu yıkıp yerine ana yapı malzemesi tuğla, briket ve çimentodan olan binalar inşa edilmektedir. Isınmada tezek ve odun kullanılırken son on yılda kömürün yaygınlaşması ve devletin sosyal yardımlaşma kapsamında yapmış olduğu yakıt yardımı çerçevesinde kaçak ağaç kesimleri ve çam kozalaklarının izinsiz toplanmasını azaltmıştır. Geçmişte çok büyük sıkıntılar yaşadıklarını dile getiren İslahiye orman işletme şefliği memurları kaçak kesimler ve hayvanlarını ormanlık sahaya bırakarak tahribata sebep olan köylüleri cezai yaptırımlarında caydırmadığını belirttiler. Şimdilerde gerek suçun ağırlaştırılması gerekse hayvancılığın azalması ve yakıtın hemen hemen tüm yerleşmelerde kömüre dönmüş olması işlenen suçun oranını büyük oranda azaltmış durumdadır.

Çalışma alanımızda yükseltisi en fazla olan yerleşme 1050 m ile Yeniceli (Kestan) (Fotoğraf 3.53.) iken, yükseltisi en az olan Yolbaşı (Haydarkanlı) 400 m (Fotoğraf 3.54.), Şahmaran (Selverköy) 430 m, Akınyolu (Müsikanli) 430 m, Çolaklar 440 m, Ortaklı (Melikanlı) 440 m ve Yeşilova (Berviyanlı) 440 m köy yerleşmeleridir. İlçe merkezi ise 518 m ile dağ eteği ile ovalık sahaya yayılmış durumdadır.

Yerleşme dokularının tamamı toplu özelliğe sahiptir. Yine önceleri belediyelik olan Yeşilyurt 460 m, Altınüzüm 500 m, Boğaziçi 550 m ve Fevzipaşa 650 m yerleşmeleri şehirsel doku olarak diğerlerinden farklıdır (Tablo 3.32). Yerleşme isimleri tabelada her ne kadar Türkçe isimleri ile yazılsa da halk arasında bilinen isimleri farklıdır. Yer isimlerinin Türkçeleştirilmesi kapsamında yapılan bir uygulamadır. Birçok yerleşme isim değişikliği için başvuru yapmış ve bazılarının ilk isimleri tekrar kullanılmaya başlanmıştır (Tablo 3.32.).

Fotoğraf 3.53. Yiniceli (Kestan) Mahallesi

Fotoğraf 3.54. Kilis-Antakya Yolu Üzerinde Yolbaşı (Haydarkanlı) Mahallesi

Tablo 3.31.
İslahiye İlçesindeki Yerleşmelerin Yükselti Ortalamaları, Bulundukları Konum ve Yerleşme Dokuları

Yerleşme Adı	*Yükselti (m)*	*Konum*	*Doku*
Merkez (İslahiye)	*518*	*Dağ Eteği - Ova*	*Toplu*
Ağabey (Sıçan)	*600*	*Yamaç*	*Toplu*
Ağlarobası	*480*	*Yamaç*	*Toplu*
Akınyolu (Müsikanlı)	*430*	*Ova - Orman Bitişiği*	*Toplu*
Alaca	*900*	*Orman İçi*	*Toplu*
Altınüzüm-B-	*500*	*Ova*	*Toplu*
Arfalı	*580*	*Yamaç*	*Toplu*
Aşağıbilenler (Şerikanlı)	*450*	*Ova - Orman Bitişiği*	*Toplu*
Bayraktepe (Çakallar)	*600*	*Ova*	*Toplu*
Boğaziçi (Kerküt)-B-	*550*	*Vadi - Orman İçi*	*Toplu*
Burunsuzlar	*800*	*Yamaç - Orman İçi*	*Toplu*
Çerçili (Kevceliler)	*600*	*Vadi - Orman İçi*	*Toplu*
Çınarlı	*900*	*Orman İçi*	*Toplu*
Çolaklar	*440*	*Ova*	*Toplu*
Çubuk	*550*	*Orman İçi*	*Toplu*
Değirmencik	*750*	*Vadi - Orman İçi*	*Toplu*

Tablo 3.29'un devamı

Yerleşme Adı	*Yükselti (m)*	*Konum*	*Doku*
Elbistanhöyüğü	*480*	*Ova*	*Toplu*
Esenler (Şıhlımanastır)	*650*	*Orman İçi*	*Toplu*
Fevzipaşa-B-	*650*	*Vadi*	*Toplu*
Güllühöyük (Belikanlı)	*450*	*Ova*	*Toplu*
Güngören (Püsükler)	*800*	*Orman İçi*	*Toplu*
Hanağzı	*600*	*Ova*	*Toplu*
Hasanlök	*750*	*Vadi - Orman İçi*	*Toplu*
İdilli	*900*	*Vadi - Orman İçi*	*Toplu*
Kabaklar	*800*	*Orman İçi*	*Toplu*
Kalaycık	*450*	*Ova*	*Toplu*
Kaleobası	*700*	*Orman İçi*	*Toplu*
Karacaören	*880*	*Orman İçi*	*Toplu*
Karakaya	*500*	*Ova*	*Toplu*
Karapınar	*450*	*Ova*	*Toplu*
Karapolat	*480*	*Ova*	*Toplu*
Kayabaşı	*750*	*Vadi - Orman İçi*	*Toplu*
Kazıklı	*500*	*Orman İçi*	*Toplu*
Kırıkçalı	*520*	*Ova*	*Toplu*
Koçcağız	*900*	*Vadi - Orman İçi*	*Toplu*
Kozdere (İntilli)	*550*	*Ova*	*Toplu*
Köklü	*850*	*Vadi - Orman İçi*	*Toplu*
Kuşçumustafa	*800*	*Vadi - Orman İçi*	*Toplu*
Ortaklı (Melikanlı)	*440*	*Ova*	*Toplu*
Örtülü (Sileşıhlı)	*480*	*Ova*	*Toplu*
Şahmaran (Selverköy)	*430*	*Ova*	*Toplu*
Tandır	*750*	*Vadi - Orman İçi*	*Toplu*
Telli (Banı)	*580*	*Vadi - Orman İçi*	*Toplu*
Türkbahçe	*550*	*Ova*	*Toplu*
Yağızlar (Tesbi)	*800*	*Vadi - Orman İçi*	*Toplu*
Yelliburun	*470*	*Ova*	*Toplu*
Yeniceli (Kestan)	*1.050*	*Yamaç - Orman İçi*	*Toplu*
Yeniköy	*480*	*Ova*	*Toplu*
Yesemek (Gülikanlı)	*450*	*Ova - Orman Bitişiği*	*Toplu*
Yeşilova (Berviyanlı)	*440*	*Ova*	*Toplu*
Yeşilyurt (Dolan)-B-	*460*	*Dağ Eteği - Orman Bitişiği*	*Toplu*
Yolbaşı (Haydarkanlı)	*400*	*Dağ Eteği - Orman Bitişiği*	*Toplu*
Yukarıbilenler	*450*	*Ova - Orman Bitişiği*	*Toplu*
Zincirli	*490*	*Ova*	*Toplu*

Ova tabanında kurulmamış olan diğer yerleşmeler ise bulundukları yere göre tarımın yanında hayvancılık veya ormancılık ile geçimlerini sağlamaktadırlar. İlçedeki dağ ve orman içi köyler Amanos Dağlarında Tandır, Yağızlar (Tesbi), Kayabaşı, Hasanlök, Esenler, İdilli, Köklü, Kozcağız, Değirmencik, Kabaklar, Çerçili ve Kuşçumustafa'dır. Kurt Dağları üzerinde ise Çubuk, Alaca, Yeniceli, Karacaören, Burunsuzlar, Kaleobası, Güngören, Kazıklı ve Çınarlıdır (Şimşek, 2009: 50). Sürekli kır yerleşmelerinin olduğu bu toplu yerleşmelerdeki bazı köyler birkaç yerleşim alanından meydana gelebilmektedir. Bu köyler genellikle arazinin dağlık ve engebeli olduğu sahalarda görülmekle beraber ovalık sahada birkaç köyde de bulunmaktadır. Tandır, Kayabaşı, Hasanlök, Yağızlar (Tesbi), Kozdere (İntilli), Çerçili (Kevceliler), Hanağzı ve Ağabey (Sıçan) köyleri Amanos Dağları üzerinde bulunan bu köyler mahalleleri bulunan köylerdir. Karacaören, Burunsuzlar ve Kaleobası köyleri Kurt Dağları üzerindeki mahalleli köylerdendir. Ovada ise Bayraktepe, Burunsuzlar, Şerikanlı, Kırıkçalı ve Çolaklar bu mahalleli köylerdendir. İlçede sürekli yerleşmelerin yanı sıra dönemlik yerleşmelerden olan ağıl, bağ evi, dam, çiftlik, oba ve yayla yerleşme şekilleri bulunmaktadır. Otlak alanların yakınlarında kurulan ağıl yerleşmeleri genellikle göçebe çobanların kurdukları çadırlardan ibarettir.

Bağ evleri ise verimli üzüm bağları içerisinde özellikle yaz döneminde aktif olarak kullanılan Altınüzüm'de görülmektedir. İlçede ki dam yerleşmeleri ise eski önemini yitirmiştir. En meşhur bilineni Sulumağara damlarıdır. Çiftlik yerleşmelerinin en bilinenleri ise Mahoağa Çiftliği, Bostanağa Çiftliği, Danacılar Çiftliği, Hamzaoğlu Çiftliği, Köseler Çiftliği, Avcılar Çiftliği ve Öztürkler çiftliğidir. Ağlarobası ve Keleobası yerleşmelerinde olduğu gibi bir kısmı zamanla köy yerleşmelerine dönüştürülen oba yerleşmelerinin en önemlileri Yeşilyurt Mahallesi sınırları dâhilinde bulunmaktadır. Yayla yerleşmesi olarak ise en önemlisi Huzur Yaylasıdır. Genellikle yazları sayfiye amaçlı kullanılan yaylada sebze ve meyvecilik faaliyetleri de yapılmaktadır. Kış döneminde ziyaretçiler pek uğramadığı Huzur Yaylası en fazla Tandır (Fotoğraf 3.56.), Hasanlök (Fotoğraf 3.58.), Kayabaşı ve Yağızlar Mahallelerinden gidenlerin istifade alanıdır.

Fotoğraf 3.55. Tandır Mahallesi

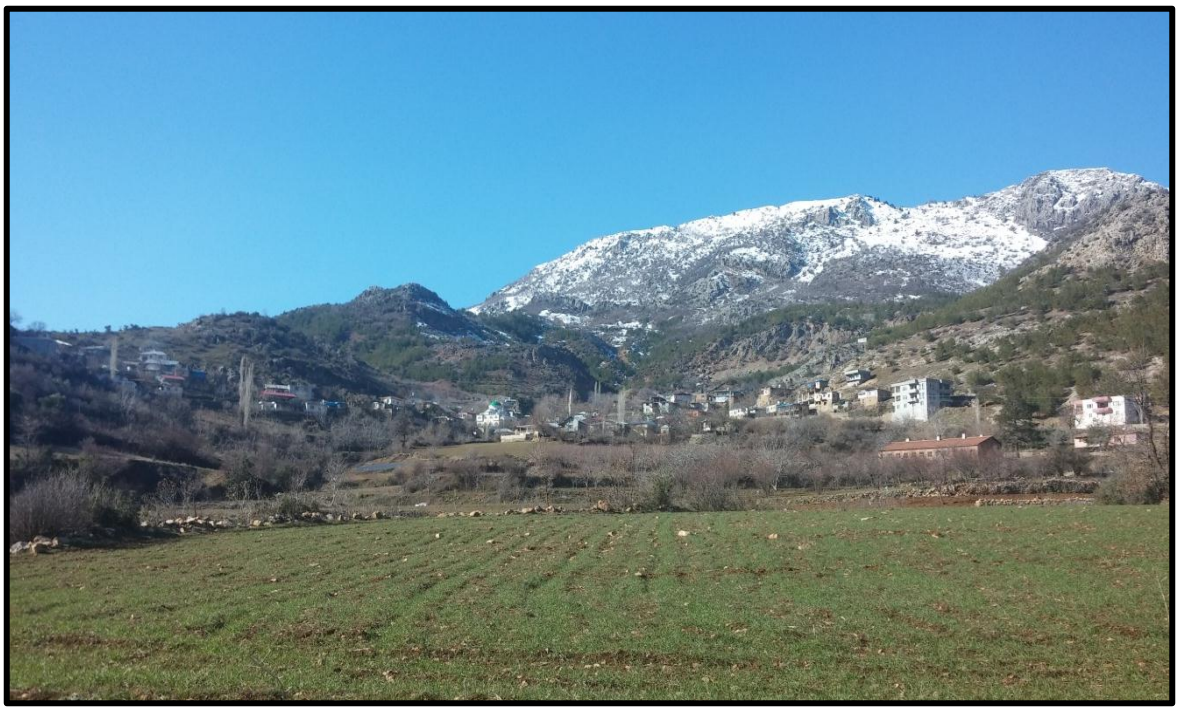

Fotoğraf 3.56. İdilli Mahallesi

Fotoğraf 3.57. Hasanlök Mahallesi

Elde resmi bir veri olmamakla beraber bu yerleşmelerin sakinleri ve köy muhtarları ile yapılan görüşmede hemen hemen her hanede 1-2 kişinin yılın belli dönemlerinde inşaat sektöründe çalışmak üzere farklı şehirlere gittikleri söylenmektedir. Ailelerinin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla gittikleri şehirlerde, inşaatlarda yapılan konteyner şeklindeki barınaklarda kalmaktadırlar. Yapılan birçok görüşmede işsizlikten yakınılmaktadır. Bu görüşmelerde sorduğum sorulara istinaden kendilerine iş temin edeceğim düşüncesiyle meraklı ve istekli samimi sohbetlerin ardından yerleşme ve sakinleri hakkında büyük oranda bilgi edinildi. Son zamanlarda turistik amaçlı yaylacılık faaliyetleri gelişse de güvenlik endişesi ile o da istenilen seviyeye ulaşamamıştır. Çalışma sahasında köylerin tamamında kentsel fonksiyonlar gelişme gösterememiş ve kır yerleşmesi konumundadır. Ayrıca, bu yerleşmelerin tamamına yakınında toplu yerleşme tipi bulunmaktadır. Bunun en büyük nedenini su kaynaklarına bağlamak yerinde bir söylem olacaktır. Araştırma sahasında yer alan köylerin 1935-2016 yılları arasındaki nüfusları ve özellikleri çalışma içerisinde şehir ve köy nüfusu başlığı altında verilmiştir.

Fotoğraf 3.58. Kuşçumustafa Mahallesi

Fotoğraf 3.59. Şerikanlı (Aşağıbilenler) Mahallesi

Bütün bu yerleşme örüntüleri genel olarak incelendiğinde iş alanlarının az ve ekonomik gelirin düşük olduğu saptanmıştır. Bu sebeple çevre illere ve diğer büyükşehirlere göçlerin yaşandığı tespit edilmiştir. Dağ köylerinde ekonomik gelir daha çok hayvancılık ve ormancılığa dayanmakta olup mevsimlik ve gündelik işlerle kazanç sağlanmaktadır. Yazı köyleri olarak isimlendirilen ovalık sahada yer alan köylerde ise tarımsal gelir ve kısmen de hayvancılık yaygındır. Yılın belli dönemlerinde bu yazı köylerinde bulunan tarım arazilerinde çalıştırılmak üzere amele denilen işçiler dışarıdan ve ağırlıklı olarak Şanlıurfa'dan getirilmektedir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Sonuçlar

Gaziantep ilinin 9 ilçesinden birisi olan İslahiye, ilin güneybatısında yer alır. Çalışma sahası, 823 km^2 yüzölçümü ile Gaziantep ili topraklarının yaklaşık %12'lik bölümünü oluşturmaktadır. Ancak, ilçe 2016 yılında 66.941'luk nüfusu ile Gaziantep ili toplam nüfusunun yaklaşık %3,39'unu oluşturmaktadır. Yüzölçümüne oranla Gaziantep nüfusu içerisindeki payı düşüktür. Amanos Dağları ve Kurt dağları arasındaki tektonik çukurlukta km^2'ye 80 kişinin düştüğü ilçe, fiziki coğrafya şartlarının beşer faaliyetleri üzerinde yoğun olarak etki ettiği bir sahadır.

Araştırmanın amacına yönelik belirlenen sorulara yönelik yanıtlara ve neticelere metin içerisinde yer verilmiş olup bunlara ilaveten genel bir değerlendirme boyutunda bu sorulara açıklamalarıyla birlikte bu bölümde yer verilmiştir.

1-*İslahiye ilçesinin coğrafi özellikleri ve bunun yansımaları nelerdir?*

Alt problemleri ile ilgili bulgulardan elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Doğal coğrafya özelliklerine bakıldığında; İslahiye ilçesinin jeomorfolojik özellikleri bakımından Antakya-Kahramanmaraş grabeni içerisinde yer alan ve tektonik oluşumlu bir ova olan İslahiye Ovası üzerine yerleştiği görülmektedir. İlçe merkezi bu grabenin uzanış yönüne uygun olarak KD-GB yönlü olarak kurulmuştur. İslahiye ilçesi genel olarak burada yer alan ve güney kuzey yönünde uzanan grabenin en dar yerinde kurulmuştur. Bu nedenle, ilçe fay hattı üzerinde konumlanmıştır ve yörede zaman zaman depremler yaşanmaktadır.

Çalışma sahası genel olarak değişime uğramış Akdeniz ikliminin etkisi altındadır. Tam olarak ise Akdeniz ve Karasal iklim arasındaki geçiş iklimi özellikleri gözlenmektedir. Bu nedenle, İslahiye ilçesinin bulunduğu alanda yer alan hâkim toprak tipi kireçsiz kahverengi orman toprakları ve kolüvyal topraklardır. Şehir merkezinin bulunduğu saha ise kolüvyal ve kırmızı Akdeniz topraklarıdır. Ayrıca, İslahiye'nin

geçiş iklimi özelliği gösteren bozulmuş bir Akdeniz iklimine sahip olması doğal bitki örtüsünü de etkilemiştir. Bu nedenle, ilçede genel olarak ovalık sahalarda step türleri, dağlık alanlarda ise meşe ve kızılçam ormanları, yer almaktadır. Dağların etekleri belli bir seviyeye kadar makiler ile kaplıdır.

2-*İslahiye'de nüfusun özellikleri ve tarihsel süreç içerisinde gelişimi nasıldır?*

Alt problemleri ile ilgili bulgulardan elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Çalışma sahasının ilk nüfus bilgilerine Miladi 1891-1892 tarihli salnamede rastlanmıştır. Buna göre İslahiye nüfusu Cebeli Bereket içerisinde bulunan Osmaniye, Hassa, Bahçe ve Payas nüfuslarının da dahil edilmesi suretiyle 29.183 kişidir. İslahiye şehir merkezinin nüfusuna ise 1867 tarihli Halep salnamesinde 2021 olarak tespit edilmiştir. Asıl nüfus sayımlarının yapıldığı 1927'den günümüze ilçe nüfusunun 1985 yılına kadar sürekli bir artış sergilediğini ve 1985 yılında en yüksek rakam olan 96.504'e çıkmıştır. Bu tarihten sonra nüfusta azalmalar meydana gelmiştir. 2016 yılında bu sayı 66.941 olmuştur. İlçe tarıma dayalı olan geçim kaynağının etkisi altından çıkamadığı sürece dışarıya olan göçler artacaktır. Artan nüfusa paralel yetersiz kalan kaynaklar ve istihdam sorunu bu durumu daha da tetiklemektedir.

2015 yılı istatistiklerine göre; İslahiye nüfusuna kayıtlı olup ilçe dışında ikamet edenlerin sayısı toplam 71.601'dir. Dolayısıyla ilçe nüfusundan daha fazla bir nüfus ilçe dışında ikamet etmektedir. Göçün daha çok Hatay (10.021), İstanbul (8.313), Adana (6.301), Mersin (5.868), Antalya (4.221) ve Osmaniye (3.373) illerine yapıldığı görülmektedir. Bu altı ilde yaşayan İslahiye nüfusuna kayıtlıların oranı toplam verilen göçün yarısından fazlasını oluşturmaktadır.

3-*Çalışma sahasında nüfusun dağılımı ve genel nitelikleri ile coğrafi şartlar arasında nasıl bir ilişki vardır?*

Alt problemleri ile ilgili bulgulardan elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Yine 2015 yılı istatistiklerine göre; İslahiye'de km^2'ye düşen nüfus sayısı yaklaşık 80'dir. Bu sonuç nüfus yoğunluğunun Türkiye ortalaması olan 102'nin

altındadır. Ayrıca, İslahiye'nin toplam doğurganlık hızı binde 18,8'dir ve bu oran da Türkiye ortalaması olan binde 21,4'ün altındadır.

Nüfus 2013 yılına kadar kırsal yerleşmelerde fazlayken 2014 yılından itibaren şehir nüfus oranı, kırsalda yaşayanların nüfusunu geçmiştir. Öyle ki 2016 yılında şehir nüfusu oranı %53,77 olurken kırsalda %46,22'ye gerilemiştir. Tarım arazilerinin bulunduğu depresyon tabanına yakın sahalar yerleşme için tercih edilen alanların önemlilerini oluşturmaktadır. Zira tarımsal faaliyetler için uygun yerlerdir. Yükseltinin ve eğimin arttığı sahalarda ekonomik gelirin yetersizliğine paralel nüfusta da bir seyrelme olduğu gözlemlenmiştir. İlçenin doğusu ve batısında yükseltinin fazlaca olduğu alanlar bunlara örnek teşkil etmektedir.

Çalışma sahasında 2015 verilerine göre 593 erkek, 640 kız olmak üzere toplamda 1.237 doğum meydana gelmiştir. Aynı yıl 202 erkek ve 180 kadın olmak üzere 382 kişi ölmüştür. Nüfusun %49'unu kadın, %51'ini erkek nüfus oluşturmaktadır. Nüfusun önemli bir çoğunluğu ise 0-24 yaş aralığındadır. Toplam nüfus içerisinde okuma-yazma bilmeyenlerin oranı %6,74'tür.

4-*İnceleme alanının geçmişten günümüze tarihi, ekonomik faaliyetleri ve yerleşme özellikleri ile coğrafi şartlar arasında nasıl bir ilişki vardır?*

Alt problemleri ile ilgili bulgulardan elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir.

İslahiye ilçesinde şehirsel fonksiyonlar detaylı olarak incelendiğinde, ekonomisinin daha çok tarıma bağlı olduğu görülmektedir. Bunun dışında tarımsal faaliyetlere oranla diğer fonksiyonların geride kaldığı söylenebilir.

Tarım fonksiyonundan sonra öne çıkan en önemli fonksiyonlardan biriside ulaşımdır. Zira önemli devlet karayollarından birisi olan D-825 ilçe merkezinde çevre yolu vasıtasıyla ilerlemektedir. Ayrıca, Suriye iç savaşına kadar aktif bir şekilde kullanılan Türkiye'yi Suriye'ye bağlayan demiryolu da ilçe merkezinden geçmektedir. Ancak, her iki ulaşım yolunun da ilçeye katkısı istenilen düzeye ulaşmamıştır.

Bugün mahalle statüsünde olan köyler de merkez ilçenin etrafında topoğrafyaya uyumlu bir biçimde dağılış göstermektedirler. Zira ilçenin doğu ve

batısına gidildikçe yükselti artarak dağlar başlamaktadır. Dolayısıyla, mahalleler ova tabanında ve bu dağların yamaçlarında konumlanmışlardır. Ayrıca, ilçe merkezi graben üzerinde kurulduğu ve bu graben kuzey güney yönünde önemli bir koridor olduğu için İslahiye, kuzey-güney yönlü olarak uzanan ana karayolu ve demiryolu güzergâhı üzerinde yer almıştır. Bu durum, ilçenin gelişmesinde tarih boyunca etki sahibi olmuştur.

Olumlu iklim ve toprak şartlarından dolayı İslahiye'de üzüm, biber, mısır, pamuk, şeker pancarı, soya fasulyesi, sarımsak ve zeytin gibi çeşitli bitkiler yetiştirilebilmektedir. Bu nedenle, ilçenin temel geçim kaynağı tarım olmuştur. Her ne kadar sulamada yetersizlikler yaşansa da tarım halen ilçenin en önemli geçim kaynağı olma özelliğini sürdürmektedir. İlçe topraklarının yaklaşım üçte birini tarımsal araziler oluşturmaktadır. Zira İslahiye Ovası verimli bir ovadır ve ilçede geçiş özellikleri göstermesine rağmen Akdeniz iklimi şartları hüküm sürmektedir. Bütün bunlar yaşam şartlarını olumlu yönde etkilemiş ve ilçede önemli bir nüfusun toplanmasını sağlamıştır.

İlçenin en önemli tarımsal ürünleri üzüm ve biberdir. Her iki ürün de kalitesi ile markalaşma yolunda ilerlemektedir. Ancak bu ürünlerin yerinde işlenmesi ve dolayısıyla çiftçiye daha fazla kar getirmesi için gerekli olan altyapı mevcut değildir. Bu nedenle, ilçe önemli bir ekonomik kayıp yaşamaktadır ve bunun geliştirilmesi için çalışmalar yapılmalıdır. Üretilen hammadde ilçede işlenip dışarıya satıldığı taktirde hem getirisi yüksek olacak hem de iç ve dış pazarda önemli bir yer kazanacaktır.

İslahiye'de tarım ve hayvancılık dışında sanayi ile ilgili olarak kayda değer bir varlıktan söz etmek mümkün değildir. Önemli karayolu ve demiryolu güzergâhlarında bulunması, tarımsal kapasiteye sahip olması ve uygun arazilere de sahip olmasına rağmen ilçe sanayi bakımından önemli bir atak gösterememiştir. İlçede 200 dönümlük bir alanda sadece küçük sanayi sitesinde 100'den fazla iş yeri faaliyet sürdürmektedir. Bunun yanında az sayıda imalathane mevcuttur. 2017 yılında yapımına başlanan Karma Organize Sanayi Bölgesi ilçede sanayinin geliştirilmesi adına umut verici bir adımdır.

İslahiye 1980'li yılların ikinci yarısından bu yana nüfus genel bir düşüş eğilimi göstermiştir. Zira 1985 yılında 96.504 olan nüfus 2015 yılı rakamlarına göre

65.799'dur. Bunun en büyük nedeni ekonominin tarıma bağlılığının engellenememesidir. Tarım, hayvancılık, sanayi ve bunlara bağlı olan ticari gelişmişlik yani üretim ve üretimden elde edilen gelir mevcut nüfusun taleplerine cevap verememesinden kaynaklı nüfusta değişimler meydana gelmektedir. Bu değişim sürekli bir azalış doğrultusundadır.

İlçede önemli diğer bir fonksiyon olarak turizmi göstermek yerinde olacaktır. İlçe çok sayıda ören yeri, höyük ile çeşitli tabiat parkları ve kalelere ev sahipliği yapmaktadır. Ancak bunlar da yeteri kadar tanıtılamamış ve turizme kazandırılamamıştır. Bu nedenle, ilçe turizmden kayda değer bir gelir elde edememektedir. İlçede bulunan kıymetli tarihi eserler büyük müzelere taşınarak oralarda sergilenmiştir. Bu kadar köklü bir geçmişi olan çalışma sahasında çıkartılan eserler günümüzde ilçe ekonomisinde kullanılması gerekirken dışarıya taşınması ve oralarda sergilenmesi önemli bir kayıptır. Ayrıca, ilçenin sahip olduğu önemli iki fonksiyon olarak sağlık ve eğitimden söz etmek mümkündür. İlçe sahip olduğu nüfustan dolayı bir devlet hastanesi ve çok sayıda eğitim kurumuna sahiptir.

Sonuç olarak, İslahiye bugün Türkiye'nin güneydoğusunda yer alan ve yaklaşık 66.000'lik nüfusu ile içinde yer aldığı bölgenin önemli yerleşmelerinden birisi olarak öne çıkmaktadır. İlçe, bulunduğu coğrafyanın tarih boyunca değer arz eden merkezlerinden birisi olmuştur. Verimli bir ova üzerine yerleşmiş olması, tarım ve yaşam için uygun iklim şartlarına sahip olması, zengin bitki örtüsü, önemli bir ulaşım güzergâhı üzerinde yer almasından dolayı tarih boyunca önemli bir nüfusa ev sahipliği yapmıştır. Ancak, ekonomisi tarıma bağımlılıktan kurtarılamadığı için özellikle 1990'lardan bugüne nüfus kaybına uğramıştır. Dolayısıyla, İslahiye bugün orta halli bir Anadolu ilçesi özelliklerine sahiptir. Çalışmada mevcut durum ortaya konulmuş ve çeşitli önerilerde sunulmuştur.

4.2. Öneriler

Bu bölümde çalışmada belirlenen bilgiler doğrultusunda karar vericiler ve araştırmacılar için çeşitli önerilere yer verilmiştir.

Karar Vericiler İçin Öneriler;

- Bu çalışma sonucunda öneriler sunulacak ilk taraf İslahiye'nin geleceği ile ilgili karar verme makamında olan kişi, kurum ve kuruluşlardır.

  - Karar vericilerin üzerinde durmaları gereken ilk alan tarımdır. Tarım, hâlihazırda ilçenin can damarıdır ve ekonominin temelini oluşturmaktadır. Ancak, özellikle sulamada yaşanan problemler çözüme kavuşturularak tarımın geliştirilmesi sağlanmalı, ilçenin en önemli iki ürünü olan üzüm ve biberin farklı mecralarda tanıtımına destek verilmeli ve bu iki ürünün ilçede işlenmesi için gerekli tesislerin sayısı artırılmalıdır.

  - Damlama sulama yöntemi yaygınlaştırılarak su kaynaklarının dikkatli kullanılması sağlanmalıdır.

  - Mirastan kaynaklı tarım arazilerinin parçalı ve birçoğunun bazı yıllar ekimden mahrum bırakılmaları probleminin önüne geçilmelidir.

  - İslahiye Devlet Hastanesi ve Gaziantep Üniversitesi İslahiye Yerleşkesinin kurulmuş oldukları arazi yer seçiminin hatalı yapıldığı alanlardandır. Bu iki hizmet sahasının çevresinde yer alan tarım arazilerinin zamanla imara açılması doğrultusunda çeşitli girişimlerde bulunulması muhtemeldir. Bu sebeple rant amaçlı tarım arazilerinin imara açılmasına müsaade edilmemelidir.

  - İlçede hayvancılık faaliyetlerinin geliştirilmesi adına otlak alanlarının genişletilmesi ve modern büyük ve küçükbaş hayvancılığa ait tesislerin kurulması ve işletilmesi önem arz etmektedir. Yine son yıllarda kanatlı kümes hayvanları için küçük çaplı işletmeler açılmıştır. Beyaz et ve

yumurta üretimi için bu tesislerin sayısının arttırılması önem arz etmektedir. Yeni iş alanlarının açılması bu faaliyetlerin artışı ile açılacaktır.

- Tarımın ve hayvancılığın yanında, ilçede sanayiyi geliştirmeye yönelik düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Bunun için özellikle ilçede yetişen tarım ürünlerinin işlenebileceği sanayi kollarına ağırlık verilmektedir. Böylece, hem tarımsal üretim ve gelir artacak hem de ilçede yeni kazanç kapıları açılmış olacaktır.

- Çalışma sahasının sahip olduğu ulaşım avantajları ve tarımsal üretim dikkate alınarak sanayi kuruluşlarının açılması desteklenmelidir. Bunun yanında ilçe toprakları üzerinde geniş yer kaplayan ormanlar atölyelerde mobilya, kapı ve pencere yapımı dışında ince işçilik gerektiren sanayi kollarında değerlendirilememektedir. Daha çok dışarıdan gelen işletmecilerin buradaki kesilen ağaçları satın almasından ibaret olan bu durumun önüne geçilmelidir. Amanos ve Kurt Dağları üzerindeki orman içi yerleşmelerinde ormancılık ciddi bir gelir haline getirilmeli ve bu köylerdeki insanlara iş sahası oluşturulmalıdır. Bu durum orman içindeki ve bitişiğindeki köylerden dışarıya olan göçleri azaltacaktır. Yine bu alanlar arıcılık faaliyetleri için kullanılması uygun sahalardır. Son yıllarda kovan sayısı ve bu üretim faaliyet koluna olan ilgi artsa da istenilen seviyeye ulaşmamıştır. Kovan sayısının arttırılması ve profesyonel bir şekilde yapılması iyi bir gelir kapısı teşkil edecektir.

- Sanayi kuruluşları içerisinde biber fabrikaları büyük önem arz etmektedir. İlçede farklı yerlerde atölye tipi olan bu işletmeler daha büyük, hijyenik ve seri bir şekilde yapıldığı taktirde hem çiftçi hem sanayi yatırımcısı hem de o sanayi kuruluşunda çalışan işçiler kazanç elde edeceklerdir. Bu durum işsizliğin ve kendi kendine yetebilmenin yolunu açacaktır. Yani nüfus ekonomik gelirini hammaddesinin üretim ve işlemesine dayandırır. İlçede üzüm ve biber festivali ile beraber çeşitli tanıtımlar yapılmaktadır. İslahiye biberinin bilinmesi ve önem kazanması zaman alacaktır. Gerekli yatırımların yapılması bu zamanın kısalmasında rol oynayacaktır.

- Diğer önemli tarımsal üretim ise üzüm bağcılığıdır. Sanayi kollarında değerlendirme alanı geniş olan üzüm tüccarlar tarafından satın alınıp ülke içinde ve ülke dışında pazara sahiptir. Genelde sofralık üzüm olarak tüketimi gerçekleştirilen İslahiye üzümü gıda sanayiinde kullanım alanı geniştir. İlçede meyve suyu, pekmez ve sirke fabrikaları gibi çeşitli gıda sanayi kuruluşlarının açılması ilçe ekonomisine dolayısıyla da yerli halka gelir ve iş kapısı olacaktır. Bu da dışarıya olan göçlerin engellenmesi hususunda diğer bir yardımcı etmen olarak değerlendirilebilir.

- İlçede un ve zeytinyağı fabrikası da bulunmaktadır. Fakat bunlar sadece ilçenin ihtiyacına cevap verebilecek büyüklüktedir. Kısmen de yetersiz kaldıkları söylenebilir. Buğday üretimine bakıldığında ciddi rakamlar görülmesine rağmen kepek ve un yapımı dışında bir kullanım sahası mevcut değildir. Buğday üretimi yapılan tarlalarda ilaç miktarı minimize edilerek geleneksel yöntemler ve modern yöntemlerin harmanlanmasıyla kurulacak olan işletmelerde organik ürünler olarak (bulgur, simit (daha küçük taneli bulgur), un, kepek vb.) iç piyasada önemli bir yer tutacağı öngörülebilir. Son yıllarda zeytin ağacı dikimlerinde meydana gelen artış ve kullanılmayan boş taşlık arazilerinde zeytin ağaçları dikilerek değerlendirilmeye alınması gelecekte zeytin üretimi için ilçenin önemli bir yerleşme olacağı anlamına gelir. Buna paralel zeytinyağı ve zeytine bağlı üretim faaliyetleri ilçe ekonomisi adına önem arz edecektir.

- Ayrıca, yine karar vericiler tarafından İslahiye'nin mevcut turizm potansiyelini değerlendirecek çalışmalar yürütülmelidir. Köklü bir geçmişi olan ilçe çeşitli eserlere ev sahipliği yapmaktadır. Özellikle Yesemek Ören Yeri ve Tilmen Höyük çıkartılan bazı eserlerin sergilendiği sahalardır. Çalışma içerisinde turizm fonksiyonu başlığı altında verilen turistik yerlerin tamamına yakınında verilen eserler ülke içinde ve başka ülkelere taşınmasıyla büyük bir turistik değer kaybedilmiştir. Eserlerin tekrardan İslahiye ilçesine getirilmesi çalışması yapılmalıdır. Burada kurulacak olan

bir müzede eserlerin sergilenmesi ve tanıtımının yapılması dışarıdan ilçeye olan ziyaretçi sayısını attırarak turizm gelirlerini arttıracaktır.

- Nüfus potansiyel bir güçtür. Çalışabilecek durumda olan nüfusun fazla olması potansiyel olarak kullanılmalıdır. Aksi takdirde büyük sorunların habercisidir. Esasen göç ve suç birbirleri ile yakın ilişkilere sahiptir. İhtiyaçlarını giderebilen ve bulunduğu ortamda mutlu olan insanlar üretime ve yaşadığı coğrafi mekâna katkısı daha fazladır.

- Bütün bu faaliyet kollarındaki iyileşme dışarıya olan göçleri azaltacaktır. Göç olaylarının yaşandığı bir ilçe olmaktan çıkarak, dışarıdan ilçeye nüfus hareketlerinin olduğu bir yerleşme haline gelecektir.

- İslahiye fay hatlarının geçtiği birinci derece deprem tehlikesi olan bir konumda yer alması sebebiyle yılın belli dönemlerinde çeşitli büyüklüklerde depremler meydana gelmektedir. Bu sebeple konutların depreme dayanıklı olması büyük önem arz etmektedir. Şehrin merkezinin kurulduğu yer alüvyal dolgu alanı olması nedeniyle gevşek yapılı malzemeden meydana gelmektedir. Bu sebeple bina yapılacak alanların zemin etüdü yapılmalı ve daha sağlam zeminler seçilerek binalarda çok katlılıktan kaçınılmalıdır. İlçede yer alan konutların şehir merkezinden geçen yol güzergâhı boyunca kuzey-güney yönlü ilerlediği ve ovalık sahaya doğru tarım arazileriyle iç içe olduğu görülmektedir.

- Şehir merkezinde yer alan elektrik kablolarının yer altına alınması, kanalizasyon ve yeni su şebekesinin yapımı hala devam etmektedir. Son yıllarda doğalgazın ilçeye verilmesiyle beraber bu çalışmalar hız kazanmıştır. İlçede alt ve üst yapı çalışmaları 2015 yılından bu yana devam etmektedir.

- Şehir planlaması doğal çevreye zarar vermeden yapılmalıdır. Aksi takdirde geri dönüşü olmayan, çarpık bir hal almış ve içinden çıkılmaz bir sürece dâhil olan yerleşmelerden biri haline gelecektir.

Araştırmacılar İçin Öneriler;

- Çalışma sonucunda öneriler sunulacak diğer taraf ise araştırmacılardır:

- Alan yazın incelendiğinde İslahiye'yi konu alan bilimsel çalışmaların sayısının istenilen düzeyde olmadığı görülmektedir. Bu nedenle, ilgili çalışmaların sayısı artırılmalıdır.

- Özellikle, tarım, sanayi ve turizmi konu alan çalışmalar yapılması İslahiye'ye önemli katkılar sağlayacaktır.

- Bu çalışmayla benzer konularda çalışmalar hazırlayacak olan ve kendilerine bir örnek oluşturmasını talep eden araştırmacılara kolaylıklar sağlaması ve bir rehber olması temenni edilmektedir.

KAYNAKÇA

Akman, Y. (1990). İklim ve Biyoiklim. Ankara: Palme Yayınları.

Aliağaoğlu, A. ve Uğur, A. (2013). Şehir Coğrafyası. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Alkım, U. B. (1964). İslahiye Bölgesinde Türk Tarih Kurumu Adına 1955-1962 Yılları Arasında Yapılan Tarihi ve Arkeolojik Araştırmalar. Atatürk Konferansları I, 169-178.

Altınlı, İ. E. (1978). Amanos Dağları ve Anadolu'nun Levha Tektoniği ile İlgileri, Türkiye IV. Petrol Kongresi Tebliğler Kitabı. Ankara: Türkiye Petrol Jeologları Derneği, 51-62.

Ardos, M. (1995). Türkiye Ovalarının Jeomorfolojisi. İstanbul: Elif Ofset, İstanbul.

Arınç, K. (2008). Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri. Erzurum: Mega Ofset.

Atalay, İ. (1994). Türkiye Coğrafyası. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.

Atalay, İ. (2012) Genel Fiziki Coğrafya. İzmir: META Basım Matbaacılık Hizmetleri, 12. Baskı.

Atalay, İ. ve Mortan, K. (1997). Türkiye Bölgesel Coğrafyası. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Bakırcı, M. (2013). Türkiye'nin Uluslararası Ulaşımında Demiryolu Sınır Kapılarının Yeri ve Etkinliği. Marmara Coğrafya Dergisi. 28, 370-407.

Başkaya, Z. ve Türk, E. (2014). Coğrafi Mekan Ve Jeolojik Yapının Ekonomik Faaliyet Ve Kültüre Etkisine Bir Örnek: Yesemek Taş Ocağı ve Heykel Atölyesi. Turkish Studies, Ay:6 Cilt:9 Sayı:8.

Bayrak, Y., Bayrak, E., ve Yılmaz, Ş. (2013). Doğu Anadolu Fayı için b-Dc İlişkisi. Türkiye 20. Uluslararası Jeofizik Kongre ve Sergisi Bildiriler Kitabı, 25-27 Kasım 2013, Antalya, 518-521.

Selçuk Biricik., A. ve Korkmaz, H. (2001). Kahramanmaraş'ın Depremselliği. Marmara Coğrafya Dergisi. 3 (1), 53-82

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, NFS d., Defter / Dosya No: 3723, lef: 12. (H. 27. S. 1282 / M. 22. 07. 1865).

Bulut, Y. ve Akbulut, E. (2010). Ülkemizde Alternatif Turizm Bir Dalı Olan Ekoturizm Çeşitlerinin Bölgelere Göre Dağılımı ve Uygulama Alanları. III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi, Cilt: IV, 1575-1594.

Çakır, M. B. (Temmuz-2004). Huzurlu Yaylası (Gaziantep)'nın Odunsu Bitkilerinin Tespiti ve Biyoekolojik Özelliklerinin Saptanması. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Çakır, Ş. (2009). Tahtaköprü Barajı ve Çevresi (İslahiye-Gaziantep) Florası. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Çanak, E., ve Yeşil, A. (2015). Atatürk Döneminde Adana (Seyhan) Vilayetinin Demografik Yapısı. Tarihin Peşinde Sosyal Araştırmalar Dergisi. 14, 101-128.

Çelik, M. A. (2012). İslâhiye İlçesi Arazi Kullanımı Üzerinde Yükselti, Eğim ve Toprak Faktörlerinin Etkisi. Sosyal Bilimler Dergisi. 2 (4), 173-186.

Demirci, A. (2014). Coğrafya Araştırma Yöntemleri, Bölüm: 4, Yayımcı: Coğrafyacılar Derneği, Editör: Yılmaz Arı, İlhan Kaya, ss.73-107.

Doğan, M., Kaya, C.Ş. (1997). Gaziantep. Gaziantep: Gaziantep İl Turizm Müdürlüğü Yayınları.

Doğanay, H., Özdemir, Ü. ve Şahin, İ. F. (2013). Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya. Ankara: Pegem Akademi.

Durmaz (2008). Amanos Dağları (İslahiye) Papilionoidea ve Hesperioidea Faunası Üzerine Araştırmalar (Lepidoptera). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Mersin Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Duru, R. (2005). Yesemek Taşocağı ve Heykel Atölyesi. Arkeo Atlas Dergisi (4), 32-33.

Ege, İ. (2014). Antakya-Kahramanmaraş Grabeninde Aktif Tektoniğe Ait Jeomorfolojik Gözlemler. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 11 (26), 71-88.

Geray, C. (1975). Türkiye'de Kırsal Yerleşme Düzeni ve Köy Kent Yaklaşımı. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi. Cilt:30, Sayı:1.

Gülen, L., Barka, A. ve Toksöz, M. N. (1987). Kıtaların Çarpışması İle İlgili Kompleks Deformasyon: Maraş Üçlü Eklemi ve Çevre Yapıları. H.Ü. Yerbilimleri Uygulama ve Araştırma Merkezi Bülteni. 14. 319-336.

Güney, E. (1994). Jeoloji-Jeomorfoloji Terimleri Sözlüğü. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Basımevi.

Gürbüz M., Korkmaz H., Gündoğan R. ve Dığrak M. (2003). Kurutulan Gâvur Gölü Bataklığı Coğrafi Özellikleri ve Rehabilitasyon Planı. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Valiliği, İl Çevre Müd. Yay. No:1.

Halaçoğlu, Y. (1973). Fırka-i İslâhiye ve Yapmış Olduğu İskân. Tarih Dergisi, İstanbul 1-11.

İslam Ansiklopedisi, Cilt 17: s. 441

İzbırak, R. (1991). Yerbilimi Bilgileri. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Jackson, I. (1989). An Introductıon to Tourism. Melbourne: Hospitality Press.

Kahvecioğlu, D. (2013). Şehiriçi Arazi Kullanımı Yönünden Eskişehir'de Sağlık Tesislerinin Mekansal Dağılımı. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kalelioğlu, E. (1972). Gaziantep Yöresinin Fiziki Coğrafyası. Coğrafya Araştırmaları Dergisi, 3-4, 142-143.

Karaboran, H. (1982). Hatay-Maraş çöküntü Hendeğinde İki Yeni Yerleşme Merkezi, İslahiye ve Hassa'nın Kuruluş ve Gelişmesi. Doçentlik Tezi. Elazığ.

Karaboran, H. (1987). İslahiye ve Hassa'da Şehirsel Fonksiyonlar Açısından Nüfusun Gelişmesi-Dağılışı ve Şehirleşme Hareketleri. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Elazığ.

Karaboran, H. (1995). Osmaniye'nin Kuruluş ve Gelişmesi. 1. Adana: Osmaniye Sempozyumu.

Karabulut, M. (2015). Drought Analysis in Antakya-Kahramanmaraş Graben, Turkey. J. Arid Land. doi: 10.1007/s40333-015-0011-6. jal.xjegi.com; www.springer.com/40333.

Karaömerlioğlu, D. (1999). Doğu Akdeniz Bölgesi Bitkileri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Karataş, A. (2017). Karasu Çayı Havzasının Hidrografik Planlaması. İstanbul: Çantay Yayınevi.

Karayakupoğlu, H.C. (2006). Etnik İşbölümünün Oluşumunda İslahiye Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Antropoloji ABD.

Kesici, Ö. (1992). Kilis Yöresinin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kılınç, M. (2016). Gaziantep Şehrinin Şahinbey, Nurdağı ve İslahiye İlçelerinin Topraklarında Doğal Radyoaktif Seviyelerinin Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Fizik Mühendisliği ABD Genel Fizik Bilim Dalı.

Kır, İ. ve Bülbül, Ö. (2012). İslâhiye İlçesinde Boşanma Olgusu Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 9 (2), 99-122.

Korkmaz, H. (2008). Antakya-Kahramanmaraş Graben Alanında Kurutulan Sulak Alanların (Amik Gölü, Emen Gölü ve Gâvur Gölü Bataklığı) Modellerinin Oluşturulması. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 5 (9), 19-37.

Kum, G. ve Kılıç, S. (2013). Şehirleşmenin Sıcaklık ve Yağış Parametreleri Üzerine Etkisi: Gaziantep Örneği. Sosyal Bilimler Dergisi. 3 (6), 21-42.

Kuşçu, T.B. (2017). Velilerin Çocuklarını İmam-Hatip Liselerine Gönderme Nedenleri ve Beklentileri (Gaziantep-İslahiye Örneği). Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri ABD.

Mater, B. (1998). Toprak Coğrafyası. İstanbul: Çantay Kitabevi.

MTA (2002). Türkiye Jeoloji Haritası Hatay Paftası (1/500.000). Maten Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü.

Ögel, B., (1978). Türk Kültür Tarihine Giriş. Kültür Bakanlığı Yayınları, No. 244, Ankara, s. 3-7.

Önalan, M. (1989). Önülke Havzalan ve K.Maraş Önülke Havzasının Jeolojik Evrimi. İst. Üniv. Müh. Fak. Yerbilimleri Dergisi. 7 (1-2), 19-43.

Özgür, E. M. (2000). Türkiye Coğrafyası. Ankara: Hilmi Usta Matbaacılık.

Pehlivan, M. (Ocak-2005). Huzurlu Yaylası (Gaziantep) Otsu Bitkilerinin Floristik İncelenmesi, Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Rabinson, H. (1976). A Geography of Tourism. London: MacDonald & Evans Ltd.

Sansar, M. F. (2006). Fırka-i Islahiye ve Osmaniye. Osmaniye: Osmaniye Valiliği Kültür Eserleri Dizisi-2.

Sökmen, A. (2005). Gaziantep İli İslahiye İlçesinde Bünyesinde Pazara Yönelik Bağcılığa Yer Veren Tarım İşletmelerinin Ekonomik Analizi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi ABD.

Sözer, A. N. (1984). Güneydoğu Anadolu'nun Doğal Çevre Şartlarına Coğrafi Bir Bakış. Ege Coğrafya Dergisi. 2, 8-30.

Şahin, H. (2012). Yirminci Yüzyılın Başlarında Maraş Sancağının Ulaşım Durumu. Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Cilt:2 - Sayı:3, 31-42.

Şaroğlu, F., Emre, F., ve Baray, A., (1987). Türkiye'nin Diri Fayları ve Depremsellikleri, MTA Enst. Jeolojik Etütler Derleme Rap. No:8174 (Yayımlanmamış), Ankara.

Şimşek, M. (2009). İslahiye'de (Gaziantep) Tarımsal Yapı ve Arazi Kullanımı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tanoğlu, A. (1954). İskan Coğrafyası: Esas Fikirler, Problemler ve Metod. İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü Mecmuası, Cilt: XI, İstanbul. s. 1-33.

Tıraş, M. (2009). Yarpuz Çayı Havzasında Yayla Yerleşmeleri. Doğu Coğrafya Dergisi. 22, 17-28.

Timor, A.N. (1996). Tıbbi Coğrafya: Kapsamı ve Amacı. Coğrafya Bölümü Dergisi. Sayı: 4, 303-319.

Türkünal, S. (1967). 1/25000 Ölçekli Gaziantep M37-a3 ve a4 Paftaları (Bahçe Kazası Kuzeyi) Jeoloji Raporu. MTA. Enst. Derleme Rap. No:2590 (Yayımlanmamış), Ankara, 394s.

Tümertekin, E. (1973). Türkiye'de Şehirleşme ve Şehirsel Fonksiyonlar. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları, No:72, İstanbul.

Umar, B. (1982). Türkiye Halkının İlkçağ Tarihi. İzmir: E.Ü.Y.

Ünal, A. ve Girginer, K. S. (2007). Kilikya-Çukurova İlk Çağlardan Osmanlı Dönemi'ne Kadar Kilikya'da Tarihi Coğrafya ve Tarih. İstanbul.

Üngör, İ. (2011). İslahiye ve Çevresinde Geç Hitit Merkezleri. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 8, 137-163.

Üngör, İ. (2011). İslahiye ve Çevresinin Eskiçağ Tarihi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Üngör, İ. (2014). İslahiye ve Çevresinin Eski Çağ Tarihi. Ankara: Yason Yayınevi (1st ed.).

Yavuz, N. (2004). Fırka-i Islahiye. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Yavuz, N. (2007). Kuva-yı Islahiye'nin Musul ve Kerkük'teki Faaliyetleri. Gazi ünv. Eğitim Fakültesi Dergisi.

Yavuz, N. (2012). Fırka-i Islahiye Ordusunun Özellikleri ve Faaliyetleri. Gazi Akademik Bakış Dergisi. 5 (10), 113-127.

Yurt Ansiklopedisi, (1982). Gaziantep. Türkiye, İl İl: Dünü, Bugünü, Yarını. İstanbul: Anadolu Yayıncılık, Cilt 4, 5648.

İnternet Kaynakları

AA (2014). http://yurthaber.mynet.com/gaziantep-haberleri/islahiye-ovasinda-yeralti-sulari-azalmasina-karsin-acilan-kuyu-sayisi-artti-1515742 (2 Eylül 2016).

Büyükşehir Yasası (2012). http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6360.pdf (20 Eylül 2016).

Climate Data (2016). http://tr.climate-data.org/location/15352/ (9 Eylül 2016).

Gaziantep Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü (2015). http://gaziantep.tarim.gov.tr/Menu/76/Il-Mudurlugumuz-Brifing (12 Ağustos 2016).

GÜ İslahiye Meslek Yüksekokulu (2016). http://gantep.edu.tr/ab/index.php?bolum_id=20255765 (3 Ekim 2016).

http://fevzipasasehitibrahim.meb.k12.tr/tema/icerikdetay.php?KATEGORINO=195922 (12 Ağustos 2016).

http://www.anteppress.com/islahiye-tarihi/ (12 Ağustos 2016).

http://www.gaziantepgunebakis.com/detay/haber/6596/islahiye-tarim-urunleriyle-one-cikiyor.aspx (12 Ağustos 2016).

http://www.islahiye.bel.tr/, (13 Ocak 2017, 08 Mart 2017).

http://www.kgm.gov.tr/SiteCollectionImages/KGMimages/Haritalar/b5.jpg (18 Ağustos 2016).

http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,9854/sinir-giris-cikis-istatistikleri.html

http://www.tarimsalhaber.com/bitkisel-uretim/islahiyede-uzum-hasadina-baslandi-h4129.html (12 Ağustos 2016).

http://www.tcdd.gov.tr/files/icerikresim/tcddharita.jpg (18 Ağustos 2016).

http://zincirli.uchicago.edu/page/inscriptions

https://hiveminer.com/Tags/zincirli/Interesting

İAADM (2016). İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü. http://www.gaziantepafad.gov.tr/gaziantep-afetselligi (10 Eylül 2016).

İÇDR (2010). Gaziantep İl Çevre Durum Raporu 2010. Gaziantep.

İDH (2016). http://islahiyedevlethastanesi.gov.tr/shared/gidilecek?pageid=268&id=234

İslahiye İlçe MEM (2016). http://islahiye.meb.gov.tr/www/bagli-kurum/icerik/12 (3 Ekim 2016).

İslahiye Kaymakamlığı (2016). http://www.islahiye.gov.tr/default.asp?iId=GGGLLL (3 Ekim 2016).

İslahiye Ticaret Odası (2016). http://www.islahiyeto.org.tr/%C4%B0slahiye/Ekonomik Durum/tabid/1734/Default.aspx (8 Eylül 2016).

KRDAE (2016). Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü. http://udim.koeri.boun.edu.tr/zeqmap/gmapt.asp (12 Eylül 2016).

MGM (2016). Meteoroloji Genel Müdürlüğü İklim Sınıflandırması http://www.mgm.gov.tr/iklim/iklim-siniflandirmalari.aspx?m=ıslahıye (9 Eylül 2016).

Tatar, Y. (2015). Genel Jeoloji I (Dış Dinamik Jeoloji). Elektronik Yayın. İstanbul.

TÜİK (2016). TÜİK Veri tabanları. http://www.tuik.gov.tr/PreTabloArama.do?metod=search&araType=vt (13 Nisan 2016).

TÜİK Haber Bülteni (2016a). http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21514 (13 Nisan 2016).

TÜİK Haber Bülteni (2016b). http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21522 (13 Nisan 2016).